INNOVASJON NORGE

OSLO, 27.04.2009

ÅRSRAPPORT 2008

Hovedrapport til departementene

Omslagsfoto: Siv-Elin Nærø/Innovasjon Norge

Forord

For Innovasjon Norge representerte året 2008 selskapets femte driftsår. Denne årsrapporten er laget med sikte på å oppsummere virksomheten i Innovasjon Norge i 2008 rettet mot å fremme lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter.

Innovasjon Norge rapporterer resultater fra hele sin virksomhet til eier (NHD) og oppdragsgiverne årlig. I tillegg redegjøres det for kundeeffektundersøkelser som gjennomføres i to faser: én i året etter virksomhetsåret (”førundersøkelsen”) og én fire år etter virksomhetsåret (”etterundersøkelsen”). Det er definert et sett med effektindikatorer som disse kundeeffektundersøkelsene bygger på.

I tillegg gjennomføres andre evalueringer av tjenester, programmer eller satsinger hvert år. Resultatene fra disse ”rapporteres” gjennom fremleggelsen av evalueringsrapportene og oppsummeres i halvårs-/årsrapportene.

Ca. hvert fjerde år er Innovasjon Norge gjenstand for en samlet evaluering av hele vår virksomhet, som inngår i en Stortingsmelding om Innovasjon Norge. Dette arbeidet er i startfasen.

Spørsmål i forbindelse med denne årsrapporten kan rettes til Avdeling for finans, resultatoppfølging og styring, Innovasjon Norge.

Oslo, 27. april 2009
Innovasjon Norge

Gunn Ovesen
Adm. direktør

Innholdsfortegnelse

1. SAMMENDRAG ... 7

1.1 VIKTIGE HENDELSER I 2008 ... 7
1.2 INNOVASJON NORGE I 2008 LANGS ULIKE DIMENSJONER ... 10
1.3 OPPSUMMERING ... 19

2. VEIEN TIL ET TYDELIGERE INNOVASJON NORGE ... 21

3. EFFEKTER AV INNOVASJON NORGES VIRKSOMHET ... 24

4. RAPPORTERING OM ARBEIDSOMRÅDENE ... 28

4.1 DELMÅL 1: IN SKAL BIDRA TIL ØKT INNOVASJON I NÆRINGSLIVET I HELE LANDET ... 30
4.1.1 Arbeidsområde 1A – Entreprenørskap ... 31
4.1.2 Arbeidsområde 1B - Innovasjon i etablerte bedrifter ... 41
4.1.3 Arbeidsområde 1C - Næringsmiljøer og innovasjonssystemer ... 52
4.2 DELMÅL 2: IN SKAL BIDRA TIL ØKT INTERNASJONALISERING I NÆRINGSLIVET I HELE LANDET ... 56
4.2.1 Arbeidsområde 2A - Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold ... 56
4.2.2 Arbeidsområde 2B - Utnyttelse av internasjonale markeds-muligheter ... 60
4.2.3 Arbeidsområde 2C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap ... 66
4.3 DELMÅL 3: IN SKAL STYRKE PROFILEN AV NORGE OG NORSK NÆRINGSLIV INTERNASJONALT ... 68
4.3.1 Arbeidsområde 3A - Profilering av norsk næringsliv ... 69
4.3.2 Arbeidsområde 3B - Norge som reisemål ... 75
4.3.3 Arbeidsområde 3C - Norges omdømme ... 79
4.3.4 Arbeidsområde 3D - Norge som investeringsland (ikke aktivert som arbeidsområde) ... 80
4.4 DELMÅL 4: IN SKAL BIDRA TIL NÆRINGSUTVIKLING BASERT PÅ REGIONALE FORUTSETNINGER ... 81
4.4.1 Arbeidsområde 4A - Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter ... 81
4.4.2 Arbeidsområde 4B - Regionalt samspill ... 81
4.4.3 Arbeidsområde 4C - Regional omstilling ... 83
4.5 GENERELLE GJENNOMGÅENDE HENSYN OG FØRINGER KNYTTET TIL HOVEDMÅLET ... 86
4.5.1 Arbeidsområde 5A - Kundetilfredshet ... 86
4.5.2 Arbeidsområde 5B - Korrigering for markeds- og systemsvikt ... 88
4.5.3 Arbeidsområde 5C - Kunnskapsbygging og premissgiving ... 90

5. RESSURSINNSATS PÅ BUDSJETTPOSTENE ... 92

5.1 OVERSIKT OG INNLEDNING ... 92
5.2 TIDSFORBRUK PÅ ULIKE OPPGAVER I INNOVASJON NORGE ... 93
5.3 NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER ... 94
5.3.1 Fordeling av administrasjonskostnader mellom kontorene ... 107
5.3.2 Fordeling av inntekter fra brukerbetalte tjenester ... 108
5.3.3 Prioritering av oppgaver i 2008 (med virkning for 2009) ... 108
5.3.4 DKenes struktur og kompetanse og utflytting av hovedkontorfunksjoner ... 108
5.4 KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER ... 110
5.5 LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER ... 117
5.6 FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER ... 123
5.7 UTENRIKSDEPARTEMENTET ... 126

6. UTVIKLING AV TJENESTEPORTEFØLJEN ... 127

7. RAPPORTERING PÅ SAMFUNNSANSVAR - CSR ... 130

8. VIRKSOMHETSSTYRINGEN ... 136

9. VEDLEGG ... 140

VEDLEGG 1: FORMÅL, KUNDETYPE, ANDRE KJENNETEGN OG INVESTERINGSART MED DEFINISJONER ... 140
VEDLEGG 2: RAPPORTERING PÅ AKTIVITETSINDIKATORER I MRS-SYSTEMET FOR 2008 ... 149
VEDLEGG 3: RAPPORTERING PÅ EFFEKTINDIKATORER I MRS-SYSTEMET FOR 2008 ... 159
VEDLEGG 4: STATISTIKK FOR FINANSIERINGSVIRKSOMHETEN 2008 ... 169

1. SAMMENDRAG

Innovasjon Norge (IN) har som formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Årsrapporten skal redegjøre for hvordan IN har arbeidet med dette formålet. Dette kan redegjøres for og sammenfattes langs flere dimensjoner, noe som også danner grunnlaget for kap 1.2 av dette sammendraget. Første delen av sammendraget oppsummerer en del viktige hendelser i våre omgivelser som har preget selskapets virksomhet i 2008.

1.1 Viktige hendelser i 2008

Situasjonen i næringslivet i 2008

Omslaget i økonomien kom ved inngangen til 2008, men ble tydeligere først medio 2008. Senere finanskrise har bidratt til ytterligere tilbakeslag. Høykonjunkturen med betydelig vekst og god lønnsomhet er definitivt over, og det gjenstår å se de fulle effektene i realøkonomien. Nå ser vi oppsigelser, permitteringer, konkurser og innskrenkninger i deler av næringslivet, og den første tiltakspakken ble presentert høsten 2008.

Bråstopp i internasjonal økonomi og handel i fjerde kvartal i fjor, hvor både råvarepriser, energipriser og handel mellom landene falt kraftig, markerte en definitiv slutt på den gunstige utviklingen for norsk utenriksøkonomi de senere årene. De ferskeste OECD-prognosene (31. mars 2009) viser en antatt negativ vekst i BNP som vil være negativ i 2009, med hele -4,3 % i OECD-området. Verdenshandelen antas å falle med 13,2 % i volum etter 2,5 % vekst i 2008.

Dette vil virke svært negativt inn på norsk økonomi, nærings- og samfunnsliv, selv om myndighetene vil øke investeringer og utgifter for å redusere de negative effektene av nedgangskonjunkturen. Den videre utvikling vil for Norges del i stor grad avhenge av utviklingen i oljepris og i oljeinvesteringene, og hvor lang tid det tar før internasjonal etterspørsel tar seg opp igjen.

Finanskrisen har endret kapitalmarkedet på en måte som øker myndighetenes rolle knyttet til finansiering av næringslivet. Dette gjør at Innovasjon Norges aktivitet og rolle endres noe. I første omgang omfatter dette en oppgradering av rollen som en stabiliserende faktor som statsbank i et turbulent finansmarked hvor bedrifter ikke får tilgang til nødvendig finansiering. Senere vil det være behov for et forsterket verktøy for økt omstillingstakt og styrking av næringslivets innovasjonsevne som følge av den realøkonomiske utvikling.

Utfordringer og muligheter

Ny strategi

I 2008 ble Innovasjon Norge fem år. Fem år etter fusjonen fant styret det naturlig å revurdere strategien. I strategi for et tydeligere Innovasjon Norge[1] fremheves betydningen av bærekraft og kampen om talentene for å møte utfordringene og utnytte mulighetene. Innovasjon Norges retning for kommende strategiperiode er tydeliggjort gjennom utsagnet ”Vi utløser bærekraftige innovasjoner som gir økt konkurransekraft og

[1] For en mer utfyllende omtale av strategien, se kap 8 – Virksomhetsstyringen

attraktive arbeidsplasser i hele landet." Denne presiseringen av vår målsetting vil ha konsekvenser for våre prioriteringer og ambisjoner, bl.a. operasjonalisert gjennom sektorstrategiene og i arbeidet med vårt omdømme nasjonalt og regionalt.

For å nå målene mest mulig effektivt skal vi konsentrere vårt arbeid om ni prioriterte sektorer (nærmere omtalt i sammendraget under pkt 1.2) og tre arbeidsområder; Entreprenørskap, Vekst i bedrifter og Innovasjonsmiljøer. Hvert av disse arbeidsområdene skal gjenspeiles i sektorsatsingene og andre aktiviteter i Innovasjon Norge. Internasjonalisering og omdømmebygging skal være integrert i alle satsinger og aktiviteter, og vi skal utnytte regionale konkurransefortrinn. Å konsentrere arbeidet rundt disse tre områdene, reflekterer godt strukturen i Innovasjonsmeldingen og er en god oppfølging av de forslagene som er der.

Innovasjonsmeldingen "Et nyskapende og bærekraftig Norge"
I 2008 la Regjeringen fram den første Innovasjonsmeldingen. Den fremhever betydningen av skapende mennesker, skapende virksomheter og skapende samfunn for innovasjon. Innovasjonspolitikken skal forankres bedre gjennom flere nye råd og utvalg. Noen utvalgte tiltak i meldingen med relevans for Innovasjon Norge er bl.a. å:

- Lage en næringspolitisk strategi for små og mellomstore bedrifter
- Opprette et strategisk råd som skal styrke dialogen med bedriftene
- Legge frem en handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen
- Utrede "grått entreprenørskap"
- Utrede tiltak for medarbeiderdrevet innovasjon med LO og NHO
- Gjennomgå dagens insentiver for innovasjon i offentlig sektor
- Sette ned et offentlig utvalg som skal se på innovasjon i omsorgssektoren
- Bidra til utredning av et fremtidsrettet havlaboratorium
- Opprette et strategisk råd for miljøteknologi
- Legge frem en tiltakspakke for patenter og andre rettigheter
- Evaluere Innovasjon Norge og SIVA
- Opprette et designdrevet innovasjonsprogram
- Legge til rette for tjenesteinnovasjoner

I tilknytning til gjennomføring av disse tiltakene er det å forvente at ny kunnskap utvikles og ny politikk vil bli formet. Innovasjon Norge må derfor bidra inn i mange av disse arbeidene.

Nytt eierskap
Stortinget vedtok våren 2008, som en del av forvaltningsreformen, at fylkeskommunene blir deleiere av Innovasjon Norge fra 1.1.2010. Det for å øke regionenes innflytelse i innovasjons- og næringspolitikken og sørge for økt koordinering mellom regional og nasjonal politikk og operativ gjennomføring av denne.

Forvaltningsrevisjon av Innovasjon Norge
Riksrevisjonen la fram sin undersøkelse av Innovasjon Norge som statlig næringsutviklingsaktør for Stortinget i 2008. Den ble behandlet i mars 2009. Riksrevisor Jørgen Kosmo uttalte på pressekonferansen, der rapporten om Innovasjon Norge ble presentert, at målsettingen med Innovasjon Norge er ambisiøs. Innovasjon Norge skal ikke bare støtte gode prosjekter med penger, men bidra aktivt til nyskaping og videreutvikling i næringslivet. Oppdraget er ekstra krevende i dårlige tider som nå. Innovasjon Norge må være innovative og bidra med mer enn å gå inn med finansiering der bankene ikke tør ta nødvendig risiko.

Riksrevisjonen oppsummerer sin analyse i fire funn:
- En begrenset del av Innovasjon Norges støtte går til innovasjon
- Integrasjon av den internasjonale dimensjonen i Innovasjon Norge har tatt lang tid

- Virkemiddelporteføljen er uoversiktlig og komplisert å forvalte
- Mangler ved den faglige styring og koordinering fra NHDs side.

Riksrevisor Kosmo håpet at rapporten kunne bidra til at eier og andre oppdragsgivere har et større fokus på innovasjon framover. Dette er nødvendig, skal vi sikre næringsvirksomhet i fremtiden, mente han. Intensjonen med Innovasjon Norge mente han er genial.

I Stortingsbehandlingen 23. mars 2009 var det enighet om å følge opp Riksrevisjonens merknader og at det er behov for å se nærmere på dette i evalueringen av Innovasjon Norge i 2010. Ledelsen i Innovasjon Norge tar merknadene på største alvor, og har allerede startet opp arbeidet med forbedringer på de områdene Riksrevisjonen har pekt på. Fra 1.1.2009 er det blant annet innført en nytt og forbedret opplegg for å registrere innovasjonsnivå og –type på alle prosjekter hvor Innovasjon Norge bidrar med finansiering. Hensikten er at målingen av hvor stor andel av Innovasjon Norges støtte som går til innovasjonsprosjekter skal bli mer presis. Arbeidet med å integrere den internasjonale dimensjonen i organisasjonen har pågått aktivt gjennom ulike opplæringsprosjekter i 2008, og dette arbeidet vil fortsette i 2009. Videre er vårt samlede tjenestetilbud gjennomgått og forenklet i løpet av 2008.

På kort sikt er vurderingen at det vil være viktigere å bidra til at finansmarkedene igjen kan fungere enn til at innovasjonsgraden på prosjektene totalt sett øker. Det er derfor grunn til å forvente en nedgang i innovasjonsgrad på prosjektene nå. Men når finansmarkedene begynner å fungere bedre og effektene av denne når realøkonomien for fullt, bør innovasjonsfokuset økes.

Nytt investeringsfond etablert
I 2008 ble nytt investeringsfond, Investinor AS etablert som et heleid datterselskap til Innovasjon Norge. Selskapet ble stiftet i februar 2008 med en egenkapital på 2,2 milliarder kroner. Selskapet har kontor i Trondheim og er i operativ drift fra primo 2009. Formålet med investeringsselskapet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte og konkurransedyktige bedrifter. Investeringsfokus skal primært være i en tidlig vekstfase, med noe fleksibilitet mot ekspansjonsfasen.

Økt innsats innen omdømmebygging
I 2008 har Innovasjon Norge styrket sitt arbeid for at Norge og norsk næringsliv benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft. Gjennom konkretisering av en prosess for markedsorientert omdømmebygging og forberedelsene av et nytt omdømmeprogram (lansert 2009), utfordres nå norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeposisjoner.

Økt fokus på bærekraft og samfunnsansvar i næringslivet – INs rolle
I 2008 ble det også lagt vekt på å sette fokus på rollen Innovasjon Norge bør spille for det norske næringslivets arbeid med å sette større fokus på samfunnsansvar (CSR). Vi har et spesielt ansvar for å stimulere små og mellomstore bedrifter til å ta i bruk samfunnsansvar som et velintegrert, strategisk verktøy i sin virksomhet.

Ethvert systematisk arbeid innenfor disse områdene må integreres i hele organisasjonen for å ha verdi. Vi må også yte en egen innsats for å oppleves som troverdig i det vi gjør på disse områdene. Innovasjon Norge legger spesiell vekt på arbeidet med disse områdene: *1) Holde orden i eget hus, 2) Stimulere kunder til å se på samfunnsansvar som en mulighet.*

I 2008 ble det innført en ny rutine for å vurdere kunders samfunnsansvar i finansieringstjenestene. Våre standardvilkår fikk nye bestemmelser om korrupsjon, som

gir mulighet for å kreve tilbakebetaling av lån og tilskudd dersom bedriften, eller noen på dennes vegne, har vært involvert i korrupsjon.

I løpet av 2008 utviklet vi en kompetansemodul for CSR og kjørte pilotprosjekter basert på denne. Modulen skal være obligatorisk i alle Innovasjon Norges kompetansetjenester.

Arbeidet med å stadfeste Innovasjon Norges definisjon av CSR og hvilke forventninger vi har til våre kunder ble startet i 2008. Fordi stortingsmeldingen om samfunnsansvar fra Utenriksdepartementet ville gi vesentlige føringer for dette arbeidet, la vi det senere på is. Stortingsmeldingen kom først i januar 2009.

En av våre viktigste oppgaver er å videreformidle kunnskap til næringslivet. Et viktig element i dette arbeidet var en serie med frokostseminarer.

I 2008 deltok Innovasjon Norge i Regjeringens utvalg for samfunnsansvar – KOMPAKT, vi var medlem av Birkebeinerlaugets Bedriftsutvikling og Transparency International, som jobber mot korrupsjon på verdensbasis, og vi videreførte avtalen som sikrer gjenvinning og gjenbruk av datautstyr.

Etableringen av EEN-nettverket i Norge
I 2008 ble nettverket Enterprise Europe Network (EEN) etablert i Norge. Det ble rekruttert inn nye EU-rådgivere til Innovasjon Norge som skulle levere fra distriktskontorene. Enterprise Europe Network i Norge ledes av Innovasjon Norges avdeling for Europasaker, og kjøres i samarbeid med Sintef, IRIS, NOFIMA Mat og IRIS, som leverer tjenester fra sine lokasjoner. Nettverket er en sammenslåing av tidligere EIC og IRC-nettverkene til EU som drev med henholdsvis EU-rådgivning og teknologioverføring. Alle disse tjenestene i tillegg til tjenester på bedriftssamarbeid og kunnskap om EUs forskningsprogram leveres av nettverket. Det norske nettverket jobber tett med det øvrige nettverket, som finnes i over 40 land, hovedsakelig europeiske, men også i Kina og USA.

1.2 Innovasjon Norge i 2008 langs ulike dimensjoner

INs virksomhet kan oppsummeres langs en rekke dimensjoner. Nedenfor er det gitt en kort beskrivelse av de ulike dimensjonene og eventuelt hvor i årsrapporteringen for 2008 man kan fordype seg i disse:

1. I forhold til målstrukturen i mål- og resultatstyringssystemet
Det er etablert et felles mål- og resultatstyringssystem (MRS-system) som grunnlag for rapportering til Innovasjon Norges ulike oppdragsgivere. Her er Innovasjon Norges hovedmål delt i fire delmål med tilhørende arbeidsområder og tre gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet:

- Delmål 1: Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
- Delmål 2: Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet
- Delmål 3: Innovasjon Norge skal styrke profilen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
- Delmål 4: Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger
- Tre gjennomgående hensyn: Kundetilfredshet, korrigering for markeds- og systemsvikt samt kunnskapsbygging og premissgiving.

I *kapittel 4* i denne rapporten er det redegjort for vår virksomhet i forhold til denne målstrukturen.

2. I forhold til Innovasjon Norges strategi:
Som ledd i arbeidet med forenkling og å skape et tydeligere Innovasjon Norge, har vi i den reviderte strategien som nevnt delt vår virksomhet inn i tre arbeidsområder:

- Entreprenørskap
- Vekst i bedrifter
- Innovasjonsmiljøer

Nedenfor følger en kort beskrivelse av de tre arbeidsområdene, prioriterte resultatområder innenfor hvert av dem og en oppsummering av hva vi har gjort innenfor de tre arbeidsområdene i 2008.

Entreprenørskap
Innovasjon Norge skal bidra til økt omfang av nye lønnsomme og bærekraftige bedrifter. *Entreprenørskap* er drivkraften for økonomisk utvikling gjennom et mangfold av nye virksomheter som utfordrer det etablerte næringslivet og som utnytter nye muligheter.

Med Entreprenørskap mener vi aktiviteter og prosesser knyttet til utvikling og iverksetting av ny forretningsmessig virksomhet, fra idéstadiet til produktet er etablert i et marked. Prosjekter som gjelder foretak fra idéutviklingsfasen til og med *fem* år fra etablering eller personer som starter eller har drevet næringsvirksomhet i maks. *fem* år, skal inngå i arbeidsområdet. Dette omfatter prosjekter der kundetypene er gründere, unge bedrifter og knoppskyting/spin-off/reetablering etter konkurs. Prosjektene kan gjelde enkeltbedrifter, fellesprosjekter eller infrastrukturtiltak.

Entreprenørskap handler bl.a. om mennesker og deres egenskaper, hvilke muligheter man ser, og hvilke strategi man følger. Motivasjon og holdningsskapende aktiviteter er derfor viktige faktorer i arbeidet med entreprenørskap. I 2008 har vi derfor også intensivert arbeidet med ”suksess-historiene”. Vi ønsker å synliggjøre entreprenøren og den utviklingsprosess hun/han går igjennom, og ikke minst betydningen av team og nettverk.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende tre innsatsområder innenfor *Entreprenørskap:*

- *Entreprenørskapskultur* - Bidra til økt forståelse for og bedre holdning til entreprenørskap
- *Utvalgte gründere* - Bidra med kompetanse, nettverk, infrastruktur og kapital til gründere med vekstpotensial
- *Kvinner* - Bidra til å realisere regjeringens målsetting om at kvinneandelen blant nye gründere skal være minst 40 % innen 2013

Noen viktige tjenester, programmer, tiltak og verktøy innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Nyvekst, driftsstøtte til oppstartbedrifter i distriktsområde III og IV
- HøyVekst, fokus på bedrifter med potensial for sterk vekst
- Skaperen 08, TV2-program om utvikling av ideer og etablering av ny virksomhet
- Fase- og utviklingsverktøy: Innovasjon Norge har i 2008 utarbeidet verktøyet "Faser i et Innovasjonsprosjekt"

Vekst i bedrifter
Innovasjon Norge skal bidra til at flere etablerte bedrifter lykkes i å realisere god økonomisk vekst gjennom internasjonal konkurransekraft. Prosjekter som styrker innovasjonsevne og –takt, samt utløser potensial for bærekraftige innovasjoner med internasjonalt markedspotensial prioriteres.

Arbeidet er målrettet på våre ni prioriterte sektorer der norsk næringsliv har særlige fortrinn. En sektor kan være deler av verdikjeder, bransjer eller næringer. Forventet evne til å svare på samfunnets fremtidige utfordringer og hvorvidt Innovasjon Norge kan utløse muligheter og møte de sektorspesifikke behovene legges til grunn for vår prioritering.

I en kunnskaps- og råvarebasert, liten og åpen økonomi er betydningen av å lykkes på markeder utenfor Norge stor.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende fire resultatområder innenfor *Vekst i bedrifter*:

- *Markedsorientering;* Markedsorientering er viktig om bedriftenes vekstpotensial skal utløses. Innovasjon Norge skal utfordre til sterk markedsorientering gjennom en tydelig posisjon for omdømmebygging og innovasjon i utvalgte bedrifter, nettverk og klynger.
- *Kompetente mennesker;* Tilgangen på kompetanse og arbeidskraft er et stort hinder for å realisere vekst i mange bedrifter. Innovasjon Norge skal bidra til utviklingen av kommersialiserings- og forretningsutviklingskompetanse i bedriftene.
- *Nettverk;* Innovasjon skjer ikke i et vakuum, og samarbeid med ulike aktører er avgjørende for innovasjon og vekst. Innovasjon Norge skal være en pådriver for nettverksbasert innovasjon og internasjonalisering.
- *Kapital;* Tilgang til kapital begrenser ofte bedrifters evne og mulighet til vekst. Innovasjon Norge skal bidra med tilgang på riktig kapital og nytte vår organisasjon og våre nettverk til å tiltrekke kompetent og langsiktig kapital til bedriftene.

Noen viktige tjenester, programmer, tiltak og verktøy innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Rådgivningstjenester: Internasjonal Vekst-programmet og Forsknings- og utviklingskontrakter (IFU/OFU)
- Nettverkstjenester: Høyvekstprogrammet
- Kompetansetjenester: Hjemhenting av kunnskap, FRAM og Navigator
- Profileringstjenester: Omdømmeprogrammet, kampanjer, næringslivsdelegasjoner og norske fellesstands i utlandet
- Finansieringstjenestene: Lån og tilskudd

Innovasjonsmiljøer

Innovasjon Norge skal bidra til å sikre flere bedrifters muligheter til å innovere i samspill med andre aktører for økt konkurransekraft og verdiskaping og det innebærer å utvikle og forsterke organiserte prosesser for samarbeid mellom flere aktører med ulik kompetanse.

Innovasjonsmiljøer er grupper av bedrifter, kunnskapsmiljøer og/eller offentlige aktører som kobles gjennom langsiktig og forpliktende samarbeid. Kjerneaktiviteten er å mobilisere og utvikle samarbeidsrelasjoner for å forsterke innovasjons- og utviklingsprosesser. Dette kan skje innenfor regioner, markeder, næringsklynger, verdikjeder eller strategiske allianser.

Arbeidsområdet innovasjonsmiljøer tar opp i seg og vil videreutvikle den kunnskap og de erfaringer som er etablert i Innovasjon Norge gjennom viktige tjenester og programmer innenfor forpliktende samarbeid, klyngeutvikling og regional omstilling. Området åpner opp et strategisk mulighetsrom, som i begrenset grad er systematisk utforsket hittil, for økt bærekraft og konkurransekraft gjennom å utnytte merverdiene samarbeid kan gi.

Innovasjon Norge skal være en pådriver for utvikling av gode lokale, regionale og nasjonale næringsmiljøer. Vi skal også fremme innovasjonssystemer som utløser flere nyetableringer samt større og raskere vekst i bedrifter og lokalsamfunn enn det

enkeltaktører kan oppnå. Innovasjon Norge vil stimulere til økt samarbeid mellom bedrifter, kunnskapsmiljøer og utviklingsaktører om å møte fremtidens utviklingsutfordringer og skreddersy dette arbeidet med utgangspunkt i konkrete utfordringer og muligheter.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende tre innsatsområder innenfor *Innovasjonsmiljøer*:

- *Mobilisere visjoner og vekstambisjoner;* Gjennom samspill i nettverk og klynger kan bedriftene realisere nye innovasjoner og samarbeide om vekst og nye markedsetableringer.
- *Økt interaksjon på globale møteplasser, i markeder og verdikjeder;* Internasjonalt samarbeid, kunnskapsutveksling og læring er en forutsetning for fortsatt høy innovasjonsevne og konkurransekraft. Innovasjon Norge skal koble norske miljøer til ledende internasjonale aktører og innovasjonssystemer.
- *Utvikle lokale og regionale infrastrukturer for innovasjon;* For å skape bedre betingelser for gründere og bedrifter er det avgjørende at de er en del av en god infrastruktur i form av f.eks. kvalifisert arbeidskraft, FoU, rådgivning og finansiering. Ansvaret for denne type ressurser ligger hos ulike myndigheter samt offentlige og private aktører. Vi skal sammen med våre samarbeidspartnere bidra til å fasilitere relasjonsbygging og utvikle en så effektiv infrastruktur for innovasjon som mulig.

Sentrale programmer og tjenester innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Norwegian Centres of Expertise (NCE programmet)
- Arena programmet
- Regional omstilling
- Bedriftsnettverk (i pilotfase)
- Marint verdiskapingsprogram
- BIT-programmet

Relasjonene som er skapt i samarbeid gjennom disse programmene og tjenestene, gir effekter på økt læring, informasjonsflyt, kunnskapsspredning og samhandling i tillegg til gjennomføring av konkrete utviklingsprosjekter.

3. I forhold til våre satsinger

Vi har, som det er sagt foran, definert ni prioriterte sektorer som gis særskilt oppmerksomhet. Disse sektorene vil utgjøre våre satsinger for 2009 og er valgt ut fra en overordnet vurdering av samfunnets fremtidige behov eller norsk næringslivs naturlige fortrinn:

- Energi og miljø
- Helse
- IKT
- Kultur og opplevelse
- Landbruk
- Marin
- Maritim
- Olje og gass
- Reiseliv

Ikke alle sektorer prioriteres like høyt i alle deler av landet. Innovasjon Norge skal ha den kunnskapen som er nødvendig for å vurdere hvilke muligheter de ulike sektorer har lokalt og nasjonalt.

I heftet ”Detaljrapporter 2008” har vi redegjort for Innovasjon Norges arbeid i forhold til de ulike satsingene. Foruten de ni prioriterte sektorene, hadde innovasjon Norge i 2008 også fem gjennomgående satsinger som er omtalt. Heftet redegjør også nærmere for vel 20 programmer som Innovasjon Norge driver.

4. I forhold til oppdragsgiverne - kapittel og poststrukturen
Innovasjon Norge eies og styres av NHD, men oppdragene gis også fra KRD, LMD, FKD og UD samt fylkeskommunene og fylkesmennene.

I *kapittel 5*, ”Ressursinnsats på budsjettpostene”, er det redegjort nærmere for vår virksomhet sett i forhold til poststrukturen i statsbudsjettet.

5. I forhold til Innovasjon Norges fem tjenestetyper:
De fem tjenestetypene omfatter:

- *Finansieringstjenester:* Alle finansielle instrumenter som bidrar til å utløse og gjennomføre prosjekter.
- *Kompetansetjenester:* Standardiserte tilbud til grupper av næringsaktører om oppgradering av strategisk viktig kompetanse for virksomhetene.
- *Rådgivningstjenester:* Dialog med enkeltvirksomheter og grupper av bedrifter om strategiske valg og disposisjoner med sikte på å øke konkurranseevnen.
- *Nettverkstjenester:* Bistand til initiering og gjennomføring av utviklingsprosesser og –prosjekter i nettverk, klynger og andre grupperinger av aktører.
- *Profileringstjenester:* Tiltak for å synliggjøre Norge og norsk næringsliv i Norge og i utlandet.

Nedenfor følger en kort oppsummering av hva vi har gjort innenfor de fem tjenestetypene i 2008:

Finansieringstjenestene er den delen av Innovasjon Norges virksomhet som krever mest ressurser. Vi anslår at ca 40 % av våre egne tidsressurser brukes i denne virksomheten. Finansieringstjenestene disponerer naturlig nok det meste av INs finansielle ressurser. Som følge av finansuro og tiltakende svikt i økonomien, ble 2008 et år hvor Innovasjon Norges rolle som finansinstitusjon, har blitt sterkt og i økende grad fokusert, både internt og eksternt. Økningen i tilsagnsvolumet gir bare i liten grad uttrykk for det økte fokus denne virksomheten fikk i siste del av 2008.

Finansieringsvirksomheten i Innovasjon Norge har bidratt med ca 4,1 mrd. kroner til utviklingsprosjekter i næringslivet i form av lån og tilskudd i 2008, når vi holder rentestøtte for landbruket og kompensasjonsmidler for redusert arbeidsgiveravgift utenfor, mot ca 3,5 mrd. kroner i 2007.

Finansieringsvirksomheten har generelt – som Innovasjon Norges aktiviteter for øvrig - bygget på at Innovasjon Norge skal supplere markedet, der markedet antas å ikke fungere optimalt. Ettersom kredittmarkedet generelt har fungert godt, har behovet for å korrigere for markeds- og systemsvikt på kapitalsiden vært moderat, og Innovasjon Norges rolle har naturlig også vært relativt beskjeden i forhold til totalfinansieringen av næringslivet i Norge. Vår virksomhet på finansieringssiden har særlig vært rettet mot små og mellomstore bedrifter, bedrifter i distriktene, prosjekter i tidlig-fase, bedrifter innenfor industri – gjerne virksomheter som tradisjonelt har vært utsatt for konjunkturelle svingninger - samt fiskebåt og landbruk. Som følge av finansuro, konjunktursvikt og stor grad av usikkerhet med hensyn til den fremtidige utvikling, gis Innovasjon Norge nå muligheter til å engasjere seg både i større bedrifter og å bidra bredere både geografisk, sektorielt og i forhold til bedriftenes ”livsfaser”, forutsatt at bedriftene vurderes å være levedyktige.

Innovasjon Norges *tilskuddsordninger* er primært rettet mot å utløse lønnsomme utviklingsprosjekter, som ellers ikke ville blitt realisert, eventuelt ikke ville blitt realisert i

samme omfang eller til samme tid. Om vi holder utenfor tilskudd i form av rentestøtte til landbruket og kompensasjonsordningen for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift (RDA), ga Innovasjon Norge i 2008 knapt 4 900 tilsagn om tilskudd, som beløp seg til vel 1,9 mrd. kroner. Gjennomsnittstilsagnet var dermed i underkant av 400.000 kroner.

Mer enn 2/3-deler av utlånsvirksomheten og mer enn 50 % av tilskuddsvirksomheten gikk i 2008 til distriktsvirkeområde III og IV, når vi holder utenfor tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift (RDA) og lånebeløp for rentestøtte i landbruket. Det faktum at en stor del av IFU-kontraktene (**I**ndustrielle **F**orsknings- og **U**tviklingskontrakter) og en god andel av bygdeutviklingsmidlene brukes i sentrale områder (virkeområde I), bidrar til at distriktsprofilen fremstår som svakere for tilskudd enn for lån. Både for lån og tilskudd knytter i størrelsesorden 85 % av tilsagnene seg til bedrifter som har mindre enn 20 ansatte.

Andelen av låne- og tilskuddsmidlene som er definert som kvinnerettet, har endret seg fra ca 1,1 mrd kroner i 2006 (24 %) til 0,9 mrd. kroner i 2007 (19 %) og til nær 1,4 mrd. kroner (27 %) i 2008. Av økningen fra 2007 til 2008 knytter 0,2 mrd kroner seg til lavrisikolån, 0,2 mrd. kroner til risikolån/tilskudd og 0,1 mrd. kroner til lånebeløp for rentestøtte i landbruk, kompensasjonstilskudd for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift mv. Det er vårt inntrykk at både fokus på kvinnerepresentasjon fra INs side og en reell endring i styresammensetningen i bedriftene forklarer mye av økningen.

Fordelingen av midlene er for øvrig lite endret fra tidligere år. Andelen av bevilgninger til unge (18 – 35) er økt fra 615 mill. kroner (13 %) i 2007 til 720 mill. kroner (14 %) i 2008.

Innovasjon Norge har på oppdrag fra Utenriksdepartementet fra 2007 ivaretatt en ny tilskuddsordning til samspillprosjekter med norske bedrifter rettet mot utviklingstiltak i de nye EU-landene Bulgaria og Romania. I perioden fram til 30. april 2009 skal 68 mill euro fordeles til slike prosjekter. I 2008 er en rekke prosjekter bearbeidet og det var ved årsskiftet 100 prosjekter under bearbeiding. Tilsagnsvolumet i 2008 er begrenset, men det regnes med at hele rammen er fordelt innen utgangen av april 2009.

Innovasjon Norge hadde i 2008 en søknadsinngang på 3,7 mrd. kroner i ***lån*** og ga tilsagn om vel 2,2 mrd kroner, fordelt med 1,7 mrd kroner i lavrisikolån og 0,5 mrd kroner i risikolån/innovasjonslån. Gjennomsnittlig tilsagnsstørrelse for lavrisikolån er 2,75 mill kroner og 2,3 mill kroner for risikolån/innovasjonslån. Etter at det i flere år har vært en situasjon hvor tilbudet av kreditt har vært godt, opplevde vi fra medio 2008 at kredittmarkedet strammet seg til, og at bankene ble mer tilbakeholdne både i løpende kundeforhold og ikke minst i forhold til *nye* kundeforhold. Interessen for at Innovasjon Norge skal engasjere seg som långiver har dermed økt påtakelig i løpet av 2008, i forhold til både små og større bedrifter, i alle næringer og fra hele landet. I månedsskiftet november/desember ble det klart at regjeringen på denne bakgrunn ville gi Innovasjon Norge økte rammer på lavrisikolån med virkning allerede for 2008, i første omgang med + 0,5 mrd. kroner.

I 2007 ble første del av oppdraget vedrørende såkornvirksomheten ferdigstilt, ved at 16 såkornfond er etablert som alle eies og styres av private interesser. Denne delen av vår virksomhet har i 2008 dermed gått over i en driftsfase. Det konstateres at flere av de først etablerte såkornfondene, som alle har ansvarlige lån fra Innovasjon Norge, har utfordringer med å oppnå tilstrekkelig suksess med porteføljeselskaper til å kunne gi avkastning til eiere, og har til dels også utfordringer med å kunne betale tilbake ansvarlige lån til Innovasjon Norge. Nedskrivninger på ansvarlige lån i såkornfondene bidro dermed negativt på Innovasjon Norges resultater i 2008.

Størstedelen av vår **rådgivingsvirksomhet** er internasjonal rådgivning ved utenlandskontorene. I tillegg ytes rådgivning ved distriktskontorene og hovedkontoret innen design, spørsmål om patent, immaterielle rettigheter, handelsteknikk og EU/EØS.

Med rådgiving mener vi dialog med enkeltvirksomheter, nettverk eller klynger om strategiske valg og disposisjoner. Rådgivingsvirksomheten i Innovasjon Norge knytter seg til alt fra henvendelser som går på enkle spørsmål fra norske bedrifter og miljøer om forretningsmessige forhold i de landene vi er representert, til prosjekter som omfatter råd i forbindelse med strategier for markedsintroduksjon. Finansieringen av tjenestene ivaretas med alt fra full offentlig finansiering til 100 % bedriftsfinansiering.

Innenfor rådgivningsvirksomheten har vi 3 internasjonale rådgivningstjenester som leveres fra utekontorene: 1) Internasjonal markedsrådgivning, 2) Praktisk assistanse i internasjonale markeder og 3) Kobling mot kunnskapsmiljøer i utlandet. Disse levers både til SMB-bedrifter og andre som ikke er berettiget til støtte. Det var 160 SMB-prosjekter som mottok 50 % finansiering fra *Internasjonal Vekst*-programmet i 2008 mot 191 i 2007. Målet for året var 175 prosjekter. I tillegg leverte utekontorene 89 kundeprosjekter uten støtte, mot 121 i 2007.

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. 2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert. Til sammen 6 personer ble i 2008 ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU.

I løpet av 2008 opprettet vi det virtuelle nyhetsbrevet Innblikk, som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009.

IN er nasjonalt kontaktpunkt og sekretariat for Nærings- og handelsdepartementet på EUs program for konkurranseevne og Innovasjon, CIP. Målet med dette arbeidet er at Norge skal få så mye som mulig igjen for deltagelsen i programmet, både finansielt, kunnskapsmessig og profileringsmessig. CIPcom er navnet på den månedlige bulletinen vi utgir om innovasjonspolicy i EU.

Som en del av arbeidet med europasaker, har vi i siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, *Fungerer EØS-avtalen*, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

Innovasjon Norges har besvart rundt 2500 *handelstekniske spørsmål* i 2008, der henvendelser rundt toll- og avgifter (moms), dokumentasjon, leveringsbetingelser og internasjonale kontrakter er blant de vanligste. Antall henvendelser i 2008 er omtrent på samme nivå som i 2006 og 2007.

Designprogrammet tilbyr, i samarbeid med Norsk Designråd, designrådgivning og formidling av profesjonell designkompetanse innen industridesign/produktdesign, identitetsdesign og emballasjedesign. Det er gjennomført 131 designformidlinger i 2008. Dette er nesten en dobling fra året før hvor 75 formidlinger ble gjennomført. Målet for 2008 var 130 formidlinger. Ved årsskiftet er 66 bedrifter i prosess med formidling av designer.

Sommerdesignkontor er gjennomført med 22 bedrifter i Ålesund, Oppland og Rana. Dette er fortsettelsen av samarbeidet mellom Bedriftsforbundet, NTNU og Arkitekt- og Designhøgskolen i Oslo (AHO). Seminarer og workshops for ulike bransjer er gjennomført i samtlige fylker. Designskolen, som er et tilbud for småskala matprodusenter og reiseliv, er konseptualisert og gjennomført som pilot i Hordaland.

Innenfor *næringsutvikling og bistand* arrangerte vi i februar i samarbeid med NHO Næringslivets Bistandskonferanse (NBK), som i 2008 ble gjennomført for 16. gang. Innovasjon Norge administrerer og leder Norads MatchMakingProgram (MMP) og Trade and Industry Program Vietnam (TIP) som skal bidra til lønnsomt samarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i hhv. India, Sør-Afrika og Vietnam. For hvert av programmene er det bl.a satt mål for antall norske bedrifter som skal kvalifiseres inn i programmet. Disse målene ble oppnådd i 2008.

I 2008 var det også stor aktivt for å fremme norske leveranser til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet fra små og mellomstore bedrifter gjennom det norske beredskapssystemet *NOREPS*. NOREPS er et unikt norsk system der bedrifter, myndigheter og frivillige organisasjoner utgjør et aktivt forum og partnerskap, administrert av Innovasjon Norge. De største leveransene gikk til nødhjelpsoperasjonene i Kina og Myanmar etter de store naturkatastrofene som rammet disse landene, samt en rekke leveranser til pågående kriser i Afrika.

Kompetansevirksomheten omfatter standardiserte tilbud til grupper av næringsaktører om oppgradering av strategisk viktig kompetanse for virksomhetene, herunder Eksportkandidatkurs, FRAM-kurs, styrekandidat-kurs, (kvinne)fyrtårn og ledermentor, Trade International Management (ITM), Internasjonal markedsføring for reiselivet og Kompetanseprogram for sjømatnæringen. Tjenestene leveres hovedsakelig via distriktskontorene og med innleide rådgivere.

Strategi- ledelsesutviklingsprogrammet FRAM må kunne sies å utgjøre den tyngste delen av kompetansevirksomheten. En ”standard” FRAM-gjennomføring har en varighet på ca 18 mnd. Aktiviteten har vært økende gjennom hele året, og med totalt 47 løpende prosjekter pr 31.12.08 er det nå over 1000 deltagere engasjert i tjenesten. Det har dessuten vært lagt ned et betydelig arbeid i 2008 med å rekruttere et nytt prosjektleder- og rådgiverkorps for FRAM. Eksportkandidat-kursvirksomheten er nedtonet fordi det finnes alternative tilbud i markedet og samarbeidet med VINN om etablerer.no avvikles, og overlates til VINN å ivareta uten Innovasjon Norges videre medvirkning.

Innenfor kompetansevirksomheten har vi i løpet av 2008 også arbeidet med utvikling av en ny flerbedriftstjeneste med hovedvekt på innovasjon og internasjonalisering, som vi kaller Navigator. Videre har vi arbeidet med utvikling og implementering av nye moduler i FRAM, f.eks. innen CSR, IPR og merkevare samt utviklet FRAM for reiseliv og FRAM for småskala matvareprodusenter.

Nettverksvirksomheten dreier seg i hovedsak om bistand til og initiering og gjennomføring av utviklingsprosesser og –prosjekter i avtalebaserte grupperinger av aktører. Denne virksomheten er omtalt nærmere under pkt 2 om **Innovasjonsmiljøer** foran.

Profileringsvirksomheten dreier seg om tiltak for å synliggjøre Norge og norsk næringsliv i Norge og utlandet.

Våre mål og ambisjoner innen omdømmebygging skal vi nå gjennom tre delstrategier:

- Vi skal være pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprosjekter
- Vi skal være en pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter
- Vi skal være en pådriver for at våre kunder skal benytte omdømmebygging i arbeidet med å bygge internasjonal konkurransekraft.

Pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprosjekter:
I 2008 har Innovasjon Norge deltatt i nasjonalt omdømmeforum som ble etablert av utenriksminister Støre. Et viktig område for arbeidet i forumet har vært en avklaring av muligheter og begrensninger i samordningen av arbeidet som gjøres internasjonalt. Et konkret produkt av dette arbeidet har vært introduksjonen av et treårig samordningsprosjekt mellom ambassader, generalkonsulat og Innovasjon Norges utekontorer. I løpet av høsten 2008 ble UK og Polen valgt ut som piloter, der målsetningen er å teste ut prioriterte prosjekters effekt på omdømmestatus i disse markedene og gi erfaringer i samordning mellom UD og IN i omdømmearbeidet.

Pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og for å bygge internasjonal konkurransekraft:
Innovasjon Norge prioriterer sitt arbeid med omdømmebygging gjennom våre ni utvalgte sektorer. Vi tar i dette arbeidet med føringer fra nasjonal overbygning, og initierer og støtter prosjekter der enkeltbedrifter samordner sitt omdømmearbeid gjennom nettverks-, klynge- eller sektorposisjonering.

- Profilering av Norge som reisemål er det tyngste elementet innen profileringsvirksomheten i IN. Målet for dette området er at IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet. Denne aktiviteten har et pengeforbruk på 350 mill. kroner i 2008, mot 338 mill i 2007. Vel 33 % er finansiert med brukerbetaling fra reiselivsnæringen.

Visitnorway.com ble i andre kvartal 2008 lansert i en ny versjon. Det nye nettstedet har utviklet nytt redaksjonelt innhold, informasjon om reisemål og kommersielle reiselivsprodukter, filmer og bilder fra hele Norge.

Innovasjon Norge har en sentral rolle i å bistå til økt bærekraft i norsk reiseliv. Gjennom Regjeringens reiselivsstrategi (desember 2007) er vi gitt i mandat å utvikle mål og tiltak, målinger og prøveprosjekt på bærekraft i reiselivet. Dette gjøres gjennom prosjektet ”Bærekraftig Reiseliv 2015” i tett samarbeid med NHO Reiseliv, hvor vi inviterer reiselivsnæringen med i en prosess for å konkretisere og operasjonalisere målene. Parallelt vil det foregå en utprøving i fem utvalgte destinasjoner: Trysil, Røros, Vega, Lærdal og Geilo Fjellandsby**.**

Innovasjon Norge har på vegne av NHD, UD, LMD og FKD og i samarbeid med Eksportutvalget for fisk (EFF) og Opplysningskontoret for kjøtt (OFK) vært hovedsamarbeidspartner for historiens første Bocuse d’Or Europe, som gikk av stabelen i Stavanger 1. og 2. juli.

I Regjeringens reiselivsstrategi blir Innovasjon Norge bedt om å ta et større ansvar for det påvirkbare forretningsreisemarkedet, dvs. møte- og incentivesegmentet. På bakgrunn av dette har man i samarbeid med Norway Convention Bureau (NCB) og næringen utviklet en ny strategi.

Avinor og Innovasjon Norge har inngått en strategisk samarbeidsavtale om utviklingen av Norge som reisemål. I samarbeid med Innovasjon Norge vil Avinor bidra med 25 mill. kroner til markedsføring av Norge som turist- og luftfartsdestinasjon i Asia over de neste fem årene.

- Profilering av norsk maritim næring er et nytt og økende ansvarsområde. Innovasjon Norge ledet i 2008, i samarbeid med NIS, Sjøfartsdirektoratet og aktørene i den maritime næringen, et prosjekt for utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge. Arbeidet baserte seg på målene i ”Stø Kurs”, regjeringen og næringens strategiplan for de kommende år.

***- Profilering av* norsk fornybar energi og klimateknologi**. Innovasjon Norge har igangsatt (08/09) en forstudie og et forprosjekt som grunnlag for etableringen av en strategiplan for posisjonering av fornybar energi og klimateknologi som en attraktiv og lønnsom norsk vekstnæring basert på bærekraftig nyskaping.

- Profilering innen Matområdet – smaken av Norge. Innovasjon Norge har arbeidet med innovasjon og profilering innen matområdet i flere år. Nå ønsker vi å sette dette arbeidet enda tydeligere inn i en omdømmesammenheng og styrke langsiktigheten i arbeidet. Innovasjon Norge har lenge arbeidet med å eksponere norsk matkultur på store nasjonale og internasjonale arrangementer. Matstreif i Oslo, Grüne Woche i Berlin og European Seafood Exhibition i Brussel er tre viktige arenaer som benyttes. Taste of Norway-konseptet knyttet til delegasjoner og større arrangement er et annet eksempel.

- Delegasjonsvirksomheten. Det offisielle Norge kan i et internasjonalt perspektiv være en viktig døråpner for norsk næringsliv. Ved besøk i aktuelle markeder i utlandet inviterer Innovasjon Norge til deltagelse i medfølgende næringslivsdelegasjon. I 2008 bidro IN i forbindelse med 3 delegasjoner til Norge (Finland, Vietnam og Irland) og 3 delegasjoner ut av landet (Chile, Portugal og Tyrkia).

- Internasjonale fagmesser. Innovasjon Norge tilbyr norsk næringsliv bistand ved deltagelse på internasjonale fagmesser. De fleste messene arrangeres med bistand fra Innovasjon Norges Messeavdeling. Enkelte tiltak arrangeres av utekontorene direkte. Målet for 2008 var å gjennomføre 18 - 20 tiltak med 300 deltagende bedrifter. Resultatet ble 28 tiltak med 327 deltagende bedrifter, hvorav ca. 85 % er SMB-er. Arrangementene har hovedsakelig vært konsentrert om satsningsområdene olje/gass, sjømat, IKT og fornybar energi.

- Annen profilering. I vårt arbeid med å mobilisere og skape interesse blant unge mennesker til å starte egen virksomhet, har det vært fokuset på omdømmebygging fra starten. Vi vet at et positivt gründer-omdømme i samfunnet generelt og blant unge potensielle ny etablerere, er avgjørende for mobilisering. Derfor har Innovasjon Norge engasjert seg i to omdømmebyggende prosjekter rettet mot denne målgruppen i 2008 – Skaperkraft (prisarrangement) og Skaperen (TV-programmet).

1.3 Oppsummering

2008 ble et begivenhetsrikt år for Innovasjon Norge. Arbeidet med den nye strategien, Innovasjonsmeldingen, Stortingets vedtak om nytt eierskap, Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon, etableringen av det nye investeringsfondet Investinor i Trondheim, økt fokus på bærekraft og samfunnsansvar i næringslivet og etableringen av Enterprise Europe Network (EEN) var alle viktige begivenheter for Innovasjon Norge. Omslaget i økonomien ble tydelig først medio 2008, og dette påvirket særlig i siste del av 2008 arbeidet i Innovasjon Norge.

Innovasjon Norges leveranser innenfor de fem tjenestetypene har hatt en tilfredsstillende utvikling. Innenfor finansieringsområdet ble bevilgningsrammene stort sett disponert i henhold til planene, våre kunders økonomi synes på årsbasis å ha vært ganske tilfredsstillende, selv om 4. kvartal for mange representerte kraftig resultatsvikt. Tapene på utlån ble omtrent som forventet. Innenfor rådgivningstjenestene ble målene stort sett nådd og kompetansetjenestene ble videreutviklet og levert med jevnt over god kvalitet. Innenfor nettverksarbeidet fikk vi på plass en ny tjeneste innen Bedriftsnettverk og profileringsvirksomheten fikk et betydelig løft som følge av økt fokus på samfunnsansvar og omdømmearbeid og økte ressurser til reiselivsprofilering.

Innovasjon Norge har dessuten kommet et betydelig skritt videre i å effektivisere samhandlingen mellom våre distrikts- og utekontorer. Rutinene for samhandlingen er oppgradert og det er lagt til rette for bedre systemstøtte på sikt.

IPR-arbeidet er omorganisert noe som har medført utflytting av oppgaver fra hovedkontoret til distriktskontorene og en oppgradering av kunnskapen om dette fagfeltet i DK-apparatet.

Vi har videre foretatt en større gjennomgang og omstrukturering av vår tjenesteportefølje, slik at antallet tjenester er redusert fra 86 til 79 ved inngangen til 2009.

Alt i alt ble 2008 et år der vi ble litt bedre på en rekke områder. Konsekvensene av finanskrisen gjør at vi må forvente nye og tøffere utfordringer i 2009.

2. VEIEN TIL ET TYDELIGERE INNOVASJON NORGE

Innovasjon Norge arbeider med å utvikle en felles grunnleggende måte å jobbe på for hele organisasjonen for å bidra til økt kundetilfredshet, høyere produktivitet, bedret kvalitet og mer innovasjon. Vi har gjennomført ulike tiltak som skal gi en mer sammenhengende verdikjede i leveringen av våre tjenester. De viktigste tiltakene har vært knyttet til bedre samarbeid og samhandling mellom våre distriktskontorer og utekontorer, slik at vi samlet evner å levere bedre og mer tilpassede tjenester til ulike målgrupper og kunder. Dette er tiltak som er av langsiktig karakter. Involvering, informasjon og kommunikasjon er sentrale elementer for å lykkes.

For å styrke arbeidet med implementeringen av en felles grunnleggende måte å jobbe på, samt å skape et tydeligere Innovasjon Norge, har vi i 2008 gjennomført ulike utviklingsprosjekter knyttet til strategi, arbeidsprosesser og verktøy og verdier/atferd. Strategien ble revidert. Det resulterte i en tydeligere innretning av virksomheten mot tre arbeidsområder; entreprenørskap, vekst i bedrifter og innovasjonsmiljøer. Dette har gitt et bedre felles grunnlag for å prioritere hva vi skal jobbe med, hvorfor dette er prioriterte områder og hva vi skal oppnå. Dermed har vi også fått et bedre grunnlag for samhandling på tvers av organisatoriske enheter, både når det gjelder å identifisere våre kunders utfordringer og muligheter og for å sikre koordinerte og helhetlige tjenesteleveranser.

Strategien er tydelig på at Innovasjon Norge skal være pådriver for innovasjon i norsk næringsliv. Pådriverrollen bygger på tre verdier; koblende, ansvarlig og nytenkende. I operasjonaliseringen av disse verdiene er samhandling internt og eksternt en viktig forutsetning. Disse verdiene er operasjonalisert gjennom en beskrivelse av ønsket atferd hos Innovasjon Norges medarbeidere. Gjennom et større organisasjonsutviklingsprosjekt (”The INway”) som ble startet opp høsten 2008, vil det i 2009 bli lagt vekt på økt bevissthet hos de ansatte om hva den ønskede atferden skal bidra til for våre kunder. Ambisjonen er at medarbeidernes kompetanse og atferd skal inspirere og motivere våre kunder, de skal ta initiativ og være løsningsorienterte og bidra til å etablere nettverk og organisere samspill mellom miljøer og bedrifter.

I løpet av 2008 har det vært arbeidet videre med å tydeliggjøre og forankre innholdet i tre ulike roller i det kunderettede arbeidet; kundeansvarlig, leveranseansvarlig og tjenesteansvarlig. Vi har dessuten redefinert våre strategiske tverrgående team og operative fagnettverk for å synliggjøre disse som en viktig del av vår måte å jobbe på. Teamene og fagnettverkene er en del av ”limet” i vår desentrale og distribuerte organisasjon, og skaper grunnlag for strategisk og operativ samhandling på tvers av organisatoriske enheter. Dette har styrket vår evne til å identifisere muligheter for og til å levere gode tjenester til våre kunder i deres ulike livsfaser og ut fra deres behov knyttet til innovasjon og internasjonalisering.

En annen viktig forutsetning for å framstå som en kompetent samarbeidspartner for norsk næringsliv som har stått sentralt i arbeidet i 2008, har vært å utvide bruken av vårt felles kundeoppfølgingssystem. Det ble i 2008 lagt særlig vekt på opplæring og oppfølging av bruken i kundeporten, det vil si i de to operative enhetene Divisjon Utland og Divisjon Norge. I 2009 vil også resten av organisasjonen settes i stand til å ta i bruk dette verktøyet.

I 2008 ble en restrukturert, tydeliggjort og forenklet tjenesteportefølje ferdigstilt i form av en elektronisk tjenestemanual. Dette har også bidratt til å sette organisasjonen i stand til gi våre kunder en mer relevant og helhetlig tjenesteleveranse.

For å styrke det kunderettede arbeidet, ble det i 2008 utviklet et nytt konsept for å tilrettelegge møteplasser for våre kunder innenfor våre sektorsatsinger. Hensikten med disse møteplassene er å skape felles læringsarenaer for erfaringsutveksling og formidling av kunnskap om Innovasjon Norges tjenester, om ny teknologi og markedstrender, markedsmuligheter o.s.v. Gjennom disse sektormøtene oppnår vi å synliggjøre og tilgjengeliggjøre hele Innovasjon Norges verdikjede (utekontorene/distriktskontorene) for kundene, samt inspirere våre kunder til å tenke nytt. Konseptet vil bli tatt i bruk innenfor alle sektorene i løpet av 2009.

Samarbeidet mellom våre distriktskontorer og utekontorene har i 2008 i større grad enn tidligere vært innrettet mot flerbedriftsprosjekter og behovene for internasjonaliseringstjenester til bedrifter innenfor næringsklynger som for eksempel Norwegian Centres of Expertise og Arena-prosjekter. Gjennom dette arbeidet har vi oppnådd en mer målrettet og effektiv innsats i tråd med vår reviderte strategi.

Innovasjon Norge har et krevende oppdrag med mange delmål og målgrupper. Gode samarbeidspartnere er avgjørende om vi skal lykkes med vårt oppdrag. Vi har samarbeidsavtaler som del av et helhetlig virkemiddelapparat med Norges Forskningsråd, SIVA, Norsk Designråd og andre. Vi vil fortsette å utvikle nye samarbeidsformer og har blant annet flere forsøk med kommuner om en mer tilgjengelig førstelinjetjeneste for lokalt næringsliv.

Nedenfor følger noen eksempler på prosjekter vi har vært med på i 2008 og hvor samarbeidselementet har stått sentralt.

1) Markedsmuligheter på miljøområdet
IN gjennomførte i 2007/2008 et hjemhentingsprosjekt innen miljø, " Rent vann ". Det startet i 2007. Utgangspunktet var de nye EU landenes betydelige satsing innenfor miljøsektoren, spesielt på drikkevann og avfallsvannhåndtering. IN tok initiativ til og gjennomførte i 2007 en innledende kartlegging av markedet og markedsmulighetene i Baltikum, Polen, Tsjekkia og Ungarn. Det ble på bakgrunn av dette utarbeidet en rapport om vann og avløpsbehandling. Rapporten var resultatet av et samarbeid mellom 10 utekontorer og flere distriktskontorer.

Denne markedsstudien har resultert i et flerbedriftsprosjekt på Rent vann med 10 deltakende bedrifter. I rekrutteringen og utvelgelsen av disse bedriftene har de aktuelle distriktskontorene hatt en svært sentral rolle.

2) Vellykket samarbeid skaper suksess i London
Elton & Jacobsen ble stiftet i 2007 av søstrene Åshild og Solveig Elton Jacobsen. Kontoret deres ligger i dag i Arendal. Elton & Jacobsen er de første norske designerne som lanseres som unge og fremadstormende designere hos den internasjonale kleskjeden Topshop.

Merket Elton & Jacobsen ble lansert i 2008 og presentert i Oslo, Berlin, Paris, København og Riga. De har vunnet en rekke priser, sist Concours Jeunes Createurs arrangert av motemessen Whos Next i Paris.

De unge designerne har siden starten hatt internasjonale ambisjoner. De hadde imidlertid verken kapital eller ressurser til å inngå samarbeid da Topshop kontaktet dem første gang våren 2008.

Elton & Jacobsen kontaktet Innovasjon Norge for om mulig å komme videre. Londonkontoret og Agderkontoret tenkte nytt da de lanserte ideen om en IFU-kontrakt med Topshop som krevende kunde. Spesielt siden denne typen virkemiddel ikke tidligere var prøvd ut på en relativt lite forskningstung bransje som mote og design.

Med en IFU i ryggen kan Elton & Jacobsen nå gjennomføre et samarbeid som gir dem en unik mulighet til å bringe norsk design ut til et større publikum. Samtidig får de verdifull og nyttig kompetanse som vil bidra til å sikre deres internasjonale lansering. Elton & Jacobsens utenlandslansering er et av Agderkontorets mest profilerte prosjekt i vår kultur- og opplevelsessatsing.

Gjennom tett og konstruktivt samarbeid våre to kontorer i mellom er vi trygge på at de unge gründerne blir ivaretatt på best mulig måte og at vi kan være med å bidra til deres suksess.

3) Satsing på Helse - Et eksempel til etterfølgelse!
Etter et initiativ fra INs kontor i Boston ble arrangementet - "Hvordan kan Innovasjon Norge hjelpe deg og din helse-medisin bedrift?" - gjennomført på Vinderen konferansesenter i Oslo 4. februar. Hele 90 biomedbedrifter/-organisasjoner deltok. I tillegg deltok ca 30 bedrifter via web-/videooverføringer til Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Gjennom deltagelse fra næringslivet, distriktskontorer, utekontorer og INs satsingsansvarlige, ble det på denne måten gjennomført en effektiv møteplass med sikte å avdekke behov og

muligheter for bedrifter innen denne sektoren. Flere av de deltakende bedriftene jobber nå med å utvikle/gjennomføre prosjekter i samarbeid med INs kontorer både hjemme og ute.

4) Norsk selskap med globale muligheter
Bergen Software Services International (BSSI) ble etablert i Bergen i 1994 av to matematikere. Gründerne hadde ambisjoner om å løse bilindustriens utfordringer knyttet til rustbehandling og lakkering av biler.

Med utgangspunkt i avanserte matematiske modeller har BSSI laget et dataprogram som simulerer lakkering av biler og finner den optimale rustbehandlingen. Bilprodusentene slipper dermed å bygge fysiske prototyper for å gjennomføre rusttester og den digitale malingsprosessen gir raskt svar på hvilke endringer i bildesignet som er nødvendige. BSSIs simuleringsverktøy sparer bilindustrien for betydelige summer og utviklingsprosessen kan gjennomføres mye raskere enn med den gamle metoden. I dag benytter Ford og General Motors det bergensutviklede verktøyet. Andre bilprodusenter i Europa og Asia har også vist stor interesse for produktet.

Innovasjon Norge har fulgt BSSI helt fra etableringen og har hatt troen på gründernes idé og evne til å gjennomføre den. Blant annet har IN bidratt med tilskudd gjennom ordningen med industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (IFU). Flere av disse IFU-prosjektene har vært gjennomført med Ford som samarbeidspartner, men også andre bilprodusenter har vært involvert.

”Innovasjon Norge har vært avgjørende for etableringen og utviklingen av vårt selskap gjennom den finansielle støtten og de rådgivningstjenester som vi har fått. Det har gjort det mulig for oss å utvikle et samarbeid med Ford og andre partnere. Dette har også bidratt til å gjøre det mulig å fokusere på arbeidet som måtte gjøres for å nå våre målsetninger uten å bli forstyrret av bekymringer knyttet til om vi ville overleve eller ikke”, sier Gaffney, en av selskapets gründere.

5) Utvikle strategisk omdømmeposisjon for Maritim sektor:

Som et ledd i oppfølgingen av regjeringens maritime strategi ”Stø kurs” fra 2007, fikk Innovasjon Norge, Sjøfartsdirektoratet og skipsregistrene i oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet (NHD) å initiere et forprosjekt for å bygge omdømmet til den norske maritime næringen i utlandet i samarbeid med næringen selv.

Prosjektets mål var i første omgang å utarbeide et forslag til en omdømmeposisjon for næringen, utvikle en strategi for denne omdømmebyggingen – samt å etablere en felles plattform for prioriteringer i markedsføringsinnsatsen.

Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging ble lagt til grunn for arbeidet. For å utvikle maritim sektors omdømmeposisjon ble det avgjørende å mobilisere næringen, analysere nåsituasjonen og få forankret ønsket omdømmeposisjon. Omdømmeposisjonen skal deretter implementeres gjennom handlingsplaner for organisering, profilering og leveranser.

Innovasjon Norge og partnerne mobiliserte næringen til deltagelse i styrings- og prosjektgrupper. Konsulentselskapet Burson-Marsteller ble engasjert inn i prosjektet som faglig rådgiver og prosjektsekretariat. En global omdømmeundersøkelse ble gjennomført av våre utekontorer i 16 land, blant 15 nøkkelmålgrupper og 128 sentrale informanter.

Forprosjektet ble avsluttet og overlevert NHD 2. oktober 2008.

I 2009 skal den maritime næringen, under ledelse av Innovasjon Norge, konkretisere tiltak som skal underbygge den valgte omdømmeposisjonen.

3. EFFEKTER AV INNOVASJON NORGES VIRKSOMHET

Innledning
Effektene av Innovasjon Norges virksomhet analyseres i første rekke gjennom de årlige kundeeffektundersøkelsene (KEU) som Innovasjon Norge gjennomfører i samarbeid med departementene. For hvert virksomhetsår gjennomføres to undersøkelser: én året etter at kunden fikk et tilsagn/en tjeneste (førundersøkelse) og én fire år etter (etterundersøkelse). Førundersøkelsen omfatter kundebedriftenes *forventninger* til prosjektene, mens etterundersøkelsen viser hvordan de samme bedriftene vurderer *resultatene i etterkant*. De to siste KEU som det kan rapporteres fra nå, er KEU som ble gjennomført i 2008. De omfatter førundersøkelsen fra virksomhetsåret 2007 og etterundersøkelsen fra virksomhetsåret 2004.

Det er viktig å påpeke at resultatene fra KEU som presenteres i denne årsrapporten, kun viser effekten av deler av Innovasjon Norges virksomhet, hovedsakelig effekter av finansielle tjenester samt for tjenester og programmer med et betydelig innslag av finansiering. Deler av det internasjonalt rettede arbeidet er med, mens fellestiltakene for å markedsføre Norge som reisemål ikke er integrert, da kriteriet om at enkeltbedrifter skal kunne identifiseres som mottakere av en tjeneste i mange tilfeller er en utfordring å oppfylle. Innovasjon Norge supplerer sine kundeeffektmålinger med mer inngående evalueringer av utvalgte programmer og aktivitetsområder. Dette gjøres i særlig grad der det avdekkes forhold i KEU som bør vies større oppmerksomhet eller der KEU er lite egnet for å evaluere effektene.

Med få unntak er resultatene som presenteres her hentet fra *etterundersøkelsen* av virksomhetsåret 2004. Resultatene fra denne undersøkelsen (innhentet i 2008) gir i størst grad uttrykk for hva bedriftene mener er de langsiktige effektene av tiltakene. Noen resultater er også hentet fra *førundersøkelsen* for virksomhetsåret 2007.

I det følgende gis en oppsummering av de viktigste *effektene*. Resultatene som gjengis her, er et gjennomsnitt for hver av tjenestene som inngår i KEU. Det er viktig å være klar over at resultatene for de ulike indikatorene varierer betydelig tjenestene i mellom.

Det er fra år til annet vanligvis relativt liten endring på de ulike variablene. Gjennomgående er det imidlertid en positiv trend i utviklingen på vesentlige variable.

Høy addisjonalitet
Addisjonalitet angir i hvilken grad den offentlige bistanden til prosjektene er *utløsende* for at bedriften setter aktiviteten i gang. Resultatene for addisjonalitet er hentet fra førundersøkelsen for virksomhetsåret 2007.

Andelen for høy og middels addisjonalitet samlet er på 86 % (det samme som året før).

Samlet for alle tjenestene som inngikk i KEU for 2007, viser undersøkelsen at 60 % prosjektene har høy addisjonalitet (en økning fra 59 % året før, og 47 % året før der igjen), dvs. at de ikke ville blitt gjennomført uten bistand fra Innovasjon Norge. Videre at 26 % av prosjektene har middels addisjonalitet, dvs. de ville blitt utsatt i tid eller gjennomført i mindre skala uten bistand fra Innovasjon Norge.

Av tjenester med særlig høy andel høy addisjonalitet kan nevnes verdiskapingsprogrammene innen landbruk, FRAM, OFU/IFU og Inkubatorstipend. Rangeringen er stabil fra året før.

74 % av prosjektene er fullfinansiert ett år etter tilsagn om prosjektstøtte, dette er noe høyere enn årgangen før. Det er vanskeligst å få fullfinansiering på stipendtjenestene. Innovasjon Norge bidrar i økende grad til utvikling av prosjektideen (44 %).

Innovasjon Norge bidrar til å realisere mange prosjekter med stor betydning for overlevelse

Andelen prosjekter med *høy* viktighet for overlevelse (skår 5-7)[2] er på 52 % (en svak økning fra 50 % året før). Betydningen for overlevelse varierer mellom tjenester og programmer. Betydningen for overlevelse er minst for noen av programmene, dette er ikke overraskende i og med at disse primært fokuserer på kompetanseutvikling og innovasjon.

Det er de landsdekkende og distriktsrettede risikolånene som skårer høyest på betydningen for overlevelse.

Innovasjon Norge bidrar til å realisere mange prosjekter med stor betydning for bedriftenes lønnsomhetsutvikling

50 % av bedriftene i etterundersøkelsen av 2004-årgangen påpeker at prosjektet har vært viktig for deres lønnsomhetsutvikling. Dette er på nivå med årgangen før.

Det er hos mottakerne av Landsdekkende risikolån og Grunnfinansieringslån-flåte nivået ligger høyest, på 75 %.

Lavrisikolånene skåret i årgangen før høyt på både overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Dette er *ikke* tilfelle lenger mht denne tjenesten. Nivået ligger nå på 50 %, mot 67 % i årgangen før.

Økt betydning for omsetning og eksport

65 % mener prosjektet har hatt stor betydning for *omsetningen* (mot 58 % året før). Størst betydning har det for mottakere av Landsdekkende risikolån (som i fjor). Lånene skårer høyest mht betydning for omsetningen (71 %)

Internasjonalisering kommer til uttrykk på flere måter. En interessant indikator er i hvilken grad prosjektet har bidratt til *økt eksport*. 16 % av prosjektene i 2004-årgangen har ført til økt eksport (mot 13 % året før). Det er de landsdekkende risikolånene og Distriktsrettede låneordning som skårer høyest med 50 %. OFU/IFU og Int-programmet ligger på ca 40 %, deretter Distriktsrettede risikolån og tilskudd på ca 30 %.

Styrking av kompetanseutviklingen – effekter av lang "varighet"

54 % av bedriftene mener prosjektet i *stor grad* har bidratt til økt kompetanse (mot 47 % i årgangen før). Det er særlig innen produkt- og markedsutvikling kompetansebidraget har vært stort.

Kompetansetilførsel har ofte lang "varighet". Bedriftene er spurt om de fremdeles/i dag har nytte av kompetanseutviklingen de opparbeidet seg i forbindelse med prosjektet. Hele 57 % mente de hadde det, mot 45 % i årgangen før – mao en klar økning av den "varige" kompetansetilførselen. Landsdekkende risikolån, Inkubatorstipend, OFU/IFU og Distriktsrettede risikolån skiller seg ut med andeler på over 80 %. Bygdeutviklingsmidlene skårer lavest, men selv der ser man at 1/3 av bedriftene fremdeles har stor nytte av kompetanseutviklingen den dag i dag.

Innovasjon Norge er en viktig bidragsyter til nyskaping og innovasjon

I snitt er det 65 % av prosjektene som bidrar til økt innovasjon. Dette er en økning fra fjorårets nivå på 52 %.

[2] Skalaen er slik: Lite viktig for overlevelse (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og høy viktighet for overlevelse (skår 5-7)

Mht til antall områder prosjektet bidrar til stor grad av innovasjon på, så er det 2,2 i denne årgangen i motsetning til 2,7[3] i forrige etterundersøkelse, mao en nedgang. Dette kan tyde på en økende grad av fokusering av prosjektene.

Det er særlig OFU/IFU, Inkubatorstipendet og Verdiskapingsprogrammet for skog som skårer høyt 3,8-4,0). Programmene og stipendiene skårer høyere enn låneordningene.

I 31 % av prosjektene var nyheten helt ny, i betydningen finnes ikke fra før. Helt nye innovasjoner forekommer hos hele 51 % av stipendordningene, mot 17 % av låneordningene.

Innovasjon Norge bidrar til utvikling/innovasjon over hele landet.

Nettverk skapes og samarbeid utvikles
Bedriftenes forventninger til samarbeidseffekt har i stor grad slått til. Bedriftene forventer først og fremst økt samarbeid med kunder og leverandører. Generelt er det slik at *økt antall samarbeidspartnere øker sannsynligheten for innovasjon.*

Bedriftene i Innovasjon Norges portefølje er som andre norske bedrifter relativt innadvendte i sin innovasjonsadferd, men det er positive utviklingstrender på gang. Mens prosjektene i snitt førte til samarbeid med 2,8 aktører i 2005 og 2,9 i 2006, så var dette økt til et snitt på 3,7 i 2007-årgangen.

Sysselsettingsvekst
Beregning av sysselsettingseffekter av offentlige virkemidler og tiltak er metodisk vanskelig. En kjenner de faktiske sysselsettingseffektene i bedriftene, men ikke hvor mye av den som skyldes de prosjektene Innovasjon Norge har vært med på å finansiere.

Med disse forutsetningene lagt til grunn, er det skapt og sikret mellom 5 885 og 8 118 arbeidsplasser blant de bedriftene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 (4 100 til 6 200 for årgangen før). Dette tilsvarer 1,03 til 1,41 arbeidsplasser pr. prosjekt (0,6 til 1,0 i årgangen før).

Hele 70-80 % av de skapte og sikrede arbeidsplassene har kommet innen det distriktspolitiske virkeområdet; det er en økning fra årgangen før.

185 000-255 000 kroner pr arbeidsplass – på nivå med årgangen før
Basert på tallene for økning i sysselsetting og sikring av arbeidsplasser er det offentliges kostnader pr arbeidsplass beregnet. Kostnadene som inngår er omfanget av tilskudd og 25 % av omfanget av risikolånene.

For virksomhetsåret 2004 ligger kostnadene pr arbeidsplass skapt eller sikret på mellom 185 000 til 255 000 kroner. Dette er på nivå med årgangen før.

Kvinnerettede prosjekter er like innovative som andre prosjekter
En egen undersøkelse som ble gjort av Oxford Reseach av bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 til kvinnerettede prosjekter, avliver eventuelle myter om kvinnerettede prosjekter versus andre prosjekter. Hovedbildet er at kjønn ikke utgjør en markant forskjell i prosjektenes resultater. Generelt sett ser det ikke ut til at kvinnesatsingen går på bekostning av innovasjon. Den mest fremtredende forskjellen mellom de kvinnerettede prosjektene og de øvrige kan sies å være at kvinner søker

[3] I undersøkelsen har man sjekket i hvilken grad prosjektet i stor grad har medført endret atferd på 8 ulike områder som er typiske for innovasjonsatferd. Undersøkelsen viser at kundene i gjennomsnitt mener at prosjektene i stor grad har bidratt med endret atferd på 2,2 områder.

tilskudd, mens menn søker lån. Forklaringen på dette kan ligge i typen tjeneste og program det søkes på og kjennetegn ved prosjektene i seg selv.

10 år med INs kundeeffektundersøkelser
I 2008 ble det utarbeidet en bok "Kapital og kompetanse til nytte" hvor Oxford m.fl. oppsummerer erfaringene med 10 års kundeeffektundersøkelser i Innovasjon Norge, perioden 1995-2005. I denne perioden har IN hatt tre eksterne forskningsmiljøer inne. Møreforsking fra 1995-1998, Nordlandsforskning fra 1999-2002 og Oxford fra 2003 til 2005. Oxford samarbeider med Møreforsking om kommende kundeeffektundersøkelser.

Det er i boken også en vurdering av langtidseffektene av prosjektstøtte, her en vurdering av perioden 1994-1998. Det fastslås at effekter av innovasjoner tar tid, det kan hentes ut effekter også etter det har gått fire år, tidspunktet for når IN gjennomfører sine ordinære etterundersøkelser.

I Kundeeffektundersøkelsene har det etter hvert blitt utarbeidet oversikter over hvor stor andel av kundemassen som henholdsvis er driftsorienterte, utviklingsorienterte og såkalt superinnovatører. Superinnovatørene skårer høyt på flere av de indikatorene som bidrar til innovasjon – og verdiskaping. Andelen Superinnovatører øker over tid, og det lover godt mht til å hente mer innovasjon ut av kommende års kundemasse.

4. RAPPORTERING OM ARBEIDSOMRÅDENE

Årsrapporten for 2008 bygger på Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem (MRS-system) som ble tatt i bruk f.o.m. 01.01.2005. MRS-systemet kan settes inn i en årsaks-virkningssammenheng hvor det settes inn ressurser for å oppnå bestemte mål. Dette kan illustreres som vist i følgende skisse:

1. Hovedmål
↓
2. Delmål
↓
3. Operasjonelle mål for hvert arbeidsområde innen delmålene
↓
4. Effektindikatorer
↓
5. Aktivitetsindikatorer
↓
6. Aktiviteter (progr./satsinger)
↓
7. Ressursinnsats

Det er utformet et hovedmål (1) for Innovasjon Norges virksomhet som er lik formålsparagrafen for virksomheten. Av hovedmålet er det avledet fire delmål (2). For hvert delmål er det angitt en rekke arbeidsområder som det er utformet operasjonelle arbeidsmål for (3). For hvert av de operasjonelle målene er det satt opp effektindikatorer som mest mulig skal gi indikasjoner på at de operasjonelle målene nås (4). De valgte aktivitets-indikatorene (5) gir i første rekke uttrykk for omfanget av arbeidet og vil ikke direkte gi uttrykk for eller indikere at målene nås. Videre viser skissen at det settes i gang en rekke aktiviteter (6) i form av spesielle programmer eller satsinger basert på de ressursene som til en hver tid er disponible (7).

Rapportering i forhold til hovedmål og delmål vil bli ivaretatt gjennom de større evalueringene NHD og andre bevilgende myndigheter gjennomfører med jevne mellomrom.

Innovasjon Norges årsrapportering til departementene er inndelt i tre hoveddeler:

- Rapportering på effekt- og aktivitetsindikatorer for arbeidsområdene som er knyttet til de fire delmålene og de generelle føringene og hensynene som Innovasjon Norge skal ivareta (Kap 3 og 4, samt vedlegg 2 og 3).
- Rapportering om ressursinnsatsen som er knyttet til departementenes budsjettposter (Kap 5).
- Rapportering om aktiviteten innenfor Innovasjon Norges satsinger, programmer samt noen enkelttjenester/-ordninger (Framgår av heftet Detaljrapporter 2008).

Rapporteringssystemet beskriver hvilke indikatorer som rapporteringen skal omfatte og hvordan det skal rapporteres på ressursinnsats. Med utgangspunkt i denne kvantitative rapporteringen og Innovasjon Norges generelle kompetanse innen næringsutvikling og relevant bransje- og bedriftskunnskap m.v., skal Innovasjon Norge foreta analyser og vurderinger som skal inngå i rapportene til departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene. Dette kan bl.a. omfatte spesielle utviklingstrekk knyttet til indikatorene og ulike forhold som har påvirket utviklingen i næringslivet m.v. Videre skal analysene

omfatte en vurdering av hvordan den samlede regionale innsatsen innen spesielle næringer/bransjer samsvarer med overordnede mål og strategier i et nasjonalt perspektiv.

Sammenlignet med årsrapporteringen for 2007, har vi i hovedrapporten for 2008 prøvd å forenkle framstillingen på følgende måte:

- Sammendraget fokuserer på viktige hendelser i 2008, deretter på Innovasjon Norges virksomhet i 2008 langs ulike dimensjoner og til slutt gis en kort oppsummering av hovedinntrykket av det året vi har lagt bak oss.
- Kapitlet "Dette er Innovasjon Norge" er ikke tatt med i årets rapport siden rapporten ført og fremst henvender seg til departementene som kjenner IN godt.
- Styrets beretning er tatt ut fordi denne kun følger selskapets årsregnskap for 2008 med noter.
- Kapitlet "Oppfølging av våre samarbeidsavtaler" er tatt ut for å spare plass. Temaet er omtalt ellers i rapporten etter behov.

I det etterfølgende rapporteres det på de enkelte arbeidsområdene under hvert delmål i MRS-systemet.

4.1 Delmål 1: IN skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Drivkraften og ansvaret for å skape nye innovasjoner ligger i bedriftene. Innovasjon Norges rolle er å tilrettelegge for og å stimulere til økt innovasjon gjennom å mobilisere til og utløse innovasjonsaktiviteter.

Innovasjon Norge legger til grunn en forståelse av innovasjon som innebærer: "En innovasjon kan være en ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess eller organisasjonsform, som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjon, eller i organiseringen av denne, for å skape økonomiske verdier. Det kan også dreie seg om å finne frem til helt nye markeder."

Innovasjon skapes således på minst fire hovedområder; produkt- og tjenesteinnovasjon, prosessinnovasjon, organisatoriske innovasjoner og markedsinnovasjoner. Innovasjonsprosessen forutsetter både konkurranse og samarbeid mellom en rekke private og offentlige aktører, og foregår i det man kaller innovasjonssystemet.

I henhold til vårt mål- og resultatstyringssystem, skal Innovasjon Norge konsentrere sin innsats innenfor tre arbeidsområder for å bidra til målet om økt innovasjon i næringslivet:

1. *Entreprenørskap* er helt nødvendig for å få frem et mangfold av nye virksomheter som kan utfordre det etablerte næringslivet, og som kan utnytte nye muligheter.
2. Fra dette mangfoldet er Norge avhengig av flere bedrifter som lykkes i å realisere vekst og internasjonal konkurransekraft. Det betyr at *innovasjon i etablerte bedrifter* er et sentralt arbeidsområde for å nå målet om økt innovasjon.
3. Forbedring av bedriftenes internasjonale konkurranseevne forutsetter at de tar del i *næringsmiljøer og innovasjonssystemer* med internasjonale koblinger, der de kan utveksle kunnskap og få tilgang til leverandører, kunder, utdanning og forskning – eller stå sammen om internasjonal profilering.

I det følgende gis en oversikt over aktivitetene innenfor disse tre arbeidsområdene i 2008. Nærmere detaljer om aktivitets- og effektindikatorer samt måloppnåelse framgår av Vedlegg 2 og 3.

4.1.1 Arbeidsområde 1A – Entreprenørskap

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til økt omfang av lønnsomme etableringer

1. Innledning

Utover høsten 2008 merket Innovasjon Norge sterkt tiltagende behov og etterspørsel fra næringslivet generelt, og ikke minst blant tidligfase-bedrifter, mht finansiering, kompetansetilførsel og nettverk.

Innovasjon Norge har derfor arbeidet aktivt med å påpeke utfordringer etablerere har, gi innspill til myndighetene og innrette våre tjenester best mulig i forhold til de nye behovene i markedet.

GEM rapporten (Global Entrepreneurship Monitor) måler entreprenøriell aktivitet i tidlig fase – dvs oppstart og nylig etablerte bedrifter yngre enn 42 måneder. Selv om finanskrisen har preget siste halvdel av 2008 og våren 2009 er iflg. GEM vel 250.000 mennesker i Norge (8,7 % av befolkningen) involvert i forsøk på oppstart eller i nylig etablerte bedrifter yngre enn 42 måneder. Dette er en oppgang fra 2007, da høykonjunkturen gjorde at etablerte bedrifter overbød nyetableringer for arbeidskraft slik at færre dermed valgte å satse på entreprenørskap.

Andelen etableringsforsøk har i 2007 og 2008 hatt en sterkere utvikling enn antall etableringer. Dette er en indikator på at det nå er færre som lykkes med å lose bedriften gjennom de første vanskelige fasene.

Entreprenørskapsforskningen både i Norge og i andre land viser at det blant nyetablerte bedrifter er en relativt liten andel av totalen som har sterke vekstambisjoner. For utviklingen av økonomien er imidlertid disse nyetableringene svært viktige. Ofte er disse bedriftene innovasjons- og teknologidrevet, og de er rettet mot et internasjonalt marked. Det er gledelig å konstatere at Norge de to siste årene har hatt en stadig økende andel av bedrifter med ”stort vekstpotensial”. Det antas at de tiltakene og incentivene som er utviklet de siste årene har virket positivt inn, spesielt er tilgangen på risikokapital, kompetanse- og nettverkstiltak i tidlig fase avgjørende mht til å realisere verdiskapingen i tidligfase for potensielle vekstbedrifter.

Denne positive utvikling vil imidlertid kunne utfordres av den pågående finanskrisen med redusert kapitaltilgang, hvilket vil kunne slå særlig sterkt ut for potensielle vekstbedrifter med langsiktig, stort og risikofylt utviklingspotensial. For Innovasjon Norge blir det en utfordring å ha ressurser til å følge opp disse når bedriftenes egne midler er mangelfulle og uformelle investorer, egenkapitalfond og banker bidrar i vesentlig redusert grad.

2. Entreprenørskapssatsingen

Totalt ble det gitt tilsagn til entreprenører/etablerere i 2008 på i alt 859 mill. kr (i 2007 865 mill. kroner). Bevilgningene fordeler seg jevnt over mange av Innovasjon Norge sine tjenester, programmer og satsinger. Av totalbeløpet gikk hele 343 mill. kr til landbruk, i hovedsak knyttet til BU-tilskudd og lånerammer for rentestøtte. Av andre sektorer utgjør IKT 115 mill. kroner, marin 107 mill. kroner og energi og miljø 94 mill. kroner.

I 2008 ble det benyttet 10 mill. kroner til utvikling av entreprenørskapssatsingen og diverse samarbeidsprosjekter med eksterne miljøer. Alle INs distriktskontor har egne Entreprenørskapsansvarlige.

Noen aktivitetsindikatorer for 2008:

Antall søknader og bevilgninger til etablerere
Dette omfatter søknader og bevilgninger (antall og beløp) til kundetypen *etablerere* i 2008 og omfatter alle Innovasjon Norges budsjettposter *inkludert* hoveddelen av etablererstipend og inkubatorstipend, som er omtalt i punktet under. Forutsetningen er at stipendmottakerne tilhører kundetypen etablerere. Bevilgninger til kvinnelige etablerere er angitt spesielt.

	Søknader		**Bevilgninger**	
	Omsøkt beløp	**Antall**	**Innvilget beløp**	**Antall**
Totalt	704 653 145	1 825	384 300 628	1 221
Herav kvinner	265 697 502	823	159 177 826	599

Av de samlede tilsagn i 2008 på ca 5,2 mrd kroner, har 384 mill. kroner eller 7 % gått til etablerere. Andelen utgjorde 11 % i 2007. Som det framgår av bevilgningsstatistikken for 2008 (vedlegg), varierer andelen til etablerere betydelig mellom de ulike virkemidlene.

Av bevilgningene målt i kroner til etablerere i 2008, har 41 % gått til kvinner, mot 33 % i 2007. Kvinneandelen av *antall* tilsagn til etablerere var i 2008 49 %, mot 45 % i 2006 og 2007.

Antall søknader og bevilgninger av *stipend*
Dette omfatter søknader og bevilgninger (antall og beløp) av etablererstipend og inkubatorstipend og omfanget som er gitt til kvinner er angitt spesielt.

	Søknader		**Bevilgninger**	
	Omsøkt beløp	**Antall**	**Innvilget beløp**	**Antall**
Totalt	312 597 219	1 252	137 843 121	727
Herav kvinner	103 992 947	463	50 659 947	303

Det er lavere søknadsbeløp på stipend i 2008 enn i 2007, ned vel 50 mill. kroner. Innvilget beløp i 2008 er imidlertid økt med ca 14 mill. kroner. Det ble i 2008 innvilget 727 (731 i 2007) stipendier (etablererstipend + nettverkskreditt + inkubatorstipend) med et samlet støttebeløp på 137,8 (2007: 123,8) mill. kroner. I tillegg er det innvilget 186 BU-stipend (2007: 201 stk) med et samlet støttebeløp på 18,8 mill. kroner (2007: 17 mill. kr).

Nærmere om etablererstipend
I 2008 er det bevilget etablererstipend[4] på til sammen 110,6 mill. kroner fordelt på 613 tilsagn. Formålet med stipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet og landbruk. I hvert fylke blir det prioritert ut fra lokale forhold og behov. Generelt sett er etableringer som innebærer introduksjon av ett eller flere vesentlig nye produkter/tjenester i markedet, en ny anvendelse av et produkt/tjeneste, en ny måte å organisere på og/eller er basert på ny teknologi, høyt

[4] Under etablererstipend inngår også nettverkskreditt bevilget av regionale midler (kap 551 post 60) med i størrelsesorden 2,5 mill kroner. Inkubatorstipend og BU-stipend er imidlertid ikke inkludert i dette tallet.

prioritert. Blant prosjektene som har potensial for å skape lønnsomme arbeidsplasser, tas det særlig hensyn til søkere fra næringssvake områder, kvinner og unge (inntil 35 år).

For rene etablererstipend, hvor måltallet er at 40 % av antall stipend skal gå til kvinner, var kvinneandelen av *antall* i 2008 41 % og *beløpsandelen* 37 %. De tilsvarende kvinneandelene i 2007 var 49 % av antall stipend og 45 % av innvilget beløp. Det er store forskjeller mellom fylkene når det gjelder kvinneandel. Lavest er Hordaland med 15 %, mens kvinneandelen i Sogn og Fjordane er 64 %.

Til oppfølging/opplæring av etablerere er det bevilget til sammen 2,7 mill. kroner.

Estimert sysselsettingseffekt er til sammen 2 234 personer – fordelt på 1 626 på Etablererstipend, 530 på Etablererstipend ungdom og 78 på Nettverkskreditt.

Nærmere om etablererstipend fra BU-midlene
Det ble i 2008 bevilget 186 BU-stipend (2007: 201 stipend) fra BU-midlene hvorav 137 stipend (142) gikk til kvinner (74 %). Det totale tilsagnsbeløpet utgjorde 18,8 mill. kroner (17,1 mill.) hvorav 13,8 mill. kroner gikk til kvinnelige etablerere (74 %). Tilsvarende tall for 2007 var 71 % mht antall tiltak og 69 % mht beløp.

Det ble innvilget i alt 29 etablererstipend til unge (18-35 år) i 2008 (2007: 38 stipend). Det totale tilsagnsbeløpet til unge utgjorde 2,7 mill. kroner (3,4 mill. kroner).

Nærmere om inkubatorstipend
Inkubatorstipend-rammen ble økt til 27,3 mill. kroner i 2008. Det er også innvilget 27,3 mill. kroner. Målgruppen for stipendet er personer/bedrifter lokalisert i en godkjent inkubator, og som har forretningsidéer med høyt kunnskaps- og/eller teknologinivå, som vurderes å ha et stort verdiskapingspotensial og høy risiko, og som har tjenester/produkter som kan være aktuelle for et internasjonalt marked. Hovedmålet med ordningen er å stimulere til økt etablering av konkurransedyktige, framtidsrettede og nyskapende virksomheter, som igjen kan bidra til nyskaping og næringsmessig fornyelse i næringslivet. Inkubatorstipendet er et nasjonalt virkemiddel, men KRD setter krav til distriktspolitiske effekter av ordningen. Samtidig er de fleste inkubatorer etablert i sentrale strøk og det er størst tilgang på denne type etableringer (vekst- og toppetablerere) i sentrale strøk. Innovasjon Norge tilstreber en fordeling av inkubatorstipendet som i størst mulig grad sikrer distriktspolitiske effekter.

Etablererstipend Svalbard
Det er gitt 1 tilsagn på kr 226 000 i 2008.

Viktige resultater og hendelser på entreprenørskapsområdet i 2008

Nyvekst: Innovasjon Norge utviklet og igangsatte en ny finansieringsordning ”Nyvekst” i 2008. Nyvekst kommer som et resultat av endret EU-regelverk, og gir mulighet for del-finansiering av spesifikke driftskostnader. NyVekst retter seg mot det distriktspolitiske virkeområdet.

INs distriktskontorer har gjort en til dels svært grundig jobb i å identifisere og velge ut bedrifter med stort vekstpotensiale. Dette arbeidet og et nytt og litt komplisert regelverk medførte at de første tilsagn kom i løpet av annet halvår 2008. Totalt er det gitt 29 tilsagn og 20,7 mill. kroner i 2008.

HøyVekst: Innovasjon Norge har i 2008 ferdigutviklet et nytt program som heter HøyVekst-programmet. Gjennom Høyvekst-programmet ønsker Innovasjon Norge å fokusere på bedrifter med stort potensial for vekst. Det er slik at et lite antall

vekstbedrifter står for den største del av verdiskapingen i Norge. Høyvekst-programmet skal medvirke til at flere lykkes med å realisere sitt vekstpotensial mer effektivt.

Høyvekst skal, sammen med etablerte tjenester og aktiviteter i IN, bidra til å profesjonalisere og skreddersy Innovasjon Norges rolle som pådriver og sparringspartner i kundenes utviklingsprosesser. Innovasjon Norge vil gjennom en prioritering av potensielle Høyvekst-bedrifter videreutvikle en ny arbeidsform for vekstbedrifter. Høyvekst-programmet forankres på det enkelte distriktskontor og vil bygge ut kundeorienterte nettverk og kompetanseteam tilpasset den enkelte vekstbedrift.

Høyvekst programmet skal bidra til at Innovasjon Norge utvikler, synliggjør og iverksetter Beste-Praksis-prosesser mht arbeid med Høyvekst-bedrifter.

For å lykkes med Høyvekst er det også viktig å få til en effektiv breddesatsing.

Fase- og utviklingsverktøy: Innovasjon Norge har i 2008 utarbeidet en rapport som fungerer som et verktøy til bruk i blant annet dialogen med utviklingsorienterte entreprenører. Rapporten heter "Faser i et Innovasjonsprosjekt". Fasetankegangen brukes i mye av Innovasjon Norges presentasjon av entreprenørprosessen internt og eksternt. Rapporten er også nå brukt som pensum på Høyskoler i Entreprenørskap.

Skaperen 08: TV-programmet Skaperen går nå i sin tredje sesong. Vi startet opp prosjektet i august 2008 med audition i fem norske byer og hvor mer enn 500 prosjekter ble presentert for panelet. Dette er et kraftfullt prosjekt for mobilisering av gründere og ikke minst et godt tiltak for å vise unge mennesker at det er mulig å gjøre noe selv, dersom man har en god idé. Etter forrige runde registrerte vi gjennom en undersøkelse at om lag 20.000 mennesker var blitt trigget gjennom å se på Skaperen til å utvikle ideer og etablere egen bedrift.

Kunnskapsgrunnlag: Det ble høsten 2008 besluttet at det skal settes et sterkere fokus på utvikling av kunnskapsgrunnlaget innenfor områdene entreprenørskap, design, IPR, internasjonalisering, unge og kvinner. Vi vil således systematisere vårt kompetansegrunnlag og målsettingen er at dette skal kunne anvendes som "operasjonell strukturkapital".

Samarbeid kommuner/fylkene: Innovasjon Norge har, gjennom distriktskontorene og det lokale partnerskapet, jobbet med å avklare roller, ansvar og samarbeidsform i førstelinjetjenesten. Noen kommuner har interkommunalt samarbeid, og samarbeider med oss i fellesskap, andre kommuner har vi enkeltvise avtaler med, og noen kommuner har vi ikke avtaler med. Sentralt har Innovasjon Norge samarbeidsavtale med Kommunenes Sentralforbund.

FoU – samarbeid: Rapporten "Kommersialisering av forskning" forelå høsten 2007. Det har i 2008 vært arbeidet med å konkretisere dette samarbeidet med NFR og SIVA. IN samarbeider videre med NFR, blant annet gjennom FORNY. I tillegg samarbeides det regionalt med inkubatorene og TTO-kontorene.

Møteplasser
Arbeid med etablerere er ikke minst å tilføre kompetanse og nettverk. Innovasjon Norge har utviklet egne tilbud, f.eks Etablerergrupper, Nettverkskreditt, FRAM-E, men samarbeider først og fremst med mange andre om dette. Det gjelder FORNY, det gjelder Såkorn-selskapene etc. I denne forbindelse vil vi imidlertid spesielt trekke frem samarbeidet med Connect og Seed Forum som Innovasjon Norge også i 2008 har finansiert og hatt et godt samarbeid med. Disse tilbudene er i stadig videreutvikling.

Evalueringer
På området Entreprenørskap har Innovasjon Norge i 2008 gitt innspill til en rekke utredninger, meldinger og evalueringer, f.eks Innovasjonsmeldingen og Regionalmeldingen.

Det har vært gjennomført diverse evalueringer og oppfølginger av disse, blant annet :
- vedr Etablererstipend, Inkubatorstipend, BU-tilskudd, Oppfinner-stipend
- Etablerer.no
- Seed Forum
- Kapitalbehov for unge bedrifter
- Entreprenørskapstiltak i fylkene.

Innovasjon Norge har også evaluert tilbudene Etablerergrupper og Nettverkskreditt. På basis av dette sees det nå på muligheten for å koordinere/samordne tjenestene som baserer seg på det beste fra begge de to omtalte tjenestene.

Innenfor Entreprenørskap-fagområdet har vi også evaluert behovet for økt kompetanse innenfor området immaterielle rettigheter (IPR). Innovasjon Norge har i flere år hatt et samarbeid med Patentstyret. I 2008 har IPR fått økt fokus som følge av en nå gjennomført omorganisering av tidligere avdeling "Veiledning for oppfinnere". Dette kompetansemiljøet er nå forsterket og ytterligere integrert i distriktskontorenes kunderettede arbeid.

3. Unge i Fokus

Viktige resultater og hendelser i 2008

Piloter til mulige tjenester under utvikling:
Mentor-ordning for Unge: Ordningen er under utvikling og igangsatt med tre piloter i 2008 i hhv Troms, Sogn og Fjordane og Hordaland. Pilotene følge-evalueres for å angi "best practice". Underveisrapport er levert november 08. Samlet er det 42 deltagere i 39 virksomheter og 27 mentorer. 22 av deltagerne er kvinner. Halvparten av deltagerne er vekst- og toppetableringer, mens 57 % har etablert ENK eller DA.
http://www.nationen.no/meninger/Replikk/article3998728.ece

Lønnsom kultur for Unge: Kompetanseprogram for unge kulturentreprenører. Pilotene er utviklet og rekruttert i løpet av 2008 i Finnmark, Møre og Romsdal og Telemark. Møre og Romsdal startet formelt opp med en samling i løpet av 2008. Deltagerne i Møre og Romsdal skal: Utarbeide forretningsplaner og handlingsplaner og ta disse aktivt i bruk, være kjent i sin målgruppe ved programslutt, oppnå 25 % årlig lønnsom vekst, gi en arbeidsfortjeneste på minimum Kr. 300.000,-. Det er 50 % kvinneandel.

Det har i 2008 også blitt besluttet å igangsette et eget **FRAM SI** for unge med 50 % kvinneandel av daglige ledere og 50 % unge deltagere som vil ha oppstart i 2009.

Prosjekter:
Emax Nordic 2008: Innovasjon Norge sendte i august 40 håndplukkede deltagere, 18-21 år, til entreprenørskapskonferanse i Ørebro i Sverige. Felles for disse ungdommene er at de har spesielle entreprenørielle egenskaper og/eller lederevner. Emax Nordic gir inspirasjon, kunnskap og nettverk til de unge slik at de kan få styrket selvtillit, motivasjon og holdninger til entreprenørskap. Det var deltagere fra 14 av 19 fylker og ca 40 % var jenter. 96 % av deltakerne svarte at de vil anbefale Emax Nordic til andre unge som interesserer seg for entreprenørskap. 82 % svarte at deres totale inntrykk av Emax var veldig positivt, mens 17 % hadde et positivt inntrykk. Deltakerne ble også spurt om hva de foretrekker å bli, hvorav 94 % svarte at de ønsket å bli entreprenør, mens 5 %

ønsket å bli ansatt i et større privat foretak. Emax Nordic førte til en del medieomtale av deltagerne. http://dt.no/article/20080806/NYHET/923085361

Regionale oversikter over førstelinjetjenesten: Gjennomført pilot i Rogaland ihht fase- og utviklingsverktøyet hvor det er utarbeidet oversikt over regionale aktører og kontaktinformasjon til disse. Mal er ferdig for bruk ved distriktskontorene.

Trainee-ordning for sjømatnæringen i Marint verdiskapingsprogram: Fra sommeren 2008 ble dette et tilbud for aldersgruppen 18-35 år. Tilbudet er for unge ansatt i sjømatbedrifter som skal lære mer om markedene de jobber mot eller ønsker å rette seg mot. Utekontorene der deltagerne har valgt å reise denne gangen; Frankrike, Sverige, Kina, Korea, Russland, Ukraina, Malaysia, Japan og Spania. Deltagerne starter først med språkkurs og oppholdet startet i januar 2009. Det er 7 deltagere, hvorav 4 var kvinner og 3 menn.

Bygdebygger: Målsettingen bak utnevning av Bygdebyggere var å skape fokus rundt unge etablerere i lokalsamfunnet og å løfte fram disse som gode eksempler for andre unge. Kommunen skulle få satt søkelys på sine egne etableringstilbud, næringsutvikling og nytenking blant unge med ideer, skaperkraft og engasjement for bygda si. Prosjektet ble i 2008 omstrukturert og innrettet med flere interesserte samarbeidspartnere. I desember 2008 ble imidlertid prosjektet besluttet terminert pga manglende interesse blant kommunene.

ITM: I International Trade Management (ITM) deltok 5 norske bedriftsdeltakere i Leonardo da Vinci-programmet finansiert som en del av satsingen Unge i Fokus. Det ble rekruttert 2 kvinner og 3 menn.

Strategisk samarbeidspartner Ungt Entreprenørskap:
Unge i fokus hadde flere samarbeidspartnere i 2008, men Ungt Entreprenørskap er en strategisk samarbeidspartner innenfor satsingen. Mange av distriktskontorene har nært samarbeid med Ungt Entreprenørskaps fylkesforeninger. Samarbeidet på nasjonalt nivå er utvidet i 2008. Unge i fokus og Ungt Entreprenørskap samarbeidet nasjonalt i 2008 om:

- **NM i studentbedrift i 2008**, (Juryarbeid, ansvar for Innovasjonsprisen, foredrag under seminar på NM, tok imot vinnerne til et miniseminar i Innovasjon Norge i etterkant av arrangementet) http://www.ue.no/pls/apex/f?p=16000:1003:1536490581304656:::1003:P1003_HID_ID:6493
- **Kvinner, Ambisjon og Nyskaping** (KAN) for utvalgte jenter i studentbedrift, 3-årig program.
- **Entreprenørskap i høyere utdanning**, 3-årig samarbeid med ambisjon om et 4. år.
- **Handelsteknisk opplæring for elever og lærere**, løpende samarbeid. http://www.ue.no/pls/apex/f?p=16000:1003:2511253666943884:::1003:P1003_HID_ID:8017

Det har også vært kjørt lokale prosjekter ved distriktskontorene slik som Alkymisten, gründerlab, inkubator osv med spesielt mange unge deltagere.

Det er i år for første gang samlet årsrapporter for Unge i fokus fra alle distriktskontorene. Rapportene viser at det er store variasjoner i tilbud og aktivitetsnivå som er spesielt rettet mot målgruppen. Det er også store variasjoner i ambisjonene for 2009. Dette vil bli vurdert av ledelsen i 2009. Mangel på NHD-midler i sentrale strøk hindrer dessuten satsingen i å bidra til finansiering av prosjekter utenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

Økt andel finansiering til unge: Finansiering til prosjekter drevet av unge økte totalt med 100 millioner til 719 mill kroner fra 2007 til 2008.

4. Kvinner i Fokus, tiltak rettet mot kvinner som etablerere

Viktige resultater og hendelser i 2008
Innenfor den integrerte satsingen ble kvinner særlig prioritert innenfor sektorene landbruk, reiseliv og kulturnæringene i 2008. De program/tjenester som i 2008 hadde et ekstra kvinnefokus var FRAM, BIT, Arena/NCE og OFU/IFU.

Andelen av låne- og tilskuddsmidlene som er definert som kvinnerettet, har endret seg fra ca 1,1 mrd kroner i 2006 (24 %) til 0,9 mrd. kroner i 2007 (19 %) og til nær 1,4 mrd. kroner (27 %) i 2008. Av økningen fra 2007 til 2008 knytter 0,2 mrd kroner seg til lavrisikolån, 0,2 mrd. kroner til risikolån/tilskudd og 0,1 mrd. kroner til lånebeløp for rentestøtte i landbruk, kompensasjonstilskudd for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift mv. Det er vårt inntrykk at både fokus på kvinnerepresentasjon fra INs side og en reell endring i styresammensetningen i bedriftene forklarer mye av økningen.

Våren 2008 ble det fremlagt en evaluering av Kvinner i fokus og Nettverkskreditt. Det generelle inntrykket av evalueringen er at tjenestene i Innovasjon Norges kvinnesatsing fungerer relativt godt innenfor sine respektive fokusområder, og at brukerne generelt er tilfredse. Tjenestene opplever generelt stor pågang, og brukerne er stort sett fornøyde. Det er imidlertid rom for forbedringer og disse blir fulgt opp av Innovasjon Norge.

Innovasjon Norges særskilte kvinnesatsing hadde i 2008 følgende tjenester rettet mot *kvinner som etablerere:*

Fyrtårn
Fyrtårn er et leder- og bedriftsutviklingsprogram for kvinner som allerede har lykkes som bedriftseiere eller bedriftsledere. Målsettingen er å få frem kvinner, bidra til å videreutvikle deltakerbedriftene, synliggjøre dem, bygge nettverk, samt motivere andre kvinner til å starte og utvikle egen virksomhet.

Programmet startet i 2000 og totalt har det deltatt 160 Fyrtårn. Deltakerne har kommet fra hele landet og representerer mange ulike bransjer. Det startet et nytt program med 19 deltakere i 2008. Det ble dessuten arrangert en Fyrtårnkonferanse i 2008.

Nettverkskreditt
Målet med Nettverkskreditt er å styrke etablererprosessen for å bidra til at det skapes flere nye og lønnsomme bedrifter. Dette er en ordning for småetablerere og gir tilbud om lånekapital, kompetanse og nettverk. Nettverkskreditt er ikke et ensartet tilbud i hele landet. Det er tilpasset regionale prioriteringer med ulik organisering.

Det er ca 265 Nettverkskredittgrupper på landsbasis. Disse hadde over 1.320 aktive medlemmer. Lånekapitalen er på 53 millioner kroner. I 2008 ble det etablert 33 nye grupper. Hver gruppe har fra 5 til 7 medlemmer.

På slutten av 2008 ble det besluttet mange tilsagn om nettverkskreditt av den landsdekkende ordningen, bevilget under kap 2421 post 50, slik at nær 9,5 mill kroner herfra ble brukt på nettverkskreditt.

"Gründergrupper" blir en ny nasjonal tjeneste for hele landet som lanseres i 2009. Essensen i denne nye tjenesten er prosessveiledning og kompetanseoverføring til grupper av gründere på samme måte som i nettverkskredittgruppene, men gründergrupper får ikke tilgang til finansiering.

Akademikerbedrift
Akademikerbedriften har som målsetting at flere humanister og samfunnsvitere starter egen virksomhet. Prosjektet tilbyr kontorplass i et tilrettelagt fellesskap, oppstartstipend, etableringskurs og oppfølging. I 2008 ble IKADA-inkubatoren i Oslo nedlagt i sin nåværende form. Inkubatoren i Bergen videreføres.

5. IPR-arbeidet i Innovasjon Norge

Et IPR-fagnettverk ble etablert i IN 1.9.08 som et ledd i prosessen for å styrke arbeidet med immaterielle rettigheter i Innovasjon Norge. Hensikten er å tilgjengeliggjøre i større grad enn tidligere Innovasjon Norges kompetanse om immaterielle rettigheter (IPR) i regionene. Målet er å få flere bedrifter til å bruke IPR i sin forretningsutvikling og dermed øke deres verdiskaping og innovasjonsevne.

Den tidligere avdeling med det operative ansvaret for IPR i Innovasjon Norge, Veiledning for Oppfinnere (VfO), ble nedlagt som et ledd i opprettelsen av IPR-fagnettverket. Virksomheten og tjenestetilbudet som VfO forvaltet ble lagt ned 1.09.08 og kapasiteten ble overført til distriktskontorene. Bakgrunnen for omorganiseringen er regjeringens politikk for immaterielle rettigheter uttrykt i Innovasjonsmeldingen (st.meld.nr.7, 2008-2009). Styrking av det offentlige virkemiddelapparatets veiledning om immaterielle rettigheter fremheves som en viktig tiltak for å øke innovasjonsevnen blant norske bedrifter.

IPR-Fagnettverket består av åtte regionansvarlige fordelt på ni regioner, tolv kontaktpersoner i distriktskontorene og tre årsverk i et kjerneteam for IPR under Oslo og Akershus kontoret med nasjonale oppgaver, se figur. Det ble i tillegg utnevnt en fagansvarlig leder for IPR-området som får ansvaret både for utvikling av Innovasjon Norges politikk om IPR, samt verktøy, tjenester, kunnskapsgrunnlaget og myndighetsdialog.

Det nye IPR-Fagnettverket leverer hovedsakelig to tjenester knyttet til immaterielle rettigheter – IPR-Nyhetsgransking og IPR-Rådgivning. Målgruppen for disse tjenestene er etablerere og små og mellomstore bedrifter med behov for råd om beskyttelse av immaterielle verdier, og utnyttelsen av rettighetene i forretningsutviklingen.

Divisjon Tjenester og Programmer i samarbeid med IPR-Fagnettverket og HR har utviklet et IPR-Kurs i to moduler som inngår i IN-Akademiet, et tiltak for utvikling av kompetansen for Innovasjon Norges ansatte. IPR-kurset ble lansert i desember 2008 i Oppland og Hedmark med vellykkede resultater. IPR-kurset blir tilbudt til alle DK'er og vil holdes i de fleste fylkene i løpet av 2009.

Case fra 2008:

Global Sourcing & Logistics AS har utviklet og kommersialisert EFP Systemet (Electric Fire Prevention System), en ny type brannsikringssystem som detekterer og stopper branntilløp i elektriske anlegg før brann bryter ut, altså proaktivt. Selskapet har inngått samarbeidsavtaler på markedsføring, salg og installasjon av teknologien med store aktører i markedet som Moeller Electric, El-Proffen, ICAS, Bravida og Cenika. I tillegg benyttes teknologien av aktører som forsikringsselskapet IF og er i forhandlinger med bl annet Telenor og flere kommuner og etater. Selskapet har solgt 150 systemer til store virksomheter i Norge og vil satse internasjonalt i første omgang med distribusjon i Sverige.

Systemet kan monteres i alle typer eltavler og sikringsskap, samt andre risikoområder i det elektriske anlegget. Brann i eltavler og sikringsskap antas å være årsaken til hver 7. brann i Norge, eller ca. 15 % av alle branner uavhengig av brannårsak. I dag eksisterer det ingen tilsvarende brannhindrende løsninger for eltavler.

Innovasjon Norge har bidratt med rådgivning i forbindelse med beskyttelse av immaterielle verdier, særlig strategi for beskyttelse av teknologien, valg av forretningsstrategi, markedsstrategi, finansiering og internasjonaliseringsstrategi. Noen av aktivitetene som Innovasjon Norge har finansiert er utvikling, patentering, godkjenning og testing av systemet.

"Vi kan med trygghet si at Innovasjon Norges bidrag i denne tidlige fasen har vært en avgjørende faktor til den suksess vi opplever nå"
(Klemet Ingvar Gaski Global Sourcing & Logistics AS)

Bilde av EFP Sentralen Global
Foto: Sourcing & Logistics AS

6. Såkornfondene

Kommersialisering av innovative prosjekter i nyetablerte bedrifter begrenses ofte av tilgangen på risikovillig kapital. Såkornfondene bidrar til å etablere innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom å øke tilgangen på kompetent kapital og kompetanse til slike prosjekter.

Innovasjon Norge har bidratt til etablering av tre såkornordninger med 16 såkornfond.

- Den første såkornordningen (Såkornfond 98) ble etablert i 1998 og en økonomisk ramme på 780 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett er konkurs.
- Den distriktsrettede såkornordningen (Distriktsrettede såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 110 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett ikke er etablert.
- Den landsdekkende såkornordningen (Landsdekkende såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 350 mill. kr fordelt på fire fond.

Såkornfondene investerer i nyskapende norske bedrifter som befinner seg i en tidlig utviklingsfase. Såkornfondene går inn med egenkapital i risikoprosjekter med stort verdiskapingspotensial. Fondene selger seg normalt ut når porteføljeselskapene har synliggjort verdiene og har behov for nye eiere som kan bringe selskapet videre. Innovasjon Norge bidrar med ansvarlige lån til såkornselskapene og noe administrasjonsstøtte til de distriktsrettede såkornfondene.

Kort status ved utgangen av 2008:
For de operative såkornfondene i de to nye såkornordningene har det store prosjekttilfanget blitt videreført i 2008. Tilgang på gode prosjekter har også ført til en noe høyere investeringstakt enn opprinnelig antatt og dermed noe høyere trekk på det ansvarlige lånet fra Innovasjon Norge.

Et såkornfond for Innlandet (Østlandet) på totalt 114,6 mill. kr ble utlyst november 2008. Det gjennomføres møter med de aktuelle forvaltningskandidatene for å avklare om disse er kvalifiserert og om de har mulighet til å hente inn den private delen av kapitalen.

De fleste såkornfondene har gjennomført flere investeringer, både førstegangs- og oppfølgningsinvesteringer. Innovasjon Norges fokus er nå å assistere fondene med ”best-practice” forvaltningskunnskap og mot relevante bransje- og internasjonale nettverk. Dette gir fondene gode muligheter til å videreutvikle porteføljeselskapene og forhåpentligvis skape flere vellykkede investeringer. Noen av fondene opplever at det er utfordrende å oppnå tilfredsstillende avkastning på investeringene i porteføljeselskapene og det er reell fare for at noen av fondene ikke vil bli i stand til å tilbakebetale det ansvarlige lånet fullt ut.

4.1.2 Arbeidsområde 1B - Innovasjon i etablerte bedrifter

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til økt innovasjonsevne og -takt

Nedenfor følger en kort gjennomgang av de viktigste aktivitetene i 2008 innenfor de ulike satsingene og programmene som kommer inn under arbeidsområdet.

1. Kvinner i Fokus, tiltak rettet mot kvinner i etablerte bedrifter

Viktige resultater og hendelser i 2008
Innovasjon Norges særskilte kvinnesatsing hadde i 2008 følgende tjenester rettet mot *kvinner i etablerte bedrifter:*

Ledermentor
Ledermentor er en lederutviklingstjeneste for kvinnelige ledere hvor hver deltaker (adept) får sin egen mentor. Målsettingen er å få flere kvinner inn i høyere lederposisjoner og styrer ved å støtte dem i deres karriereutvikling.

Programmet startet i 2001 og det har deltatt 304 kvinner og menn enten som adepter eller mentorer. Ledermentor Øst, Vest og Nord ble avsluttet i 2008. Hvert av programmene har deltakelse av 16 adepter og 16 mentorer.

Styrekandidater
Dette er en kompetansehevingstjeneste for potensielle styremedlemmer. Formålet er å bidra til profesjonalitet i styrerommene. På den måten legges det til rette for innovasjon og nyskaping i næringslivet basert på kompetanse, nettverk og mangfold.

Alle deltakere som har gjennomført kompetansehevingskurs og bestått eksamen blir tilgjengelig i Innovasjon Norges Styrekandidatbase. Her kan de som ønsker å rekruttere nye styremedlemmer gå inn og finne godt kvalifiserte styrekandidater til sine styrer.

Styrekursene har siden starten i 1999 hatt ca. 3.000 deltakere fra alle fylker og bransjer. I 2008 ble det arrangert 10 kurs med ca 280 deltakere. Det er nå nesten 2.200 kvalifiserte kvinner og menn som er søkbare i Styrekandidatbasen. Mer enn 80 % av kandidatene har både leder- og styreerfaring. Effektstudien for 2007 viste at 38 % i basen fikk forespørsel om styreverv siste år. I 2008 ble det gjennomført en kampanje for å øke rekrutteringen fra basen.

GRO-programmet
GRO-programmet ble lagt på vent i 2008 for en avklaring i forhold til ESAs Likestillingsdirektiv. Fra 2009 vil det bli laget en ny innretning med tilgang til forprosjektmidler som kan åpne adgang til andre ordinære veksttjenester.

2. Våre ni prioriterte sektorer

2.1 Olje og gass

Det ble i 2008 igangsatt et flerbedriftsprosjekt mot Brasil. Hensikten med dette var flerdelt. 1) Vi ønsket å benytte kravet satt til operatører på brasiliansk sokkel om avsetning av omsetning til FoU. 2) Vi ønsket å benytte denne muligheten til å nå våre mål satt til økt internasjonalsiering av våre O&G IFU`er og sist, men ikke minst 3) Vi

ønsket stordriftsfordelene vi ville ha som organisasjon for å gjøre dette mot flere norske bedrifter samt selskapenes egne fordeler ved å stå sammen (erfaringsoverføring, komplementære tjenester, etc). Tilbakemeldingene har til nå bare vært positive, og prosjektet videreføres etter planen.

Det er videre videre etablert "kunnskapshjemhentingsprosjekter" på olje/gass gjennom våre kontorer i St Petersburg, Brasil, London og Shanghai.

2.2 Helse

Oslo Cancer Cluster (OCC), som er den viktigste biomedisinske industriklyngen i Norge, har hatt betydelig fremgang siste 12 måneder. IN har bistått i stor grad innen profilering, tilførsel av kompetanse og direkte arbeid for medlemsbedriftene.

Samarbeidsavtalen med ShDir, RHF og NFR vedr. behovsdrevet innovasjon i helsesektoren, ble undertegnet i juni. I lys av denne milepælen i regjeringens 5-årige helseinitiativ har IN i 2008 igangsatt flere aktiviteter rettet mot medtech-relatert innovasjon.

2.3 Energi og miljø

Flerbedriftsprosjektet "Vind og hav" ble satt i gang i 2007 og videreført i 2008. Så langt er tilbakemeldingene fra de 10 deltakende bedriftene gode og de ønsker en videre oppfølging fra IN når prosjektet avsluttes sommeren 2009.

Flerbedriftsprosjektet "Rent Vann" ble satt i gang i 2008 med 8 deltakende bedrifter fra hele landet. I sammenheng med oppstarten av dette prosjektet ble det laget en rapport som samler markedsinformasjon og rammebetingelser i 6 sentraleuropeiske land og 4 land i Asia. Denne rapporten ble publisert høsten 2008.

Våren 2008 ble det satt i gang et forprosjekt for å kartlegge interessen for et omdømme-prosjekt for bransjen. Responsen fra bedriftene og interesseorganisasjonene var svært positiv og et hovedprosjekt vil bli satt i gang i 2009. Dette prosjektet må sees i sammen-heng med etableringen av IntPow som vil skje på nyåret 2009.

Kronprins Haakon sto for den høytidelige åpningen av konferansen som ble arrangert i samarbeid med Enova og Forskningsrådet. Innovasjon Norge hadde en egen parallell sesjon om næringsutvikling på konferansens andre dag av "Energiuka", som ble arrangert for første gang i 2008.

Under Bioenergidagene 2008 deltok Innovasjon Norge både med en rapport fra et nylig avsluttet hjemhentingsprosjekt samt med en liten stand. Innovasjon Norge deltok også på E-world i Essen og på Hannovermessen. Videre organiserte INs utekontor norske fellesstands på All Energy Messen i Aberdeen og Poleko i Warzawa. Messen og konferansen ScanRef ble arrangert for første gang i oktober 2008 i regi av Varemessen, DnBNor og Sundal Collier. Innovasjon Norge var aktivt med i planleggingen og gjennomføringen av arrangementet og hadde en egen stand.

2.4 IKT

Samarbeidet med bransjeorganisasjonene Abelia og IKT-Norge er utviklet videre i løpet av året, noe som har resultert i flere fellesprosjekter i forbindelse med messer, studieturer, "SearchSummit"/konferanse på søketeknologi m.m. Fokusområdene har vært: Mobile løsninger, offentlig anvendelse av IKT (særlig innen helse) – kobling mot BIT- programmet og Arena/NCE. Oppfølging av Arena-prosjektene Trådløs Framtid, IKT-Grenland og Miljøvennlig Energihandel i Halden har vært prioritert.

2.5 Maritim utvikling

Tilskuddsprogrammet Maritim utvikling hadde i 2008 et spesielt stort forbruk med 80 % forbruk over rammen. Dette var mulig pga overførte rammer fra et mindreforbruk i 2006 og 2006. I hovedsak gikk midlene i 2008 til utviklingsprosjekter i den maritime ustyrsindustrien.

I 2008 fikk Innovasjon Norge en ny ordning med tilskudd og innovasjonslån rettet mot nærskipsfartsområdet. Ordningens ramme ble redusert fra 25 mill. kroner til 17,5 mill. kroner. Rammen ble 100 % utnyttet, mest i form av tilskudd til utviklingsprosjekter, men nær 30 % gikk til tapsfond for landsdekkende innovasjonslån knyttet til at det ble gitt lån ca 15 mill. kroner til sektoren.

Innovasjon Norge sammen med Skipregistrene, Sjøfartsdirektoratet og aktører i den maritime næringen, utarbeidet i 2008 forslag til en maritim omdømmestrategi for den maritime næringen.

Innovasjon Norge utarbeidet i 2008 en spesiell brosjyre om de tjenestene som er mest aktuell for næringen. Brosjyren ligger ute på Innovasjon Norges internettsider.

2.6 Landbrukssatsingen

Samlet sett utgjør landbrukssatsingen 1,95 milliarder kroner (inkl låneramme rentestøtte) fordelt på knapt 3 100 tilsagn. Dette utgjør 38 % av Innovasjon Norges finansielle tjenester. Antall tilsagn er uendret i forhold til 2007, mens bevilgningene er økt med 250 millioner i forhold til 2007. Økningen skyldes hovedsak økte bevilgninger av lavrisikolån og låneramme rentestøtte. Midler fra Landbruks- og matdepartementet utgjør knapt 1,3 milliarder kroner (inkl låneramme rentestøtte).

Innen *Verdiskapingsprogrammet for mat* er det etablert et utvidet tilbud til erfarne bedrifter som ønsker å vokse (vekstbedriftene). Satsingen ble lansert av landbruks- og matminister Lars Peder Brekk oktober 08, og er en del av regjeringens mål at innen 2020 skal 20 % av omsatt mat i dagligvarehandelen være norske matspesialiteter.

Innovasjon Norge har videre hatt en sentral rolle de store i mat- og profilerings-arrangementene *Matstreif* (Oslo, okt 08), *Internationale Grüne Woche - IGW* (Berlin jan 08) og *Bocus d'Or Europe* (Stavanger, juli 08).

Innenfor *Trebasert innovasjonsprogram* er satsingen med regionale pådrivere for å stimulere til økt innovasjon i bedriftene videreført og intensivert i 2008. Programmet har i tillegg fått utvidet rammen for 2009 med 20 mill. kroner gjennom regjeringens tiltak for arbeid som ble lagt fram 26. januar 2009.

For det tidligere treprogrammet har Innovasjon Norge lagt ned store ressurser i gjennomgang av saker som følge av kjennelsen i ESA om at programmet ikke var forenlig med EØS avtalens bestemmelser om statsstøtte.

Innen *Bioenergiprogrammet* er det vekst på alle viktige områder i 2008. For første gang er etterspørselen etter investeringsmidler vesentlig større enn den årlige tildelingen. I tillegg til økning i bruk av midler, øker også energimengde konvertert til bioenergi. Det ble i siste halvår arbeidet mye med forberedelser for notifisering av Bioenergiprogrammet. ESA godkjente notifiseringen 18. februar 2009.

Utviklingsprogrammet for grønt reiseliv har opplevd økt interesse, og det er igangsatt flere spennende utviklingsprosjekter. Markedsføringsprosjektene og temaprosjektene er videreført med godt resultat.

Videre er det igangsatt evalueringer både av Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon og Fylkesvise bygdeutvikligsmidler.

Finanskrisen

Landbrukssektoren som helhet er foreløpig i begrenset grad berørt av finanskrisen. Byggesektoren er imidlertid sterkt berørt, og nedgangen i byggesektoren slår nå direkte ut i redusert aktivitet for både tremekanisk sektor og skogbruksnæringa. Nedgangen blir ekstra merkbar siden aktiviteten har vært spesielt høy de 2-3 siste årene. En del bedrifter ser imidlertid nå muligheter til å bruke lavjonjunkturen positivt. Utviklingsaktiviteter som har ligget på is tas fram og flere ønsker nå å benytte muligheten til å gjennomføre opplæringstiltak. Trebasert innovasjonsprogram vil sammen med næringen øke aktiviteten på områder som bidrar til utvikling og som samtidig kan hjelpe bedriftene over "kneika" de nå opplever. Stortinget har som del av finanspakken lagt til rette for økt innsats både på Trebasert innovasjonsprogram og til Bioenergiprogrammet.

Det forventes at også andre deler av satsingen vil kunne oppleve både stagnasjon i etterspørsel og problemer med å få finansiert utviklingsprosjekter.

Case: Trebasert innovasjonsprogram og VSP mat

Balkongene i den nye operaen i Oslo er et godt eksempel på innovasjon i praksis. Trebasert innovasjonsprogram og NHO initerte et samarbeid mellom arkitekter og produsenter i en tidlig fase. Samarbeidet resulterte i at Djupevåg båtbyggeri AS sammen med Bosvik AS fikk ansvaret for arbeidet med levering av prefabrikerte treelementer til himlingsovalen, balkongforkanter og bølgevegger i den store salen i Operaen. De vant fram i konkurranse med 8 andre tilbydere, mange av dem utenlandske. Kontrakten var på hele 28 millioner kroner.

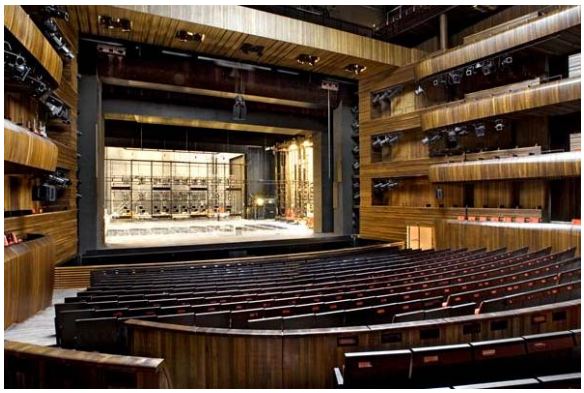

Foto: Statsbygg

Rørosmeieriet er et eksempel på et langvarig samarbeid med Verdiskapingsprogrammet for mat som nå bærer frukter. Tradisjonsmatretter kombineres med moderne produksjonsmetoder samtidig som den gode smaksopplevelsen bevares, og det brukes ny og tidsriktig emballasje. Produktspekteret er melke- og osteprodukter med utspring i tradisjonsmat fra Røros-traktene.

Foto: Kari Dal

2.7 Kultur- og opplevelsesnæringene

Arbeidet med å operasjonalisere satsingen og tilpasse Innovasjon Norges tjenester for kultur- og opplevelsesnæringene har fortsatt i 2008. Det er blant annet gjennomført en kartlegging av én av de nye næringene, dataspillnæringen. Kartleggingen viser verdiskapingspotensialet i verdikjeden(e), ulike forretningsmodeller, potensielle næringsklynger og eksempler på innovasjon i dataspillnæringen. Det planlegges

tilsvarende kartlegginger av de andre prioriterte kulturnæringene musikk, film, design og arkitektur.

Innovasjon Norge har arbeidet aktivt for å etablere et nettverk for norsk mote. Med åpningen av Norsk Mote Institutt i februar 2009 vil denne innsatsen kunne bidra til å gjøre norsk motedesign til en anerkjent merkevare, virke fornyende og gi økt markedsmessig konkurranseevne for norske produsenter og distributører.

Norge var representert på designutstillingen 100 % Norway under den årlige London Design Festival i september. Her deltok om lag 30 norske produsenter og designere innen møbel- og interiørdesign, og Innovasjon Norge var en aktiv samarbeidspartner. Utstillingen har høstet stor oppmerksomhet i britisk og internasjonal designpresse og bidratt til å øke interessen og kunnskapen om norsk design både i Storbritannia og andre land.

Planleggingen av deltakelsen på 100 % Norway i London høsten 2009 er godt i gang, og det vurderes denne gangen om konseptet kan inngå som en tjeneste i omdømmesatsingen til Innovasjon Norge. Dermed vil den lettere kunne vises også i andre land. Gjenbruk av fjorårets utstilling ble gjennomført som pilot i Torino høsten 2008, med godt resultat.

FRAM kultur er etterspurt i kultur- og opplevelsesnæringene, og det er startet opp flere nye prosjekter i 2008. Fra programmet ble utviklet og til nå er det 22 prosjekter som er avsluttet, som pågår eller er under planlegging. Det er også utviklet et eget FRAM for kulturhåndverkere med oppstart av pilot i Nordland i februar 2009.

2.8 Marin satsing

Finanskrisen gir betydelige problem for næringen som er nesten 100 % eksportavhengig. I de viktigste markedene reduseres kjøpekraften og billige substitutter fra andre land vinner priskonkurransen i flere markedssegmenter, blant annet innen hvitfisk, hvor fersk torsk havner i priskonkurranse med vietnamesisk pangasius. Manglende produktdifferensiering for norske sjømatprodukter antas å forsterke problemene.

Tiltak fra IN er økte garantier for førstehåndsomsetning. Garantiene administreres av fiskesalgslagene og kompenserer for noe av industriens problemer med lange betalingstider i markedene, økt kapitalbinding og lite hjelp fra bankene. I noen grad kan imidlertid garantiene også virke til at fiskekjøpere opprettholder kjøpeaktivitet lenger enn de burde.

Innenfor marin sektor har Innovasjon Norge i 2008 bidratt med ca 1 mrd kroner i nye tilsagn, hvorav ¾-deler er lavrisikolån, som først og fremst er rettet mot å bidra til god langsiktig finansiering av næringen.

Marint verdiskapingsprogram
Kommersielle, forpliktende nettverk mot marked, med fokus på SMB.

Bedriftsnettverk
Målet er 30 nye forprosjekt og 10 nye hovedprosjekt årlig. Antall etablerte hovedprosjekt ligger således på 150 % av mål. De 15 hovedprosjektene bevilget i 2008 omfatter 75 bedrifter, og fordeler seg geografisk langs hele kysten.

Kompetanseprogram
Kompetanseprogrammet er gjennomført av NHH med 5 intensive samlinger som går over ett år, deriblant en utenlandssamling som ble arrangert av IN DU London og IN DU Paris, i samarbeid med NHH. Kurset er lagt på batchelornivå, og gir 30 studiepoeng.

Hovedfokus i programmet er markedsorientering – strategiutvikling, organisering, merkevarebygging, markedsføring og alliansebygging. Første kull gikk i 2007, og andre kull avsluttet studiet 5. desember 2008. Også i 2008 var kurset fulltegnet med 29 personer og 37 % kvinner. Oppsummering fra 2008 er tilnærmet 100 % måloppnåelse (28 av 29 personer gjennomførte og bestod eksamen). Deltakerne etterspør allerede oppfølgingsmodul. Nytt kompetanseprogram er startet opp 5. februar 2009, med 30 deltakere fra hele landet, og kvinneandel på 40 %.

"Kurset hadde høy faglig kvalitet og særlig den internasjonale biten var interessant. Deltakelsen gav oss et verdifullt nettverk og det sosiale opplegget var fantastisk. Kunnskapet fra kurset er noe vi kan bruke direkte både i den daglige jobben, men også sekundært for å vite hvordan vi kan hjelpe kunder og kunders kunder med deres problemstillinger. Jeg har anbefalt kurset på det varmeste til mine relasjoner, til kunder, kolleger og andre bekjente i bransjen."
(Kate Furhovden Stenerud, BioMar AS, deltaker Kompetanseprogrammet 2008).

Deltakere på kompetanse-programmet, 2008

Traineeordning
Ordningen ble ferdig utviklet i 2007 med Apriori som leverandør. De første traineene ble utplassert ved årsskiftet 2007/2008. I alt er det valgt ut 9 traineer, i første omgang etter rekrutteringsprosesser. Traineene har gjennomgått flere samlinger hvor temaene var teambygging og utforming av målrettede handlingsplaner for utenlandsoppholdene. Mål for 2008 er oppnådd med kompetanseoverføring fra marked koordinert av INs utekontor.

Felles internasjonaliseringstiltak
Målet er å overføre markedskompetanse til norske bedrifter. I dette arbeidet utnytter vi hele organisasjonen, kontorene i utlandet, distriktskontorene i Norge og hovedkontorets Matavdeling (LAMA) sammen med Messeavdelingen. Vi samarbeider nært med EFF.

Dette er omdømmebygging internasjonalt for marin næring. Budskapet er at norske sjømatbedrifter er en foretrukken og langsiktig partner for kjøperne i internasjonale markeder. Bærekraft står sentralt. Målet med dette verktøyet er nådd, bedriftene i næringen har fått viktig stimulans til profilering og omdømmebygging internasjonalt.

Tiltak i 2008 var organisering av arenaer hjemme og ute. Viktige sjømatmesser hvor vi har har profilert Innovasjon Norge og norsk sjømatnæring:
European Seafood Exposition, Brussel, World Food Moscow, SIAL, Paris, NorFishing, Trondheim, Seoul Food and Hotel Exhibition og China Fisheries and Seafood Expo. På de største messene arrangerte vi også markeds- og fagseminarer for norske sjømatbedrifter.

I tillegg ble sjømat tungt profilert under kokkekonkurransen Bocuse d'Or Europa som gikk av stabelen i Stavanger juli 2008. Innovasjon Norge hadde ansvaret for profileringsprosjektet på vegne av 4 departementer og Innovasjon Norge.

Områder med omstillingsbehov
Dette verktøyet ble utformet i 2007 i samarbeid med fylkeskommunene langs kysten og Innovasjon Norges distriktskontor. I mai 2008 startet fase 1 og det ble det arrangert oppstartssamlinger i sju regioner med til sammen 25 kommuner. I startfasen ble lokale konkurransefortrinn, bærekraftig utvikling i et utvidet begrep og samarbeid mellom forskjellige næringer satt på dagorden. Målet er å skape ny optimisme med varige, lønnsomme lokale aktiviteter som skal nå ut til et globalt marked. Totalt 199 personer fordelt på 164 bedrifter har vært involvert på bedriftssamlingene.

I november 2008 gikk vi i gang med fase 2, hvor bedriftene får individuell konsulenthjelp til å konkretisere sine ideer og konsept. Videre bistår konsulentene med

prosjektplanlegging og finansieringssøknad til Innovasjon Norge. I dag jobbes det med 52 konkrete prosjekter langs Norges kyst i programmet og flere står på trappene. Bedriftene vil kunne få bistand til sine ideer og prosjekter helt frem mot sommeren 2010.

Utviklingstiltak
Innovasjon Norges største fortrinn ligger i kobling mellom utekontorenes markedskompetanse og distriktskontorens kunnskap om bedriftene. Det er derfor satt igang flere nye prosjekter som starter opp med konkretisering av markedets krav og muligheter. Denne fase gjennomføres av utekontoret som direkte oppsøker markedsaktører for å kartlegge deres behov og strategi for utvikling av sin omsetning av sjømatprodukter. Oppfølgingen skjer gjennom distriktskontorene som identifiserer bedrifter som kan tilpasse seg markedskravene. Signalene fra kjedene i markedene er at de ser muligheter ved å utvikle kunderelasjoner direkte med norske produsenter. I 2008 er det startet opp et stort utviklingsprosjekt "Markedstorsk" etter denne modellen. Annet prosjekt etter samme mal er startet opp mot stor HoReCa kjede som dekker Polen og store deler av Europa. Tilsvarende er også planlagt for sjømatmarkedene i Frankrike og BeNeLux.

Innsats på området eksport av teknologi og kompetanse for utnyttelse av marine ressurser: Et pilotnettverk av teknologileverandører som startet opp i 2007 har avsluttet forprosjektfasen i 2008. Videreføring av et større hovedprosjekt vurderes og Innovasjon Norge har som forutsatt for prosjektet mottatt innspill på strategi for bruk av virkemidler inn mot denne næringen. En viktig konklusjon på dette området er at Innovasjon Norge i særlig grad må vektlegge bærekraft. Dette fordi næringen retter seg mot utvikling av nye næringsområder i den tredje verden. Konsekvensene både sosialt, økologisk og økonomisk er derfor betydelige. Et godt omdømme er derfor en forutsetning.

Utfordringer fremover
Implementering av MVP og sjømatstrategien i Innovasjon Norge slik at strategien gjøres gjeldende for alle tjenester rettet mot sjømatnæringen, er fortsatt en utfordring, og har høyeste prioritet. Her er utvikling av kommunikasjonsplan i samarbeid med Fiskeri-og kystdepartementet et viktig element.

Det er etablert en Nasjonal arbeidsgruppe som består av representanter fra Fiskeri- og kystdepartementet, Norges Forskningsråd, LO, FHL, Norges fiskarlag, NSL, fylkeskommunene ved Landsdelsutvalget for Nord-Norge, Trøndelagsfylkene og Vestlandsrådet, Forskningsfondet og EFF. Gruppen har hatt 2 møter i 2008.

2.9 Reiseliv

Innovasjon Norges reiselivssatsing realiseres gjennom programmene "Innovasjon i reiselivsnæringen" og "Profilering av norsk reiseliv". Når det gjelder aktivitetene i 2008 knyttet til profilering av norsk reiseliv, vises det til særskilt omtale i kap. 4.3.2.

Innovasjon i reiselivsnæringen
Innovasjon er viktig for å styrke konkurransekraften, bedre lønnsomheten og skape vekst i reiselivet. Det må utvikles helhetlige produkter med høy kvalitet som gir våre besøkende gjennomgående gode opplevelser. Utviklingen av produkttilbudet må skje ut fra oppdatert markedskunnskap, trender, tilpasning til prioriterte målgrupper og ønske om helårs sysselsetting. Norge har ekte produkter av høy kvalitet, men en av de største utfordringene er å utarbeide nye produkter og sette produktene sammen på en måte som gjør Norge til et attraktivt reisemål.

Programmet Innovasjon i reiselivsnæringene består av tjenester innen:

- Finansiering

- Rådgiving
- Nettverk
- Kompetanse

Aktiviteter i 2008:

Rådgiving
Det er utviklet en revidert versjon av prosessverktøyet "Hvitebok for reisemålsutvikling", samt utviklet et eget kurs i reisemålsutvikling for destinasjoner i Sogn og Fjordane i samarbeid med Høgskulen i Sogn & Fjordane. Det er gjennomført syv reisemålsutviklingsprosesser i 2008

BIT Reiseliv er et Bransjeorientert IT-program (BIT) for reiselivsnæringen i regi av Innovasjon Norge, NHO Reiseliv og HSH - Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon. Formålet er å effektivisere forretningsprosesser gjennom økt fokus på spesifikke bransjebehov, anvendelse av IT og omfattende kompetanseutvikling i bedriftene. I fase 2 (2007-09) av prosjektet har man fokusert på:

- Pilotprosjekter ved Destinasjon Geilo, Trøndelag Reiseliv, VisitOSLO, Skattejakt ogTelemarkreiser.
- Kursene IT for reiselivet
- Nettest for reiselivsbedrifter
- IT-kurs på e-læringsplattform

NHO Reiseliv har lagt frem forslag til et nytt kvalitetssikrings- og merkesystem for norsk reiselivsnæring. Innovasjon Norge har vært med i både styringsgruppen og arbeidsgruppen for arbeidet. Forslaget ligger til behandling i Nærings- og handelsdepartementet.

Nettverk
Innovasjon Norge har tett fulgt opp de fem ARENA-prosjektene innen reiseliv:

- Innovativ fjellturisme
- Innovativ fjordturisme
- Innovative opplevelser
- Konvekst
- Reiselivsklyngen i Finnmark

Det er gjennomført tre workshops med potensielle NCE-søkere innen reiseliv med sikte på kvalifisere en eller flere søknader. Kvalifisering vil skje i mai 2009.

I samarbeid med destinasjonsselskapene i storbyene (Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim og Tromsø) har reiselivssatsingen startet arbeidet med å utvikle en langsiktig strategi for utvikling av Norge som sted for større internasjonale arrangementer.

Finansiering
Den generelle policyen for Innovasjon Norges låne- og tilskuddstjenester gjelder også for reiselivsnæringen. Reiselivsnæringen kan benytte seg de fleste finansielle tjenester som tilbys av Innovasjon Norge.

Kompetanse
I Regjeringens reiselivsstrategi fikk Innovasjon Norge ansvar for utvikling og implementering av en rekke kompetansetjenester til reiselivsnæringen. Her er kort status for 2008:

- Kvinner i reiselivet: Kvinnesatsningene Fyrtårn, Styrekandidater og Ledermentor ble lansert i begynnelsen av mars 2008. Vi har allerede mottatt påmelding til Fyrtårnprogrammet. Ledermentor programmet starter opp 03.02.09. 16 deltakere er påmeldt.

- FRAM-Reiseliv: FRAM-Reiseliv kjøres i Hedmark/Oppland, Trøndelag og Møre og Romsdal. Flere andre fylker vil sette i gang i løpet av 2009.
- Godt vertskap: Vertskapskurset "Godt Vertskap" er ferdig utviklet. Det har vært kjørt 5 kurs i 2008, mens det ligger an til minst fem nye kurs i løpet av første kvartal 2009.
- Pakking, salg distribusjon: Kurset er ferdig utviklet. Det ble gjennomført 4 kurs i 2008, mens 5 nye skal kjøres i løpet av første kvartal 2009.
- Opplevelsesproduksjon: kurset er ferdig utviklet og det vil bli kjørt to piloter i februar 2009. Kurset vil være allment tilgjengelig i mars/april 2009.
- Kompetansebase: Møter med leverandør starter i starten av februar 2009 og databasen ventes å være ferdigstilt i løpet av våren 2009.
- Gjennom kompetanseprogrammet Lokal mat har Innovasjon Norge hatt over 1000 kokker på opplæring i bruk av lokale råvarer, både sjømat så vel som mat fra landbruket.

3. Kompetanseprogrammet

Kompetansetjenestene Navigator, Eksportkandidat, FRAM, Styrekandidat, Fyrtårn og Ledermentor inngår i **Kompetanseprogrammet**. Tjenestene leveres hovedsakelig via distriktskontorene.

Tilpasning og videreutvikling av Kompetanseprogrammet sine eksisterende tjenester er en kontinuerlig prosess som følge av endringer i markedene og kundenes behov. I 2008 har vi prioritert utviklerrollen og revitalisering av FRAM.

Av betydning nevnes:

- Utvikling av en ny flerbedriftstjeneste med hovedvekt på innovasjon og internasjonalisering, Navigator.
- Utvikling og implementering av nye moduler i FRAM. Eks. CSR, IPR og merkevare
- FRAM for reiseliv, FRAM for småskala matvareprodusenter

Nytt prosjektleder- og rådgiverkorps; FRAM har i 2008 sluttført en lang og krevende rekrutteringsprosess. Det er prekvalifisert 12 prosjektledere og ca 100 rådgivere.

Innovasjon Norge har faset ut tjenesten *Etablerer.no* i 2008 da evalueringen av nytteverdi ikke ble vurdert å stå i rimelig forhold til kostnadene.

Fra og med juli 2008 ble *Innovasjon Norges styrekandidatbase* hentet hjem og lagt inn på Innovasjon Norges egen server. Basen administreres og ajourholdes av teamet.

De kvinnerettede kompetansetjenestene ligger inn under Kvinner i Fokus. Antall program, deltakere mv. fremkommer under omtalen av denne satsingen. Det er innhentet anbud på Fyrtårn og Ledermentor i 2008, og det er inngått avtale med nye leverandører i begge programmene.

I tillegg fremheves kompetanseprosjektene *International Trade Management (ITM), Internasjonal markedsføring for reiselivet og Kompetanseprogram for sjømatnæringen.*

- Innen Marin sektor har vi koordinert, kvalitetssikret og evaluert *Kompetanseprogram for sjømatnæringen* i regi av Norges Handelshøyskole, dette programmet gir 30 studiepoeng.

- I *International Trade Management (ITM)* deltok 5 norske bedriftsdeltakere i Leonardo da Vinci-programmet finansiert som en del av satsingen Unge i Fokus. I september ble FRAM prosjektledere og tidligere Eksportkandidatdeltakere invitert til å delta på ITM/IATTO konferanse i Stockholm. 15 deltok.

- *Internasjonal markedsføring for reiselivet* har gjennomført 2 prosjekter med 24 deltakere, 23 bedrifter, og med en kvinneandel på 75 % i 2008. Dette blir levert av Høyskolen i Finnmark.

3.1 FRAM

Totalt antall FRAM-prosjekter *bevilget* i 2008. Antall i 2007 er angitt i parentes. (Ca-tall antall deltagere/bedrifter).

Tjeneste	Antall prosjekter	Antall deltakere	Antall bedrifter
FRAM	27 (20)	490 (324)	288 (202)

Den ”standard” FRAM-gjennomføring har en varighet på ca 18 mnd. Det fører til at i tillegg til 27 prosjekter bevilget i 2008 er 20 prosjekter i ulike faser av sin FRAM-prosess. Disse prosjektene ble bevilget i 2007. Aktiviteten har vært økende gjennom hele året, og med totalt 47 løpende prosjekter 31.12.08 er det nå over 1000 deltagere engasjert i tjenesten. Enkelte av prosjektene er i en sonderings- /rekrutteringsfase, men samtlige forventes å starte opp første halvår 2009. For første gang siden 1998 er det i 2008 etablert nye FRAM-prosjekter i alle landets fylker!

Ulike aktiviteter er igangsatt for å bidra til å øke kvinneandelen i FRAM, og tiltakene fungerer. Andelen i 2008 er ca 35 % - opp ca 5 % fra 2007. Vi forventer ytterligere fremgang i 2009.

FRAM har i 2008 sluttført en lang og krevende rekrutteringsprosess, og det nye prosjektleder- og rådgiverkorpset bidrar allerede i utviklingen av et revitalisert og moderne FRAM. Kvinneandelen er skuffende, men det er iverksatt tiltak som skal motvirke dette ved neste korsvei.

FRAM leverer gode, konkrete resultater. Dette ved siden av gjennomgående gode deltagerevalueringer gjør tjenesten populær i mange av Innovasjon Norges satsinger og sektorer. På denne bakgrunn ser vi positivt på utsiktene for 2009 og 2010.

4. Næringsrettet Design

Det er gjennomført 131 designformidlinger i 2008. Dette er nesten en dobling fra året før hvor 75 formidlinger ble gjennomført. Målet for 2008 var 130 formidlinger. Ved årsskiftet er 66 bedrifter i prosess med formidling av designer.

Sommerdesignkontor er gjennomført med 22 bedrifter i Ålesund, Oppland og Rana. Dette er fortsettelsen av samarbeidet mellom Bedriftsforbundet, NTNU og Arkitekt- og Designhøgskolen i Oslo (AHO).

Design er integrert i øvrige Innovasjon Norge-tjenester som FRAM, Arena, Mat - og Treprogrammet. Det arbeides fortløpende med integrering av faget i øvrige programmer og tjenester.

Seminarer og workshops for ulike bransjer er gjennomført i samtlige fylker. Designskolen som er et tilbud for småskala matprodusenter og reiseliv, er konseptualisert og gjennomført som pilot i Hordaland. Designskolen er planlagt gjennomført i samtlige fylker i 2009.

Norsk Mote Institutt er etablert i Oslo/Akershus, og Innovasjon Norge var med i juryen for Nåløyeprisen. Grafill, den norske organisasjonen for visuell kommunikasjon, lanserte i 2008 Næringslivsprisen. Også her var Innovasjon Norge med i juryen.

Designbasen er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Designråd, Innovasjon Norge, Grafill, NID og Desigbyråforeningen. Målsettingen med basen er å samle alle norske designere på ett sted noe som gjør det enklere for norske bedrifter å orientere seg og ta i bruk profesjonell design. Designbasen var ferdig utviklet og ble lansert høsten 2008. Innovasjon Norges designrådgivere bruker basen som verktøy når de skal koble riktige designmiljøer til kundene. Vi har allerede pr. mars 2009 passert 500 aktive profiler i designbasen.no, noe som vitner om at basen langt på vei har oppnådd sin intensjon.

Gode bedriftscase er beskrevet og filmet til bruk mot presse/media samt til mobilisering og motivering av flere designbrukere.

5. BIT-programmet

Hensikten med programmet er å modernisere sektorer gjennom å tilrettelegge for effektive prosesser (vareinformasjon og forretningskommunikasjon) i bedriften (horisontale prosjekter) og effektive prosesser mellom produksjon og marked (vertikale prosjekter). Gjennomføring av BIT-prosjekter er basert på samarbeid mellom bedrifter, bransjeorganisasjoner og Innovasjon Norge. Innovasjon Norge har det strategiske ansvaret, mens prosjektledelsen legges til bransjeorganisasjoner.

Det har vært åtte operative bransje-, sektor- og internasjonale prosjekter i gang i 2008, det samme antallet som i 2007:

- Refleks (IKT Norge) – et internasjonalt bransjeprosjekt
- Extra, under EUs Cornet program (IKT Norge) – et internasjonalt bransjeprosjekt
- BIT Møbel Internasjonal (HSH) – et cross boarder-prosjekt
- BuildingSmart/BIT Bygg (Boligprodusentene) – nasjonalt og internasjonalt prosjekt i samarbeid med 40 nasjoner
- BIT Fisk (FHL) – Internasjonalt prosjekt (oppdrett)
- BIT Næringsmiddel og dagligvare (ECR) - verdikjedeprosjekt
- BIT Reiseliv (NHO Reiseliv) - verdikjedeprosjekt
- BIT Kulturhandverk (Norges Gullsmedforbund / NHO Handverk) – prosjekt i samarbeid med flere sektorer (Cross Business-prosjekt)

Alle prosjektene innbefatter pilotbedrifter fra et bredt antall fylker. Over 60 % av pilotbedriftene kommer fra distriktskommuner.

4.1.3 Arbeidsområde 1C - Næringsmiljøer og innovasjonssystemer

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping

Generelt
Totalt ble det i 2008 brukt 258,7 mill. kroner. på Nettverksbasert innovasjon og omstilling mot 264,1 mill kroner i 2007. Nedgangen skyldes en betydelig reduksjon i kompensasjonsmidlene vedr. arbeidsgiveravgift (ca 33 mill. kroner ned), slik at det for øvrige virkemidler har vært en økning på ca 28 mill. kr. Ca 110 mill. kroner ble kanalisert gjennom programmene Arena, NCE og Regional Omstilling og Innlandet 2010, mot 97 mill. kroner i 2007 og 79 mill. kroner i 2006. For nærmere omtale av arbeidet med Regional omstilling, vises det til kapittel 4.4.3.

Totalt er det en økning i ressursbruk i disse programmene på ca 48 % fra 2006 til 2008. Dette er et resultat av et stigende behov for samarbeid mellom bedrifter og utvikling av innovasjonsmiljøer, og en tilsvarende prioritering i Innovasjon Norge.

Marint verdiskapingsprogram har også en stor innsats på nettverksprosjekter, med ca. 18 mill. kroner i 2008. De andre verdiskapingsprogrammene har også en betydelig nettverks- og samarbeidsprofil.

Arena–programmet
Arena-programmet hadde pr. 1.01. 2009 en portefølje på 20 prosjekter, med 3 nye prosjekter inn og 3 avsluttede i 2008. Ved utlysningen i 2008 var det i alt 12 søknader. 1.252 bedrifter deltok i Arena-prosjekter i 2008.

Prosjektenes utvikling:
Antall bedrifter som engasjerer seg i prosjektene har hatt en betydelig økning fra 2007 til 2008. Økningen på 71 % i gj.sn. pr prosjekt skyldes i hovedsak to prosjekter, Innovativ Fjordturisme og Arena Integrerte Operasjoner som begge hadde sitt første fulle driftsår i 2008. Disse to prosjektene mobiliserte til sammen 636 bedrifter.

Antall personer som engasjerer seg aktivt i prosjektutviklingen er i gj.sn. mer enn fordoblet i forhold til 2007. Hovedårsaken til dette er et stort engasjement i NODE[5] (173 personer) som er knyttet til foresightprosesser og utviklingen av flere større fyrtårnprosjekter. Selv med en korrigering for den store aktiviteten i NODE, har engasjementet i det enkelte prosjekt generelt hatt en meget positiv utvikling.

Det har vært en positiv utvikling i kvinneandel i styringsgruppene fra 27 % i 2007 til 33 % i 2008. Dette viser at økt fokus på kvinnerepresentasjonen i prosjektene har gitt resultater.

Prosjektene har til sammen utløst 165 mill. kroner i tilskudd til ulike innovasjonsprosjekter. Det skal imidlertid nevnes at 100 mill. kroner av disse er rapportert fra Arena Bioenergi. Prosjektene representerer investeringer i mange små og flere store bioenergianlegg som Arena Bioenergi har hatt en rolle i forhold til.

Prosjektene har hatt en høy profileringsaktivitet med et gj.sn. på 50 tiltak pr prosjekt i 2008.

[5] Riggklyngen NODE (Norwegian Offshore and Drilling Engineering) står bak Arena-prosjektet NODE

Antall innovasjonsprosjekter og antall bedrifter som er engasjert i disse ligger i gj.sn. på samme nivå som i 2007. Internasjonaliseringsaktiviteten i prosjektene er god, og det er kun ett av 19[6] prosjekter som ikke har hatt internasjonal aktivitet i 2008.

Generelt er det et stort engasjement i prosjektene, noe som indikerer at prosjektenes aktiviteter oppleves som relevante og nyttige.

Særskilte utfordringer ved inngangen til 2009:

- Finanskrisen påvirker flere av Arenaklyngene i form av redusert aktivitet og usikkerhet om framtida. Dette kan også ha konsekvenser for *Arenaprosjektenes* arbeid. Programmet vil aktivt følge opp dette gjennom dialog og eventuelle tiltak som kan bidra konstruktivt til prosjektenes engasjement for å møte utfordringene. Programmet har iverksatt et følgeforskningsprosjekt som skal belyse hvordan klyngeorganisasjoner kan forholde seg til krisen.

Case:
Prosjektcase fra 2008 der medvirkning i programmet har gitt stor nytteverdi for bedriftene.

Arena Beredskap

Foto: Istockphoto, Harry D. Hansen

Klyngeprosjektet Arena Beredskap er unikt. Gruppen har ikke bare bestemt seg for å bli verdens beste på beredskap mot akutt forurensning, klyngen har også brutt en historisk barriere ved at et samarbeid er igangsatt mellom Lofoten, Vesterålen og Harstad i Sør-Troms.

Medlemsbedriftene i Arena Beredskap har forent sine hoder, ressurser, nettverk og ambisjoner i et utviklingsprosjekt som kan løfte hver og en av dem inn i muligheter som de alene ikke kan realisere. Nettverket ble i sommer også tilført ambisiøse partnere fra det offentlige og FoU, noe som kompletterer Triple Helix-dimensjonen.

Arenaprogrammet har uten tvil vært en katalysator. Det byr på et format og en ramme som løfter og forenkler samarbeidet for de aktørene som er med. Klimaet i nettverket kjennetegnes av og er tuftet på en såle av en god, robust og dynamisk arbeidsmodell som de selv har definert. Her vil man noe. Ved hvert eneste veikryss som prosjektet har kommet til, har vi opplevd en løsningsorientert og beslutningsdyktig gjeng, enten det er nettverket samlet eller styringsgruppen som blir aktivert. Innovasjon og mulighet for kommersialisering på et samfunnsmessig kjempeviktig område står i høysetet, og representerer den viktigste drivkraften. Men også samarbeid og læring er blitt vesentlige preferanser for hvorfor hver av partnerne vil bruke en stor mengde tid, kompetanse og egne penger på Arena Beredskap.

Arena Beredskap er én av rundt 20 klynger i Arenaprogrammet. Programmet henvender seg til regionale næringsmiljøer med potensial for økt innovasjon og verdiskaping gjennom samspill.

Norwegian Centres of Expertise (NCE)

NCE-programmet hadde ingen utlysning i 2008, og omfatter fortsatt 9 prosjekter. 492 bedrifter deltok i NCE-programmet i 2008. Det er i løpet av året utviklet et tett samarbeid med VRI-programmet i Forskningsrådet.

Prosjektenes utvikling:
Det har i 2008 vært en god utvikling i både bedrifters og FoU-miljøers deltakelse i prosjektene. Dette er en indikasjon på at utviklingsprosessene vurderes som relevante og at det gir nytteverdi å delta.

[6] Det er 19 prosjekter som har blitt avkrevd fullstendig årsrapport for 2008.

Utviklingsprosessene initierer et økende antall innovasjonsprosjekter, herunder et betydelig antall som er FoU-baserte og som har internasjonale partnere. Dette er et sentralt formål med klyngeprosjektene og tallene gir en indikasjon på at klyngene synes å lykkes med å utvikle konkrete innovasjonsprosjekter. Også prosjektaktiviteter med sikte på internasjonal forretningsutvikling har hatt en god progresjon.

Prosjektene har en høy profileringsaktivitet. Synliggjøring av klyngenes ressurser og ambisjoner er et viktig siktemål i NCE-programmet, og prosjektene synes å legge stor og økende vekt på profileringsaktiviteter.

Programledelsen er gjennomgående fornøyd med utviklingen i prosjektenes aktivitet.

Særskilte utfordringer ved inngangen til 2009:

- Norske myndigheter besluttet i august 2008 å trekke søknaden om notifisering av norske virkemidler i forhold til EUs regelverk for statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon. Dette innebærer at NCE- og Arenaprogrammenes finansierings-prinsipper fortsatt ikke er eksplisitt vurdert og godkjent i henhold til statsstøtteregelverket. Inntil nødvendig avklaring foreligger, vil det fortsatt være knyttet usikkerhet til enkelte sider ved programmets tilbud, særlig den tiårige tidshorisonten.
- Finanskrisen påvirker flere av NCE-klyngene i form av redusert aktivitet og usikkerhet om framtida. Dette kan også ha konsekvenser for *NCE-prosjektenes* arbeid. Programmet vil aktivt følge opp dette gjennom dialog og eventuelle tiltak som kan bidra konstruktivt til prosjektenes engasjement for å møte utfordringene. Programmet har iverksatt et følgeforskningsprosjekt som skal belyse hvordan klyngeorganisasjoner kan forholde seg til krisen. Programmet har også åpnet for at bedriftene som deltar i klyngene kan finansiere en større andel av sin egenfinansiering gjennom å allokere timer til prosjektet.

Case:

Vellykket åpning av NCE Raufoss kvinnearena

(Sept. 2008) Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt sto for den offisielle åpningen av NCE Raufoss kvinnenettverk. I sitt innlegg påpekte hun viktigheten av å bygge nettverk og at NCE Raufoss kvinnenettverk er et viktig initiativ for å rekruttere flere kvinner til det mannsdominerte industrimiljøet.

Anniken Huitfeldt

De 120 kvinnene som deltok på arrangementet fikk høre Anniken Huitfeldt fortelle at Norge har kommet langt i likestillingen, men at mange kvinner opplever at kvinner og menn fortsatt har ulike muligheter i arbeidslivet. Å skape like muligheter vil kreve at det blir etablert et arbeidsliv som legger til rette for å kombinere jobb og familieliv. Barne- og likestillingsministeren påpekte også at kvinner er en avgjørende ressurs for å sikre og øke en bedrifts lønnsomhet.

Camilla Langeland og Silje Aschehoug, begge representanter fra NCE Raufoss kvinnearena, fortalte de fremmøtte om hvilke målsetninger og planer man har for nettverket. NCE Raufoss kvinnenettverk har blant annet som målsetning å bidra til rekruttering av flere kvinner til bedriftene. For å holde på kvinnene som allerede jobber i miljøet, er det også viktig å skape en møteplass for faglig og tverrfaglig utveksling av erfaring. Eli Blakstad, Direktør i Peer Gynt AS, påpekte i sitt innlegg fordelene med nettverksbygging mellom bedrifter, og at NCE Raufoss kvinnenettverk vil gi positive ringvirkninger for alle NCE-bedriftene.

NCE Raufoss er en industriklynge som består av mer enn 40 bedrifter med spisskompetanse innen lettvektsmaterialer og automatisert produksjon. Klyngen er én av ni klynger i klyngeprogrammet Norwegian Centres of Expertise (NCE). NCE-programmet inkluderer de mest vekstkraftige og internasjonalt orienterte klyngene i Norge.

Den nye tjenesten Bedriftsnettverk
Hovedmålet med den nye nettverkstjenesten er å oppnå økt konkurransekraft og innovasjonsevne i bedrifter gjennom samarbeid i kommersielt orienterte og strategisk baserte bedriftsnettverk.

Den nye tjenesten startet med pilotprosjekter i 2008, og var i gang med 11 prosjekter ved årsskiftet, i hovedsak forstudier og forprosjekter. Denne tjenesten lanseres for fullt i 2009, og ut fra etterspørselen så langt virker det som behovet for samarbeid øker i krisetider.

Storbyprosjektet
Storbyprosjektet er ett av flere innovasjonsprosjekter som ble lansert på innovasjonskonferansen "Innovasjon 2010" i 2004 og inngår i en helhetlig nasjonal innovasjonsplan med mål om at Norge skal bli et ledende land på området nyskaping og innovasjon. Prosjektet er et pilotprosjekt som finansieres i hovedsak av KRD og går fra 2006-2009. Hovedmålet er økt innovasjon og nyskaping i de seks storbyregionene og bevisstgjøring og styrking av deres rolle som motor for regional og nasjonal innovasjon.

2008 ble det store aktivitetsåret for Storbyprosjektet. Det ble etablert 5 bottom up fellesprosjekter, som alle var gjennom fasene forstudie, forprosjekt og igangsetting av hovedprosjekt. Det ble organsiert PLP kurs og 3 todagers arbeidssamlinger i løpet av året i tillegg til todagers årskonferanse og studieturer til Gøteborg og Glasgow.

De seks deltagerbyene Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø kom selv opp med forslag til fellesprosjekter og har tatt et hovedansvar for hvert sitt prosjekt. Det deltar mellom tre og seks byer i hvert fellesprosjekt som vil bli avsluttet i løpet av 2009. Temaene for de fem fellesprosjektene er "Storbyens rolle som motor" med Tromsø kommune som hovedansvarlig, "Urbain Audit" med Trondheim kommune som hovedansvarlig, "EnergiMiljø" med Businessregion Stavanger som hovedansvarlig, "KRO – Kultur, Reiseliv og Opplevelser" med Kristiansand kommune som hovedansvarlig og "Mare Life" med Oslo Teknopol som hovedansvarlig. Målene for 2008 og 2009 var å få gjennomført 2-3 fellesprosjekter.

Det ble bevilget støtte både til forprosjektfasene og hovedprosjektfasene av fellesprosjektene. I tillegg har de fleste byene også fått støtte til individuelt arbeid knyttet opp mot Storbyprosjektet.

4.2 Delmål 2: IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norges internasjonaliseringsarbeid er konsentrert om tre områder:

A. Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold
B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter
C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap

I det følgende gis en oversikt over aktivitetene innenfor disse tre arbeidsområdene i 2008. Nærmere detaljer om aktivitets- og effektindikatorer samt måloppnåelse framgår av Vedlegg 2 og 3.

4.2.1 Arbeidsområde 2A - Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter

Innovasjon Norge skal gjennom arbeidet med å innhente og gi informasjon og kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, bidra til at norsk næringsliv kan identifisere markedsmuligheter for norske produkter og tjenester og norskutviklet teknologi.

Noen aktivitetsindikatorer for 2008 for arbeidsområdet:

Antall abonnenter Eksporthåndboken[7]		Antall abonnenter EksportAktuelt	Antall internett-oppslag[8]	Antall besvarelser på GES[9]
Pr. 31.12.08.	Nye i 2008	Pr. 31.12.08	Pr. 31.12.08	Pr. 31.12.08
368	49	4 100	7 376	24 014

INs uteapparat og avdelinger ved hovedkontoret har i 2008 behandlet ca. 24 000 generelle kundehenvendelser om internasjonalisering (GES) fra norske eller utenlandske bedrifter, organisasjoner eller institusjoner mot ca 28 000 henvendelser i 2007.

Hjemhenting av kunnskap
Tjenesten *Hjemhenting av kunnskap*, omfatter *både* dette arbeidsområdet, Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, og Arbeidsområde 2 C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap. Av praktiske årsaker har vi valgt å kun omtale Hjemhenting under Arbeidsområde 2 C i Kap 4.2.3 nedenfor.

---

[7] Antall bedrifter (der flere fra samme bedrift er oppført som abonnenter, blir abonnentene ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. abonnementet telles 1 gang per bedrift) som abonnerer på Eksporthåndboken per 31.12.2008 er 368. Antall registrerte brukere er ca 550. Selv om det har blitt 49 nye abonnenter i 2008 har 53 bedrifter sagt opp abonnementet i løpet av året. Netto endring er følgelig på minus 4 abonnenter.

[8] Antall internettoppslag på www.innovasjonnorge.no/satsinger/internasjonalisering

[9] GES = Generell eksportservice som omfatter besvarelser på begrensede forespørsler om internasjonalisering som det ikke tas betaling for av IN.

Eksportrettede kurs
Innovasjon Norge tilbyr en rekke kompetansetjenester innenfor internasjonalisering, eksportmarkedsføring etc. Tjenestene *Internasjonal markedsføring for reiselivet, International Trade Management (ITM)* og den nye flerbedriftstjenesten *Navigator* er eksempler på slike. Omtale av aktiviteten innenfor disse tjenestene i 2008 finnes under avsnittet om Kompetanseprogrammet i kap. 4.1.2 foran.

Ingen kurs ble levert under merkenavnet Eksportskolen i 2008. Dette er et bevisst valg ut fra en vurdering av tilbuds-/etterspørselssiden på området. Herunder har Eksportkandidatprogrammet ligget litt på is i 2008 da det er andre aktører i markedet som tilbyr lignende tjenester (BI, NHH). Tjenesten ble lagt ned fra 1.1.2009.

Antall handelstekniske kurs 2008

	Antall kurs/ programmer	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB andel %	Kvinne-andel %
Handelstekniske kurs	10	158	113	70%	57%
Bedriftsinterne kurs	15	150	15	50%	50%
Totalt	25	308	128		

Det ble i 2008 arrangert totalt 10 handelstekniske kurs, innen følgende områder; Bruk av eksportdokumenter, EUs tollbestemmelser og frihandel og Grunnkurs i internasjonal handel.

Det er fortsatt fokus på kortere kompetanseprogrammer for nye og små eksportbedrifter, der kursene arrangeres i samarbeid mellom Handelsteknisk avdeling og distriktskontorene.

I 2008 ble det gjennomført 4 stk todagers Grunnkurs i internasjonal handel med til sammen 63 deltakere. Et av kursene ble arrangert regionalt i samarbeid med Innovasjon Norges distriktskontorer. I tillegg til det åpne kursprogrammet ble det arrangert 15 bedriftsinterne kurs/rådgivningsoppdrag med totalt over ca 150 deltakere.

Arbeid med informasjon og kunnskap om internasjonale markedsforhold - Handelsteknisk avdeling
Innovasjon Norges arbeid med å bistå norsk næringsliv med handelstekniske problemstillinger består i hovedsak av svar på henvendelser, nyhetsformidling, publikasjoner og nettjenester, kurs- og seminarvirksomhet samt rådgiving.

Innovasjon Norges har besvart rundt 2500 handelstekniske spørsmål i 2008, der henvendelser rundt toll- og avgifter (moms), dokumentasjon, leveringsbetingelser og internasjonale kontrakter er blant de vanligste. Antall henvendelser i 2008 er omtrent på samme nivå som i 2007.

Publikasjoner og nettjenester
For å sikre at norske eksportbedrifter er oppdatert på forandringer i markedsforhold og markedskrav, ble handelstekniske nyheter publisert i Innovasjon Norges elektroniske nyhetsbrev *EksportAktuelt*. Nyhetsbrevet kom ut annenhver uke og med rundt 4.100 abonnenter. Abonnementet var gratis.

Eksportaktuelt som nyhetsbrev ble avviklet ved utgangen av 2008, og nyhetsbrevet Innblikk[10] ble opprettet. Innblikk blir den nye kanalen for markedsnytt. En del av innholdet i Eksportaktuelt blir videreført i Innblikk, da med et økt fokus på EU, EØS og internasjonalisering. Tjenesten er fortsatt gratis, og abonnementene videreføres.

[10] Se omtale av EU-arbeidet i Innovasjon Norge på neste side.

Eksporthåndboken er en internettjeneste som tilbyr norske eksportbedrifter enkel, rask og sikker informasjon om importforhold og importkrav i 190 utenlandske markeder. Eksporthåndboken hadde ved utgangen av 2008 369 abonnenter og totalt rundt 550 brukere. Utfyllende handelsteknisk informasjon blir også publisert og oppdatert på www.innovasjonnorge.no.

Innovasjon Norge utgir veiledere innen praktisk eksportarbeid og markedsadgang. Eksempler på publikasjoner er "Håndtering av risiki, rammebetingelser og regler innen eksport" og "Veileder i bruk av Eksportdokumenter".

www.eMarketServices.com er et internasjonalt samarbeidsprosjekt (5 land) ledet av Innovasjon Norge for å fremme bruken av B2B elektroniske markedsplasser for å nå nye kunder og markeder. Nettsiden er spesielt beregnet for SMB med internasjonale vekstambisjoner og ble besøkt av ca 60.000 (unike brukere) i 2008.

EU-arbeidet i Innovasjon Norge

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. Da opprettet Norges Eksportråd EU-informasjonskontoret for næringslivet med støtte fra Utenriksdepartementet.

2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert.

Innovasjon Norge er nasjonal koordinator for Enterprise Europe Network (EEN), Europakommisjonens store satsing på små og mellomstore bedrifter i Competetiveness and Innovation Programme (CIP). Nettverket består av 4000 rådgivere i 600 organisasjoner i Europa. Innovasjon Norge koordinerer nettverket i Norge. Det er ansatt dedikerte Entreprise Europe Network/bedrift i EU-rådgivere på DK i Bodø/Narvik, Leikanger, Kristiansand, Trondheim og Oslo/Akershus. I tillegg til Innovasjon Norge, deltar SINTEF, NOFIMA Mat, Norut og Iris med rådgivere i nettverket/bedrift i EU.

Nettverkets hovedoppgaver er å øke norske bedrifters konkurranse- og innovasjonsevne gjennom å:

- Hjelpe små og mellomstore bedrifter i å utnytte Norges tilknytning til EU gjennom EØS-avtalen, herunder markedsadgang og finansieringsmuligheter.
- Teknologigjennomgang i bedrifter, kobling mot teknologipartnere i andre land, teknologioverføringsavtaler.
- Mobilisere flere bedrifter inn i EUs rammeprogram for teknologi og utvikling (FP7).

I 2008 ble det ansatt en ny person ved Bodø-kontoret som også har kontorplass i Narvik. Denne rådgiveren har ansvaret for å dekke Nord-Norge. Vi fikk en person i Trondheim og en i Leikanger som skal dekke henholdsvis Midt- og Vest-Norge. I Kristiansand har vi fått en person med ansvar for Sør-Norge og i Oslo har vi fått to personer som deler de sju Østlandsfylkene mellom seg. Til sammen 6 personer er følgelig ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU. Ved hovedkontorets avdeling Europasaker, er det per 31.12.2008 5 fulle årsverk som arbeider med EU/EØS.

Avdelingen for Europasaker har jobbet med flere prosjekter i 2008. Europasaker er blant annet prosjekteier til Enterprise Europe Network (www.bedriftieu.no) som gir timer til de regionale EU-rådgiverne, samt noe til styring og kunnskapsgrunnlag i Europasaker. I løpet av 2008 opprettet Europasaker det virtuelle nyhetsbrevet Innblikk som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009. (http://www.bedriftieu.no/templates/eic2/Page_Meta.aspx?id=55854)

Europasaker arbeider med EUs innovasjons- og entreprenørskapspolitikk gjennom sin rolle som nasjonalt kontaktpunkt og sekretariat for Nærings- og handelsdepartementet på EUs program for konkurranseevne og Innovasjon, CIP. Målet med dette arbeidet er at Norge skal få så mye som mulig igjen for deltagelsen i programmet, både finansielt, kunnskapsmessig og profileringsmessig. Europasaker arbeider aktivt med informasjonsspredning om resultatene som kommer ut av programmets mange studier, analyser, prosjekter og kapitalmuligheter til både myndigheter, bedrifter og virkemiddelapparat. Europasaker deltar også i Kommisjonens komité på næringsliv og innovasjon sammen med NHD. Europasaker er rådgiver både internt og eksternt i forhold til prosjektdeltagelse inn i dette programmet. CIPcom er navnet på den månedlige bulletinen Europasaker utgir om innovasjonspolicy i EU. Les mer på www.cipinorge.no.

Europasaker tilstreber at EU-dimensjonen skal ivaretas bedre innenfor Innovasjon Norges tre strategiske arbeidsområder, våre satsinger og overfor våre målgrupper. EU-dimensjonen skal også hensyntas på program- og tjenestenivå. Dette er et kontinuerlig arbeid som gjøres gjennom året. Vi har allerede sett prosjektetablering og søknader til CIP fra Innovasjon Norge som er direkte resultat av dette arbeidet.

Europasaker har gjennom hele 2008 vært aktiv i arbeidet med utvikling av nye ordninger som kan anvendes i forbindelse med reforhandlingene av EØS-avtalen sammen med Romania-Bulgaria-gruppen i Innovasjon Norge. I dette arbeidet har vi arbeidet tett med Nærings- og handelsdepartementet og vært rådgiver for departementet i arbeidet med prosessen. Samarbeidet med UD er også svært godt ift disse prosessene og Europasaker er representert i forskjellige arbeidsgrupper i dette arbeidet.

Europasaker har også i løpet av siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, *Fungerer EØS-avtalen*, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

4.2.2 Arbeidsområde 2B - Utnyttelse av internasjonale markeds-muligheter

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet

1. Utvikling av tjenestetilbudet i 2008:

Rådgivningstjenester
De internasjonale rådgivningstjenestene ble i 2008 omstrukturert og tydeliggjort i tråd med Innovasjon Norges internasjonaliseringsstrategi. Implementeringen i "kundeporten" skjer først i 2009, og skal føre til at det blir tydeligere for potensielle brukere av disse tjenestene hvordan utekontorene - i samspill med resten av Innovasjon Norge - bidrar til å skape verdi for Innovasjon Norges kunder. Dermed vil vi ha "et felles språk" – som brukes både av de som er kundeansvarlige, leveranseansvarlige eller tjenesteansvarlige - i omtalen av aktuelle kundebehov og tilhørende internasjonale rådgivningstjenester.

De tre rådgivningstjenestene som leveres fra utekontorene er nå:
- Internasjonal markedsrådgivning
- Praktisk assistanse i internasjonale markeder
- Kobling mot kunnskapsmiljøer i utlandet

Det er også gjort et arbeid for å knytte Handelsteknisk rådgivning, EU-rådgivning og IPR-rådgivning (immaterielle rettigheter) tettere til de øvrige internasjonale rådgivningstjenestene, slik at koblingen er tydelig for kundene.

Det er arbeidet med et sett "Prinsipper for veiledning og rådgivning" som skal gjelde for utøvelse av "rådgiverrollen". Dette er spesielt relevant når Innovasjon Norge leverer de 11 tjenestene som er kategorisert som våre "Rådgivningstjenester", hvorav 7 gjelder internasjonalisering, men også i forhold til den rådgiver- (eller veileder-) rollen Innovasjon Norges medarbeidere oppfattes å ha når vi leverer spesielt finansieringstjenester. Prinsippene implementeres første halvår 2009.

Kompetansetjenester
"Navigator" – en kompetansetjeneste på internasjonalisering – var ferdig utviklet og ble lansert høsten 2008. Første pilot kjøres i 2009. Det har vært kjørt en omfattende prosess for å samle og utvikle en felles kompetansetjeneste på internasjonalisering. Tjenesten, som hadde arbeidstittel "In2theFuture", bygger på alt det positive arbeidet som er nedlagt i tidligere lokale og fylkesvise kompetanseprogram på internasjonalisering (eks. IN2China).

Av øvrige kompetansetjenester må spesielt de regionale eksportutviklingsprogrammene nevnes, spesielt Eksportsatsing Troms som er inne i sitt andre år og ikke minst EXPO Sogn og Fjordane, som rapporterer svært gode resultater i sitt 3. år.

Internasjonaliseringsprisen – Skaperkraft 2008
Internasjonaliseringsprisen ble delt ut for første gang i 2008, og erstattet den tidligere Kommersialiseringsprisen. Dette var en del av arrangementet Skaperkraft, hvor Innovasjon Norge også delte ut Reodor-prisen, Reiselivsprisen og BU-prisen.

Sammenhengen mellom internasjonalisering og innovasjon er tydeliggjort:
I 2008 ble det laget presentasjonsmateriell for å fremstille Innovasjon Norges samlede tjenestetilbud innen internasjonalisering på en lettfattelig og tydelig måte. Materiellet

fokuserer på at internasjonalisering og innovasjon går hånd i hånd og kan være gjensidige drivkrefter for langsiktig verdiskaping og vekst.

Samhandling
I 2008 har det vært betydelig økt samhandling mellom utekontorer, distriktskontorer og sektoravdelingene, noe som sikrer at våre kunder får en helhetlig tilgang til all kompetanse, nettverk og fagmiljøer i Innovasjon Norge. Hovedprinsippet for samhandling sikrer at et utekontor og et distriktskontor informerer hverandre og koordinerer sitt arbeid, når de "identifiserser muligheter" for, eller "leverer tjenester" til, en kunde fra "sitt" fylke eller "sitt geografiske marked". Dermed dannes det uformelle team rundt kundene, som sikrer at de får tilgang til vår rådgivning, våre nettverk, finansiering, profilering og kompetanse.

Uformelle team rundt "mer for færre-bedrifter"
For en liten gruppe unge bedrifter med stort internasjonalt potensial er det blitt laget uformelle team bestående av Innovasjon Norge-medarbeidere med relevant kompetanse som står klare til å bistå dem med kompetanse, nettverk, rådgivning, profilering og finansiering. Helt konkret dreier dette seg om en person ved det lokale distriktskontoret i bedriftens hjemfylke, en prosjektleder på et utekontor med internasjonal markedskunnskap, en person med kompetanse på internasjonalisering innen kundens bransje eller sektor samt evt. en program- eller tjenesteansvarlig. Denne arbeidsformen sikrer at kunden får lett tilgang til hele Innovasjon Norges kompetanse og nettverk og øvrige tjenestetyper, og testes nå ut overfor en liten gruppe bedrifter, med gode tilbakemeldinger fra kundene. Planen er at denne arbeidsformen skal innføres bredere der det er relevant.

Høyvekst-programmet
ble utviklet i 2008 og vil implementeres i 2009. Målgruppen er Start Up-bedrifter med høyt vekstpotensial og fokus på internasjonale markeder. Arbeidsformen med å bygge uformelle team rundt bedriftene vil bli tatt i bruk her. Programmet starter opp i 2009 for en liten gruppe bedrifter.

SMB med internasjonale vekstambisjoner avviklet som Satsing
Høsten 2008 ble det besluttet at alle de såkalte *gjennomgående* satsingene – hvor SMB med Internasjonale Vekstambisjoner var én, i tillegg til bl.a. Entreprenørskap – skulle avvikles som satsinger. Dette ble gjennomført ved utgangen av 2008.

2. Resultater i 2008:

Nedenfor kommer en kort oppsummering av resultatene i 2008 innenfor ulike programmer og tjenester som hører inn under arbeidsområdet:

Programmet Internasjonal vekst
Det er igangsatt 160 prosjekter (kundeoppdrag) for til sammen 136 forskjellige bedrifter i 2008, hvilket er noe lavere enn måltallet på 175 kundeoppdrag. Samlet oppdragsverdi i inngåtte kontrakter for de 160 kundeoppdragene var 21,8 mill. (summen av bedriftenes egenandel og offentlige tilskudd), hvorav offentlige tilskudd utgjør 12,6 mill. Bedriftenes egenbetalingsandel utgjør 45 %, som er identisk med måltallet.

Det har vært en markant reduksjon i kronebeløpet på kontrakter som er inngått i 2008 sammenlignet med 2007, og beløpet som utgjør den kommiterte offentlige støtteandelen er derfor lavere enn i fjor. Nedgangen i kontraktsverdi gjelder alle sektorer, med unntak av Energi og Miljø-sektoren, som er på omtrent samme nivå som fjoråret.

Meget godt samsvar med sektorprioriteringen:
Det er meget godt samsvar mellom Innovasjon Norges sektorsatsinger og Internasjonal vekst-programmet. Bedrifter innen Innovasjon Norges sektorsatsinger står for nesten

4/5-deler av oppdragene, målt både i antall og i kroner. Dette er en høyere andel enn i 2007 og viser at tjenestene er relevante for bedrifter med internasjonale ambisjoner innen Innovasjon Norges prioriterte sektorer.

Integrering i øvrige tjenester og programmer:
De internasjonale rådgivningstjenestene/Internasjonal vekst-programmet er i 2008 blitt integrert tettere med øvrige relevante tjenester og programmer. Fokus har vært spesielt på OFU/IFU og NCE/ARENA – i tillegg til sektorsatsingene.

Næringsutvikling og bistand
Innovasjon Norge tilbyr markedskompetanse og representerer en viktig møteplass for næringsliv og bistandsmyndigheter i forhold til utviklings- og vekstmarkeder. Vår oppgave er å identifisere og følge opp prosjektmuligheter for norske bedrifter, både for leveranser av varer og tjenester, prosjektsamarbeid, handel og investeringer.

Som en del av dette arbeidet arrangerte vi i februar, i samarbeid med NHO, *Næringslivets Bistandskonferanse (NBK)* som i 2008 ble gjennomført for 16. gang. NBK samlet også denne gangen nærmere 300 deltagere og regnes som den viktigste årlige nasjonale arena for næringsliv og bistand.

Innovasjon Norge administrerer og leder Norads *MatchMakingProgram (MMP)* og *Trade and Industry Program Vietnam (TIP)* som skal bidra til lønnsomt samarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i hhv. India, Sør-Afrika og Vietnam. Gjennom disse programmene tilbyr vi bedriftene et effektivt og rimelig partnersøk og markedsbesøk som kan etterfølges av bl.a. Norads gunstige næringslivsordninger. I løpet av 2008 har vi lykkes i å involvere en rekke av Innovasjon Norges distriktskontorer, som igjen har resultert i at vi har fått mange og interessante nye bedrifter med i programmene. For hvert av programmene er det bl.a satt mål for antall norske bedrifter som skal kvalifiseres inn i programmet. Disse målene ble oppnådd i 2008. For MMP India ble resultatet 15 kvalifiserte av et måltall på 15 og i løpet av året ble det inngått 14 forpliktende samarbeidsavtaler mellom norske og indiske bedrifter. 14 samarbeidsavtaler er et svært godt resultat, og skyldes flere års innsats. I TIP-programmet identifiserte og kvalifiserte vi 19 norske bedrifter, som var 3 mer enn programfestet. En rekke samarbeidsavtaler er under forberedelse og vil bli inngått i løpet av 2009. Aktiviteten mot Sør-Afrika var også stor i 2008. Totalt ble 19 nye bedrifter innlemmet i 2008 og i alt ble det inngått 18 samarbeidsavtaler.

I 2008 var det også stor aktivt for å fremme norske leveranser til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet fra små og mellomstore bedrifter gjennom det norske beredskapssystemet *NOREPS*. NOREPS er et unikt norsk system der bedrifter, myndigheter og frivillige organisasjoner utgjør et aktivt forum og partnerskap, administrert av Innovasjon Norge. De største leveransene gikk til nødhjelpsoperasjonene i Kina og Myanmar etter de store naturkatastrofene som rammet disse landene, samt en rekke leveranser til pågående kriser i Afrika. Totale NOREPS-leveranser i 2008 anslås til NOK 250 mill, hvorav kun 16 % ble finansiert med norske humanitære midler. De øvrige kontraktene vant de norske bedriftene i internasjonal konkurranse i regi av FN og internasjonale hjelpeorganisasjoner.

Programmet for svensk-norsk næringslivssamarbeid (SNNS)
Programmet ble opprettet gjennom en avtale mellom den svenske og den norske regjering og igangsatt i mai 2005 og med siktemål å styrke næringslivssamarbeid over grensene. Innovasjon Norge og NUTEK har en totalramme på 50 mill. kroner. Programmet er et tilskuddsprogram med maksimalt 50 % tilskudd.

Aktiviteter i 2008:
SNNS har bevilget tilskudd til 11 norsk-ledede prosjekter (hvorav 6 prosjekter var godkjent i 2007) og 5 svensk-ledede i 2008.

Tilsammen fikk de norsk-ledede prosjektene bevilget 8,6 mill kroner.

Effekter av programmet:
I løpet av 2008 er 17 prosjekter avsluttet og det kan bl.a. vises til følgende resultater/effekter:

- 46 ferdige produkter
- 37 nye arbeidsplasser
- Et nytt nettverk innenfor energibransjen
- En bedrift har fått utmerkelsen "beste CSR entreprenør"
- Et fullskala testanlegg innenfor overvåking av kontainergods
- Et trådløst nettverk som måler Biomedisinske parametre
- To nettverksmøter mellom turistforetak i Nord-området

Programmets fullstendige årsrapport for 2008 er tilgjengelig på følgende lenke: www.innovasjonnorge.no/svensknorsk.

Programmet vil avsluttes i 2009.

Forsknings- og utviklingskontrakter:

Styrking av internasjonalt fokus
OFU/IFU-ordningen legger vekt på å bidra til utvikling av produkter og tjenester med eksportpotensial. Mer enn 75 % av alle OFU/IFU-prosjektene hadde som formål innovasjon på internasjonalt nivå. Av 168 IFU-prosjekter var 48 med en internasjonal kundebedrift i 18 forskjellige land. De viktigste landene, med antall prosjekter i parentes, var Sverige (7), England (7), USA (6) og Kina (6).

Det er satt av egne ressurser til utekontorene slik at de kan delta i arbeidet med å få fram IFU-prosjekter med utenlandske kundepartnere. Dette er også en ressurs som distriktskontorene kan trekke på i dialogen med aktuelle utviklingsbedrifter.

Forsvarsanskaffelser og gjenkjøp, industrisamarbeid etc.

Forsvarsanskaffelser
Innovasjon Norge har i 2008 økt sin innsats for å få frem flere forsknings- og utviklingskontrakter mellom Forsvaret og norske bedrifter. Blant annet er en person engasjert for to år med forsvarsmarkedet som fokusområde. Målet er å styrke norske bedrifters konkurranseevne som leverandører til det norske og internasjonale forsvar gjennom produkt- og teknologiutviklingssamarbeid.

Industrisamarbeid i forbindelse med jagerflyanskaffelse
Innovasjon Norge deltok i 2008 i Forsvarsdepartementets prosjekt for vurdering av industripakken knyttet til jagerflyanskaffelsen. Etter at valget av amerikanske JSF ble kjent, ble det i desember 2008 innledet et arbeid for å søke å sikre videreføring av noen av de prosjektene SAAB hadde foreslått.

Oppfølging av St.meld. 38.
Innovasjon Norge har deltatt i arbeid knyttet til oppfølging av St.meld. 38 om Forsvaret og industrien – strategiske partnere. Vi har blant annet deltatt på ulike programkonferanser der forsvaret og industrien møtes samt bidratt inn mot FFI-rapport 2008/02066 om "Virkemiddelapparatet og forsvarsindustrien i Norge."

Profilering.
Innovasjon Norge arrangerte en nasjonal fellesstand under Euronaval 08 i Paris. Totalt 10 utstillere. Innovasjon Norge var selv utstiller og profilerte IFU-prosjekter. Basert på tilbakemeldinger betegnes arrangementet som en suksess, og minimum 3 nye IFU prosjekter ble identifisert og diskutert mellom utenlandske bedrifter og de norske

utstillerne. Ut over dette har Innovasjon Norge vært aktiv på møteplasser der norsk industri møter utenlandske leverandører og forsvaret, herunder industriseminarer, og ulike tilbyderkonferanser.

Bedrifter utenfor tradisjonell forsvarsindustri.
Det er igangsatt et arbeid med å søke å motivere norsk industri innen simulering, spill, visualisering inn mot forsvaret. Et felles møte ble satt opp mellom FFI og industrien, senere fulgt opp gjennom ressursnettverket på dataspill "JoinGame".

Et særlig initiativ er igangsatt for å få tradisjonell maritim industri til å se på det nasjonale og internasjonale markedssegmentet marine/kystvakt. I særlig grad synes USA og Sørøst-Asia å være av interesse blant bedriftene. Vi forventer i løpet av 2009 å få mer kunnskap om hva norsk industri kan forvente å lykkes med.

Russland- og Øst-Europafondene:
IN forvalter to investeringsfond; Investeringsfondet for Nordvest-Russland og Investeringsfondet for Øst-Europa som sammen med norske investorer kan benyttes til investeringer i Russland, Sentral Asia, Kaukasus, Hviterussland, Ukraina og landene på Balkan (utenfor EU). Investeringsfondene drives på forretningsmessig grunnlag og kan benyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i virkeområdet. Det forutsettes minst like stor deltakelse fra norsk næringslivs side. I tillegg forvaltes tilskuddsfondet for Nordvest-Russland som kan gi tilskudd til norske investeringsrettede forprosjekter i Murmansk, Arkhangelsk, Karelen og Nenets.

Gjennom investeringsfondet for Nordvest-Russland ble det i 2008 gjort 1 investeringsbeslutning på 1,4 mill. kroner samt gjennomført to tidligere besluttede investeringer på 12,0 og 1,0 mill kroner. I tillegg ble det gjort en emisjon i et eksisterende engasjement på 0,2 mill. kroner.

For investeringsfondet for Øst-Europa ble det i 2008 gjort 3 investeringsbeslutninger på til sammen 11,4 mill kroner og gjort 10 utbetalinger til 5 selskaper på totalt 11,1 mill kroner. Det ble også gitt tilsagn om forprosjektstøtte fra tilskuddsfondet for Nordvest-Russland til 3 prosjekter med totalt 946 250 kroner, av dem ble 271 540 kroner utbetalt i 2008.

På tross av kun 1 investeringsbeslutning, har det vært stor aktivitet med investeringsprosjekter i 2008. Sammen med SIVA ble det kjøpt en eiendom i Murmansk for å kunne tilrettelegge for norske etableringer i regionen. BI startet sammen med Innovasjon Norge et forprosjekt med tanke på etablering av et "business training center" i Murmansk med forventet åpning andre halvår 2009. Sammen med GC Rieber Skinn AS er det etablert et datterselskap i Arkhangelsk for utvikling av selnæringen i Kvitsjøen. Basert på erfaringene med tidligere etablert svineproduksjon i Latvia gjennom selskapet Baltic Pork SIA, der IN er medinvestor, planlegger man en etablering i Ukraina samtidig som kapasiteten i Latvia er under utbygging til 100 000 slaktesvin pr år.

Russland- og Østeuropafondene ble underlagt en evaluering utført av konsulentfirmaet ECON og avsluttet i første kvartal 2008. Evalueringen er positiv til Innovasjon Norges forvaltning av fondene, og har kommet med enkelte forslag til tiltak for å forbedre de økonomiske resultatene i driften av fondene.

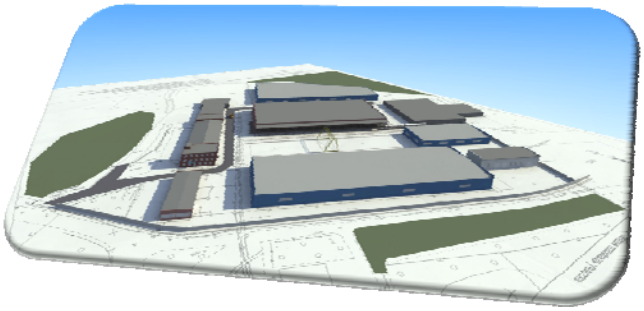

To cases som illustrerer fondenes engasjementer:

Technopark-Nor AS er et samarbeidsprosjekt mellom SIVA SF og Innovasjon Norge, investeringsfondet for

Nordvest-Russland. Et nytt logistikk- og næringssenter i Murmansk skal sikre tidsriktig infrastruktur og lokaliteter til norske bedrifter som ønsker å posisjonere innen underleveranser, service og teknologi til det Nordvest Russiske markedet i iht. til Regjeringens Nordområdestrategi. Senteret, lokalisert til Murmansk flyplass, gir norsk næringsliv tilgang til flyfrakt, veifrakt og jernbanefrakt av varer til det Nordvest Russiske markedet.

White Sea Innovation er et norskregistrert selskap med GC Rieber Skinn AS og Innovasjon Norge som partnere etablert for utvikling av selnæringen i Kvitsjøen. Den operative virksomheten utføres av datterselskap OOO GC Rieber Skinn Pomorye i Arkhangelsk hvor det er etablert et mottaksanlegg. Fremtidige planer omfatter også bearbeiding av selskinn og utvinning av selolje (Omega 3), dersom fangst av sel skulle nå et volum som gjør dette kommersielt mulig.

Bilaterale samarbeidsprogrammer med Romania og Bulgaria:
IN administrerer på vegne av Utenriksdepartmentet de norske samarbeidsprogrammene for vekst og utvikling i Romania og Bulgaria. Dette er nærmere omtalt under kap. 5.7.

4.2.3 Arbeidsområde 2C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi

Innovasjon Norge skal gjennom arbeidet med internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap, bidra til at norsk næringsliv
- etablerer nettverk og samarbeid med bedrifter og FoU-miljøer i andre land.
- kan utnytte kunnskap og teknologi som finnes i andre land

Nettverk, studieturer og seminarer i 2008

Type tiltak	Antall	Antall norske deltagende bedrifter	Antall utenlandske deltagende bedrifter
Nettverk og allianser[11]	42	600	585
Studieturer[12]	115	1 020	850
Seminarer[13]	135	1 700	6 200

IN legger stor vekt på å styrke samarbeidet mellom bransjer, bedrifter og FoU-institusjoner i arbeidet med å utnytte internasjonale muligheter innen utveksling av teknologi og kunnskap. IN har tatt initiativ til å etablere og utvikle bedriftsnettverk for dette formålet. Målrettede studieturer og seminarer for formidling og overføring av teknologi fra utlandet til norsk næringsliv og omvendt er en viktig aktivitet.

Hjemhenting av kunnskap
Tjenesten Hjemhenting av kunnskap bidrar til at norske bedrifter får relevant informasjon og kunnskap om markeder og markedsmuligheter i andre land (arbeidsområde 2A) og om teknologi og kunnskap i andre land (arbeidsområde 2C). Denne informasjonen er viktig for bedriftenes produkt- og forretningsutvikling samt valg av marked i forbindelse med eksportfremstøt.

Innovasjon Norges kontorer i utlandet har særskilte oppgaver når det gjelder hjemhenting av teknologi og kunnskap. Det legges stor vekt på å innhente informasjon internasjonalt og formidle denne til nasjonale miljøer. Norske innovasjons- og forskningsmiljøer er avhengig av gode forbindelser til internasjonale kunnskapsmiljøer, internasjonale impulser og kunnskap om markeds- og teknologitrender.

Kontorene i utlandet kan bl.a. bidra i forhold til:
- Hva er internasjonal status m.h.t. kunnskap og viten innenfor det aktuelle fagfelt?
- Hvilke internasjonale miljøer er ledende og arbeider med tilsvarende problemstillinger?
- Hvilke internasjonale industrielle/kommersielle miljøer kan ha interesse av det aktuelle innovasjonsfeltet?
- Hvordan antas markedet å utvikle seg der hvor den aktuelle innovasjon er relevant?

[11] Antall nettverk/allianser innen internasjonal handel som er aktive pr 31.12.2008 og som IN har bidratt til opprettelsen av. Nettverk er en definert gruppe av bedrifter som samarbeider.

[12] Antall studieturer, enten de er arrangert i tilknytning til et nettverk eller ikke, som er avsluttet i 2008.

[13] Antall seminarer, enten de er arrangert i tilknytning til et nettverk eller ikke, som er gjennomført i 2008.

- Hvor skjer det innovasjon som kan være av interesse for norske industrielle/kommersielle miljøer?

Nedenfor følge noen tabeller som viser ressursbruken på hjemhentingsaktiviteter i 2008.

Økonomisk omfang på hjemhentingsprosjekter i 2008 fordelt på sektor

Sektor	Antall prosjekter[14]	Bruker-betaling	Offentlig støtte	Totalt	Brukerbetaling i % av totalen
Energi og Miljø	34	259 163	11 519 496	11 778 660	2,2
Helse	9	24 757	2 117 023	2 141 780	1,2
IKT	12	20 000	2 703 518	2 723 518	0,7
Kultur og opplevelse	9	85 000	1 950 264	2 035 264	4,2
Landbruk	7	44 336	2 349 398	2 393 734	1,9
Marin	12	12 000	3 258 944	3 270 944	0,4
Maritim	9	-	3 276 540	3 276 540	0
Olje og gass	20	-	3 021 733	3 021 733	0
Reiseliv	2	-	547 580	547 580	0
Annet	20	239 224	4 700 083	4 939 307	4,8
Sum	**134**	**684 479**	**35 444 580**	**36 129 059**	1,9

Som det fremgår av tabellen ovenfor, ble det arbeidet med i alt 134 hjemhentingsprosjekter i 2008 (2007: 101 prosjekter). Det var i 2008 flest prosjekter innenfor sektorene Energi og miljø og Olje og gass.

Økonomisk omfang på hjemhentingsprosjekter i 2008 fordelt på region

Region[15]	Antall prosjekter	Bruker-betaling	Offentlig støtte	Totalt	Brukerbetaling i % av totalen
Americas	31	355 000	5 753 860	6 108 860	5,8
Baltics and Central Europe	15	0	3 231 481	3 231 481	0
Norway	17	0	1 125 168	1 125 168	0
North-East Asia	29	66 000	8 713 696	8 779 696	0,8
Russia	13	25 127	2 120 967	2 146 094	1,2
South-East Asia	13	12 000	2 417 620	2 429 620	0,5
Western Europe	49	226 352	12 081 788	12 308 140	1,8
Sum	**134**	**684 479**	**35 444 580**	**36 129 059**	**1,9**

Hjemhentingsarbeidet fordeler seg på samtlige regioner i utlandet. Aktiviteten er størst i regionene Americas, Nordøst-Asia og Vest-Europa. Kontorene i Norge har også jobbet en god del med hjemhentingsprosjekter i løpet av 2008.

[14] Tallene viser antall hjemhentingsprosjekter som det har vært jobbet med i 2008 uavhengig av når prosjektene ble igangsatt.

[15] Merk at regioninndelingen ikke er direkte sammenlignbar med den som ble benyttet i årsrapporten for 2007. I tillegg er tallene for 2008 fordelt etter hvor arbeidet faktisk er utført, mens de tidligere har blitt fordelt etter prosjektleders koststed. Grunnen til at Norge kommer inn som region på oversikten er at HK og DK har ført timer på en del av prosjektene. Merk at sum prosjekter (134) ikke kommer fram som en sum av antall prosjekter på de enkelte regioner fordi flere regioner kan ha bidratt på samme prosjekt.

4.3 Delmål 3: IN skal styrke profilen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt

Globaliseringen har gitt næringslivet større muligheter på nye markeder, men også større konkurranse om tilgang til kapital, kompetanse og kunder. Kunder er i økende grad opptatt av hvordan man driver sin virksomhet og om varene eller tjenestene de kjøper, er produsert på en ansvarlig og bærekraftig måte. Arbeidstagere vektlegger omdømme når de skal velge sin arbeidsgiver og arbeidssted. Mediene og frivillige organisasjoner overvåker næringslivet tett, og slår raskt til om de finner kritikkverdige forhold. Investorer inkluderer omdømmemessige (miljømessige og sosiale) risikoer i sine investeringsanalyser. Næringslivet utfordres til å ivareta samfunnsansvar. Denne utviklingen har skapt økt oppmerksomhet rundt bedrifters, regioners, klyngers, organisasjoners og nasjoners omdømme.

Et sterkt nasjonalt omdømme har avgjørende betydning for norsk kultur- og næringsliv, og skal bidra til at Norge blir en foretrukket samarbeidspartner. Et tydelig og klart bilde av Norge skal videre bidra til å styrke gjennomslagskraften for norske synspunkter internasjonalt.

Behovet for en mer bærekraftig ressursforvaltning er vår tids viktigste utfordring, samtidig som energi- og klimautfordringene innebærer en rekke nye muligheter for næringsutvikling. Den enkelte sektor eller kunde vil søke differensierte og unike posisjoner, men det er naturlig at IN blir pådriver for å kommunisere mulighetene som ligger i tilknytningen til nasjonale verdier.

Innovasjon Norge arbeider for at Norge og viktige sektorer benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft.

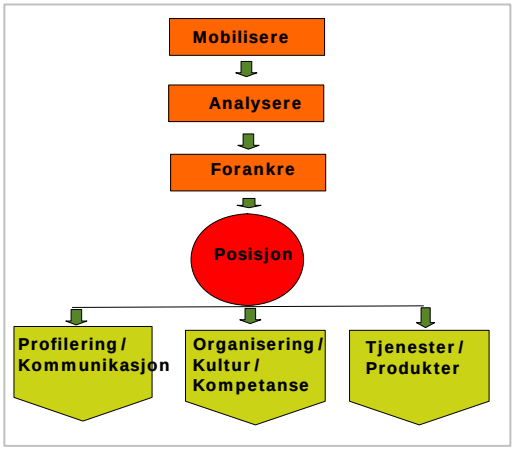

Til grunn for arbeidet ligger Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging.

Gjennom prosessen utfordres norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeposisjoner.

Våre mål og ambisjoner innen omdømmebygging skal vi nå gjennom tre delstrategier, der Innovasjon Norges rolle defineres gjennom at:

- Vi skal være pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprosjekter (se kap 4.3.3)
- Vi skal være en pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter (se kap 4.3.1 og 4.3.2).
- Vi skal være en pådriver for at våre kunder skal benytte omdømmebygging i arbeidet med å bygge internasjonal konkurransekraft.

I 2008 har Innovasjon Norge vært aktive på omdømmebygging innenfor mange områder av vår virksomhet. I de tre neste kapitlene er det gjort nærmere rede for dette.

4.3.1 Arbeidsområde 3A - Profilering av norsk næringsliv

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet og videreutvikle næringslivsrelasjonene mot aktuelle markeder

Aktiviteter i 2008
Innovasjon Norge arbeider for at Norge og viktige sektorer benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft. Derfor utfordrer vi norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeposisjoner.

Pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter:

Maritim sektor - utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge
Innovasjon Norge ledet i 2008, i samarbeid med NIS, Sjøfartsdirektoratet og aktørene i den maritime næringen, et prosjekt for utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge. Arbeidet baserte seg på målene i "Stø Kurs", regjeringens og næringens strategiplan for de kommende år, og diskuterte hvilken strategisk posisjon Norge må ta for å nå de ambisjoner som er uttrykt i strategidokumentet.

En samlet bransje står bak rapporten som ble overlevert NHD i november 2008, der Innovasjon Norge foreslås som en koordinator for oppgaven med å implementere handlingsplaner for bygging av ønsket posisjon.

Dette arbeidet vil påvirke våre prioriteringer opp mot nasjonale prosjekter gjennom våre utekontorer, og også dialogen med maritime kunder gjennom våre distriktskontorer.

Reiseliv – å bygge Norges omdømme som reiselivsmål:
Innen reiselivssektoren har Innovasjon Norge lenge jobbet med hele bredden av omdømmebyggende aktiviteter; definere strategisk posisjon og utarbeide omdømmestrategi, profilere og kommunisere valgt posisjon, finansiere nettverks- og kompetansetiltak i bedriftene og utløse innovasjonsprosjekter (produkter/tjenester) som understøtter den omdømmeposisjon som er valgt.

Posisjonen "Norway - Powered by nature" ble utviklet i tett samarbeid med reiselivsnæringen i 2007. Basert på analyser av kundepreferanser i våre viktigste turistmarkeder, megatrender innen reiseliv og vurdering av egne fortrinn, ble posisjon og en merkevarestrategi utarbeidet. Innovasjon Norge var pådriver i denne prosessen, og leverte så vel som finansielle tjenester også rådgiving, kompetanse og nettverk.

Det vises til kap. 4.3.2. for særskilt rapportering om reiselivsprofileringen i 2008.

Utvikle strategisk omdømmeposisjon for Energi og miljø sektoren:
Norges troverdighet som pådriver i klima og miljøspørsmål er avhengig av en reduksjon i egne utslipp, bidrag til utvikling av teknologi samt at Norge makter å vise at det er mulig å frikoble økonomisk vekst med vekst i klimagassutslippene. Teknologi- og kunnskapsoverføring vil være viktige elementer i dette.

Innovasjon Norge har igangsatt (08/09) en forstudie og et forprosjekt som grunnlag for etableringen av en strategiplan for posisjoneringen av fornybar energi og klimateknologi som en attraktiv og lønnsom norsk vekstnæring basert på bærekraftig nyskaping.

Til grunn for arbeidet ligger Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging.

Mat – smaken av Norge:
Innovasjon Norge har arbeidet med innovasjon og profilering innen matområdet i flere år. Nå ønsker vi å sette dette arbeidet enda tydeligere inn i en omdømmesammenheng og styrke langsiktigheten i arbeidet.

Arbeidet med å posisjonere den norske smaken og få fram at norske råvarer holder unik kvalitet, skjer med stadig styrket kraft på flere områder og med mange markedsaktører. Norsk matkultur har med vår identitet å gjøre. Matkultur og matstolthet er nasjonsbygging – intet mindre.

Innovasjon Norge har lenge arbeidet med å eksponere norsk matkultur på store nasjonale og internasjonale arrangementer. Matstreif i Oslo, Grüne Woche i Berlin og European Seafood Exhibition i Brussel er tre viktige arenaer som benyttes. Taste of Norway-konseptet knyttet til delegasjoner og større arrangementer er et annet eksempel.

Gjennom vårt arbeid innen landbruk og marin, har Innovasjon Norge arbeidet med å stimulere til utviklingen av produkter (for eksempel VSP Mat), sterkere markedsorientering (Marint verdiskapingsprogram) og bruk av norske råvarer (Innovasjon Norges kokkekurs).

Gründerne – våre næringslivshelter
I vårt arbeid med å mobilisere og skape interesse blant unge mennesker til å starte egen virksomhet, har det vært fokusert på omdømmebygging fra starten. Vi vet at et positivt gründer-omdømme i samfunnet generelt og blant unge potensielle ny etablerere, er avgjørende for mobilisering.

Derfor har Innovasjon Norge engasjert seg i to omdømmebyggende prosjekter – Skaperkraft (prisarrangement) og Skaperen (Tv programmet). Begge disse arrangementene er etablert ut fra ønsket om å synliggjøre idehavere og gründere på en spennende måte, og skape nysgjerrighet og positiv interesse.

- *Skaperkraft 08* er vårt pris-arrangement hvor vi deler ut priser for å hedre den som har gjort en innsats ut over det vanlige for å skape ny næringsvirksomhet. Følgende priser ble delt ut:
    - Reodor-prisen
    - Internasjonaliseringsprisen
    - Bygdeutviklingsprisen
    - Reiselivsprisen

- *Skaperen* ble i 2008 videreført i samarbeid med TV2.

Delegasjonsvirksomheten
Det offisielle Norge kan i et internasjonalt perspektiv være en viktig døråpner for norsk næringsliv. Ved besøk i aktuelle markeder i utlandet inviterer Innovasjon Norge til deltagelse i medfølgende næringslivsdelegasjon. Dette kan skje i samband med at DDMM Kongen og Dronningen foretar statsbesøk til utlandet, at Kronprinsen og Kronprinsessen har et offisielt besøk eller i forbindelse med at regjeringsmedlemmer reiser på besøk til andre land.

Innovasjon Norge bidrar også ofte i forbindelse med offisielle besøk som kommer til Norge av utenlandske statsoverhoder eller regjeringsmedlemmer og medfølgende næringslivsdelegasjon.

Arbeidet med delegasjoner gjøres på oppdrag fra og i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet og i nært samarbeid med Slottet, Utenriksdepartementet og aktuelle fagdepartement.

Aktiviteter i 2008:

Type aktivitet	Land		Antall norske deltagende bedrifter
Delegasjoner til Norge			
	Finland	1	-
	Vietnam	1	-
	Irland	1	-
Sum:		**3**	
Offisielle delegasjoner fra Norge[16]			
	Chile	1	82
	Portugal	1	43
	Tyrkia	1	29
Sum:		**3**	**154**

Det arrangeres fagseminarer, rundebordskonferanser, B2B-møter, bedriftsbesøk og sosiale arrangementer med tanke på kundepleie. I tillegg gjennomfører IN presseopplegg og mediemarkeringer sammen med Utenriksdepartementets presseavdeling.

Det gjennomføres en evaluering etter hver enkelt delegasjonsreise. Disse evalueringene viser stor kundetilfredshet. Evalueringene skal forbedres slik at det også gjennomføres evalueringer som kan vise til hva bedriftene har oppnådd.

Det settes ikke konkrete måltall for disse aktivitetene. Arrangementene evalueres i nært samarbeid med NHD og UD, sett i forhold til en omforent målsetting for det enkelte besøk. Her følger noe informasjon om aktivitetene i 2008:

***Delegasjoner til Norge i 2008**:*

1) Innkommende finsk delegasjon med "Minister for Foreign Trade and development" Paavo Väyrynen til Kirkenes og Tromsø, 8. – 10. april.
Den finske delegasjonen møtte nærings- og handelsminister Dag Terje Andersen i Kirkenes og utenriksminister Jonas Gahr Støre i Tromsø. Den finske delegasjonen bestod av ca 30 bedrifter og 10 representanter fra myndighetene. De fleste deltok både i Kirkenes og Tromsø. Fra norsk side møtte ca 10 personer fra myndighetene og vel 70 bedriftsrepresentanter i Kirkenes og ca 35 i Tromsø. Temaene i Kirkenes var gruve- og mineral-sektoren, infrastruktur inkl. olje/gass og byggeindustri samt reiseliv. I Tromsø var temaene infrastruktur, fornybar energi, miljøteknologi, biotek og reiseliv. Programmet ble utviklet og gjennomført i nært samarbeid med Innovasjon Norges kontorer i hhv. Finnmark, Troms og Helsingfors.

2) Innkommende statsbesøk av Vietnams president NGUYEN Minh Triet 5. - 6. juni.
Den vietnamesiske presidenten med følge av en næringslivsdelegasjon på ca 60 personer var på Europatur med besøk både i Østerrike, Norge (Oslo) og Hellas.

I samarbeid med HSH, IKT-Norge, DnV, Eksportfinans og Rederiforbundet ble det gjennomført fagseminar innenfor temaene handel og turisme, IKT, Olje - gass / maritim

[16] Delegasjoner fra Norge til utlandet, gjennomført i 2008. Omfatter statsbesøk og reiser der statsråder deltar. Antall norske deltagende bedrifter: Der flere deltar fra samme bedrift på samme delegasjon, blir deltakerne ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. bedriftsdeltakelsen telles 1 gang per delegasjon. Bedriftene er talt opp per delegasjon, dvs. at samme bedrift kan være talt flere ganger hvis bedriften har deltatt på flere delegasjoner.

sektor / fornybar energi og finansiering / construction. Telenor tok ansvar for et eget arrangement siste dag knyttet til kommunikasjon og møte med utvalgte norske næringslivstopper. Kronprins Haakon var til stede hos Telenor.

Næringslivet og dets organisasjoner inngikk 7 samarbeidsavtaler med vietnamesiske partnere, en stor skipsbyggingskontrakt ble undertegnet og myndighetene med Norad i spissen undertegnet 5 statlige avtaler med Vietnams myndigheter.

3) Innkommende statsbesøk fra Irland 14.-16. oktober
Irlands President Mary McAleese og hennes mann Dr. Martin McAleese besøkte Oslo og Trondheim i oktober. Enterprise Ireland (Innovasjon Norges motstykke) stod for det meste av opplegget sammen med den Irske ambassaden, men Innovasjon Norge bistod med noen administrative tjenester, adresselister fra norsk næringsliv og lignende.

Delegasjoner fra Norge i 2008:

1) Kronprinsens offisielle besøk til Chile, 23. – 26. januar
Delegasjonen fikk svært god deltakelse fra norsk næringsliv. I alt 127 personer fra vel 80 virksomheter var med i delegasjonen - en av de største Innovasjon Norge har gjennomført. Interessen var meget stor også fra chilensk side. Kronprins Haakon deltok på åpningsarrangementet i Santiago med over 500 deltakere som etterpå fordelte seg på fagseminarer knyttet til fornybar energi, infrastruktur og HSH (Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon) seminar om CSR (samfunnsansvar) og entreprenørskap (spesielt kvinner og unge). Statens vegvesen arrangerte påfølgende dag et eget fagseminar om trafikksikkerhet, finansiering og urban vegutvikling med svært god deltakelse. To spesielle fagdager knyttet til fiskeoppdrett ble avviklet i Puerto Varas med over 200 deltakere på åpningen.

Arbeidet ble gjennomført i nært samarbeid med INs kontor i Rio, CCNC (chilensk- norsk handelskammer) og vårt nyopprettede prosjektkontor i Santiago.

2) Kongeparets statsbesøk til Portugal 27. – 29. mai
En stor norsk næringslivsdelegasjon på nesten 60 personer fra 43 virksomheter fulgte kongeparet på statsbesøk til Portugal. Den lokale oppslutningen var også her meget bra. På Plenumsåpningen i nærvær av HM Kong Harald og to norske samt tre portugisiske statsråder, deltok totalt ca 350 personer og på konsert og offisiell middag samme dag nesten 550 deltakere. Kongeparet og Portugals presidentpar var æresgjester. Temaene i Lisboa var Fornybar energi, E-government og Bærekraftig fiske med deltakelse noenlunde jevnt fordelt på de tre temaer.

Portugal er en av Norges viktigste markeder for sjømat. Eksportutvalget for fisk (EFF) var selv ansvarlig for Fiskeseminaret og medansvarlig for sjømatbuffeten.

Det ble arrangert et lukket kreftforskningsseminar i Porto knyttet til samarbeid innen kreftsektoren mellom Radiumhospitalet og forskningssenteret IPATIMUP ved Universitetet i Porto. Oslo Cancer Cluster representerte her norske næringslivsinteresser. Seminaret ble besøkt av HM Kong Harald.

Arbeidet med besøket til Portugal ble gjennomført i nært samarbeid med INs kontor i Lisboa.

3) Kronprinsens offisielle besøk til Tyrkia 25.– 27. november
Kronprins Haakon gjennomførte et offisielt besøk til Ankara og Istanbul i november. Med Kronprinsen fulgte en næringslivsdelegasjon på 43 personer med faglig hovedvekt på maritim bransje og vannkraft. Møtene fikk stor lokal oppslutning med for eksempel 300 mennesker på åpningsmøte i Ankara og 350 gjester ved Taste of Norway middagen på

Esma Sultan Mansion i Istanbul. Fagmøtene fikk vesentlig større oppslutning enn forventet. Temaet i Ankara var vannkraft og i Istanbul maritim sektor.

Planlegging og gjenomføring av besøket ble gjenomført i nært samarbeid med INs kontor i Istanbul som la ned en svært stor innsats. Den norsk ambassaden i Ankara var samarbeidspartner på de fleste aktiviteter sammen med aktuelle tyrkiske departement og næringslivsorganisasjoner og på vannkraftmøtene OED.

Internasjonale fagmesser
Innovasjon Norge tilbyr norsk næringsliv bistand ved deltagelse på internasjonale fagmesser. De fleste messene arrangeres med bistand fra Innovasjon Norges Messeavdeling. Enkelte tiltak arrangeres av utekontorene direkte.

Aktiviteter i 2008:

Type aktivitet	Land		Antall norske deltagende bedrifter
Internasjonale fagmesser [17]			
	Abu Dhabi	1	8
	Belgia	1	65
	Brasil	1	26
	Dubai	1	10
	Frankrike	2	17
	Norge	2	2
	Kina	2	6
	Kazahkstan	2	9
	Mexico	1	7
	Polen	1	12
	Russland	2	16
	Skottland	1	8
	Singapore	3	42
	Spania	1	6
	Sør Korea	2	7
	Tyskland	2	16
	USA	2	69
	Ukraina	1	1
Sum:		**28**	**327**

Målet for Messeavdelingen i 2008 var å gjennomføre 18 - 20 tiltak med 300 deltagende bedrifter.

Oversikten viser 28 tiltak med 327 deltagende bedrifter, hvorav ca. 85 % er SMB-er. I oversikten er også medtatt de to informasjonsstands i Norge for Innovasjon Norge, samt to informasjonsstands i utlandet i Moskva-kontorets regi. Messeavdelingen hadde ansvaret for 20 av de nevnte tiltak.

Arrangementene har hovedsakelig vært konsentrert om satsningsområdene olje/gass, sjømat, IKT og fornybar energi. Innovasjon Norge tok for første gang initiativ til norsk fellesstand på ADIPEC (olje og gass) i Abu Dhabi med 8 deltagende firmaer. Innovasjon Norge deltok også, for første gang, sammen med 9 bedrifter på den maritime forsvarsmessen Euronaval i Paris. På samme tidspunkt var Innovasjon Norge også til stede på mat/sjømatmessen SIAL i Paris med 8 bedrifter. Disse tre nye tiltakene ga god

[17] Internasjonale fagmesser ekskl. reiselivsarrangementer, gjennomført i 2008.
Antall norske deltakende bedrifter: Der flere deltar fra samme bedrift på samme messe, blir deltakerne ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. bedriftsdeltakelsen telles 1 gang per messe. Bedriftene er talt opp per messe, dvs at samme bedrift kan være talt flere ganger hvis bedriften har deltatt på flere messer.

uttelling for deltagerne og vil bli videreført i 2010. Innovasjon Norge Moskva deltok med informasjonsstand på World Food i Ukraina og World Food i Kazahkstan.

Messeavdelingen hadde ansvaret for å tilrettelegge Innovasjon Norges deltagelse på Offshore Northern Seas - ONS - i Stavanger. Dette i samarbeid med Norges Forskningsråd og Ipark i Rogaland. I tillegg til å profilere Innovasjon Norges tjenester overfor de besøkende samlet vi også 10 innovative bedrifter i ”Innovasjonsparken”. Videre var avdelingen ansvarlig for å tilrettelegge en mindre informasjonsstand på den internasjonale utstyrs-messen Nor-Fishing i Trondheim. Dette også i samarbeid med Norges Forskningsråd.

4.3.2 Arbeidsområde 3B - Norge som reisemål

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet.

2008 – et år på det jevne for norsk reiseliv

Utenlandske turister i Norge:

- Det var mer enn 6,1 millioner internasjonale ankomster i 2008. Dette er en oppgang på 2 prosent i forhold til 2007.
- Det var mer enn 4,4 millioner overnattingsgjester som besøkte i Norge i 2008. Det er en vekst på 1 prosent fra 2007.
- Det var mer enn 29 millioner utenlandske gjestedøgn i 2008, som er omtrent det samme som i 2007.
- Antall internasjonale ferie- og fritidsankomster til Norge i 2008 var 3,2 millioner. Det er en nedgang på 1 prosent fra 2007. Disse overnattet 23,7 millioner netter. Det er en nedgang på 2 prosent i forhold til 2007.
- Det var en økning i dagsbesøkende på 3 prosent, mens antall cruisepassasjerer hadde en oppgang på 15 prosent.

Kommersielle gjestedøgn:
SSBs overnattingsstatistikk for 2008 viser at antall kommersielle gjestedøgn er på det samme nivået i 2008 som i 2007, takket være en økning av norske kommersielle overnattinger på én prosent. Antall utenlandske gikk ned med to prosent, noe som tilsvarer i underkant av 200 000 færre utenlandske kommersielle overnattinger i 2008 sammenlignet med 2007. Det var kun fra Sverige, av de store volummarkedene, som Norge hadde en vekst fra i 2008. Av overnattingsformer var det hyttegrend og camping som gikk frem i 2008, mens overnattingsformene hotell og vandrerhjem gikk tilbake. Ser vi på hotellenes RevPar i 2008 er det en nedadgående tendens i alle regioner med unntak av Fjord-Norge regionen i desember.

Aktiviteter i 2008
Innovasjon Norge har i 2008 jobbet aktivt med oppfølgingen av Regjeringens reiselivsstrategi som ble fremlagt i desember 2007.

Ny versjon av Visitnorway.com
Visitnorway.com ble i andre kvartal 2008 lansert i en ny versjon. Det nye nettstedet har utviklet nytt redaksjonelt innhold, informasjon om reisemål og kommersielle reiselivsprodukter, filmer og bilder fra hele Norge. Kartmotoren er ny, og søkesiden er kraftig oppgradert. Det jobbes likeledes med å utvikle en egen bookingløsning i nært samarbeid med Forum for reiseliv. Portalen hadde 4,4 millioner unike brukere fordelt på 5,4 millioner besøk som til sammen ga 25 millioner sidehenvisninger.

Bærekraftig reiseliv eller berre kraftig reiseliv?
Et bærekraftig reiseliv er et reiseliv som strekker seg lengre enn til kortsiktige prioriteringer. Et bærekraftig reiseliv fokuserer ikke bare på fordelene for de reisende, men også reiselivets innvirkning for mennesker på stedene som besøkes, og for verdiene i natur, kultur og lokalsamfunn.

Innovasjon Norge har en sentral rolle i å bistå til økt bærekraft i norsk reiseliv. Gjennom Regjeringens reiselivsstrategi (desember 2007) er vi gitt i mandat å utvikle mål og tiltak, målinger og prøveprosjekt på bærekraft i reiselivet. Dette gjøres gjennom prosjektet ”Bærekraftig Reiseliv 2015” i tett samarbeid med NHO Reiseliv, hvor vi inviterer reiselivsnæringen med i en prosess for å konkretisere og operasjonalisere målene. Parallelt vil det foregå en utprøving i fem utvalgte destinasjoner: **Trysil**, **Røros**, **Vega**,

Lærdal og **Geilo Fjellandsby**. Disse destinasjonene jobber nå med å finne gode mål og tiltak for å øke sin vektlegging av bærekraft. Og de må vise vei når det gjelder hvordan vi samlet kan markedsføre at reiselivet tar ansvar både for lokalmiljøet, kulturen og miljøet.

Pilotene skal jobbe med en forstudie for å identifisere utfordringer og muligheter for en bærekraftsatsing i sine destinasjoner. Aktører fra de ulike bransjene overnatting, transport, mat, aktiviteter/familiepark, opplevelser og salg/markedsføring skal i løpet av det neste året samles fire ganger for å finne ut hvordan de respektive bransjene kan bli mer bærekraftige.

Ny strategi for det påvirkbare forretningsmarkedet
I Regjeringens reiselivsstrategi blir Innovasjon Norge bedt om å ta et større ansvar for det påvirkbare forretningsreisemarkedet, dvs. møte- og incentivesegmentet. På bakgrunn av dette har man i samarbeid med Norway Convention Bureau (NCB) og næringen utviklet en ny strategi. Innenfor møte- og incentivesegmentet oppfattes Norge primært som en dyr destinasjon med et flott og enestående landskap. Det er stor usikkerhet blant både møteplanleggere og distributører i forhold til hvilke opplevelser og aktiviteter Norge har å tilby. I arbeidet med strategien er det identifisert en del utfordringer både i forhold til marked og produkt. Noen av disse utfordringene går blant annet på at kjennskapen til Norge som internasjonal møte- og incentivedestinasjon er lav og hvordan Norge kan dra nytte av de positive assosiasjoner mange har til Skandinavia og samtidig differensiere oss fra Sverige, Finland og Danmark. Utfordringene handler også mye om at kvaliteten på produkt, leveranser og i de profesjonelle relasjonene er varierende og til tider for lav. Strategien munner ut i en felles handlingsplan med Norway Convention Bureau.

Samarbeidsavtale med Avinor
Avinor og Innovasjon Norge har inngått en strategisk samarbeidsavtale om utviklingen av Norge som reisemål. I samarbeid med Innovasjon Norge vil Avinor bidra med 25 millioner kroner til markedsføring av Norge som turist- og luftfartsdestinasjon i Asia over de neste fem årene. Som et ledd i strategiarbeidet hadde Avinor, Innovasjon Norge og STB (Scandinavian Tourist Board) møter med viktige aktører i Japan og Kina i fjor sommer. Deriblant Japan Airlines og JTB, et av Japans største turistbyråer. Dette resulterte i at JTB testet ut markedet gjennom 10 charterturer til Norge (Bergen) i sommer, hvorav halvparten av flyvningene gjennomføres av Japan Airlines og halvparten av SAS. Tilsvarende vil det bli startet opp chartertrafikk til Tromsø i 2009.

Bocuse d'Or Europe
Innovasjon Norge har på vegne av NHD, UD, LMD og FKD og i samarbeid med Eksportutvalget for fisk (EFF) og Opplysningkontoret for kjøtt (OFK) vært hovedsamarbeidspartner for historiens første Bocuse d'Or Europe som gikk av stabelen i Stavanger 1. og 2. juli.

Ressursbruk 2008
Forbruket for Reiseliv er regnskapsførte poster som knytter seg til 2008-bevilgningen fra post 70 og 71.

For første halvår 2008 meldte vi om et totalt forbruk på 184 millioner kroner til profileringsarbeidet innenfor reiseliv i regi av Innovasjon Norge. Når vi nå trekker konklusjonene for aktivitetene i 2008, kan vi meddele et totalt forbruk på 350 mill kroner, mot 338 mill i 2007. Vel 112 mill. kroner (33 %) av regnskapsførte poster i 2008 er finansiert med brukerbetaling fra reiselivsnæringen, ca 207 mill. (67 %) er dekket NHD's post 71 og ca 25,5 mill. er dekket over NHD's post 70. De resterende 4,5 mill. kronene kommer fra LMD og øvrige offentlige tilskudd.

Regnskapsført aktivitet for 2008 er marginalt lavere enn budsjettert. Som nevnt i halvårsrapporten lå vi da et stykke etter budsjett, men understreket at vi hadde store igangsatte prosjekter som ikke hadde blitt regnskapsført eller foretatt periodiseringer/ avsetninger på på grunn av prosjektenes kompleksitet. I forhold til budsjett kan vi registrere at vi har nådd 94 % av budsjett for Post 71 og noe over for post 70, 102 %. Samlet blir resultatgraden 95 %. Restmidlene er overført til 2009 til bruk på markeds-aktiviteter.

Tabellen under viser totalaktiviteten for 2008 (Post 70+71) + midler fra LMD:

Type prosjekt med sum finansiering for regnskapsåret, dvs. uavhengig av hvilket år den offentlige finansieringen er bevilget	**2007**		**2008**	
Proj.typ(T)	**1000 kr**	**off andel**	**1000 kr**	**off andel**
Felles prosjekter			7 826	100 %
Felles støttefunksjoner			25 169	87 %
IP Distribusjon fremmede kataloger	3 843	58 %	3 180	37 %
IP Katalog	13 444	23 %	12 484	34 %
IP Kortferie	34 910	48 %	41 271	56 %
IP Messer/events	7 601	42 %	9 236	58 %
IP MICE	1 957	91 %	1 290	96 %
IP Norwegian Travel Workshop	8 296	23 %	10 179	33 %
IP Overordnet merkevare	8 258	100 %	2 035	100 %
IP Presse	12 183	95 %	18 855	99 %
IP Sommer	73 207	51 %	65 206	67 %
IP Vinter	61 407	52 %	62 035	50 %
IP Visitnorway	21 879	92 %	28 732	90 %
IP Workshops	3 352	35 %	2 960	38 %
Nasjonale prosjekter	51 291	82 %	40 258	82 %
Profilering			7 621	71 %
Sesongforlengelse			10	100 %
Temaprosjekt, analyser, synergier, felles støttefunksjon, fellesprosjekt	36 362	95 %	11 493	76 %
Grand Total	**337 990**	**63 %**	**349 839**	**68 %**

Inntekter/Finansiering:

Prosjekter med offentlig finansiering fra NHD post 71 + midler fra LMD er fokusert på Turistmarkedsføring samt bransje og pressearbeid i våre hovedmarkeder, inklusive Norge					
Marked Post 71 + midler fra LMD		**Finansiering TOTALT 2008**			
Koststed	**Koststed(T)**	**Næring**	**Offentlig**	**Sum**	**Budsj. 2008**
	Internasjonal Turisme (INTU)	-	1 488	1 488	13 565
	IN Stockholm T (STOT)	5 675	13 886	19 561	21 215
	IN København T (COPT)	15 265	15 684	30 949	33 425
	IN Hamburg T (HAMT)	14 058	32 267	46 325	46 422
	IN Haag T (HAGT)	4 546	12 230	16 775	15 683
	IN London T (LONT)	18 798	21 323	40 122	43 698
	IN Paris T (PART)	5 688	11 819	17 507	17 234
	IN Madrid T (MADT)	2 478	6 079	8 557	9 994
	IN Milano T (MILT)	4 184	7 861	12 045	10 149
	IN Moskva T (MOST)	6 190	9 304	15 493	13 236
	IN New York T (NEWT)	6 554	11 586	18 140	16 860
	IN Shanghai T (SHAT)	-	69	69	
	Travel and Tourism (REIS)*	23 878	68 607	92 485	9 860
Grand Total		107 314	212 202	319 515	340 342

* Aktiviteter i Norge samt satsninger i Japan. I tillegg er det gjennomført mindre aktiviteter i Polen og India

Prosjekter med offentlige finansiering fra NHD post 70 er fokusert på produkt og tjenesteutvikling i Norge samt profilering i Kina og Russland				
Koststed	**Koststed(T)**	**Næring**	**Offentlig**	**Sum**
	IN Milano T (MILT)	(0)	0	-
	IN Warszawa T (WART)	292	2 683	2 975
	IN Moskva T (MOST)	165	7	173
	IN Shanghai T (SHAT)	3 857	5 958	9 815
	IN New Delhi (NEDE)	-	122	122
	Travel and Tourism (REIS)*	552	16 688	17 239
Grand Total		4 865	25 459	30 324

Det samlede bildet av inntekter/finansiering for reiseliv i Innovasjon Norge fremstår dermed slik:

TOTALT	**Næring 1000 NOK**	**Offentlig 1000 NOK**	**Sum 1000 NOK**	**Budsjett 2008**
Inntekter/finansiering Post 71	107 314	212 202	319 515	340 342
Inntekter/finansiering Post 70	4 865	25 459	30 324	29 710
SUM	**112 179**	**237 661**	**349 839**	**370 052**

4.3.3 Arbeidsområde 3C - Norges omdømme

Mål for arbeidsområdet
INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper.

Aktiviteter i 2008
For å utløse bedrifters potensial for bærekraftige innovasjoner rettet mot det internasjonale markedet, er det særlig behov for styrket markedsorientering og bevisst omdømmebygging. Dette er poengtert i Masterplan for 2009, og spesielt fokusert innenfor arbeidsområdet Vekst i bedrifter.

Innovasjon Norge prioriterer fra 2008 sitt arbeid med omdømmebygging gjennom våre ni utvalgte sektorer. Vi tar i dette arbeidet med føringer fra nasjonal overbygning, og initierer og støtter prosjekter der enkeltbedrifter samordner sitt omdømmearbeid gjennom nettverks-, klynge- eller sektorposisjonering. Arbeidsmodellen er vist til høyre.

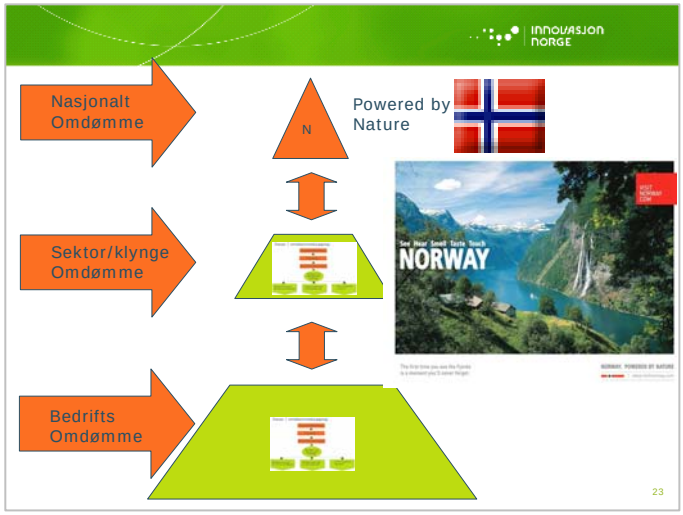

Vårt bidrag til "Norges omdømme" skjer i hovedsak gjennom de aktiviteter som er beskrevet i kapitlene:

4.3.1. – Profilering av norsk næringsliv
4.3.2. – Norge som reisemål

Pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprosjekter:
For å sikre sammenhengen mellom de nasjonale omdømmeprioriteringer og vårt arbeid inn mot klynger, bransjer og bedrifter, deltar Innovasjon Norge i nasjonalt omdømmeforum som ble etablert av utenriksminister Støre.

Et viktig område for arbeidet i forumet har vært en avklaring av muligheter og begrensninger i samordningen av arbeidet som gjøres internasjonalt. Et konkret produkt av dette arbeidet har vært introduksjonen av et tre årig Samordningsprosjekt mellom ambassader, generalkonsulat og Innovasjon Norges utekontorer. Gjennom analyser og studier har man prioritert geografiske områder for forsterket innsats, og initiert en prosess fra utvalgte land, der ambassadene og Innovasjon Norges kontorer i fellesskap planlegger en økt, målrettet innsats for nasjonalt omdømmearbeid.

Innovasjon Norge er engasjert i et samordningsprosjekt for nasjonal omdømmebygging med Utenriksdepartementet (UD) i 19 utvalgte markeder. Som pådriver for næringslivets interesser, er det vårt mål å koordinere og forankre nasjonale omdømmetiltak på ulike arenaer og prosjekter i næringslivets interesser og strategiske sektorprioriteringer.

I løpet av høsten 2008 ble UK og Polen valgt ut som piloter, der målet er å få en realistisk og systematisk gjennomgang av begrensninger og muligheter i omdømmearbeidet, dvs. i) prøve ut samordningsgrep mellom Innovasjon Norge, UD og andre aktører, ii) teste evnen hos uteapparatet til å prioritere budskap og målgrupper, og iii) prøve ut en rekke konkrete tiltak og forsøke å måle effektene.

Samtidig ønsker vi gjennom pilotene å få prøvd ut hypotesen i rapporten om geografisk fokus om ønskeligheten av to ulike strategier i omdømmearbeidet: En mer selektiv

strategi med fokus på færre målgrupper i land hvor Norge er relativt lite kjent, og en bredere strategi i land hvor kunnskapen om Norge er større.

Av 19 prioriterte markeder er altså England og Polen valgt ut som pilotland. Innovasjon Norges utekontorer spiller en viktig rolle i operasjonaliseringen i disse markedene. For de andre 17 landene vil det også bli gjennomført samordningsprosjekter.

4.3.4 Arbeidsområde 3D - Norge som investeringsland (ikke aktivert som arbeidsområde)

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge.

I 2006 begynte Forskningsrådet (prosjektleder) og IN i fellesskap å vurdere grunnlaget for tjenesten "Invent in Norway". Formålet med en slik tjeneste ville være å utvikle en målrettet profileringstjeneste av Norge som FoU-nasjon mot utvalgte internasjonale bedrifter som opererer på områder der Norge har sterke nærings- og kunnskapsmiljøer. En slik tjeneste kunne derfor gi en mer systematisk og målrettet satsing innenfor dette området, og supplere og forsterke aktiviteter og tjenester på andre områder som for eksempel SFF (Senter for Fremragende Forskning), SFI (Senter for Forskningsdrevet Innovasjon), NCE og Arena.

Det ble i statsbudsjettet for 2008 ikke satt av egne midler til en bred ”Invent in Norway”-tjeneste. IN og Forskningsrådet har heller ikke funnet det mulig å omdisponere andre midler for å arbeide systematisk og målrettet med denne tjenesten. I 2008 har derfor Norge som investeringsland ikke vært et aktivert arbeidsområde.

4.4 Delmål 4: IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

4.4.1 Arbeidsområde 4A - Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling.

Innovasjon Norge rapporterer årlig for hvert distriktskontor om virkemiddelbruken knyttet til våre regionale oppdragsgiveres oppdrag og føringer. Rapporteringen gjelder primært for kontorenes bruk av regionale midler, men omfatter også hvordan nasjonale midler blir brukt i forhold til de samme føringene.

Rapporteringen skjer blant annet gjennom årsrapportene fra de enkelte distriktskontor, se eget rapporthefte. Disse gir en god oversikt over hvordan IN bidrar til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling. I tillegg utarbeider de fleste distriktskontorene mer utførlige rapporter til sine respektive regionale oppdragsgivere. Det er regionale forskjeller på føringene, og derfor lite hensiktsmessig å gi en samlet fremstilling.

4.4.2 Arbeidsområde 4B - Regionalt samspill

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskapene.

Organiseringen av samspillet i de regionale partnerskapene varierer mellom regionene. INs distriktskontorer er aktivt med i RUP-styringsgrupper og tilsvarende, har regelmessige møter med fylkeskommunen og fylkesmannen og er både pådriver og aktør på en rekke møteplasser, i nettverk og i fellesprosjekter.

Det operative samarbeidet mellom INs distriktskontorer og de regionale partnerskapene har på flere området blitt ytterligere styrket i 2008 i forhold til tidligere år. Stortingets vedtak om å gi fylkeskommunene deleierskap til Innovasjon Norge (49 prosents eierandel) fra 2010 som en del av den kommende forvaltningsreformen, bidro allerede i 2008 til å skape større interesse for hele bredden i INs tjenestetilbud, nettverk og kompetanse og til en bredere involvering av INs samlede kompetanse i det regionale utviklingsarbeidet.

IN har også i 2008, og med økt styrke i forhold til tidligere år, samarbeidet med Norges forskningsråd, SIVA fylkeskommunene og det øvrige partnerskapet om omforente og koordinerte satsinger knyttet til utvikling av regionale innovasjonssystemer og næringsklynger, for eksempel innenfor rammen av Forskningsrådets VRI-program, SIVAs infrastrukturprogrammer og Innovsjon Norges NCE- og Arena-programmer.

I 2008 fant det videre sted en betydelig styrking av partnerskapenes innsats for å utvikle kommunene som førstelinje for småskala næringsutvikling innenfor rammen av det såkalte *Kommuneprosjektet*. KS og Innovasjon Norge er eiere av prosjektet som er forankret i en samarbeidsavtale fra 2007. IN fikk i 2008 midler fra henholdsvis Kommunal- og regionaldepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet for å ta en koordinerende rolle i dette arbeidet regionalt og for å ivareta nasjonale utviklingsoppgaver, erfaringsutveksling m.v.

Selv om partnerskapene er kommet ulikt langt i sitt arbeid overfor kommunene, er i hovedsak alle partnerskapene nå i godt gjenge. Fra INs side legges det særlig vekt på å utvikle et kommunalt næringsapparat som kan ivareta rollen som en profesjonell førstelinje for oss i behandlingen av etablerere, landbrukssaker og annet småskala næringsliv. I mange fylker er det inngått formelle avtaler mellom distriktskontoret og et større eller mindre antall kommuner som definerer ambisjoner og rammer for samarbeidet. Samtidig er det avgjørende at alle partnerne på regionalt nivå har en enhetlig og koordinert tilnærming til samarbeidet med kommunene.

Innovasjon Norge er representert som deltakere og foredragsholdere på et stort antall møteplasser og i formelle og uformelle nettverk i fylkene hvor andre aktører er initiativtakere/ansvarlige. Dette gjelder selvsagt først og fremst representanter for distriktskontorene, men i økende grad også ansatte ved utekontorene og hovedkontoret. De fleste distriktskontorene samarbeider med regionale banker og andre i partnerskapet om å utvikle kunnskapen om næringslivet i sin region, f.eks. gjennom utredninger, rapporter og konjunktur-/næringsbarometre m.m. Også i dette arbeidet har vi i 2008 kommet lenger med å involvere kompetanse fra andre deler av INs organisasjon.

For øvrig vises til omtalen under arbeidsområde 5C vedr. Innovasjon Norge som kunnskapsbygger og premissgiver, kap 4.5.3.

4.4.3 Arbeidsområde 4C - Regional omstilling

Mål for arbeidsområdet
IN skal bidra til at arbeidet i omstillingsområdene drives profesjonelt og målrettet.

1. Aktiviteten i 2008
Innovasjon Norge har i 2008 hatt ansvaret for oppfølging og kvalitetssikring av 28 kommuner/regioner på vegne av fylkekommunen.

Innovasjon Norge har initiert og medfinansiert 16 utviklingsprosjekter i omstillingskommuner i 2008. Videre er det gjennomført 7 utviklingsprosjekter for videreutvikling av arbeidsmodellen med nye tjenester/verktøy.

Gjennomførte utviklingsprosjekter for videreutvikling av arbeidsmodellen:

1. Unge i Fokus. Pilotkommune: Jølster, Nærøy
2. Omdømmebygging i kommuner. Piloter: Ål kommune og Hasvik kommune
3. Læringsarena
4. Kritiske suksessfaktorer for vellykket gjennomført omstillingsprosjekter
5. Innovasjonsprosess for vekst Pilot: Leksvik kommune
6. Sårbarhetsanalyse
7. Videreutvikle nasjonalt kompetansesenter for Regional omstilling

Det ble gjennomført en omstillingskonferanse i Oslo med deltagelse fra omstillingskommuner, berørte departementer og fylkeskommuner. Det var ca. 70 deltagere på konferansen. Hovedtema på konferansen var erfaringsformidling fra kommuner som var i sluttfasen av omstillingsperioden.

2. Ressursbruk

Kap 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. Regional omstilling.

1. Prosjektfinansiering av prosjektrådgivere	4.415.000 kr
2. Nye utviklingsprosjekter for å videreutvikle arbeidsmodellen	598.500 kr
3. Kvalitetssikring, programstatusvurdering, PLP-opplæring	850.000 kr
4. Egeninitierte utviklingsprosjekter i omstillingskommuner	2.234.750 kr
Sum	8.098.250 kr

Frie omstillingsmidler har som formål å sette fokus, sørge for ønsket fremdrift, stimulere til nødvendige endringsprosesser samt utvikle nye verktøy/tjenester. Innovasjon Norge har i 2008 brukt 8 årsverk på oppfølging og kvalitetssikring av omstillingskommuner, hvorav 4,0 årsverk er finansiert av frie omstillingsmidler.

3. Effekten av og kvaliteten på omstillingsprosessene
Innovasjon Norge foretar årlig programstatusvurdering i alle omstillingsområder i driftsfasen hvor omstillingsarbeidet blir målt på 6 prosess- og 6 effektindikatorer. Effektindikatorene gjenspeiler hva som er hovedmålet med omstillingsarbeidet. Prosessindikatorene gjenspeiler hvor god prosessen har vært lokalt.

Karaktergivningen gjøres av et vurderingsteam som består av omstillingsledelsen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge og en ekstern prosesskonsulent. Karakteren 5 er høyeste score, og vil si at delmålet er oppfylt. Prosessindikatorene vektlegges de to første årene av omstillingsperioden, mens effektindikatorene vektlegges de 4 siste årene.

Effektindikatorene:

Kommune/område	Økt komp.	Samh. mellom sentrale aktører	Demo-grafisk utv.	Nye arbeids-plasser	Robust nærings-struktur	Grad av måloppnåelse
Båtsfjord (2007-2010)	2	2	-	3	-	3+
Gamvik (2007-2010)	3-	3	2+	2+	2-	2+
Lebesby (2007-2010)	1+	2+	-	3	-	3
Loppa (2007-2010)	2+	3-	-	3-	2-	3
Kautokeino (2003-2008)	3-	4-	2	3+	2	4
Bø/Øksnes (2007-2011)	3	3	1	3	1	3
Smøla (2008-2010)	3	4/5	4/5	5	4	5
Vanylven (2005-2009)	3	4.5	4	4	4	4
Høyanger (2004-2009)	4+	5-	3	5	4	5-
Flora (2004-2009)	5	5	2	3	2+	4
Vågsøy (2006-2011)	4-	4	2	2+	1+	4-
Kvam (2007-1011)	3.2	2.7	-	4	3	3.2

Prosessindikatorene

Kommune/område	Etabl.	Profil	Org.	Portefølje	Oppfølging læring erfaring	Planer videre-føring
Båtsfjord (2007-2010)	4-	3+	3+	3	3	3
Gamvik 82007-2010)	2-	2	2	1+	2	-
Lebesby (2007-2010)	4	4-	3	3-	2+	-
Loppa (2007-2010)	4	4-	3	3-	2+	-
Kautokeino (2003-2008)	-	5	4-	3-	3+	4
Bø/Øksnes (2007-2011)	--	4	3.5	3.5	3.5	-
Smøla (2008-2011)	4/5	5	5	5	4/5	5
Vanylven (2005-2009)	5	4	3	3	3	3
Høyanger (2004-2009)	-	-	5	4	4-	5
Flora (2004-2009)	4	4	4+	4-	4+	5
Vågsøy (2006-2011)	-	5-	5-	3+	4	-
Kvam (2007-2011)	3.7	3.7	3.5	3.7	3.5	-

I løpet av 1. halvår 2008 ble følgende omstillingsprosjekter avsluttet: Lødingen, HALD (Herøy, Alstadhaug, Leirfjord, Dønna) Innherred Vekst (Verdal og Levanger), Evje og Hornnes, FRONT (Flatanger, Roan, Osen), og Årdal.

Følgende sluttevaluering ble gjennomført i 2008: Lødingen, Hald, Innherred Vekst, Evje og Hornnes og Årdal.

Resultater fra sluttevalueringene:

- Lødingen (2001-2008) Mål: 100 nye arbeidsplasser. Resultat: 142 nye arbeidsplasser
- Hald: Se eget case.
- Verdal (2002-2008): Mål: 300 nye arbeidsplasser. Resultat: 250 nye arbeidsplasser ved utgangen av 2007. Forventer å nå målet i løpet av 2008.
- Evje og Hornnes (2002-2008): Mål 200 nye arbeidsplasser. Resultat: 162 nye arbeidsplasser.
- Årdal (2004-2008): Resultat: Bidratt til å skape 365 nye arbeidsplasser. Målet om 3000 arbeidsplasser i kommunen ble nådd i 2008.

Sluttevaluering av omstillingskommunene Kautokeino, Hasvik, Ål, Våler og Jølster vil bli gjennomført i løpet av 1. halvår 2009.

Følgende omstillingsprosjekter ble startet opp i 2008: Nesset og Nærøy. Regional omstilling har ingen kvalitetssikrende rolle overfor omstillingskommuner i Troms fylke.

Omstillingsarbeidet drives gjennomgående på en god måte i de fleste omstillingskommunene

Kommuner som har oppnådd spesielt gode resultater, gode lokale prosesser og forankring er: Lødingen, Hald, Innherred Vekst, Årdal og Hasvik.

4. Eksempel på vellykket omstillingsprosjekt fra 2008
HALD-regionen, kommunene Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Dønna, hadde omstillingsstatus i perioden 2002 – 2008. Arbeidet ble organisert gjennom selskapet HALD as, som hadde 8 millioner kroner i budsjettramme hvert av de seks driftsårene.

Målsettingen for omstillingsarbeidet:
Hald-regionen skal ved utgangen av sin funksjonstid minimum ha samme folketall og antall arbeidsplasser som pr. 01.01.01.

For å nå målet ble det valgt ut fem strategier: sjømat, verksted/leverandørindustrien. reiseliv, nettverk/kompetanse/forretningsutvikling og regionsenter.
Resultat av omstillingsarbeidet er 271 nye arbeidsplasser og 26 nyetableringer.

HALD as har gjennomført følgende store satsinger; Kvinner i Fokus, markedsorientert reisemålsutvikling, SMB-utvikling og BSB-utvikling.

Til Kvinner i Fokus ble det bevilget kr. 1.626.500 til en rekke kompetansetiltak, kvinnenettverk og årlig konferanse "Sigridkongress". De fire kommunene har valgt å fortsette samarbeidet om næringsarbeid, gjennom nærings- og utviklingsselskapet HALD IKS.

Sysselsettingsmålet er nådd:
Målet om å opprettholde samme antall arbeidsplasser som pr 01.01.01 ble oppnådd. I samme periode har innbyggertallet gått noe ned, noe som betyr at andelen sysselsatte har økt i forhold til situasjonen den 01.01.01.

4.5 Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

4.5.1 Arbeidsområde 5A - Kundetilfredshet

Mål for arbeidsområdet:
Innovasjon Norge skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon.

Et pågående arbeid i Innovasjon Norge er å forbedre vår organisasjon for å skape større verdier for våre kunder. Dette skal oppnås gjennom en felles forståelse for hva Innovasjon Norge er, med én tjenesteportefølje, én forretningsprosess og tydelige roller (kundeansvarlig, tjenesteansvarlig og leveranseansvarlig).

Måling av kundetilfredshet bygger på data fra Kundeeffektundersøkelsene (KEU) og løpende serviceundersøkelser (SU). Resultatene (effekt) fremgår av eget statistikksammendrag i kap. 9, vedlegg 3.

SU består av et sett av 10 påstander (serviceerklæringen) som beskriver hvilke forventninger kundene kan ha til IN, i tillegg to egne spørsmål som vurderer kommunene som førstelinje. Det signaliserer samtidig hvilke forventninger IN har til den enkelte medarbeider.

Resultatene fra SU inngår som en del av virksomhetsstyringen i IN (se kap. 8). SU er ikke knyttet opp mot det enkelte prosjekt, men er relatert til hvilken enhet som har håndtert saken og kan også relateres til hvilken målgruppe besvarelsen kommer fra. SU benyttes som grunnlag for å sette i verk organisasjonsmessige tiltak i de berørte enhetene i IN som ledd i det løpende forbedringsarbeidet.

Alle kunder som har mottatt en finansieringstjeneste (inkl. avslag) eller individuell rådgivningstjeneste, får tilsendt et web-spørreskjema fra eksternt firma. I 2008 har i alt 1799 bedrifter og enkeltpersoner respondert, en økning på ca. 400 fra 2007. Som oppfølging fra 2007 ble det satt i verk tiltak for å øke antallet svar, noe som har fungert bedre for kunder som har mottatt tjenester i Norge enn i utlandet. Til tross for at det er gjennomført flere tiltak for å øke respondentraten for kundene våre som har fått levert en tjeneste fra et av våre utenlandskontorer, er den fortsatt altfor lav. Responsraten varierer fra kvartal til kvartal, og er i 2008 gjennomsnittlig 39 % (ingen vurdering av representativitet).

Det er små endringer i resultatene, hvis vi sammenligner resultatene for 2008 med 2007. Det gir seg utslag i en liten økning på gjennomsnittsscore av påstander. Ved en sammenligning av resultater fra hele 2008 med 2007 *pr. kundegruppe* er utslagene nedenfor de mest sentrale (skala fra 1 til 6, der 6 er mest fornøyd):

- Scoren for unge SMB'er (3-5 års drift, mindre enn 250 ansatte) er redusert fra 4,5 til 4,3
- Landbrukskundene er like fornøyde eller mer fornøyde i 2008 enn i 2007, og scorer mellom 4,2 og 4,4. Dette omfatter nyetablerere innenfor landbruk, tradisjonelt landbruk og tilleggsnæring til landbruk.

Kundeport og utviklingsaktør
Generelt nås fortsatt målet om en effektiv og helhetlig kundeport. Det har vært en gjennomsnittlig økning i score fra 6,67 ved utgangen av 2007 til 8,33 ved utgangen av

2008 (skala fra 1 til 10). Merkevaretrackeren[18] for 2008 viser at de spurte har en kjennskap på 93 % i 2008 mot 90 % i 2007. I tillegg viser resultatene i Merkevaretrackeren at 93 % av bedriftene i Norge som ble intervjuet vil anbefale andre å benytte oss, et resultat vi er godt fornøyd med.

På indeksen som utviklingsaktør scorer Innovasjon Norge gjennomsnittlig noe lavere enn for kundeport. Som pådrivere målt i hvordan vi scorer i SU har vi økt vår score fra 4,2 ved utgangen av 2007 til 4,3 ved utgangen av 2008 (skala fra 1-6). Vår egen vurdering av hvordan vi scorer på dette er imidlertid noe lavere. I vår interne "Kultur og klima"-undersøkelse er gjennomsnittsscoren 4 for i hvor stor grad vi evner å være pådrivere.

Konklusjon
Resultatene i undersøkelsene som er foretatt i 2008 avviker gjennomsnittlig lite fra resultatene fra undersøkelsene i 2007, og vi er i hovedsak fornøyde med resultatoppnåelsen.

Det har vært gjennomført et betydelig strategisk utviklingsarbeid i 2008, blant annet er det utarbeidet en ny strategi for Innovasjon Norge ("Et tydeligere Innovasjon Norge") som skal bidra til bedre måloppnåelse. De interne styringsparametrene er revidert med utgangspunkt i ny strategi, og organisasjonen vil arbeide for å bli en enda bedre pådriver for innovasjon i næringslivet i 2009.

[18] Merkevaretrackeren er en årlig undersøkelse om kjennskap til og kunnskap om Innovasjon Norge, og om Innovasjon Norge som merkevare. Undersøkelsen er gjennomført mot fem utvalgte målgrupper, hvor en liten andel er kunder.

4.5.2 Arbeidsområde 5B - Korrigering for markeds- og systemsvikt

Mål for arbeidsområdet:
INs virksomhet skal korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner.

Å korrigere for ulike former for svikt er gjennomgående for hele Innovasjon Norges virksomhet. Det kan være en markedssvikt, dvs. at markedet ikke fungerer optimalt sett fra samfunnets side, eller en systemsvikt, dvs. at viktige relasjoner mellom aktører i innovasjonssystemet ikke fungerer optimalt. I tillegg påvirkes Innovasjon Norges aktiviteter av politiske mandat og føringer, som ikke nødvendigvis er direkte forankret i en "dokumenterbar" svikt.

Både kundeeffektundersøkelsene (KEU), serviceundersøkelsene (SU) og evalueringer av satsinger, programmer og tjenester og måler hvorvidt og i hvilken grad Innovasjon Norges virksomhet har bidratt til å korrigere for markeds- og systemsvikt på særskilte områder.

Addisjonalitet er et uttrykk for hva som ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom Innovasjon Norge ikke hadde gitt støtte, dvs. i hvilken grad Innovasjon Norges bidrag har hatt utløsende effekt for kundens prosjekt. Høy addisjonalitet indikerer en svikt – lav addisjonalitet det motsatte. Ved høy addisjonalitet ville ikke prosjektet blitt gjennomført uten støtte fra Innovasjon Norge, eller blitt gjennomført i redusert skala og/eller på et senere tidspunkt.

Resultater i 2008

Addisjonalitet på tvers av virksomheten
Kundeeffektundersøkelsen (førundersøkelsen 2007) viser at nivået av andel høy addisjonalitet har holdt seg på samme høye nivå som året før, på 60%. Summen av høy og middels er også på nivå med året før, på 86%.

Når det gjelder addisjonalitet ser vi også at:

- Flest prosjekter innen programmene har høy addisjonalitet. Dernest kommer prosjekter innen stipend. Lavest addisjonalitet har prosjekter innen internasjonalisering og lavrisikolån.
- Når det gjelder enkelttjenester, finner vi høyest addisjonalitet innen Marint innovasjonsprogram og OFU/IFU. Lavest er det for prosjekter innen Grunnfinansieringslån for fiskeflåten og Lavrisikolån.

Addisjonalitet i finansmarkedene – fullfinansieringsgrad
Hensikten med å korrigere for svikt i kapitalmarkedet, er bl.a. at Innovasjon Norges finansielle støtte til prosjekter også skal utløse midler i det private markedet, slik at det samlet blir investert mer i bedrifts- og næringsutvikling enn hva som ellers ville vært tilfelle.

Fullfinansieringsgraden økte fra 2006- til 2007-årgangen, fra 70 til 74%. Dette burde på sikt bidra til at andelen prosjekter som fullføres i henhold til prosjektplanen øker. I tillegg kan det gi indikasjoner på et marked der det er enkelt å skaffe finansiering til prosjektene. Dette kan etter hvert redusere avhengigheten av Innovasjon Norge.

Det er Distriktsrettede risikolån (89%) og Grunnfinansieringslån-flåte (89%) som har høyest andel, Bygdeutviklingsstipendet lavest (435).

Innovasjon Norges virksomhet er et korrektiv i finansmarkedene. Organisasjonen bidrar til at en rekke bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter blir realisert, og som ikke hadde blitt realisert dersom bedriftene kun hadde hatt de private finansmarkedene å spille på.

Systemsvikt – bidrag til nettverk og samhandling
Innovasjon Norge skal bidra til økt samhandling mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner. Vi gjør oppmerksom på at både ARENA og NCE har som formål å styrke denne samhandlingen, men disse programmene er ikke med i KEU. De vurderingene som gjøres under gir derfor et bilde av INs øvrige tjenester som inngår i KEU, og hvordan de virker med hensyn til nettverk og samhandling.

Bedriftene i Innovasjon Norges portefølje er som andre norske bedrifter relativt innadvendte i sin innovasjonsadferd, men det er positive utviklingstrender på gang. Mens prosjektene i snitt førte til samarbeid med 2,8 aktører i 2005, så var dette økt til et snitt på 3,7 i 2007-årgangen.

Forskningsmiljøene og Norges Forskningsråd spiller fortsatt en liten rolle for utviklingen av prosjektene. Forventningene til i hvilken grad prosjektene/aktivitetene vil føre til økt samarbeid med FoU-miljøene har økt, men er fortsatt lav. Mens IN bidrar betydelig til utvikling av 44% av prosjektideene (økning over tid), så bidrar FoU-miljøene i 6% av prosjektene (vært relativt stabilt de siste tre årene).

Dersom vi ser på Innovasjon Norges egen evne til å formidle tjenester og kompetanse fra relevante partnere og nettverk, så viser SU 2008 at kundene er relativt fornøyd med organisasjonen. På en skala fra 1 til 6, hvor 6 er høyest, får Innovasjon Norge en gjennomsnittlig score på 4,1 noe som er en liten økning fra 2007 (4,0).

Konklusjonen er at Innovasjon Norge fortsatt har en oppgave å gjøre når det gjelder å korrigere for svikten i samhandlingen mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner/akademia.

4.5.3 Arbeidsområde 5C - Kunnskapsbygging og premissgiving

Mål for arbeidsområdet
IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng.

1. Innovasjon Norges rolle som kunnskapsbygger og premissgiver
En treffsikker og effektiv innovasjonspolitikk må bygge på et solid kunnskapsgrunnlag. Dette er kunnskap om utfordringene i næringslivet, hva som er riktige mål og strategier – samt synspunkter på og dokumentasjon av hvilke virkemidler som virker. Myndighetene, som utformer innovasjonspolitikken, må derfor ha tilgang til tallbaserte analyser, strategiske vurderinger, evalueringer og annen relevant kunnskap.

Innovasjon Norges rolle som kunnskapsbygger og premissgiver er å gi faglige og erfaringsbaserte kunnskapsleveranser som dekker behov og tillegges verdi når nasjonale eller regionale myndigheter utformer og beslutter innovasjons-, nærings- og regionalpolitiske mål og strategier. Med utgangspunkt i næringslivets utfordringer skal Innovasjon Norge utvikle og formidle kunnskap som bedrer rammebetingelsene for innovasjon og verdiskaping hos bedrifter og entreprenører.

Innovasjon Norges mål som kunnskapsbygger er forankret i MRS som et gjennomgående hensyn knyttet opp til vårt hovedmål. Dette er også fokusert i Innovasjon Norges strategi der det uttrykkes i ambisjonene om at *"Vi skal bli bedre på å dele vår samlede kunnskap med våre kunder, oppdragsgivere og på tvers i egen organisasjon. Vi vil utnytte vår internasjonale tilstedeværelse bedre gjennom effektiv innsamling av relevant markedsinformasjon fra hele verden og formidle den aktivt til norske bedrifter, potensielle bedrifter og innovasjonsmiljøer."*

Prosess- og kommunikasjonsansvaret for Innovasjon Norge som premissgiver er internt splittet ved at HK ivaretar den nasjonale dialogen, mens hvert distriktskontor ved direktøren har ansvaret for arbeidet i det regionale partnerskapet i sitt fylke.

2. Resultater i 2008
I første halvår av 2008 ble det fra HKs side utarbeidet nye innspill til det enkelte distriktskontor som grunnlag for deres regionale innspill bl.a. til utvikling av fylkesplaner og tilhørende planer for regional næringsutvikling.

I forhold til departementene trekkes følgende innspill spesielt fram:

- Budsjettinnspill (endelig innspill for 2009 og satsingsforslag for 2010)
- Nye innspill til innovasjonsmeldingen
- Innspill i forbindelse med kommende stortingsmelding om regional- og distriktspolitikken på bestilling fra KRD.

I lys av finanskrisen ble det i siste del av 2008 levert ulike innspill til departementene. Dette omfattet både beskrivelser av konsekvenser av finanskrisen for våre kunder og mer generelle vurderinger. Videre ble det levert konkrete budsjettinnspill til Regjeringens krisepakker.

Av andre aktiviteter i 2008 nevnes:
- Ny strategi: Det ble i juni ferdigstilt en ny strategi, basert på eksisterende mål og delmål for Innovasjon Norge. Innbakt i dette arbeidet har vært kunnkapsbygging og vurderinger av viktige trender som vil påvirke norsk næringsliv.

- Innovasjon Norges "nye" nettsted: En ny forside på Innovasjon Norges nettsted er blitt lansert med noe forbedrede tjenester og metoder for navigering i innhold. Dette vil være

et viktig hjelpemiddel for bedre å tilgjengeliggjøre vår kunnskap. Et større prosjekt for utvikling av neste generasjons nettsted er igangsatt parallelt.

- Evalueringer: I 2008 har det vært avsluttet og startet opp nye kundeeffekt-undersøkelser og evalueringer av Innovasjon Norges tjenester og programmer.

- Det har vært avholdt dialogmøter med Stortingets Finanskomité, Næringskomité og Kommunal- og regionalkomité for presentasjon og oppdatering av våre aktiviteter og resultater.

- Ulike arrangement: Innovasjon Norge har ansvaret, dels sammen med våre samarbeidspartnere, for ulike arrangement der kunnskapsbygging og premissgiving er viktige element. I første halvår 2008 ble det f.eks. igjen avholdt Innoteket, Innovasjonsforum, Skaperkraft og det nye konseptet Skaperglede.

Vi har også videreført samarbeidet med Forskningsrådet om kunnskapsportalen www.forinn.no. Av annet eksternt kunnskapssamarbeid nevnes deltakelse i Teknas videreføring av sin "Kunnskapsdugnad". Vår deltakelse her er også godt koordinert med Forskningsrådet.

Det vil i 2009 bli gjort en ny metodisk kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør.

5. RESSURSINNSATS PÅ BUDSJETTPOSTENE

5.1 Oversikt og innledning

Tabellen viser forbruk i forhold til rammen for de ulike budsjettpostene:

NHD

Budsjett-post [19]	Navn	Virkemiddel	Ramme Mill kroner	Forbruk pr 31.12.08 i %	Anslag tilskudds-element Mill kroner
2421.90	Lavrisikolån	Lavrisikolån, herav:	2 000	85	1 250 (1 116)
		- Ordinære		28	
		- Landbruk		25	
		- Fiskeflåte		32	
2421.51	Såkornfond	Ansvarlig lån			
2421.50	Innovasjon – prosjekter	Risikolån, tapsfond	124	100	
		Garanti, tapsfond			
		Tilskudd			
		(Risikolån, utlånstak)	(300)	(52)	
2421.70	Bedriftsutvikling og administrasjon		415	100	
2421.71	Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Reiseliv			
		- Reiselivsprofilering	236	83	
		- Innovasjon i reiselivsn.	30	82	
		Nettverk og profilering:			
		- Internasjonal Vekst	20	89	
		- Operativ drift	41	124	
		- Tilskudd til programmer	81	86	
2421.72	Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	329	95	
		IFU			
2421.53	Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	10	93	
2421.78	Adm. støtte for distriktsrettet såkornfond	Tilskudd	4	97	
2421.79	Maritim utvikling	Tilskudd	40	68	

KRD

551.60	Tilskott til fylkesk. f. reg. utv.	Risikolån, tapsfond	759	88	1 025 (1 142)
		Tilskudd			
551.61	Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	220	91	
552.72	Nasjonale tiltak for reg. utv	Tilskudd	191	79	
		Tiltak og prosjekter i Finnmark	5	68	

LMD

1149.50	Innlandet 2010	Tilskudd	14	39	682 (604)
1149.71	Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	46	74	
1150.50	VSP mat	Tilskudd	99	70	
	BU-midler	Tilskudd sentrale	24	68	
	Bioenergiprogrammet	Tilskudd	53	88	
	Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	31	84	
	Utviklingsprogram for frukt og grønt		23	68	
	Administrasjon under LUF	Tilskudd	2	100	
	BU-midler	Risikolån, tapsfond	4	29	
		Tilskudd fylkesvise	331	97	
		Rentestøtte	820	90	
1151.51	VSP rein	Tilskudd	12	107	
	Konfl. forebyggende tilt. Rein	Tilskudd	4	34	

[19] I utgangspunktet viser tabellen forbruk i form av tilsagn gitt i 2008. For kapittelpost 2421.70 oppgis imidlertid regnskapsførte beløp. For Reiselivsprofilering kapittelpost 2421.71 vises også regnskapsførte beløp. I de tilfeller kapittelposten er skrevet med kursiv, omfatter rammene også overførte midler fra tidligere år.

FKD

Budsjett-post	Navn	Virkemiddel	Ramme Mill kroner	Forbruk pr 31.12.08 i %	Anslag tilskudds-element Mill kroner
1050.76	Kapasitetstilpasning flåten	Tilskudd	33	53	63
2415.75	Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	103	44	(86)
UD					
116.74	Samarbeidsprogram Bulgaria		158	34	71
	Samarbeidsprogram Romania		381	5	(7)

Omregnet i tilskuddselementer har Innovasjon Norge i 2008 brukt 3,1[20] mrd kroner. Da er også inkludert forvaltning av støtteordningen som følge av redusert arbeidsgiveravgift (RDA-midler), som til sammen utgjør ca. 200 mill kroner.

5.2 Tidsforbruk på ulike oppgaver i Innovasjon Norge

Ressursbruk i Innovasjon Norge dreier seg dels om hvordan kroner fordeles og dels om hvordan Innovasjon Norge selv bruker sin tid. Den enkelte medarbeider registrerer arbeidstiden bl.a. i forhold til:

- Prosjekter og aktiviteter innenfor prosjektgruppene brukerbetaling, låneordninger, programmer, tilskuddsforvaltning og øvrige prosjekter/aktiviteter
- Administrativ tid og fravær

Driften av Innovasjon Norges operative virksomhet finansieres fra flere kilder:

- Betaling fra kunder/brukere
- Renteinntekter fra utlånsvirksomheten
- Bevilgning til bedriftsutvikling og administrasjon (NHD kap. 2421 post 70)
- Øvrige offentlige bevilgninger
- Tilskuddsmidler, hvor dette er hjemlet

Nedenstående tabell viser hvordan operativ tid i prosent i 2008 (2007) er fordelt på de ulike finansieringskilder/prosjektgrupper/kostnadsbærere:

Operative timer	**Divisjon**					
Prosjektgrupper	**Stab**	**SK**	**Norge**	**Utland**	**TP**	**Totalt IN**
Brukerbetalte tjen.	0	1	4	12	4	6
Tilsv 2007	0	3	4	11	4	6
Låneordninger	59	1	17	0	7	12
Tilsv 2007	59	2	17	0	9	13
Programmer	0	16	9	33	39	21
Tilsv 2007	1	11	8	30	38	18
Tilsk OFU/IFU, marin (MVP), Maritim mv	4	5	11	5	18	10
Tilsv 2007	1	3	8	1	17	7
Annen off fin. akt	44	78	59	50	31	51
Tilsv 2007	38	81	62	58	32	55
Sum	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Mesteparten av tidsressursen i Innovasjon Norge ble i 2008 brukt innenfor prosjektgruppen "andre offentlige finansielle aktiviteter". Dette dreier seg i hovedsak om aktiviteter som skal dekkes over NHD kap 2421 post 70, og består hovedsakelig av å identifisere muligheter og prosjekter for våre kunder, gi enkel informasjon til kunder og

[20] Tilskuddselementet er anslått som et resultat av ramme x forbruks-% x tilskuddsfaktor. For Såkornfondet ble ansvarlige lån til de nye landsdekkende fondene registrert som forbrukt i årsrapporten for 2005.

saksbehandling av tilskuddssaker. I tillegg kommer aktivitet innenfor det å påvirke politikkutforming, utvikle tjenesteportefølje, innovasjon/utvikling av reiselivet, skattefunn, informasjon til utenlandske aktører/miljøer, samarbeidsprosjekter med utenrikstjenesten, såkorn, stipend, messer, tilskuddsfinansierte prosjekter, strategiutvikling, forretningsplan- og budsjettprosessen, utvikling av eier- og virksomhetsstyring, tverrgående team og strategiske OU-prosjekter.

Ressursforbruket relatert til låneordningene er økende, særlig i siste del av 2008. Dette har særlig sammenheng med uro i finansmarkedet og tiltagende interesse for Innovasjon Norges lån i 2008. Utlånsporteføljen har økt marginalt i 2008, etter at denne har vært avtagende de siste årene. Økte tilsagnsrammer har først fått betydning for utlånsaktiviteten fra november/desember 2008. Mislighold har ikke krevd nevneverdig med økte ressurser i 2008.

Tabellen under viser utdrag av regnskapet for 2008 splittet på direkte prosjektkostnader (DPK) og øvrig drift. DPK er kostnader som kan knyttes til et prosjekt/aktivitet som skal ha 100 % kostnadsdekning utenfor Innovasjon Norges løpende drift. Det positive resultatet før tap for 2008 knytter seg i all hovedsak til resultatet av lavrisikolånevirksomheten.

Mill kroner	Regnskap 2008	Herav	
		DPK	Øvrig
Netto renteinntekter	228	4	224
Eksterne inntekter	206	127	79
Offentlige bevilgninger	883	307	577
Driftskostnader	- 1 229	-437	-792
Resultat før tap	88	0	88

5.3 Nærings- og handelsdepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 ble det påpekt at NHD legger spesielt vekt på at virkemiddelaktørene bidrar til økt innovasjon i næringslivet i hele landet. Dette skulle følges opp med å jobbe for å fremme nyskaping og omstilling i og etablering av norske bedrifter, øke næringslivets innovasjonsevne, utvikle sterkere næringsmiljøer og innovasjonssystemer og styrke kommersialiseringen av ideer og kunnskap, varer og tjenester.

Innovasjon Norge har på denne bakgrunn hatt fokus på å øke oppmerksomheten mot og øke omfanget av lønnsomme, innovative etableringer. I tillegg har det vært et sterkt fokus mot utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljøer og innovasjonssystemer for å bedre vilkårene for innovasjonsbasert verdiskaping. Med referanse til vedlagte tabeller må det innskytes at det i forbindelse med måling av innovasjonsnivå i 2008 er gjort en rekke beslutninger hvor innovasjonsnivået utvilsomt er høyt, men uten at det har blitt registrert, fordi innovasjonshøyden er målt ved fastsatt formålskode samtidig som det kun har vært mulig å velge én formålskode. Eksempelvis blir dermed Innovasjon Norges NCE-prosjekter kategorisert med formålskode ”utvikling av næringsmiljøer og nettverk” og kategoriseres dermed under ”annet” i forhold til innovasjonshøyde. Fra 2009 blir registreringsrutinen lagt om, slik at det i alle saker skal registreres innovasjonshøyde. Dette vil forbedre rapporteringen for 2009.

I 2008 har mer enn halvparten av risikolån, tilskudd og program midlene gått til etablerere, unge bedrifter og SMB med vekstambisjoner og potensial. 220 mill. kroner har gått til å utvikle og få etablert gode innovasjonsmiljøer og nettverk.

Det har i hele 2008 vært fokus på kvinneandelen i de tilsagn som gis. I 2008 har 20 % av risikolån, tilskudd og program-midlene under NHDs budsjettposter blitt bevilget til

kvinneprosjekter, mot vel 11 % i 2007. NHD har i oppdragsbrevet bedt Innovasjon Norge å sette måltall for alle relevante oprogrammer og tjenester som kan bidra til at andelen kvinner blant nye entreprenører blir 40 % senest innen 2013. Innovasjon Norge har gitt innspill på dette i brev av 5. november 2008.

NHD forutsetter videre at Innovasjon Norge bidrar til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet, samt styrking av profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt. Internasjonal rådgivning leveres først og fremst fra utenlandskontorene. I tillegg leverer de også tjenester innen etablering av nettverk og oppfølging av internasjonale møteplasser, hjemhenting av kunnskap og profilering. I 2008 har utekontorene brukt mye tid og ressurser på å identifisere nye internasjonale muligheter for norske bedrifter i samspill med distriktskontorene og vi mener at vi i løpet av 2008 har blitt bedre på å utnytte mulighetene som ligger i dette samspillet til beste for våre kunder.

Antall utenlandske turister som overnattet i 2008 økte med ett prosentpoeng fra 2007. I alt var det 4,4 millioner utenlandske overnattingsgjester i Norge i 2008. Totalt utgjorde de utenlandske tilreisende i overkant av 29 millioner gjestedøgn. SSBs overnattingsstatistikk for 2008 viser imidlertid en nedgang i turisttilstrømningen til Norge. Det vil si at antall ankomster (turister) som overnattet i Norge har økt, men de ble her kortere tid sammenlignet med 2007.

Innovasjon Norge har også i 2008 arbeidet med å få til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger. For å få dette til har det først og fremst gjennom våre distriktskontorer blitt jobbet tett med fylkeskommunene, fylkesmenn og det øvrige regionale partnerskapet.

Kap 2421.50 Innovasjon – prosjekter (bevilgning for 2008: oppr. 131 mill. kroner, endret til 123,5 mill. kroner)

Bevilgningen for 2008 var opprinnelig 131 mill kroner, men ble i salderingen av NHDs budsjett redusert med 7,5 mill. kroner. Bevilgningen benyttes til å tilskuddsfinansiere nasjonale/regionale prosjekter, stipend til oppfinnere og i noen grad også bedriftsprosjekter utenfor distriktsområdene. De nasjonale prosjektene omfatter bl.a. prosjekter innenfor satsingen Kvinner i Fokus og den nye tjenesten Bedriftsnettverk. Bevilgningen benyttes også til tapsfond for landsdekkende innovasjonslån (risikolån), hvor det i 2008 er gitt åpning at IN kan gi tilsagn om lån inntil 300 mill. kroner mot 100 mill. kroner året før. Det ble i oppdraget for 2008 for øvrig opprinnelig forutsatt at 25 mill. kroner av bevilgningen brukes til prosjekter rettet mot nærsjøskipsfart (endret til 17,5 mill. kroner i brev av 19.12.2008) og 10 mill. kroner skulle brukes til nettverkskreditt for kvinner (i brev av 9.12.2008 åpnet NHD for at inntil 5 mill kroner av bevilgningen kan omgjøres til tapsfond for innovasjonslån/garantier).

Anledningen til å øke innovasjonslån/risikolån ble ikke fulgt opp med økte bevilgninger til tapsfond, hvilket innebar at det i 2008 ikke var reelle muligheter for å utnytte handlingsrommet fullt ut. INs tapsfond var ved inngangen til 2008 imidlertid robuste og IN vurderte det mulig å øke utlånet fra ca 100 mill. kroner i lån og 4 mill. kroner i garanti foregående år til samlet 150 – 180 mill kroner i 2008, uten økning i bevilgninger til tapsfondet. I 2008 har tilgangen på søknader om innovasjonslån vært tiltakende, og totalt er det gitt tilsagn om innovasjonslån på 156 mill. kroner og 30 mill. kroner i garantiansvar. Tapsfondsavsetningen som er gjort er 37,6 mill kroner, tilsvarende ca 20 % av eksponeringen i form av lån og garanti. Kalkulert risiko i tilsagnene ble vurdert å være nær 15 %-poeng høyere.

Effekten av landsdekkende tilskudd og risikolån er målt basert på kundeeffektundersøkelser gjennomført i 2008 blant kunder i *2004-årgangen*:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
Risikolån	100(64)	75(40)	75(50)	100(82)	50(27)	50	57	3
Tilsk (UT)	89(94)	47(50)	41(29)	73(35)	36(13)	81	73	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

De landsdekkende lånene og tilskuddene er kjennetegnet av *høy addisjonalitet, m*ens prosjektene tradisjonelt har vært kjennetegnet av at de har hatt relativt liten betydning for lønnsomhetsutviklingen og omsetningen. Prosjektene gir ofte en mulighet for å gjøre noe *ekstra*, men er ikke kritisk for driften. Dette som vurderes å være "ekstra", gir i første rekke sterke positive utslag på *kompetanse*, *innovasjon* og *antallet samarbeidsaktører* prosjektet har bidratt til. Det er imidlertid tegn over tid til større betydning for overlevelse og lønnsomhet. Foreliggende tall, særlig mht landsdekkende risikolån, må riktig nok vurderes med forsiktighet i og med at antallet bevilgninger (og dermed også respondenter) er mye lavere i denne årgangen enn årgangen tidligere (105 i 2003/undersøkt i 2007 mot 40 i denne årgangen – 2004/undersøkt i 2008).

Kap 2421.50 - Program for utvikling av nærskipfartsflåten (øremerket opprinnelig 25, endret til 17,5 mill. kroner av 2008-bevilgningen på post 50)
Det er i 2008 igangsatt et nytt program for utvikling av nærskipfartsflåten og miljøprosjekter i denne flåten. Ordningen tilbys både som tilskudd og innovasjonslån (betingelser som risikolån). Innovasjon Norge har informert næringen om ordningen, bl.a. med kontakt med Fraktefartøyenes Rederiforening, kontakt med potensielle kunder, via våre internettsider og med omtale i Innovasjon Norges nye brosjyre om de av våre tjenestetilbud som har spesiell interesse for de maritime næringer. Av rammen på 17,5 mill. kroner er tett opptil 12,5 mill. kroner benyttet til tilskudd. De resterende 5 mill. kronene er avsatt til tapsfond for lån, som knytter seg til lån gitt til næringen i størrelsesorden 15 mill. kroner.

Kap 2421.50 – Nettverkskreditt (øremerket 10 mill. kroner av 2008-bevilgningen på post 50)
Som nevnt ovenfor åpnet NHD for at inntil 5 mill kroner av den øremerkede bevilgningen kunne omdisponeres til tapsfond for innovasjonslån. På slutten av 2008 ble det besluttet mange tilsagn om nettverkskreditt, slik at nær 9,5 mill kroner av den øremerkede bevilgningen ble brukt på nettverkskreditt.

Nettverkskreditt er ikke et ensartet tilbud i hele landet. Det er tilpasset regionale prioriteringer med ulik organisering. Det ble besluttet i 2008 å videreføre et regionalt tilpasset tilbud i henhold til fylkesvise prioriteringer. "Gründergrupper" blir en ny nasjonal tjeneste for hele landet som lanseres i 2009. Essensen i denne nye tjenesten er prosessveiledning og kompetanseoverføring til grupper av gründere på samme måte som i nettverkskredittgruppene, men gründergrupper får ikke tilgang til finansiering.

Kap 2421.50 - Satsingen på kultur og opplevelsesnæringene
Satsingen på kultur- og opplevelsesnæringene skal bidra til økt lønnsomhet, synlighet, oppmerksomhet og anerkjennelse for kultur- og opplevelsesnæringene. Målgruppen for

satsingen er kulturbaserte næringer og kulturnæringene, med spesiell prioritet innen film, musikk, arkitektur, design og dataspill. Disse næringene har ulike behov og er ofte svake på forretningskompetanse og markedsforståelse.

Satsingen på kultur og opplevelse var ny fra 2007 gjennom øremerket bevilgning i NHDs budsjett. For 2008 ble det i Innovasjon Norge budsjettert 10 mill kroner av rammen under post 50 til denne satsingen, og mesteparten av midlene er benyttet.

I 2008 har arbeidet med å operasjonalisere satsingen fortsatt, herunder å tilpasse Innovasjon Norges tjenester til den nye satsingen, samt etablere kontakter med kulturnæringene og deres bransjeorganisasjoner.

Av aktiviteter kan nevnes:

- Igangsetting av nye FRAM Kultur program i Buskerud, Vestfold og Østfold
- Utvikling av et eget FRAM program for kulturhåndverkere
- Hjemhentingsprosjekter film (Toronto), motedesign (Milano, Madrid, Paris, Lisboa, København og New York), film og musikk (Helsinki) og møbeldesign (Tokyo)

Nyskapende og internasjonale prosjekter med overføringsverdi har vært prioritert, og flere prosjekter er igangsatt for å øke forretningskompetansen samt nettverksbyggingen. Det er også finansiert et pilotprosjekt i forbindelse med filmfestivalen i Cannes, for å "teste ut" en felles profilering av norsk film, norsk mat og reiseliv.

Kap 2421.51 Såkornfond

Kommersialisering av innovative prosjekter i nyetablerte bedrifter begrenses ofte av tilgangen på risikovillig kapital. Såkornfondene bidrar til å etablere innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom å øke tilgangen på kompetent kapital og kompetanse til slike prosjekter.

Innovasjon Norge har tre såkornordninger med i utgangspunktet 16 såkornfond.

- Den første såkornordningen (Såkornfond 98) ble etablert i 1998 og har en økonomisk ramme på 780 mill. kr fordelt på seks fond (hvorav ett er tatt under konkursbehandling).
- Den distriktsrettede såkornordningen (Distriktsrettede såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 110 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett ikke er etablert.
- Den landsdekkende såkornordningen (Landsdekkende såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 350 mill. kr fordelt på fire fond.

Såkornfondene investerer i nyskapende norske bedrifter som befinner seg i en tidlig utviklingsfase. Såkornfondene går inn med egenkapital i risikoprosjekter med stort verdiskapingspotensial. Fondene selger seg normalt ut når porteføljeselskapene har synliggjort verdiene og har behov for nye eiere som kan bringe selskapet videre. Innovasjon Norge bidrar med ansvarlige lån til såkornfondene og noe administrasjonsstøtte til de distriktsrettede såkornfondene. Såkornfondene eies og styres av private interesser.

Såkornfond 98

Innovasjon Norge er gjennom denne ordningen engasjert med ansvarlige lån i START-fondet as og i fem regionale fond; Såkorninvest Sør as, SåkorninVest as, Såkorninvest Innlandet as, Såkorninvest Nord as og Såkorninvest Midt-Norge as.

START-fondet as har den største kapitalbasen, 320 mill. kroner og en spiss investeringsstrategi. Enkelte av de seks gjenstående porteføljeselskapene har vist forbedringer, men en svært negativ utvikling i verdien til et porteføljeselskap har ført til høyere tapsnedskrivninger. START-fondet har to selskaper med markedsverdier som er

høyere enn investert beløp. Convexa har siden juni 2004 forvaltet START-fondet og har nå seks selskaper igjen i porteføljen.

Såkorninvest Sør as med kapitalbase på 106 mill. kr har realisert betydelige gevinster ved gjennomføring av to vellykkede industrisalg og har dermed tilbakebetalt totalt 15 mill. kroner til Innovasjon Norge. Såkorninvest Sør har i tillegg andre porteføljeselskaper som utvikler seg svært positivt. Såkorninvest Sør forvaltes av Skagerak Venture Capital AS (SVC).

SåkorninVest as har en kapitalbase på 88,5 mill kr. og har sju gjenstående porteføljeselskaper. Fondet har ultimo 2008 skrevet ned verdiene i tre selskaper som har kapitalbehov i løpet av de nærmeste månedene. SåkorninVest ble i 2008 forvaltet av Anker Management AS.

Det ble åpnet konkurs i Såkorninvest Innlandet as mars 2007, bl.a. fordi fondet undervurderte tiden og kapitalen som var nødvendig for å løfte porteføljeselskapene. Bostyret arbeider med salg av ett gjenværende porteføljeselskap og skal sluttføre sitt arbeid primo 2009.

Såkorninvest Midt-Norge, som er engasjert i nær 20 proetføljebedrifter, forvaltes av Leiv Eriksson AS. Såkorninvest Midt-Norge as og Såkorninvest Nord AS arbeider med å realisere sine investeringer. Fondene opplever at flere av de gjenstående investeringene utvikler seg positivt, men må sterkt prioritere hvilke selskaper det skal jobbes aktivt med videre.

Såkorninvest Nord (SINAS) har en delt forvaltningsstruktur der ni av dagens porteføljeselskaper blir forvaltet av ProNord, Bodø, mens de resterende 11 investeringene blir forvaltet gjennom avtale med Norinnova Forvaltning, Tromsø. Såkorninvest Nord as investerte 2004 bl.a. i Lytix Biopharma as, som er basert på forskningsresultater oppnådd ved Universitetssykehuset i Nord-Norge og Universitetet i Tromsø. Den patenterte teknologiplattformen gjør det mulig å utvikle antibiotika som er effektiv mot resistente bakterier og valgt å fokusere på områdene infeksjon og kreft. Lytix Biopharma AS vant DnB NORs Innovasjonspris 2008 i kategorien helse.

Distriktsrettede såkornfond 06
KapNord Fond as, Bodø – distriktsrettet såkornfond for Nord-Norge - har vært i ordinær drift siden 1. juli 2006. Fondet melder om en meget høy dealflow med 165 prospekter til vurdering. KapNord har gjennomført 15 investeringer og trukket 64 mill. kroner av sin ramme på 175 mill. kroner i ansvarlig lån gjennom Innovasjon Norge. Fondet forvaltes av Profond AS.

Norinnova Invest as, Tromsø - distriktsrettet såkornfond for Nord-Norge - ble stiftet i februar 2007 og har en kapitalbase på 271,6 mill. kroner, hvorav 96,6 mill kroner er privat kapital. Fondet har mottatt 70 henvendelser og gjennomført ti investeringer. Såkornfondet har trukket 35 mill. kroner av sin ramme på 175 mill. kroner i ansvarlig lån. Fondet forvaltes av Norinnova AS.

Fjord Invest SørVest as, Førde - distriktsrettet såkornfond for sørvest Norge - har vært operative siden juli 2007, gjennomført tre investeringer og har en kapitalbase på 216 mill. kroner. Fondet har trukket åtte mill kroner av sin ramme på 134 mill kroner i ansvarlig lån. Fondet har mottatt 100 henvendelser siden oppstart. Fondet forvaltes av Fjord Invest AS.

MidVest Fondene, Namsos - distriktsrettete såkornfond for Midt-Norge består av to fond (Midvest I as og Midvest II as) med en samlet kapitalbase på 253,5 mill. kr. Fondene ble oppkapitalisert i januar 2008. Fondene har vurdert 57 investeringsmuligheter siden oppstart og har gjennomført en investering. Midvest I har trukket 7,5 mill. kr av

lånerammen på 158 mill kroner som er stilt til disposisjon gjennom Innovasjon Norge. Fondet forvaltes av Midvestor AS.

Et såkornfond for Innlandet (Østlandet) på totalt 114,6 mill. kr ble utlyst november 2008. Det gjennomføres møter med de aktuelle forvaltningskandidatene for å avklare om disse er kvalifiserert og om de har mulighet til å hente inn den private delen av kapitalen.

Landsdekkende såkornfond 06
Det ansvarlige lånet for de landsdekkende fondene er på 166,7 mill. kr for hvert fond.

ProVenture Seed as, Trondheim, har gjennomført tretten investeringer og trukket 48,7 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet har realisert en investering med god avkastning og solgt et selskap med tap. Fondet forvaltes av Proventure Management AS.

Sarsia Seed as, Bergen, har gjennomført 14 investeringer og trukket 41,8 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet forvaltes av Sarsia Seed Management AS.

SåkorninVest II as, Stavanger, har gjennomført sju investeringer og trukket 32,5 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet ble i 2008 forvaltet av Anker Management AS.

SåkorninVest II har investert i Angle Wind AS. Det Stavanger-baserte selskapet utvikler en ny teknologi til vindmøller på land og til havs. Selskapet har en patentsøkt løsning for en ny type gir til vindmølle-turbiner. Giret kommer til å bestå av betydelig færre deler som resultere i høy pålitelighet, mindre størrelse og mer kostnadseffektivt.

Alliance Venture Polaris as, Oslo, har gjennomført åtte investeringer og trukket 25 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet forvaltes av Alliance Venture AS.

For de operative såkornfondene i de to nye såkornordningene har det store prosjekttilfanget blitt videreført i 2008. Tilgang på gode prosjekter har også ført til en noe høyere investeringstakt enn opprinnelig antatt og dermed noe høyere trekk på det ansvarlige lånet fra Innovasjon Norge.

Kap 2421.53 Svensk-Norsk næringslivssamarbeid
Programmet ble igangsatt mai 2005 med en programvarighet på 5 år. Tilskuddsmidlene skal først og fremst anvendes til prosjekter som fremmer innovasjon og kommersialisering av produkter og tjenester samt til utvikling av nye produkter og tjenester. I alle prosjektene skal det være med små og mellomstore bedrifter fra Sverige og Norge, men gjerne i samarbeid med store. Programmet har en samlet svensk-norsk ramme på ca 50 mill. kroner fordelt over fem år. Norge har bidratt med 10 mill kroner, Sverige med 40 mill. kroner.

Innovasjon Norge har i 2008 bevilget tilskudd til 11 norskledede samarbeidsprosjekter for til sammen 8,57 mill. kroner med en total prosjektverdi på 28,2 mill. kroner. I tillegg er det bevilget 0,6 mill kroner til å dekke Innovasjon Norges administrasjonskostnader for 2008. På svensk side har NUTEK bevilget midler til svenskledede prosjekter.

Programmet er ikke endret i 2008, men under høstens søknadsrunde ble det fokusert på Nord-Norge. Næringsministrene fra Norge og Sverige besluttet i september 2008 at gjenstående midler i Programmet, som da var 5,2 mill. kroner, skulle prioritere gode samarbeidsprosjekter mellom bedrifter i nordområdene, eller samarbeidsprosjekter hvor gjennomføringen finner sted i nordområdene. Dette ble fulgt opp, men det viste det seg at søknadene fra Nord-Norge ikke oppfylte kravene til programmet. Fra Nord-Sverige kom det ingen søknader. Blant de øvrige søknadene ble kun fire vurdert gode nok til å få støtte fra Programmet: tre svensk-ledete samarbeidprosjekter og én norsk-ledet. Disse fikk tilsammen bevilget 1,85 mill. kroner. Restmidlene på 3,35 mill. kroner ble overført til søknadsrunden våren 2009.

Kap 2421.56 Distriktsrettet låneordning
Denne låneordningen var tidsbegrenset og det innvilges ikke nye lån etter 31.12.2005. Alle lån under denne ordningen skal være tilbakebetalt innen utløpet av 2018.

Kap 2421.70 Bedriftsutvikling og administrasjon (bevilgning for 2008: 412 mill. kroner)
Tilskuddet til bedriftsutvikling og administrasjon skal dekke proaktiv virksomhet og deltakelse i prosesser på nasjonalt og regionalt plan, basis administrasjonskostnader, næringslivsdelegasjoner, rådgivningstjenester, kontorenes infrastruktur, administrasjon av innovasjonsprosjekter under post 50, administrasjon av programmer som finansieres av KRD og fylkeskommunene, administrasjon av bevilgninger som ikke finansieres særskilt av andre og utgifter til såkornfond, Skattefunn m.v.

En arbeidsgruppe oppnevnt av NHD, bestående av representanter fra NHD, KRD, LMD, FKD, fylkeskommunene og Innovasjon Norge jobbet i 2008 med avklaringer av problemstillinger knyttet til NHDs kap 2421 post 70. I tilknytning til dette arbeidet ble KRD og Innovasjon Norge bedt om å avklare forskjellen i oppfatning av oppdragsbrevet fra KRD. KRD og Innovasjon Norge hadde flere møter om saken og konkluderte i juni med at en felles forståelse av oppdragsbrevet var at en andel av post 72 for spesifikke program, satsinger og tjenester skulle brukes til drift/administrasjon hos Innovasjon Norge, og bli overført fra NHDs post 70 til KRD. I Statsbudsjettet for 2009 er 19,2 mill. kroner overført fra NHDs kap. 2421 post 70 til KRD kap. 552 post 72.

Det er i 2008 brukt 415,1 mill. kroner av post 70 til følgende aktiviteter:

Post 70 aktiviteter	**Mill. kr**	**%**
Kundekontakt	123,3	30 %
Utvikle tjenesteportefølje	8,7	2 %
Påvirke politikkutforming	13,7	3 %
Innovasjon/utvikling Reiseliv	25,5	6 %
Enkel informasjon til kunder	44,7	11 %
Samarbeidsprosjekter med utenrikstjenesten	11,2	3 %
Andre off. finansierte aktiviteter (Messer, Såkorn, Skattefunn, mv)	33,3	8 %
Tilskudd	106,8	26 %
Strategiutvikling	9,3	2 %
Forretningsplan- og budsjettprosessen	14,7	4 %
Utvikling av eier- og virksomhetsstyring	7,2	2 %
Tverrgående team	7,2	2 %
Strategiske OU-prosjekter	9,6	2 %
Sum	**415,1**	**100 %**

På grunn av overføring fra 2007 er forbruket noe høyere enn bevilgningsrammen på 412 mill. kroner.

Kap 2421.71 Nettverk/profilering og reiseliv - programmer (bevilgning for 2008: 355 mill. kroner)

Denne posten kan deles i to hovedgrupper, reiseliv og nettverk/næringslivsprofilering:

	Ramme 2008 Mill kroner	Forbruk 2008[21]
Reiseliv, herav:	215	
- Reiselivsprofilering (inkl. operativ drift)	195	196,6
- Innovasjon i reiselivsnæringen (inkl. operativ drift)	20	25,0[22]
Nettverk og profilering, herav:	140	
- Internasjonal Vekst	18	16,1
- Operativt og administrativt programarbeid	41	51,0
- Tilskudd til programmer	81	69,9
Sum	**355,0**	**358,6**

Profileringsvirksomheten for reiselivet er særskilt omtalt under kap 4.3.2.

Nettverk og profilering (ramme 2008: 140 mill. kroner)

Internasjonal Vekst
Det er igangsatt 160 prosjekter (kundeoppdrag) for til sammen 136 forskjellige bedrifter i 2008, hvilket er noe lavere enn måltallet på 175 kundeoppdrag. Samlet oppdragsverdi i inngåtte kontrakter for de 160 kundeoppdragene var 21,8 mill. (summen av bedriftenes egenandel og offentlige tilskudd), hvorav offentlige tilskudd utgjør 12 mill. Bedriftenes egenbetalingsandel utgjør 45 %, som er identisk med måltallet.

Det har vært en markant reduksjon i kronebeløpet på kontrakter som er inngått i 2008 sammenlignet med 2007, og beløpet som utgjør den kommiterte offentlige støtteandelen er derfor lavere enn i fjor. Nedgangen i kontraktsverdi gjelder aller sektorer, med unntak av Energi og Miljø-sektoren, som er på omtrent samme nivå som fjoråret.

Den totale rammen for Internasjonal Vekst-programmet for 2008 var på NOK 22 mill. fra NHD, kapittel 71. De 22 mill. fordeler seg slik:

- 18 mill. til både å dekke offentlige støtteandel (50 %) som matcher bedriftenes egenandel ved kjøp av rådgivningstjenester fra utekontorene samt timer på operativ drift av programmet.

  Rammeutnyttelsen var på 90 %, dvs. 16 mill. kroner Disse fordeler seg på 12,6 mill. i offentlig støtteandel fordelt på 160 kundeprosjekter (inkl. Markedssjekker uten egenandel), og 3,4 mill. i timer til operativ drift av programmet, inkl.timer på distriktskontorene og i fagavdelinger for å identifisere internasjonale muligheter for bedriftene.

- 4 mill. kroner var budsjettert i direkte tilskudd via distriktskontorene, til bedrifter med særlig stort internasjonal vekstpotensial. Som en del av "mer-for færre"-strategien har disse midlene blitt benyttet av 8 meget godt kvalifiserte SMB-bedrifter, som har fått supplert rådgivningsoppdraget ved et utekontor med ekstern spisskompetanse ("industry insiders", dvs. bransjeeksperter, juridisk og

[21] Forbruket på enkelte poster er tilsynelatende høyere enn årets rammer. Dette skyldes at det er overført udisponerte midler fra 2007 til 2008. For Reiselivsprofilering ble det overført 40,8 mill. kroner fra 2007. For programmet Innovasjon i reiselivsnæringen er ca 10 mill kroner overført fra 2007 til 2008.

[22] Forbruket består av 22,7 mill. kroner i tilsagn til prosjekter og 2,3 mill. kroner i regnskapsførte kostnader til operativ drift. Øvrig forbruk av midler til operativ drift av programmet inngår i beløpet 51 mill kroner til operativ drift under Nettverk og profilering.

teknologisk spisskompetanse), og fått dekket 50 % av kostnadene for de eksterne konsulenttimene. Rammeutnyttelsen var 85 % dvs. 3,4 mill.

Andelen av kapittelposten som er avsatt som tilskudd til gjennomføring av programmer i 2008 – utover midlene til Internasjonal Vekst og operativt og administrativt programarbeid - er på 81 mill kroner. Det er benyttet 69,9 mill. kroner av disse midlene til følgende tjenester

FORNY	9,0 mill kr
ARENA	10,5 mill kr
NCE	10,0 mill kr
Internasjonal Vekst (se beskrivelse ovenfor)	3,4 mill kr
BIT	7,0 mill kr
Design	5,1 mill kr
Kompetanseprogrammet	5,0 mill kr
Satsing på sektorene IKT, ny energi, miljø, helse, olje og gass, utvikling av satsing rettet mot born globals mv	10,4 mill kr
Diverse tiltak (Innovasjon møbel mv)	9,5 mill kr

Aktiviteten er ganske godt i tråd med planene for 2008.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
FRAM	100(82)	44(44)	56(56)	78(44)	0(5)	67	54	2
BIT	94(77)	32(23)	47(46)	47(31)	7(23)	88	88	3
INT prg	91(72)	42(35)	23(38)	64(54)	7(46)	69	69	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Addisjonaliteten har økt på ovennevnte programaktivitet det seneste året, og ligger generelt over snittet for alle tjeneste- og programaktivitetene i Kundeeffektundersøkelsene. Betydningen for overlevelse og lønnsomhetsutvikling ligger hovedsakelig under snittet. Betydningen for økt omsetning er økende.

Kap 2421.72 Forsknings- og utviklingskontrakter (bevilgning: 250 mill kroner)
Forsknings- og utviklingskontrakter innebærer et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter innen næringslivet. Samarbeidet skjer i et trekantforhold mellom en offentlig (OFU)/industriell (IFU) "kunde"-partner som har konkrete behov for f.eks. et nytt produkt eller tjeneste, en leverandør med kompetanse og potensial innenfor det feltet varen etterspørres og Innovasjon Norge. Fordelen med et slikt samarbeid – med en krevende kunde - for leverandørbedriften kan være økt kompetanse, tilgang til et større marked og nettverk samt en solid referanse. For kundebedriften kan tilgang til spesialkompetanse og lavere utviklingskostnader være noen av fordelene.

Det ble i 2008 mottatt søknader for til sammen 552 mill. kroner mot 593 mill. kroner i 2007. Det ble i 2008 inngått 221 nye kontrakter (53 OFU og 168 IFU) med tilsagn på 286,4 mill. kroner fra Innovasjon Norge. I tillegg kommer bevilgning til Innovasjon

Norges operative drift av ordningen, som gjør at det totalt sett ble bevilget 312,9 mill. kroner på kapittelposten. Total prosjektramme for prosjektene var 1 120,8 mill. kroner. Tilsagnsomfanget er, som det fremgår, vesentlig større enn årets bevilgning. Dette skyldes at det gjennom året er foretatt annulleringer i betydelig omfang av ikke benyttede tilsagn.

Et opplegg med tilbud til søkerbedrifter om bruk av Rådgivende Panel (Advisory Board) innenfor IFU/OFU+ prosjekter, dvs. alle prosjekter > 4 mill kroner i tilskudd, bidrar til bedre kvalitet på prosjekt og bedre gjennomføringsevne.

Følgende føringer for OFU/IFU ble gitt i tildelingsbrevet for 2008:

- *Fokusert satsing på større enkeltprosjekter og prosjekter innenfor næringer hvor Norge har særlige forutsetninger for å lykkes*
  I tillegg til å støtte en rekke enkeltprosjekter, skal Innovasjon Norge fortsette å bruke deler av bevilgningen til tyngre satsing på utvalgte prosjekter hvor potensialet er stort.

- *Internasjonalisering*
  Innovasjon Norge skal arbeide aktivt på distrikts- og utekontorene for å få frem lovende samarbeidsprosjekter med utenlandske kundebedrifter.

- *Satsing på prosjekter med offentlig kundepartner*
  Prosjekter med offentlig kundepartner er et effektivt virkemiddel både for å stimulere til næringsutvikling og forbedre og effektivisere offentlig sektor. Innovasjon Norge skal derfor arbeide med å øke antallet FoU-kontrakter med offentlig kundepartner.

- *Næringsutvikling i helsesektoren*
  Innovasjon Norge skal særlig satse på å få frem FoU-kontrakter innenfor helseområdet. De prioriterte hovedsatsingsområdene er utvikling av medisinsk teknisk utstyr og utvikling av nye IKT-løsninger.

- *Industriutvikling i tilknytning til forsvarsanskaffelser og gjenkjøp*
  Innovasjon Norge skal arbeide aktivt for å få frem flere FoU-kontrakter i tilknytning til satsingen på forsvars- og gjenkjøpsområdet. Samarbeid med Norsk Romsenter og Norges forskningsråd er viktig og Innovasjon Norge skal her ha en koordinerende rolle.

Resultatoppnåelse i forhold til føringene fra departementet er besvart i den detaljerte rapporteringen på programmet i detaljrapportheftet. Hovedkonklusjonen er at programmet er i positiv utvikling. Prosjektomfanget har økt betydelig de siste årene. Bedriftene viser stor interesse for ordningen og alle midler er benyttet. Det er tatt mange initiativ innen helse/omsorg og forsvar som forventes å gi uttelling i 2009. Det er også utarbeidet en ambisiøs informasjonsstrategi. Rent generelt er det ønskelig med et større engasjement i offentlige virksomheter for å utnytte OFU-kontrakter strategisk i utviklingsprosessen. For å styrke engasjementet, er det viktig med et fokus fra ledelsen i virksomhetene. HOD er et eksempel på hvordan de gjennom oppdragsbrevet til de regionale helseforetakene, med krav til resultater, er en pådriver for endring og sterkere fokus på innovasjon. Statsbygg og Forsvarsbygg er også aktive strategiske brukere av OFU-ordningen.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
OFU / IFU	94(89)	53(60)	56(60)	67(70)	44(44)	95	95	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

OFU/IFU er et program som skårer høyr på kompetanse, innovasjon og bidrag til samarbeid. Betydningen for eksport er også betydelig.

Kap 2421.79 Maritim utvikling (bevilgning for 2008: oppr 25 mill. kroner, redusert til 15 mill. kroner i revidert budsjett)

Ordningen skal bidra til å styrke konkurranseevnen og øke verdiskapingen i de maritime næringene i Norge. I 2008 ble det bevilget 26,2 mill. kroner fra ordningen til 32 prosjekter fordelt på 8 fylker. Rammen for 2008 var 15 mill. kroner og overforbruket ble finansiert med udisponerte midler fra tidligere år.

Det ble brukt midler fra ordingen til det nasjonale omdømmeprosjektet Norsk maritim næring i utlandet. Prosjektet var et samarbeidsprosjekt mellom Innovasjon Norge, Skipsregistrene, Sjøfartsdirektoratet og den maritime næringen i Norge. I rapporten foreslås en rekke tiltak både på bedrifts-, nasjonalt og internasjonalt nivå. Det forventes at arbeidet med å iverksette tiltakene starter opp i 2009.

Innovasjon Norge bidro også i NCE Maritims regionale maritime omdømmeprosjekt.

Innovasjon Norge arbeider for å tydeliggjøre sine tjenester for de maritime næringene i Norge, bl.a. gjennom våre internettsider. I tillegg har Innovasjon Norge utarbeidet en egen brosjyre spesielt rettet mot maritim næring.

Brosjyren kan lastes ned herfra:
http://www.innovasjonnorge.no/TP_fs/Maritim%20utvikling/08155Maritim%20brosjyre_til%20trykk.pdf

Kap 2421.90 Lavrisikolån (ramme for 2008: oppr 1,5 mrd kroner, økt til 2,0 mrd kroner)

I brev av 19.12.2009 ble rammen for lavrisikolån økt fra 1,5 til 2 mrd. kroner. Per utgangen av 2008 var det gitt tilsagn om lavrisikolån for 1,7 mrd. kroner.

Tjenesten lavrisikolån

Lavrisikolån ytes dels som et supplerende tilbud til banklån, gjerne basert på at bank og IN deler lån og sikkerheter. Større lavrisikolån er som hovedregel basert på en slik deling av den langsiktige risikoen.

INs markedsandel på utlånssiden er liten, anslagsvis ca 1,2 % av næringslivets samlede belåning og ca 2 % av næringslivets belåning i norske banker (sum lavriskolån og

risikolån, hvor lavrisiko dominerer). Ser man kun på *norske* bankers utlån til jordbruk, skogbruk og fiske, industri, bergverksdrift og hotell- og restaurantvirksomhet, anslås imidlertid INs markedsandel å være nærmere 10 % innenfor disse sektorene.

Det generelle bildet av kredittmarkedet de siste årene har vært at kapitaltilgangen har vært god og preget av lave marginer. Med internasjonal uro i finansmarkedene ble det utover i 2008 i stadig sterkere grad en mer restriktiv långivning og økte lånemarginer i bankene i tillegg til at bankenes fundingkostnader økte mer enn økningen i det generelle rentenivået. Interessen for INs lånetilbud økte derfor betydelig, og særlig i siste del av 2008.

Innovasjon Norge har i løpet at 2008 besluttet å endre utlånsrenten fire ganger. To ganger har renten blitt satt opp, med 0,25 % både i juli og september, og to ganger har den blitt satt ned, med 0,25 % i november og 1,75 % i desember. Selv om både spesifiserte nedskrivninger og gruppenedskrivningene økte, var misligholdet ved årsskiftet fortsatt moderat og tapene ikke over det man må regne med i et normalår. Lavrisikolånevirksomheten ga dermed et overskudd på 30 mill. kroner og et utbytte til staten på 22,2 mill. kroner.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
Lavrisiko Ordinær	80(56)	58(67)	54(67)	67(70)	18(30)	54	69	2
Lavrisiko Landbruk	75(52)	57(66)	47(61)	72(61)	2(0)	35	38	2
Gr.f.lån fiskefl.	63(40)	63(60)	79(55)	84(60)	31(10)	36	33	2
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Etter at det i 2001- og 2002-årgangen var en betydelig reduksjon i addisjonaliteten, opplever vi nå en økning i addisjonaliteten fra foregående år for samtlige lavrisikolåneordninger. Nivået på addisjonalitet nærmer seg nå snittet for alle ordningene i Kundeeffektundersøkelsene. Lavrisikolåneordningene bidrar bra til omsetningsøkning og eksport, men skårer lavere på bidrag til kompetanse og samarbeid. Innovasjonsnivået ligger noe over snittet når det gjelder ordinær lavrisiko, mens det ligger betydelig under på lavrisikoordningene i primærnæringene. Skal det hentes ut betydelig innovasjon i primærnæringene, må man ty til innovative programmer, som for eksempel VSP-mat.

Kap. 912 post 70.1 - Euro Info Centre (EIC)

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. Da opprettet Norges Eksportråd EU-informasjonskontoret for næringslivet med støtte fra utenriksdepartementet.

2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert. I 2008 ble det ansatt en ny person ved Bodø-kontoret som også har kontorplass i Narvik. Denne rådgiveren har ansvaret for å dekke Nord-Norge. Vi fikk en person i Trondheim og en i Leikanger som skal dekke henholdsvis Midt- og Vest-Norge. I Kristiansand har vi fått en person med ansvar for Sør-Norge og i Oslo har vi fått to personer som deler de sju Østlandsfylkene mellom seg. Til sammen 6 personer er ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU.

Ved hovedkontorets avdeling Europasaker, er bemanningen redusert med ett årsverk som er flyttet til Oslokontoret. I Europasaker i Divisjon Tjenester og Programmer (TP) er det per 31.12.2008 5 fulle årsverk som arbeider med EU/EØS.

Avdelingen for Europasaker er blant annet prosjekteier til Enterprise Europe Network (www.bedriftieu.no) som gir timer til de regionale EU-rådgiverne, samt noe til styring og kunnskapsgrunnlag i Europasaker. I løpet av 2008 opprettet vi det virtuelle nyhetsbrevet Innblikk som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009. (http://www.bedriftieu.no/templates/eic2/Page_Meta.aspx?id=55854)

Europasaker tilstreber at EU-dimensjonen skal bedre inn i Innovasjon Norges 3 strategiske arbeidsområder, våre satsinger og våre målgrupper. EU-dimensjonen skal også hensyntas på program- og tjenestenivå. Dette er et kontinuerlig arbeid som gjøres gjennom året. Vi har allerede sett prosjektetablering og søknader til CIP fra Innovasjon Norge som er direkte resultat av dette arbeidet.

Avdelingen for Europasaker har gjennom hele 2008 vært aktiv i arbeidet med utvikling av nye ordninger som kan anvendes i forbindelse med reforhandlingene av EØS-avtalen sammen med Romania-Bulgaria-gruppen i Innovasjon Norge. I dette arbeidet har vi arbeidet tett med Nærings- og handelsdepartementet og vært rådgiver for dem inn i arbeidet med prosessen. Samarbeidet med UD er også svært godt ift disse prosessene og Europasaker er representert i forskjellige arbeidsgrupper i dette arbeidet.

Europasaker har også i løpet av siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, Fungerer EØS-avtalen, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

Kap 921.95 Statlig investeringsfond – Egenkapital

Investinor AS ble stiftet i februar 2008 med en egenkapital på 2,2 milliarder kroner som et 100 prosent eid foretak av Innovasjon Norge. Formålet med dette investeringsselskapet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte og konkurransedyktige norske bedrifter. Bedriftene skal primært være i en tidlig vekstfase, med noe fleksibilitet mot ekspansjonsfasen.

Investinor skal fortrinnsvis investere i bransjer hvor Norge står sterkt, og hvor det er stort potensial for vekst. Selskapet skal legge særskilt vekt på følgende fem satsingsområder: Miljø, energi, reiseliv, marin og martim sektor. I tillegg skal Investinor legge spesiell vekt på klima- og miljøprosjekter. Av selskapskapitalen forbeholdes 500 millioner kroner til investeringer i marin næringsvirksomhet.

Stein H. Annexstad er styrets leder. Geir Ove Kjesbu er administrerende direktør. Administrasjon for øvrig kom på plass i begynnelsen av 2009.

Kap 962.51/972.91 Russland- og Øst-Europafondene

IN forvalter to investeringsfond; Investeringsfondet for Nordvest-Russland og Investeringsfondet for Øst-Europa som sammen med norske investorer kan benyttes til investeringer i Russland, Sentral Asia, Kaukasus, Hviterussland, Ukraina og landene på Balkan (utenfor EU). Investeringsfondene drives på forretningsmessig grunnlag og kan benyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i virkeområdet. Det forutsettes minst like stor deltakelse fra norsk næringslivs side. I tillegg forvaltes tilskuddsfondet for Nordvest-Russland som kan gi tilskudd til norske investeringsrettede forprosjekter i Murmansk, Arkhangelsk, Karelen og Nenets.

Gjennom investeringsfondet for Nordvest-Russland ble det i 2008 gjort 1 investeringsbeslutning på 1,4 mill. kroner samt gjennomført to tidligere besluttede investeringer på 12,0 og 1,0 mill kroner. I tillegg ble det gjort en emisjon i et eksisterende engasjement på 0,2 mill. kroner.

For investeringsfondet for Øst-Europa ble det i 2008 gjort 3 investeringsbeslutninger på til sammen 11,4 mill kroner og gjort 10 utbetalinger til 5 selskaper på totalt 11,1 mill kroner. Det ble også gitt tilsagn om forprosjektstøtte fra tilskuddsfondet for Nordvest-Russland til 3 prosjekter med totalt 946 250 kroner, av dem ble 271 540 kroner utbetalt i 2008.

På tross av kun 1 investeringsbeslutning, har det vært stor aktivitet med investeringsprosjekter i 2008. Sammen med SIVA ble det kjøpt en eiendom i Murmansk for å kunne tilrettelegge for norske etableringer i regionen. BI startet i 2008 sammen med Innovasjon Norge et forprosjekt med tanke på etablering av et "business training center" i Murmansk med forventet åpning andre halvår 2009. Sammen med GC Rieber Skinn AS er det etablert et datterselskap i Arkhangelsk for utvikling av selnæringen i Kvitsjøen. Basert på erfaringene med tidligere etablert svineproduksjon i Latvia gjennom selskapet Baltic Pork SIA, der IN er medinvestor, planlegger man en etablering i Ukraina, samtidig som kapasiteten i Latvia er under utbygging til 100 000 slaktesvin pr år.

Russland- og Østeuropafondene ble underlagt en evaluering utført av konsulentfirmaet ECON og avsluttet i første kvartal 2008. Evalueringen er positiv til Innovasjon Norges forvaltning av fondene, og har kommet med enkelte forslag til tiltak for å forbedre de økonomiske resultatene i driften av fondene.

5.3.1 Fordeling av administrasjonskostnader mellom kontorene

Nedenfor følger en oversikt over fordelingen av kostnadene knyttet til administrasjon over kap 2421 post 70 på NHDs budsjett, slik dette er fordelt på henholdsvis hoved-, distrikts- og utekontorene i 2008 (tall i hele 1000 kr):

	Regnskap 2008	**Budsjett 2008**
HK	166 679	165 000
DK	137 800	135 000
UK	110 621	112 000
Sum	**415 100**	**412 000**

Som det framgår av tabellen, er forbruket i 2008 på nivå med budsjettet. På grunn av overføring fra 2007 er forbruket noe høyere enn budsjett.

5.3.2 Fordeling av inntekter fra brukerbetalte tjenester

Nedenfor følger en oversikt over inntektene fra brukerbetalte tjenester på hovedkontoret, distrikts- og utekontorene i 2008 (tall i hele 1000 kr).

	DK		HK		UK		Total	
Type tjeneste	**2008**	**2007**	**2008**	**2007**	**2008**	**2007**	**2008**	**2007**
Brukerbetaling tjenester	24 393	18 591	14 022	8 714	21 368	21 375	59 783	48680
Diverse salg	273	212	616	122	1 048	134	1 937	468
Leieinntekter	2 484	2 620	3 138	2 904	2 998	1 511	8 620	7 035
Brukerbetaling reiseliv	-		21 710	15 523	87 588	107 541	109 298	123 064
Brukerbetaling internasjonal vekst	-		(45)	445	8 230	8 941	8 185	9 387
Brukerbetaling identifisere muligheter	400	1 103	-	1	88	968	488	2 071
Brukerbetaling prosjekter med UD	-		1 900	2 624	710	1 292	2 610	3 915
Brukerbetaling messer	-		15 673	25 519	295	526	15 968	26 045
Brukerbetaling øvrige programmer	13	237	1 628	57	-	8	1 642	302
Sum	**27 563**	**22 762**	**58 642**	**55 909**	**122 326**	**142 297**	**208 532**	**220 967**

Størstedelen av brukerbetalingen kommer fra reiselivsvirksomheten. Inntektene har gått ned med 12,5 mill. kr fra 2007 grunnet reiseliv og messer.

Utekontorene står for ca 53 % (2007: 56 %) av de eksterne brukerbetalingene og det er reiselivssektoren som dominerer med 53 % (2007: 52 %) av disse inntektene.

5.3.3 Prioritering av oppgaver i 2008 (med virkning for 2009)

I oppdragsbrevet for 2008 ber NHD om at Innovasjon Norge i årsrapporten foretar en "Vurdering av om oppgaver kan avsluttes og reduseres til fordel for en større konsentrasjon om oppgavene med høyest prioritet". I kapittel 6 redegjøres for endringer i program- og tjenesteporteføljen samt de strategiske prioriteringer som er gjort i slutten av 2008 med virkning for 2009.

5.3.4 DKenes struktur og kompetanse og utflytting av hovedkontorfunksjoner

Struktur

Innovasjon Norge har 15 distriktskontorer og i tillegg et antall lokalkontorer som sikrer at vi er representert med kontorer i alle fylker, unntatt Akershus. I Finnmark, Nordland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hedmark har vi i tillegg til distriktskontorene i Vadsø, Ålesund, Leikanger og Hamar også lokalkontorer i Alta, Narvik, Molde, Førde og på Tynset.

De fleste distriktskontorene dekker ett fylke. For henholdsvis Østfold, Oslo og Akershus, Buskerud og Vestfold og Aust- og Vest-Agder har vi ett distriktskontor som dekker flere fylker. Kontorene er underlagt ett regionalt styre, har én ledelse og medarbeidere som opererer på tvers av fylkesgrensene. I tillegg til distriktskontoret for Oslo, Akershus og Østfold i Oslo, har vi også et lokalkontor i Østfold (Grålum). Tilsvarende har vi i tillegg til distriktskontoret for Buskerud og Vestfold i Drammen også et lokalkontor i Vestfold (Tønsberg). I Agder har vi distriktskontoret lokalisert til Arendal og et lokalkontor i Kristiansand.

Pr. 1.1 2009 var det 269,2[23] faste årsverk ved distriktskontorene i Divisjon Norge, mot 256,3 samme tid året før. En økning i antall årsverk i Divisjon Norge skyldes i hovedsak en omorganisering av Veiledningskontoret for oppfinnere med omorganisering til et IPR fagnettverk og tilhørende utflytting av oppgaver. I tillegg er det opprettet nye rådgiverstillinger ved distriktskontorene i forbindelse med etableringen av Enterprise Europe Network (EEN).

Distriktskontorene arbeider i hovedsak med kunder og prosjekter som har utgangspunkt i egen region og oppgaver knyttet til realisering av nasjonale og fylkesvise utviklingsplaner og strategier. Parallelt med dette er det også en økende tendens til at distriktskontorene samarbeider om prosjekter og satsinger på tvers av fylkes-/regiongrenser og internasjonalt, og at det skjer en spesialisering og arbeidsdeling innenfor større geografiske områder enn det enkelte kontors primærområde. I 2008 har kontorene videreført arbeidet med å utvikle førstelinjetjenesten i kommunene og inngått samarbeidsavtaler med kommuner om fordeling av arbeidsoppgaver.

Kundeportprosjektet som ble avsluttet i 2008 så blant annet på beste praksis for organisering av distriktskontorene, og det arbeides nå videre med å implementere resultatene fra dette prosjektet.

Kompetanse
Distriktskontorene er kompetansemessig først og fremst kjennetegnet ved sin breddekompetanse knyttet til innovasjon og entreprenørskap, forretningsutvikling, finansiering og kunnskap om næringslivet i deres respektive regioner.

I tillegg til å fortsette utvikling av å nytte kompetanse på tvers av organisasjonen, regionalt, nasjonalt og internasjonalt, har viktigste kompetanseløft for 2008 vært implementering av felles kundehåndteringssystem (CRM) og arbeidet med å implementere felles arbeidsprosesser i hele Innovasjon Norge.

Nettverksbasert innovasjon, design, bedrifters samfunnsansvar (CSR) og immaterielle rettigheter (IPR) er områder hvor distriktskontorene i 2008 har styrket seg kompetansemessig.

Utflytting av hovedkontorfunksjoner
Det har i 2008 vært fokus på at ressurser for gjennomføring av nasjonale program skal legges til distriktskontorene. I 2007 var arbeidet med designrådgivere, Romania/Bulgaria fondene og GRO-programmet gode eksempler på dette. I 2008 har IN etablert et eget IPR-fagnettverk med rådgivere i Oslo, Akershus og Østfold, Hordaland og Sør-Trøndelag, som til sammen dekker øvrige fylker. Tilsvarende utflytting av funksjoner er gjort i f m styrking av EU-arbeidet gjennom etableringen av Enterprise Europe Network (EEN) der 5 EU-rådgivere er plassert i Nordland, Sør-Trøndelag, Sogn- og Fjordane og Oslo, Akershus og Østfold.

Koordineringsansvaret for enkelte av Innovasjon Norges sektorsatsinger er plassert utenfor hovedkontoret. Koordinatoransvaret for IKT-sektoren er plassert ved IN Oslo, Akershus og Østfold. Tilsvarende ansvar for sektorsatsingen på fornybar energi er lagt til kontoret i Hamburg.

[23] Divisjon Norge, ekskl divisjonsledelse og Avdeling for spesialengasjement og storkunder

5.4 Kommunal- og regionaldepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 ble det påpekt at KRD legger spesiell vekt på at Innovasjon Norge i forvaltningen av de næringsrettede virkemidler bidrar til å bygge ned eventuelle barrierer for kvinner, unge og innvandrere. Økt fokus på entreprenørskap blant kvinner og unge vil kunne legge til rette for å skape lønnsomme arbeidsplasser nær hjemstedet.

Innovasjon Norge følger opp dette i forhold til kvinner og unge ved at det både gjennomføres særskilte utviklingsprosjekter for disse gruppene og at vi følger utviklingen av virkemiddelbruken rettet mot disse gruppene. I forhold til innvandrere er det i løpet av året gjennomført prosjekter ved noen av våre distriktskontorer.

I 2006 startet arbeidet med å utrede mulighetene for en ny driftsstøtteordning for nyetablerte vekstbedrifter. Ordningen som kalles Nyvekst ble notifisert av ESA i desember 2007, og er blitt satt ut i livet fra 2008.

Kap 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling (bevilgning for 2008: ca 590,4 mill. kroner)
Andelen av de midler som blir stilt til disposisjon fra fylkeskommunene for Innovasjon Norges finansiering av enkeltbedrifter er over tid fallende, men pga at rammene er overførbare varierer de årlige tilsagnene noe fra bevilgningsrammene de enkelte år. Det er i 2008 gitt tilsagn om totalt ca 670 mill. kroner av disse midlene, fordelt som følger (tall for hele 2007 i parentes):

- Investeringstilskudd 194 mill kroner (180)
- Bedriftsutviklingstilskudd mv 313 mill kroner (268)
- Etablererstipend[24] 108 mill kroner (99)
- Tapsfond risikolån 55 mill kroner (47)

Tilskudd kan gis som bedriftsutviklingstilskudd til bedriftsutviklingsprosjekter (myke investeringer) og i noen grad til delfinansiering av fysiske investeringer (investeringstilskudd). Det legges vekt på at tilskuddene bidrar til nyskaping og omstilling, og gode innovative prosjekter med internasjonale vekstmuligheter er spesielt høyt prioritert. Alle tilskudd som innvilges skal være innenfor EØS-avtalens regler for lovlig statsstøtte.

Distriktsutviklingstilskudd skal nyttes til delfinansiering av samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter som er viktige for å nå distriktspolitiske mål, og som ikke ville blitt realisert i samme grad uten tilskudd. Størrelsen på tilskuddet graderes fra 0 og opp til gjeldende maksimalsats i vedkommende geografiske virkeområde. Graderingen er normalt bestemt ut fra hva som er vurdert å være nødvendig for å utløse investeringen.

Etablererstipend er et stipend som kan innvilges personer som skal utvikle og etablere egen bedrift. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet og landbruk[25]. I hvert fylke blir det prioritert ut fra lokale forhold og behov. Generelt sett er etableringer som representerer noe nytt i regional, nasjonal og/eller internasjonal sammenheng, høyt prioritert.

[24] Noen steder fremgår det at det er brukt 111 mill kroner på etablererstipend. Forskjellen er at Nettverkskreditt da er inkludert i etablererstipend. Her er nettverkskreditt inkludert i bedriftsutviklingstilskudd mv.
25 Kunder med tilknytning til landbruksnæringa har en egen etablererstipendordning finansiert over Bygdeutviklingsmidlene.

Risikolån kan benyttes til de aller fleste prosjekter og investeringer som har med nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling å gjøre. Lånene dekker normalt den mest risikoutsatte delen av lånefinansieringen; toppfinansieringen, men policy er at det for store lån alltid skal finnes betryggende sikkerhet for en andel av lånet. Rentene ligger noe i overkant av de beste vilkårene som ellers oppnås i markedet, men er lave sett i forhold til risikoen. Kundeeffektundersøkelser har vist at risikolån er et virkemiddel som gir høy grad av addisjonalitet. Alt annet likt er også bruk av risikolån en mer effektiv virkemiddelbruk enn tilskudd.

Det er i 2008 bevilget 313 mill. kroner i risikolån, noe som er 93 mill. kroner mer enn i 2007. Som for landsdekkende innovasjonslån, merkes tydelig økt interesse for at Innovasjon Norge deltar med slike lån, og da først og fremst stimulert av økte begrensinger på muligheter for å oppnå finansiering i bankene, som følge av finansuro og konjunkturtilbakeslaget.

Det er i perioden avsatt 55 mill kroner til tapsfond, noe som utgjør 17,6 % av tilsagnene. Årsaken til den relativt lave avsetningen til tapsfond er at styret i Innovasjon Norge i februar besluttet å redusere avsetningen til tapsfond med 15 %-poeng i forhold til hva som er kalkulert risiko i den enkelte sak. Bakgrunnen for dette er at tapsfondet ved inngangen til 2008 ble vurdert å være større enn kalkulert risiko i porteføljen.

Sett under ett er aktivitetsnivået under denne budsjettposten vesentlig høyere i 2008 enn i 2007, noe som er muliggjort gjennom overførte bevilgninger fra tidligere år.

Innretningen av tilsagnene er lite endret fra 2007. 28 % av prosjektene under KRDs bevilgningsposter i budsjettet, inkl de midler IN mottar fra fylkeskommunene, er definert som kvinnerettede, noe som innebærer økning fra 2007, hvor andelen var 23 %. Sett i lys av føringen som ble gitt i oppdragsbrevet og føringer som nå gis om at andelen fra KRDs side ønskes økt til 40 % innen 2013, går andelen i riktig retning. Andelen er for øvrig lavest for risikolån, med 19 %.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
Risikolån	100(78)	67(56)	75(52)	81(67)	38(29)	63	56	2,8
Tilskudd	90(78)	53(48)	59(52)	72(54)	36(18)	78	78	2,9
E-stip	91(73)	59(55)	48(48)	67(46)	25(10)	82	74	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Effektindikatormålinger basert på kundeeffektmålinger gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen viser at både risikolån og tilskudd skårer høyt på addisjonalitet. Nesten ingen prosjekter i 2004-årgangen ville blitt gjennomført uten bistand fra Innovasjon Norge. Betydningen for overlevelse ligger omtrent på snitt, mens de distriktsrettede ordningene skårer relativt høyt på betydningen for eksport. Mange distriktsbedrifter driver med betydelig eksportrettet virksomhet og IN bidrar til å fremme dette arbeidet.

Som med andre låneordninger er effekten mht kompetanse og innovasjon mer begrenset, men E-stipendene og tilskuddet skårer relativt høyt på disse indikatorene og bidraget til samarbeid.

Kap 551.61 Kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift
Etter pålegg fra ESA ble systemet med regionalt differensierte satser vesentlig innskrenket etter 2003. Dette er bakgrunnen for ordningen. Fra 2007 gjelder imidlertid igjen generelt nedsatte avgiftssatser i mesteparten av det området som hadde nedsatte satser i 2003. Satsene er de samme som i 2003 med unntak for Tromsø og Bodø, som får en noe høyere generell sats. Innovasjon Norge har hatt forvalteransvaret for *deler av* de midlene som er bevilget som tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift i distriktene. Denne aktiviteten nedtrappes nå når generelt nedsatte avgiftssatser igjen er innført. Innovasjon Norge har i 2008 gitt tilsagn om 200,8 mill. kroner i slike tilskudd.

Kap 552.72 a) Nasjonale tiltak for regional utvikling (bevilgning for 2008: 151,5 mill. kroner)
Av årets disponible ramme på 191 mill kroner (inkl. bl.a. overførte midler fra 2007) er det innvilget tilsagn på 150 mill kroner på denne posten som er benyttet som følger (oppdragsbrevet i parentes):

KRDs Arbeidsmål 1.1
Utvikle lokale og regionale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping.
- Arena, NCE og bedriftsnettverk 43,5 mill kr (56)

KRDs Arbeidsmål 1.2
Øke innovasjonsevnen og innovasjonstakten i etablerte bedrifter:
- BIT-programmet, Kompetanseprogrammet, GRO-programmet, Designprogrammet 18,2 mill kr (20,5)

KRDs Arbeidsmål 1.3
Øke omfanget av lønnsomme etableringer
- NyVekst, ekstrasatsing for kvinner og entreprenørskap, Unge i fokus, Annen satsing på entreprenørskap, inkubatorstipend, FORNY 58,8 mill kr (48,5)

KRDs Tverrgående tema, tjenesteutvikling, analyser, profilering
- Kultur og næring, Kvinner i fokus, Storbyprosjektet, Regional omstilling, Analyser, Evalueringer, profilering mv 29,5 mill kr (26,5)

I tillegg kommer bevilgningen til ekstraordinære tiltak i Finnmark hvor det i 2008 er benyttet 3,4 mill kroner av en gjenstående ramme på 5 mill kroner.

For ARENA, NCE og regional omstilling ligger årets bevilgninger under arbeidsmålene for programaktiviteten nevnt i oppdragsbrevet for 2008. Dette skyldes i all hovedsak tidsforskyninger på prosjekter innenfor NCE.

Avviket for arbeidsmål 1.2 knytter seg til at Gro-programmet er stilt i bero, mens det er brukt noe mer midler innenfor kompetanseprogrammene, slik at avviket innenfor arbeidsmål-området er marginalt.

Det er innenfor arbeidsmålet ”økning av lønnsomme etableringer” et samlet sett høyere forbruk av midler enn budsjettert. Det er innenfor posten imidlertid vel 3 mill. kroner mindreforbruk på sentral ramme av Nyvekst og et merforbruk på nær 10 mill. kroner på inkubatorstipend. Dette skyldes at det helt på slutten av året kom opp en rekke inkubatorprosjekter. Sett i lys av finanskrisen, ble det ansett riktig å følge opp disse allerede i 2008.

Det største avviket under tverrgående tema knytter seg til storbyprosjektet, som har brukt noe mer enn budsjettert i 2008, mens forbruket året før var lavere enn budsjettert.

Midlene under post 72 har regional begrunnelse, men bruken har uspesifisert geografisk tilknytning. En relativt stor andel (62 %) av bevilgningen er geografisk uspesifisert. Dette er fellesprosjekter som er fylkes- eller kommuneoverskridende, men med regional begrunnelse.

Nær 1/3 av prosjektene er karakterisert som innovasjon og nesten alle på et relativt høyt innovasjonsnivå. Nær 1/3 av midlene har gått til utvikling av næringsmiljø/nettverk, som også er innovasjonsrettet. Totalt går derfor en betydelig del av midlene til innovasjonsrettede tiltak. 51 % av bevilgningene er til prosjekter som er internasjonalt rettet. I 2007 var dette 48 %.

43 % av prosjektene er kvinnerettede mot bare 24 % i 2007. 15 % av prosjektene er karakterisert som ungdomsrettede mot 9 % året før.

Effektindikatorer basert på kundeeffektundersøkelser gjennomført i 2008 blant prosjekter finansiert i 2004-årgangen viser at programmer som delfinansieres over denne posten skårer høyt både på addisjonalitet og på indikatorer som kompetanse (i særlig grad), innovasjon og samarbeid (det siste med unntak av FRAM, som ikke har det som intensjon). Effektene har i denne årgangen vært økende.

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
FRAM	100(82)	44(44)	56(56)	78(44)	0(5)	67	54	2
BIT	94(77)	32(23)	47(46)	47(31)	7(23)	88	88	3
NT	100(83)	40(17)	60(17)	50(33)	25(17)	71	50	3
Ink-stip	92(89)	58(75)	54(25)	73(44)	27(33)	100	93	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Kap 552.72 b) Nasjonale tiltak for regional utvikling – Tiltak og prosjekter i Finnmark

Med bakgrunn i Stortingets beslutning om å bevilge ekstraordinært 75 mill kroner til 11 kommuner i Finnmark, Vardø, Hasvik, Kautokeino, Porsanger, Loppa, Måsøy, Lebesby, Gamvik, Båtsfjord, Berlevåg og Nordkapp, ble det primo 2005 nedsatt en arbeidsgruppe, ledet av Erling Fløtten, som i april 2005 leverte en handlingsplan for bruk av midlene.

Basert på dette arbeidet fikk Innovasjon Norge forvaltningsoppdrag av KRD for 60,37 mill kroner av bevilgningen, gjennom brev 13. mai 2005 og 6. september 2005.

Arbeidet i 2008 er gjennomført i henhold til Fløtten-utvalgets prioriteringer av innsatsen i følgende kategorier:

1) Rask etablering av nye varige arbeidsplasser.
2) Utvikling av forretningsplaner til nye arbeidsplasser innen 3 år.
3) Etablering av utviklingsmiljø for næringsutvikling. Nye arbeidsplasser over tid.

I forbindelse med Fløttenutvalgets arbeid kom det inn over 200 prosjektforslag. Etter en betydelig sorteringsjobb ble de første bevilgningene gjort høsten 2005. I løpet av 2005

og 2006 ble så godt som hele bevilgningen tildelt. I 2008 er det gitt 8 nye tilsagn med tilsagn på 3,4 mill. kroner, med bakgrunn i at deler av tidligere tilsagte midler var annullert.

I de 11 kommunene ble det gitt samlede tilsagn i 2008 på øvrige virkemidler fra IN i størrelsesorden 152 mill. kroner ekskl rentestøtte landbruk, herav ca 15 % i form av tilskudd. Totalt bevilgede virkemidler til disse kommunene er mer enn fordoblet fra 2007. Det er lån til fiskeflåten som kan tilskrives den store økningen. Bevilgede tilskudd er nesten nøyaktig det samme som i 2007.

Midlene i programmet har i praksis vært disponert nærmest fullt ut siden utgangen av 2006 og nye prosjekter har i hovedsak vært bevilget av midler knyttet til annulleringer. Vi har pr. i dag registrert 37 tilsagn til prosjekter som er avsluttet og midlene utbetalt, ytterligere 8 tilsagn er delutbetalt og 8 er bevilget og ikke utbetalt; til sammen 53 tilsagn (ekskl. adm., SIVA og påfyll næringsfond). Om lag 48 mill. kroner har gått til bedrifter direkte eller til bedriftsprosjekter med flere deltakende bedrifter.

Siden tilgangen på nye prosjekter i programmet nå er relativt liten, ser vi det som mest interessant å se på resultatene av hele programmet. Ut fra ovenstående kategorisering av prosjektene (kort, mellom og lang sikt) har vi rubrisert resultater som følger (vi har beholdt prosjektene i de samme kategoriene som i fjorårets rapport; endringer i for eksempel forventet antall årsverk skyldes annulleringer og dermed har andre prosjekt i stedet kommet inn i vurderingen gjennom nye tilsagn):

Resultater kategori 1, "rask etablering av arbeidsplasser":
Omlag 12,5 % av bevilgningene til bedriftsprosjektene er prioritert til kategori 1. Her var det forventet resultater rundt 27 årsverk innen 1 år. Resultatet pr 31.12.2008 er 28 årsverk mot 7 -8 årsverk pr 31.12.2007. Dette til tross for at en relativt stor satsing mislyktes (forventet 12 årsverk). Én vellykket satsing mer enn oppveide dette tapet.

Resultater kategori 2, "utvikling av forretningsplaner til nye arbeidsplasser om 3 år":
Omlag 26 % av bevilgningene ble prioritert til kategori 2. Her er forventet resultat 106 årsverk i løpet av 3 år. Så langt har midlene utløst ca 85 årsverk, mot 55 ved forrige årsrapportering. Her prioriteres arbeidet mot utvikling av prosjektideer til gründere og andre som er opptatt av å etablere egne bedrifter. Måloppnåelsen vil være avhengig av at flertallet av de litt større satsingene lykkes. Utsiktene ser i øyeblikket bra ut, hvor det bl.a. ser positivt ut for deler av reiselivssatsingen i Kautokeino, samt en del av den marine satsingen i Båtsfjord. Særlig den marine satsingen vil imidlertid kunne påvirkes av finansuroen.

Resultater kategori 3, "utviklingsmiljø for næringsutvikling, arbeidsplasser over tid":
Omlag 43 % av bevilgningene ble prioritert til kategori 3. Her forventes det resultater på ca 90 årsverk i løpet av 5 år. Så langt har midlene utløst ca 16 årsverk, mens det ved fjorårets rapportering ble medlt om 30. Her prioriteres arbeidet mot utvikling av næringsmiljøer, utvikling av prosjektideer til gründere og andre som er opptatt av å etablere egne bedrifter, samt å tiltrekke nye næringer til kommunene. Mininæringshagene i Båtsfjord, Nordkapp og Berlevåg er blant satsingene. Innovasjon Norges nettverks- og kompetanseprogram for sjømatnæringene er her vår største egeninitierte satsing. Måloppnåelsen vil avhenge av at satsingene på nye arter i oppdrett og om utnyttelse av kongekrabben lykkes. Dette er risikofullt og derfor vanskelig å forutsi. For øvrig er det umulig å måle resultatene i sysselsetting av for eksempel kompetansesatsingene og næringshagene på samme måte som i enkeltbedriftsatsingene. Vi har ikke tatt med noen form for anslag på disse områdene, som i forventede resultater utgjør 50 årsverk inkl. prosjektet ”Porsangerfjorden tilbake til livet”.

Avklaringer i forhold til NHDs Kap 2421 post 70
En arbeidsgruppe oppnevnt av NHD, bestående av representanter fra NHD, KRD, LMD, FKD, fylkeskommunene og Innovasjon Norge jobbet i 2008 med avklaringer av problemstillinger knyttet til NHDs kap 2421 post 70. I tilknytning til dette arbeidet ble KRD og Innovasjon Norge bedt om å avklare forskjellen i oppfatning av oppdragsbrevet fra KRD. KRD og Innovasjon Norge hadde flere møter om saken og konkluderte i juni med at en felles forståelse av oppdragsbrevet var at en andel av post 72 for spesifikke program, satsinger og tjenester skulle brukes til drift/administrasjon hos Innovasjon Norge, og bli overført fra NHDs post 70 til KRD. I Statsbudsjettet for 2009 er 19,2 mill. kroner overført fra NHDs kap. 2421 post 70 til KRD kap. 552 post 72.

NyVekst
NyVekst er en ny finansieringsordning som ble lansert medio februar 2008. NyVekst skal bidra til å utløse og realisere potensialet for vekst i nyetablerte eller unge bedrifter lokalisert innenfor det distriktspolitiske virkeområdet, sone III og IV. Noe av det nye ved NyVekst er at man for første gang under gitte forutsetninger kan finansiere *driftskostnader* etter nærmere spesifiserte kriterier. NyVekst har en tentativ ramme på 40 mill kr. 35 mill kr er fordelt gjennom Fylkeskommunene til IN DK (Kap 551, post 60), dog slik at de fleste fylkeskommuner ikke har øremerket midlene og det er trolig også varierende i hvilken grad det er foretatt påplussing for Nyvekst i rammene. Innovasjon Norge sentralt er tilført disposisjonsmulighet for 5 mill kr fra KRD (Kap 552, post 72).

Med eksisterende rammer vil NyVekst kunne bidra til delfinansiering av 1-3 bedrifter pr fylke. Det er derfor lagt opp til en grundig utvelgelsesprosess for å finne bedrifter med betydelig vekstpotensial og som samtidig kan tilfredsstille de spesielle kriterier som er lagt til grunn for NyVekst.

Det er i 2008 gitt tilsagn til 29 NyVekst-bedrifter på til sammen 20,7 mill. kroner, herav 1,7 mill kroner av sentral ramme. Tilsagnene er fordelt på fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud, Telemark, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms. Det er en ambisjon å nå en andel på 40 % kvinnerettet. Faktisk andel i 2008 er 40,5 % i forhold til kroner og 41,4 % i forhold til antall.

Innovasjon Norge la ned et vesentlig arbeid første halvår 2008 for å informere om NyVekst, fastlegge utvelgelsesskriterier og sette i gang prosesser i aktuelle bedrifter som gjør at de kan oppfylle forutsetning for finansiering. Tilsagnsvolumet har i henhold til forventingen tatt seg opp ut over året.

GRO-programmet
Programmet er inntil videre stoppet. ESA har reist spørsmål om GRO-programmet i forbindelse med arbeid med ny notifisering.

Søknader til GRO-programmet er i 2008 forsøkt behandlet av Innovasjon Norges distriktskontor innenfor andre finansieringstjenester.

Satsingen på kultur og opplevelsesnæringene (4 mill)
Det er avsatt 4 mill. kroner av posten til denne satsingen i 2008. I tillegg er det overført 6,6 mill. kroner fra 2007. Bare 4,4[26] mill. kroner av disponible midler er benyttet i 2008.

Innovasjon i Nord-Norge / Nordområdestrategien
KRD la opp til en særskilt innsats i Nord-Norge på 10 mill. kroner i 2008 for å støtte opp under Regjeringens nordområdestrategi. Midlene skulle brukes til å styrke det

[26] Beløpet inngår i forbrukstallet under gruppen Tverrgående tema, tjenesteutvikling, analyser, profilering ovenfor.

innovasjonsrettede arbeidet i landsdelen, blant annet med vekt på regionale næringsklynger med stort innovasjonsfokus, nye kunnskapsintensive næringer og styring av entreprenørskap. Dette gjelder særlig fellessatsinger innen olje/gass og reiselivsnæringene. Innovasjon Norge har i brev av 6. mai 2008 kommet med innspill til hvordan midlene bør benyttes innenfor disse to områdene.

Innen reiseliv har vi bl.a. pekt på at reiseliv er prioritert område i VRI-sammenheng i alle de tre nordnorske fylkene. Videre er det reiselivsprosjekter (igangværende og planlagte) under Arena-programmet i de samme fylkene. Vi har foreslått at de ulike prosjektene og initiativene ses i nær sammenheng med sikte på fylkesovergripende koplinger og synergier.

Innen olje og gass har vi foreslått at de nordnorske interessene samler seg og avklarer felles interesser og ambisjoner og inviterer sørnorske miljøer til samarbeid. Her vil det kunne være aktuelt å spille på igangværende prosjekter bla innenfor NCE- og Arena-programmene.

Innovasjon Norge vil sammen med Forskningsrådet og SIVA ha fortsatt dialog med KRD om oppfølging av regjeringens nordområdeinitiativ.

5.5 Landbruks- og matdepartementets budsjettposter

Følgende endringer i forhold til 2007 ble signalisert i oppdragsbrevet for 2008:

- Operativt og administrativt arbeid knyttet til VSP mat, Bioenergiprogrammet og Utviklingsprogram for grønt reiseliv belastes ordningene/programmene.
- Operativt og administrativt arbeid knyttet til de faglige møtearenaene belastes ordningene/programmene.
- Ny oppgave: Økonomiske virkemidler og matpolitiske mål.
- Ny oppgave: Bocuse d'Or.
- Ny oppgave: Operativt og administrativt arbeid knyttet til evaluering av de fylkesvise BU-midlene.

Kort om de nye oppgavene i 2008:
LMD ga i sitt oppdragsbrev for 2008 til Statens landbruksforvaltning (SLF) institusjonen i oppdrag å vurdere de økonomiske virkemidlene i landbrukspolitikken sett i forhold til matpolitiske mål. I tillegg til virkemidler som ligger innenfor SLF sitt forvaltningsområde skulle virkemidlene som forvaltes av Innovasjon Norge vurderes. Innovasjon Norge har deltatt i dette arbeidet første halvår 2008 og rapporten fra SLF ble levert LMD 31. mars 2008.

Arbeidet med profilering av småskala matproduksjon har hatt høy prioritet i 2008. Bocuse d'Or Europe - det første europamesterskapet i kokkekunst - ble avviklet i Stavanger 1. og 2. juli. Innovasjon Norge koordinerte den offisielle norske deltakelsen på vegne av Utenriksdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet gjennom en samarbeidsavtale med Bocus d'Or. Samarbeidspartnere var Eksportutvalget for fisk, Opplysningskontoret for kjøtt og det regionale partnerskapet. Arrangementet ble en strålende suksess for profilering av norske råvarer, norsk matkultur og norske reiselivsopplevelser.

Riksrevisjonen la i januar 2008 fram en forvaltningsrevisjon av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene og matprogrammet. Bl.a. i forlengelsen av dette, har Innovasjon Norge bistått Landbruks- og matdepartementet i å utforme konkurransegrunnlag for en evaluering av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene. Innovasjon Norge har dessuten bidratt med faglige innspill til evalueringen og med å skaffe til veie nødvendige kundedata.

Vi har ellers følgende kommentarer til de ulike kapittelpostene:

Kap 1149.50 Innlandet 2010
Det ble satt av 20 mill. kroner på LMDs budsjett for 2006 til oppfølging av prosjektet Innlandet 2010. Det var en forutsetning at midlene skulle fordeles over en periode på 3-4 år. Det er i 2008 bevilget 5,3 mill kroner til ulike prosjekter.

Innlandet 2010 er et innovasjonsprosjekt som har til hensikt å oppnå økt bedrifts-etablering og nyskaping i Innlandet. Midlene skal brukes innenfor de fire prioriterte handlingsområdene landbruksbasert industri, bioenergi, landbruksbasert reiseliv og bioteknologi. Midlene skal sees i sammenheng med andre satsinger i Innlandet i regi av Innovasjon Norge (Arena og NCE), SIVA og Forskningsrådet.

Kap 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram (bevilgning for 2008: 35 mill. kroner)
Det er i 2008 bevilget 33,9 mill kroner fra Trebasert innovasjonsprogram.

Trebasert innovasjonsprogram skal bidra til økt bruk av tre. Programmet er i stor grad rettet mot innovasjon i bedrifter. Programmet er en del av Landbruks- og matdepartementets satsing på næringsutvikling hvor økt avvirkning av skog er sentralt. Gjennom både sentrale og regionale prosjekter arbeides det nå proaktivt for å øke utviklingsaktiviteten innenfor sektoren.

Satsingen med regionale pådrivere for å stimulere til økt innovasjon i bedriftene er videreført og intensivert i 2008. Sammen med at ESA i desember godkjente støtte til FoUI, regner man med at dette vil resultere i økt pågang av prosjekter i 2009. Programmet har i tillegg fått utvidet rammen for 2009 med 20 millioner gjennom regjeringens tiltak for arbeid som ble lagt fram 26. januar 2009.

For det tidligere treprogrammet har Innovasjon Norge i 2008 lagt ned store ressurser i gjennomgang av saker som følge av kjennelsen i ESA om at programmet ikke er forenlig med EØS avtalens bestemmelser om statsstøtte.

Trebasert Innovasjonsprogram var ikke introdusert i 2004 da de kundene som inngår i kundeeffektundersøkelsen i 2008 fikk sine tilsagn. Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen for det tidligere treprogrammet (VSP skog) er imidlertid slik:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
VSP-skog	89(100)	44(25)	44(11)	75(38)	14(11)	88	75	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Det tidligere treprogrammet viser til relativt høy addisjonalitet, men har noe mindre betydning for overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Effekt på kompetanse og innovasjon ligger over snittet for alle Innovasjon Norges tjenester.

Kap 1150.50 Til gjennomføring av jordbruksavtalen (bevilgning for 2008: 158,5 mill. kroner[27])

Det er gitt følgende tilsagn fra Innovasjon Norge i 2008:

- Verdiskapingsprogram for matproduksjon 68,6 mill kr
- Sentrale BU-midler 16,2 mill kr
- Investeringsmidler i frukt og grøntsektoren 15,3 mill kr
- Utviklingsprogram for grønt reiseliv 26,1 mill kr
- Bioenergiprogrammet 46,9 mill kr
- Administrasjon av ordninger under LUF[28] 1,8 mill kr
- Fylkesvise BU-midler (se nedenfor)

Verdiskapingsprogrammet for mat (VSP-Mat) skal legge til rette for utvikling og produksjon av norske matvarer. Formålet er å styrke konkurransekraften og øke lønnsomheten for både primærprodusenten i landbruket og resten av verdikjeden. For å

[27] Udisponerte midler fra 2007 samt inndratte midler i 2008 kommer i tillegg.
[28] LUF = Landbrukets utviklingsfond

lykkes må det fokuseres sterkere på markedet og de muligheter det gir til å ta ut en større fortjeneste for produsentene.

Det er i 2008 etablert et utvidet tilbud til erfarne bedrifter som ønsker å vokse (vekst-bedriftene). Satsingen ble lansert av landbruks- og matminister Lars Peder Brekk oktober 08, og er en del av regjeringens mål at innen 2020 skal 20 prosent av omsatt mat i dagligvarehandelen være norske matspesialiteter.

Innovasjon Norge har hatt en sentral rolle de store i mat- og profileringsarrangementene *Internationale Grüne Woche - IGW* (Berlin jan 08), *Bocus d'Or Europe* (Stavanger, juli 08) og *Matstreif* (Oslo, okt 08).

Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning ble i 2008 engasjert til å forestå en ny evaluering av VSP mat med vekt på lønnsomhet samt effekt for primærleddet. Resultatene fra denne evalueringen skal foreligge til jordbruksforhandlingene våren 2009.

Sentrale bygdeutviklingsmidler (BU-midler) er bedriftsovergripende utviklingsmidler for å fremme utvikling innen f.eks. en bransje eller landbruksproduksjon. Midlene disponeres av Landbruks- og matdepartementet i samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. I detaljrapporten om programmer og satsinger, er det også redegjort noe mer for prosjektene.

Investeringsmidler i frukt og grøntsektoren. Dette er øremerkede midler avsatt ved jordbruksforhandlingene 2007 til fruktpakkeri i Buskerud/Vestfold, investeringstiltak ved Eliteplantestasjon i Sauherad og settepotetanlegg i Overhalla. Midlene disponeres av Landbruks- og matdepartementet i samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Midlene er disponert 2. halvår 2008.

Utviklingsprogram for grønt reiseliv. Etablert som eget program ved jordbruksforhandlingene 2006, var tidligere en del av de sentrale bygdeutviklingsmidlene Programmet skal bidra til å videreutvikle de ressurser som gården og bygda rår over. Med grønt reiseliv menes her at bruken av natur- og kulturressurser skal skje på en bærekraftig måte, og at utviklingen av reiselivsproduktet i stor grad skal bygge på lokal kultur og tradisjoner kombinert med kunnskap om markedet. Hovedmålet for programmet er økt verdiskaping og bedriftsøkonomisk lønnsomhet basert på mat, kultur, natur og aktivitetsbaserte opplevelser.

Programmet har i 2008 opplevd økt interesse, og det er igangsatt flere spennende utviklingsprosjekter. Markedsføringsprosjektene og temaprosjektene er videreført med godt resultat.

Formålet med *Bioenergiprogrammet* er å videreutvikle bioenergi som forretningsområde for jord- og skogbruksnæringen. Programmet skal stimulere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. I tillegg til å gi økt verdiskaping i landbruket skal det legges vekt på de ringvirkninger og den kompetanseeffekt som programmet kan bidra til. Målgruppa til programmet er både de som skal selge varme fra bioenergi og de som skal ta i bruk bioenergi i egen næring.

Det har vært vekst på alle viktige områder for programmet i 2008. For føste gang er etterspørselen etter investeringsmidler vesentlig større enn den årlige tildelingen. I tillegg til økning i bruk av midler, øker også energimengde konvertert til Bioenergi. Første ferdigstilte anlegg for biogass ble åpnet i Halden i juni. Det ble i siste halvår arbeidet mye med forberedelser for notifisering av bioenergiprogrammet. ESA godkjente notifiseringen 18. februar 2009.

Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen for VSP Mat-programmet:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe-tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
VSP-mat	88(88)	43(29)	49(25)	70(41)	10(6)	85	79	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

VSP-mat har relativt høy addisjonalitet. Programmet har skåret relativt lavt på betydningen for overlevelse og lønnsomhetsutvikling, men betydningen har vært økende, og nærmer seg snittet for alle tjenester. Betydningen er økende også mht til økt omsetning på nasjonale og internasjonale markeder. VSP-mat ligger for 2004-årgangen over snittet for Innovasjon Norge mht til forventet effekt på kompetanse, innovasjon og samarbeid.

Som nevnt har VSP-mat også vært spesifikt evaluert i 2008/2009 (NILF). Det blir spennede å se hva denne evalueringen avdekker i forhold til måloppnåelse, herunder effekter for primærprodusenten.

Kap 1150.50 Fylkesvise BU-midler (ramme for tilskudd: 290,9 mill. kroner, låneramme for rentestøtte: 676,7 mill. kroner)

Det er gitt følgende tilsagn fra Innovasjon Norge i 2008:

- Tilskudd tradisjonelt jord- og hagebruk 229,6 mill kr
- Tilskudd utviklingstiltak/nye næringer 90,7 mill kr
- Lånebeløp for rentestøtte, tradisjonelt jord- og hagebruk 657,7 mill kr
- Lånebeløp for rentestøtte, utviklingstiltak/nye næringer 77,9 mill kr

I tillegg er det innvilget 7,9 mill. kroner i risikolån til landbruket i 2008. Det er gjort tapsfondsavsetninger fra BU-midlene på totalt 1,1 mill. kroner for å møte eventuelle framtidige tap på disse risikolånene.

Investeringsviljen i landbruket er stor, noe som merkes ved stor etterspørsel etter både lån og tilskudd innen det tradisjonelle landbruket. Det er også økende etterspørsel etter finansiering av næringsutviklingsprosjekter knyttet til tilleggsnæringer som grønt reiseliv, lokalprodusert mat, grønn omsorg/Inn på tunet og bioenergi, men etterspørselen varierer mellom fylker/regioner.

Bygdeutviklingsmidlene er ulike tilskuddsordninger med formål å legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig og lønnsom verdiskaping med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Innovasjon Norge forvalter bedriftsrettede BU-midler til:

1. *Etablererstipend*
2. *Bedriftsutvikling*
3. *Investeringer*
4. *Generasjonsskifte*
5. *Andre tiltak*

Det er gjennom fylkesvise strategier fastsatt regionale retningslinjer for hvor store tilskudd en kan få.

Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen:

Tjeneste	Høy og middels addisjon-alitet	Stor betyd-ing for over-levelse	Stor betyd-ning for lønn-somhets-utvikling	Andel med Betydning for økt om-setning. % økning.	Andel med Betyd-ning for økt eksport. % økning.	Gjennom-snitt antall områder økt kompetanse	Gjennom-snitt antall områder økt innovasjon	Gj. snitt antall sam-arbeids-partnere
BU totalt	77(65)	57(50)	57(53)	78(67)	7(6)	1,8(1,5)	1,6(1,7)	2,2(2,3)
BU trad.	73(62)	66(61)	68(58)	81(65)	7(8)	1,3(1,0)	1,4(1,5)	1,7(1,8)
BU tillegg.	83(66)	52(41)	49(59)	80(80)	4(6)	2,3(2,4)	1,9(2,0)	2,6(2,7)
BU-stipend	80(71)	42(33)	42(22)	70(71)	9(5)	2,5(1,8)	1,7(1,9)	3,1(3,1)
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	2,8	2,2	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007).

BU-midlene har hatt relativt lave skår på flere av indikatorene tidligere. Dette er fremdeles tilfelle, men vi ser at det er visse endringer på gang. Addisjonaliteten har vært økende når det gjelder alle ordningene, men ligger fremdeles under snittet for samtlige ordninger. Stort sett er det økning også på øvrige indikatorer.

Betydningen for overlevelse er forholdsvis høy, særlig gjelder dette innenfor tradisjonelt landbruk. Betydningen for lønnsomhetsutvikling og økt omsetning er forholdsvis høy når det gjelder tradisjonelt landbruk, men har vært synkende på nye næringer. Effektene på kompetanse, innovasjon og samarbeid er fremdeles relativt lav, bortsett mht samarbeid når det gjelder BU-stipendet.

Den lave skåren på flere av indikatorene er kan hende ikke til å undres over da en stor andel av de fylkesvise BU-midlene går til tradisjonelle investeringer der målet er å vedlikeholde og effektivisere produksjonsapparatet innenfor kvotebaserte eller sterkt regulerte produksjoner. Betydning for økt eksport er for eksempel en lite relevant effektindikator for tradisjonelle investeringer. Men skåren innenfor tilleggsnæringer er også lav når det gjelder eksport, og synkende fra i fjor. Dette kan kanskje skyldes at de som starter med tilleggsnæringer i landbruket stort sett satser på det nasjonale markedet og i mindre grad satser på prosjekter med stort eksportpotensial.

Kap 1151.51 Verdiskapingsprogrammet for reindrift (bevilgning for 2008: 7,7 mill. kroner)

I tillegg til årets ramme, ble det overført 5,5 mill. kroner fra 2007 slik at disponibel ramme for 2008 var 13,2 mill. kroner. Det er i 2008 bevilget 13,0 mill kroner fra programmet. Innen VSP-rein er det nå like stort fokus på etablerte foredlingsanlegg som tidligere er innvilget støtte, som på alle andre satsinger i programmet til sammen. I hovedsak gjelder dette tilleggsinvesteringer og kompetansehevende tiltak i samsvar med programmets reviderte strategi. På bakgrunn av evalueringa i 2007 arbeides det med å øke satsinga på nettverk.

Formålet med verdiskapingsprogrammet for rein (VSP Rein) er å øke verdiskapingen i næringen, slik at det kommer reineierne til gode. Verdiskapingsprogrammet for reindrift ble etablert i 2001, som en del av reindriftsavtalen mellom staten v/ Landbruks- og Matdepartementet og reindriften v/ bransjeorganisasjonen NRL. Programmidlene avsettes årlig over reindriftsavtalen. Programmet er bedriftsrettet, med fokus på utviklingsprosjekter i eksisterende bedrifter og nyetableringer.

Kap 1151.51 Konfliktforebyggende tiltak mellom reindrift og jordbruk (bevilgning for 2008: 1,4 mill. kroner)
Innovasjon Norge har i 2008 gitt tilsagn om knapt 1,2 mill kr. fra ordningen. Det vises til egen rapport om ordningen i heftet med detaljrapporter.

Klagesaksbehandling
Det er etablert klagerett for BU-midler, VSP-mat og VSP-reindrift.

Hovedstyret i Innovasjon Norge har delegert beslutningsfullmakt i klager over vedtak i BU-saker til en BU-klagenemnd. Innovasjon Norges klagenemnd (for BU-saker og VSP-mat) består av 3 medlemmer fra INs hovedstyre og 2 eksterne medlemmer fra hhv. Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukerlag. Ved årsskiftet hadde klagenemnda følgende sammensetning:

Eli Blakstad, leder
Elin Tveit Sveen
Harald Milli
Anders Huus
Odd Grøstad

Klagenemnda for VSP-Reindrift besto av:

Eli Blakstad
Elin Tveit Sveen
Harald Milli
Johan Mathis Turi
Laura Jåma Renfjell

Klagenemnda fattet i møte 23.05.06 vedtak om delegering av beslutningsfullmakt til adm.dir/kredittdir. innenfor nærmere fastsatte rammer. Kredittdirektør har fattet vedtak i klagesaker i hht denne beslutningsfullmakten. I 2008 (fram til 01.07.08) har kredittdirektør fattet vedtak i 13 saker.

Med bakgrunn i en klage til Sivilombudsmannen har ombudsmannen stilt spørsmål ved gyldigheten av ovennevnte delegasjonsfullmakt. Landbruks- og matdepartementet har senere meddelt Innovasjon Norge at Klagenemnda ikke har hjemmel for å delegere beslutnings-myndighet. Klagenemnda har etter dette tatt alle nye klagesaker til behandling i nemnda. I 2008 har Klagenemnda fattet vedtak i 35 saker.

Det er i 2008 dermed behandlet 48 klagesaker. Nær 70 % av klagesakene gjelder klage på vedtak vedrørende investering i driftsbygning innen tradisjonelt landbruk. Dette gjenspeiler til en viss grad den store søknadspågangen i forhold til tilgjengelige midler innen tradisjonelt landbruk.

Antall klagesaker i 2008 er ca 25 % lavere enn i 2007. Omgjøringsprosenten var 4,2 %, på samme nivå som forrige år (ca 4,5%).

Det ble i 2008 ikke behandlet noen saker i klagenemnda for VSP-Reindrift.

5.6 Fiskeri- og kystdepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 la FKD vekt på at Innovasjon Norge må utvise forsiktighet med bevilgninger som kan forsterke overkapasitet i relevante deler av flåte, industri og akvakultur. Samtidig ble IN bedt om å følge opp regjeringens ferskfiskstrategi på relevante områder med betydning for næringsutvikling. Dette gjelder særlig tiltak som bidrar til bedre samarbeid i verdikjeden generelt, og i særlig grad mellom havbruks- og villfisknæringen, knyttet til økt tilførsel av fersk råstoff og felles infrastruktur som mottaksanlegg og slakterier.

Innovasjon Norge har et nært samarbeid med Forskningsrådet og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond, selv om de ikke følger vår mer spissede strategi mot markedsorientering. De viktigste samarbeidspartnerne i utvikling og gjennomføring av programmer innenfor marint område er næringens organisasjoner, Eksportutvalget for fisk og fylkeskommunene. I operasjonaliseringen er det et nært samarbeid med bedriftene i næringen som bruker våre tjenester.

Kap 2415.75 Marint verdiskapingsprogram (bevilgning for 2008: 65 mill. kroner)
Innovasjon Norge utarbeidet i 2005 et markedsorienteringsprogram for å bedre konkurranseevnen og lønnsomheten i norsk sjømatnæring. I statsbudsjett for 2006 ble programmet tildelt en ramme på 40 mill. kroner, i 2007 ble rammen økt til 65 mill. kroner. Marint verdiskapingsprogram (MVP) ble i denne forbindelse også utvidet med to nye aktiviteter rettet mot utviklingstiltak og tiltak for å styrke utviklingen av lønnsomme sjømatbedrifter i områder med særlig omstillingsbehov. MVP er videreført på samme nivå i 2008.

Viktigste element i MVP er mobilisering av kommersielle bedriftsnettverk mot marked. Alle deler av sjømatnæringen er aktuelle. Primærkravet til å bli tatt inn i ordningen, er vilje til forpliktende, langsiktig samarbeid innen nettverket. I tillegg tilbyr programmet kompetansetjenester og felles internasjonaliseringstiltak for å støtte MVP - nettverkenes, men også enkeltbedrifters verdikjeder for sjømat. Målet er å øke verdien pr produsert kg samt å skape langsiktige relasjoner med kunder i markedet.

MVPs plattform fra 2006 videreføres – med innretning mot å styrke sjømatnæringens verdikjeder mot markedet gjennom 6 aktivitetsområder: markedsrettede nettverk, kompetanseprogram, traineeprogram, felles internasjonaliseringstiltak, områder med spesielle omstillingsbehov samt utviklingstiltak.

Innovasjon Norge har gitt tilsagn om 46 mill. kroner under programmet i 2008 mot 51 mill. kroner i 2007.

Nettverksaktiviteten er det tyngste satsingsområdet i programmet med mål på 30 nye forprosjekt og 10 nye hovedprosjekt årlig. I 2008 er igangsatt 23 forprosjekt og 15 hovedprosjekt. De 15 hovedprosjektene bevilget i 2008 omfatter 75 bedrifter, og fordeler seg geografisk langs hele kysten.

Avtalen med NHH om markedsorientert kompetanseprogram for sjømatnæringen (30 studiepoeng) er videreført i 2008, fulltegnet med 29 deltagere, herav 37 % kvinner. Tilbudet får gode tilbakemeldinger, både når det gjelder kompetanseutvikling og forventet utbytte ved økt lønnsomhet og konkurransekraft, samt utbytte i form av nettverk og samarbeid i næringa. Oppsummering fra 2008 er tilnærmet 100 % måloppnåelse (28 av 29 personer gjennomførte og bestod eksamen).

Trainee-ordningen var ferdig utviklet i 2007 med Apriori som leverandør. De første traineene ble utplassert ved årsskiftet 2007/2008. I alt er det valgt ut 9 traineer, i første omgang etter rekrutteringsprosesser. Traineene har gjennomgått flere samlinger hvor temaene var teambygging og utforming av målrettede handlingsplaner for utenlandsoppholdene. Målet for 2008 er oppnådd med kompetanseoverføring fra marked koordinert av INs utekontor.

Gjennom felles internasjonaliseringstiltak er målet å overføre markedskompetanse til norske bedrifter. I dette arbeidet utnytter vi hele organisasjonen, kontorene i utlandet, distriktskontorene i Norge og hovedkontorets Matavdeling (LAMA) sammen med messeavdelingen. Vi samarbeider nært med EFF. Viktige sjømatmesser hvor vi har har profilert Innovasjon Norge og norsk sjømatnæring: European Seafood Exposition, Brussel, World Food Moscow, SIAL, Paris, NorFishing, Trondheim, Seoul Food and Hotel Exhibition og China Fisheries and Seafood Expo. På de største messene arrangerte vi også markeds- og fagseminarer for norske sjømatbedrifter.

I tillegg ble sjømat tungt profilert under kokkekonkurransen Bocuse d'Or Europa som gikk av stabelen i Stavanger juli 2008. Innovasjon Norge hadde ansvaret for profileringsprosjektet på vegne av 4 departementet og Innovasjon Norge.

I forhold til oppdraget knyttet til områder med spesielle omstillingsbehov ble det i mai 2008 arrangert oppstartssamlinger i sju regioner med til sammen 25 kommuner. I denne startfasen ble lokale konkurransefortrinn, bærekraftig utvikling i et utvidet begrep og samarbeid mellom forskjellige næringer satt på dagordenen. Målet er å skape ny optimisme med varige, lønnsomme lokale aktiviteter som skal nå ut til et globalt marked. I denne fasen gjennomførte vi totalt 3 bedriftssamlinger på hver av de 7 arenaene hvor motivasjon, kompetanse, design og marked var gjennomgående tema. Totalt 199 personer fordelt på 164 bedrifter har vært involvert på bedriftssamlingene.

I november 2008 gikk vi i gang med fase 2, hvor bedriftene får individuell konsulenthjelp til å konkretisere sine ideer og konsept. Videre bistår konsulentene med prosjektplanlegging og finansieringssøknad til Innovasjon Norge. I dag jobbes det med 52 konkrete prosjekter langs Norges kyst i programmet og flere står på trappene. Bedriftene vil kunne få bistand til sine ideer og prosjekter helt frem mot sommeren 2010.

Kundeeffekter
Mht Kundeeffektundersøkelsene inngår kun to respondenter i etterundersøkelsen av 2004-årgangen, som måler effekter.

Vi har imidlertid Marint innovasjonsprogram med i de siste tre årgangene førundersøkelser, som måler *forventninger* til effekter. I henhold til disse undersøkelsene, er addisjonaliteten relativt høy, hele 87 %. Bidraget til kompetanse, innovasjon og samarbeid er økende, og ligger over snittet for alle ordningene. Bidraget til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhet har også vært økende i perioden 2005-2007.

Kap 1050.76 Tilskudd til strukturtiltak/kapasitetstilpasning (bevilgning for 2008: 22,5 mill. kroner)
Strukturfondet for kapasitetstilpasning av fiskeflåten ble etablert pr. 01.07.2003 for en periode på fem år. I samsvar med dette ble avgiftsinnkrevingen som delvis har dannet grunnlag for fondet, avsluttet pr. 30.06.2008. Ordningen skal nå evalueres.

Det har vært gjennomført én utlysings- og behandlingsrunde våren 2008. Alle som søkte og oppfylte kravene fikk søknaden innvilget; til sammen 40 søknader på samlet 20,3 mill. kroner. Det var som vanlig flest søkere fra nord; fra de fire nordligste fylkene ble det innvilget 27 søknader på til sammen ca. kr 12,9 mill. Som vanlig har de fleste rettigheter innen gruppe I, de øvrige har makrell- og/eller silderettigheter.

Selv om det ble gitt tilsagn på over kr 20 mill. i 2008, blir det på grunn av frafallet en del midler igjen når ordningen oppsummeres. FKD har derfor besluttet at restmidlene (i størrelsesorden kr 9-10 mill.) skal utlyses i en ekstra runde i 2009.

5.7 Utenriksdepartementet

Forvalter av EØS-midler

25. juli 2007 ble avtalen om å utvide EØS-avtalen med Romania og Bulgaria undertegnet. Gjennom denne utvidelsen vil disse to landene bli omfattet av EØS-finansieringsordningene. I den forbindelse undertegnet landene bilaterale samarbeidsavtaler med Norge. Dette innebærer at Norge skal bidra med 48 millioner Euro i Romania og 20 millioner Euro i Bulgaria over to år. Midlene skal gå til prosjekter som fører til sosial og økonomisk utvikling i de to nye medlemslandene. Innovasjon Norge har fått i oppgave å forvalte samarbeidsprogrammene på vegne av Utenriksdepartementet. Midlene må være fordelt innen 30. april 2009. Prosjektene som mottar støtte, skal være gjennomført og betalt innen 30. april 2011.

Programmene ble lansert i Norge, Romania og Bulgaria i november 2007. De er senere lansert og presentert i en rekke regionale seminar i Norge og i mottakerlandene.
Et sentralt prinsipp i ordningene er at det vil bli stilt krav om partnerskap med norsk aktør for å kunne søke støtte.

Satsingsområdene er energi, klima/miljø, bærekraftig produksjon samt prosjekter som relaterer seg til Schengen/justisområdet (Bulgaria) og Helse (Romania).
Den viktigste informasjonskanalen om samarbeidsprogrammene er www.norwaygrants.org. Her finnes all informasjon om regelverk, sektorer, kriterier, søknadsskjema, oversikt over mottatte søknader og tildeling av støtte

Søknadsfristen for programmene utløp 31.12.2008. Det var da besluttet og innvilget støtte på følgende prosjekter:

Bulgaria:
- 15 seed money prosjekter
- 8 søknader om reisestøtte til frivillige organisasjoner
- 3 hovedprosjekter

Romania:
- 37 seed money prosjekter
- 10 søknader om reisestøtte
- 1 hovedprosjekt

Vi har ved søknadsfristens utløp 31.12.2008 mottatt tilfredsstillende antall søknader om tilskudd fra samarbeidsprogrammene. Samlet hadde vi pr årsskiftet ca 100 prosjekter til behandling, som alle ventes å bli avklart i perioden frem 30.04.2009.

Det er en tilfredsstillende spredning mellom prioriterte sektorer. Det er også god fordeling mellom søknader fra private, offentlige og organisasjoner.

6. UTVIKLING AV TJENESTEPORTEFØLJEN

Innovasjon Norge har satt seg som mål at vi til enhver tid skal ha de tjenester, programmer og satsinger som er nødvendig for å utløse bærekraftig innovasjon i norsk næringsliv. Tjenesteporteføljen skal oppleves av våre kunder, oppdragsgivere og ansatte som velbegrunnet, tydelig og brukervennlig.

Innovasjon Norge har en rutine (prosess) for hvordan vi samarbeider i organisasjonen for å nå dette målet. Tjenesteporteføljen endres nå en gang pr. år.

De overordnede strategier og planer vil hvert år være med å legge rammene for å vurdere endringer og prioriteringer i oppgaver og tjenesteporteføljen.

Innovasjon Norges tjenesteportefølje består av tre nivåer; satsinger, programmer og tjenester.

Endringer i tjenesteporteføljen f.o.m. 2009

Satsinger
De tidligere gjennomgående satsingene Entreprenørskap, SMB m/internasjonale vekstambisjoner og Nettverksbasert innovasjon og omstilling inngår fra 2009 i arbeidsområdene i den nye strategien. Kvinner og Unge er nå definert som prioriterte målgrupper i strategien, og ikke lenger som satsinger.

Arbeidsområder og målgrupper er strategisk overgripende for hele INs virksomhet og således ikke et nivå i tjenesteporteføljen. Fra 2009 består Innovasjon Norges satsinger av ni prioriterte sektorer.

Nye programmer
Høyvekstprogrammet. Hovedhensikten er konseptualisering av en helhetlig og mer effektiv arbeidsform knyttet til topp- og vekstetablerere. Både KRD og NHD har allokert rammer til programmet for 2009, og midlene vil brukes til bl.a. erfaringsutvikling, beste praksis og delfinansiering av prosjekter sammen med lokale rammer. Høyvestprogrammet er INs første entreprenørskapsprogram.

Omdømmeprogrammet skal initiere og fasilitere prosesser for utvikling og implementering av nasjonale omdømmestrategier i sektorer, klynger og bedrifter. NHD har allokert midler til programmet. Midlene prioriteres til implementering av sektorenes omdømmestrategier. Midlene kan også i enkelte benyttes til delfinansiering av regionale klynge/flerbedriftstiltak. For implementering av omdømmestrategier på klynge/bedriftsnivå skal i hovedsak skje gjennom andre tjenester som Designprogrammet, Navigator, FRAM, ARENA m.fl.

Avviklet program
GRO-programmet NHD og KRD støttet INs forslag om at programmidler til kvinner fra 2009 i kanaliseres til gjennomgående aktiviteter (Kvinner i fokus/integrert kvinnesatsing) og til å tilby kapital til forprosjekter som kan aspirere til å få støtte gjennom Nyvekst og det nye Høyvekstprogrammet. Midlene foreslås da ikke brukt kun på kvinnebedrifter, men innretningen må utformes slik at den møter behov som spesielt kvinner har når de skal realisere vekstpotensial. Dette vil kunne gi økt tilfang av kvinnebedrifter til våre ordinære finansielle veksttjenester/program.

Nye tjenester
Navigator er en modulbasert kompetansetjeneste innrettet mot internasjonalisering. Er en "pakking" og konseptualisering av regionale internasjonaliseringstiltak. Inngår som en del av Kompetanseprogrammet.

Gründergrupper. Nettverkstjeneste som erstatter dagens tjeneste Nettverkskreditt (som fortsatt vil tilbys ved enkelte Dker). Grundergrupper videreører etablererens behov for møtested, og tilbyr gruppen en coach. Endringen knyttet til nettverkskreditt som nasjonal tjeneste bygger på evalueringsrapport og egne erfaringer med ordningen.

Taste of Norway etableres som en sektornøytral/generisk profileringstjeneste. Nasjonal finansiering gjennom omdømmeprogrammet.

Bedriftsnettverk (I porteføljen også i 2008, men full markedsintroduksjon fra 2009)

Avvikling av tjenester
Eksportkandidat. Lite etterspurt, ikke markedssvikt, dekkes i stor grad av private

Styrekandidat. Til dels samme begrunnelse som Eksportkandidat, men tjenesten blir tilbudt ved noen DK-er.

Etablerer.no. Avviklet og overført VINN pr. 30.09.08

Styreseminar. Legges inn som en del av verktøykassen under programmet regional omstilling

Kompetansetilbud for områder med omstillings- og utviklingsutfordringer.
Legges inn i Regional Omstilling

Strukturfond for fiskeflåten. Ordningen opphørt pr. 01.07.08.

Nettverkskreditt. Erstattes av gründergrupper, jfr. ovenfor

Endringer i porteføljen 2008-2009
Endringene i porteføljen for 2009 innebærer at totalt antall satsinger/programmer/tjenester reduseres:

	2008	**2009**
Satsinger	14	9
Programmer	24	28
Tjenester	48	42
Sum	***86***	***79***

Aktuelle tema for utvikling og/eller avvikling 2009/2010:
Innovasjon Norge vurderer løpende muligheter for sammenslåing og "pakketering" av tjenester, med sikte på en must mulig oversiktlig og enkel tjenesteportefølje.

Nedenfor nevnes eksempler på temaer som for tiden er til vurdering ift utvikling av nytt program eller tjeneste. Dette er prosjekter som er i ideavklaringsfase og hvor beslutning om videreutvikling foreløpig ikke er foretatt.

- *CSR-Program*. Ref. satsingsforslag 2010.
- *Mentortjeneste.* Vurderes ift følgeevalueringen av mentorordningen for unge.

- *Innovasjonstjeneste for regionalt næringsliv..* Vurderes på basis av forstudie/pilot i Leksvik kommune.

- *Tjenesteinnovasjoner.* Ref. innovasjonsmeldingen, behov for nye/endrede tjenester?

- *IPR-diagnostikk.* Behov for evt. ny tjeneste avklares i 2009.

Nedenfor nevnes eksempler på programmer tjenester som vurderes ift. endringer i innretning eller avvikling:

- *Samarbeidsprogrammene for Romania og Bulgaria.* Midlene skal bevilges før 30.04.09, men arbeidet med utbetaling/oppfølging fortsetter.

- *Desigprogrammet.* 2009 er siste året i nåværende samarbeidsprogram med Designrådet. Næringsrettet design vil videreføres som en tjeneste. Innretning til vurdering.

- *Programmet for Svensk-norsk næringslivssamarbeid.* 2009 er siste år i programmet. Besluttet avviklet.

- *FORNY.* 2009 siste år i programperioden. Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal i 2009 gjennomføre en vurdering av fremtidig innsats innenfor Kommersialisering av forskning. FORNY er en del av denne vurderingen.

- *EmarketServices*. Videre drift av nettjenesten vurderes i 2009, bl.a. ift øvrige land som fortsatt ønsker å delta som partnere.

7. RAPPORTERING PÅ SAMFUNNSANSVAR - CSR

Innovasjon Norge har en viktig rolle å spille for det norske næringslivets arbeid med å sette større fokus på samfunnsansvar (CSR). Vi har et spesielt ansvar for å stimulere små og mellomstore bedrifter til å ta i bruk samfunnsansvar som et velintegrert, strategisk verktøy i sin virksomhet. Vår brede kompetanse og kontaktflate mot disse bedriftene gjør oss godt i stand til å bidra til utforming av aktuelle nasjonale verktøy, arrangementer og kampanjer.

I løpet av 2008 begynte finanskrisen å gjøre seg gjeldende i Norge og for norsk næringsliv. Den kan på noe lengre sikt gi nye og større utfordringer i forhold til samfunnsansvar. Det gjør at Innovasjon Norges rolle, som en langsiktig aktør som arbeider for å bygge et bærekraftig næringsliv, om mulig er enda viktigere enn tidligere.

Innovasjon Norge skal bidra til å skape globalt konkurransedyktige bedrifter i Norge, og samfunnsansvar er et viktig suksesskriterium og en vesentlig konkurransefaktor. Både kunder og investorer skjeler til bedriftenes ansvarlighet på hjemmemarkedet så vel som i eventuelle produksjonsland. Samtidig ser vi en klar prioritering av samfunnsansvar i vårt arbeid med å styrke SMB-er som arbeider med energieffektivisering, miljøteknologi og bioteknologi.

I dette kapitlet av årsrapporten redegjør vi for hva Innovasjon Norge gjør på CSR-området overfor kunder og samarbeidspartnere, og hvordan Innovasjon Norge som virksomhet selv opptrer samfunnsansvarlig. Indikatorene tar utgangspunkt i GRI-standarden.

Innovasjon Norges arbeid med samfunnsansvar, etikk og anti-korrupsjon
Innovasjon Norge er en viktig støttespiller for norske bedrifter. Vi er avhengig av å ha gode relasjoner til en rekke aktører som i stadig større grad forventer at vi skal være en pådriver for samfunnsansvar i norsk næringsutvikling. Hvis Innovasjon Norge skal fungere som rådgiver, pådriver og finansieringskilde innen norsk næringsliv, er det viktig at vi har både verdier, holdninger og ikke minst kunnskap om samfunnsansvar som holder internasjonalt nivå.

Ethvert systematisk arbeid innenfor disse områdene må integreres i hele organisasjonen for å ha verdi. Vi må også yte en egen innsats for å oppleves som troverdig i det vi gjør på disse områdene. Innovasjon Norge legger spesiell vekt på arbeidet med disse områdene:

- Hold orden i eget hus
Det mest nærliggende i arbeidet med samfunnsansvar er å sørge for at organisasjonens daglige virksomhet foregår innenfor ansvarlige rammer. Bearbeidelse av etiske retningslinjer, merkevarestrategi, forretningsplaner og interne rutiner er foretatt med henblikk på vårt eget samfunnsansvar.

- Stimulere kunder til å se på samfunnsansvar som en mulighet
Innovasjon Norge støtter et mangfold av prosjekter nasjonalt og internasjonalt, både ved finansiering og ved rådgivning. Det er viktig at disse prosjektene er i tråd med alminnelige etiske regler, grunnleggende humanitære prinsipper, tar hensyn til miljøet og ikke på noen måte bidrar til korrupsjon. I dialog med kundene legger Innovasjon Norge vekt på at alle bedrifter forventes å følge gjeldende lover, og at bedriftene tar samfunnsansvar ved å gå lenger enn lovverket krever. Vi legger også vekt på at vel gjennomført arbeid med samfunnsansvar styrker en bedrifts omdømme på sikt og er et konkurransefortrinn.

I 2008 ble det innført en ny rutine for å vurdere kunders samfunnsansvar i finansieringstjenestene. Denne er implementert i bedriftsfinansieringshåndboka. Våre standardvilkår fikk i 2008 nye bestemmelser om korrupsjon, som gir mulighet til å kreve tilbakebetaling av lån og tilskudd dersom bedriften, eller noen på dennes vegne, har vært involvert i korrupsjon.

I løpet av 2008 utviklet vi en kompetansemodul for CSR og kjørte pilotprosjekter basert på denne. Modulen skal være obligatorisk i alle Innovasjon Norges kompetansetjenester. På denne måten vil Innovasjon Norge bidra til kunnskap og bevissthet om CSR for alle kundene som deltar i disse programmene. Bare i FRAM deltar det flere hundre små og mellomstore bedrifter årlig.

Arbeidet med å stadfeste Innovasjon Norges definisjon av CSR og hvilke forventninger vi har til våre kunder ble startet i 2008. Fordi stortingsmeldingen om samfunnsansvar fra Utenriksdepartementet ville gi vesentlige føringer for dette arbeidet, la vi det senere på is. Stortingsmeldingen kom først i januar 2009.

- Kompetanseheving internt og eksternt
En av våre viktigste oppgaver er å videreformidle kunnskap til næringslivet. Et viktig element i dette arbeidet er en serie med frokostseminarer om å drive virksomhet i de såkalte BRIK-landene (Brasil, Russland, India, Kina). I april arrangerte vi seminaret " Kina: kulturberedskap, korrupsjon og fremtidsutsikter," og i begynnelsen av juni" India – samfunnsansvar, kulturberedskap og korrupsjon." Begge seminarene fylte Innovasjon Norges kantine, og responsen i ettertid viste at temaene fenget.

I september holdt vi frokostseminaret "Internasjonalisering, rekruttering og mangfold" med presentasjon av en praksis for internasjonal rekruttering, satsing på kvinner og medarbeidere med minoritetsbakgrunn.

- Deltakelse og medlemskap i organisasjoner og initiativ
Samfunnsansvar er et felt i stadig utvikling. Krav og forventninger endrer seg, nye tiltak og ideer kommer til og behovet for kompetanse, inspirasjon og erfaringsutveksling er stort. Mange bedrifter velger derfor å delta i ulike nettverk og organisasjoner for å hente ideer og kunnskap.

I 2008 deltok Innovasjon Norge i Regjeringens utvalg for samfunnsansvar – KOMPAKT, vi var medlem av Birkebeinerlaugets Bedriftsutvikling og Transparency International som jobber mot korrupsjon på verdensbasis, og vi videreførte avtalen som sikrer gjenvinning og gjenbruk av datautstyr.

I) ØKONOMISKE INDIKATORER

Lønnsforhold
Lønn, pensjon og andre betingelser er for alle ansatte i Norge regulert gjennom overenskomsten mellom Innovasjon Norge og organisasjonene tilsluttet LO, YS og SAN. I tillegg er det inngått flere særavtaler som regulerer ansettelses- og arbeidsforhold i Innovasjon Norge. Innovasjon Norge er medlem av arbeidsgiverforeningen Spekter.
Det eksisterer en særavtale mellom selskapet og arbeidstakerorganisasjonene om lønnssystem. Det legger til rette for gjennomføring av vår lønnspolitikk, bruk av insentiver og for medarbeidernes personlige utvikling og karriere.

Lønn fastsettes etter følgende tre faktorer: Den enkelte stillingens innhold, stillingsinnehaverens ytelse og lønnsnivået i markedet for øvrig. Stillingssystemet er inndelt i seks stillingsnivåer og er utformet med to alternative karriereveier, en administrativ og en faglig.

Lokalt ansatte ved kontorene utenfor Norge har kontrakter og arbeidsforhold tilpasset lokalt lønnsnivå og arbeidslovgivning. Innovasjon Norge etterstreber å framstå som en attraktiv arbeidsplass som tiltrekker seg gode representanter for virksomheten og Norge. Gode lønns- og arbeidsvilkår er viktig i så måte.
Ansatte som lønnes fra Norge omfattes av egne helseforsikringer og reiseforsikringer. Innovasjon Norge har inngått en avtale med Statens Pensjonskasse om tjenestepensjon. Lokalt ansatte er tilsluttet gruppelivsforsikring og reiseforsikring.

II) MILJØINDIKATORER

Egen virksomhet

Innovasjon Norges hovedkontor er sertifisert som Miljøfyrtårn og utformer som en del av oppfølgingen av dette en egen miljørapport. (Se www.miljofyrtarn.no)

Innovasjon Norges oppdrag er av en slik art at det brukes lite materialer bortsett fra papir. I 2008 leverte vi fra oss 19,3 tonn sortert avfall og 20,2 tonn sortert avfall. Det gir en gjenvinningsgrad på 49 prosent.

Våre kontorer er plassert i alle landets fylker og i 30 land. Mange av lokalene leier vi. Derfor kan vi kun rapportere energiforbruket for hovedkvarteret i Akersgata 13 i Oslo. I 2008 hadde vi et forbruk av elektrisk strøm på 1 568 100 kilowatt-timer, som innebærer en økning på 7,2 % fra 2007.

Innovasjon Norge har ingen miljøforurensende utslipp og det har ikke vært uhell som har ført til utslipp.

IT-utstyr som skiftes ut i Innovasjon Norge går til gjenbruk. Vi har en avtale med selskapet Alternativ Data, som sørger for at utstyret distribueres til skoler i Norge eller utlandet.

60 prosent av Innovasjon Norges leverandører har miljømerkede produkter. Mengden engangsemballasje som brukes i kantina er redusert med 52 prosent i 2008. Alle leverandører unntatt til IT tar emballasje i retur og håndterer den videre. Kantina ved Innovasjon Norges hovedkontor kjøper i størst mulig grad Fair Trade-produkter og økologiske produkter.

Innovasjon Norge har redusert antallet tjenestereiser med ti prosent i 2008.

Egne innkjøp og avtaler
Innovasjon Norge er underlagt offentlighetsloven og regler om offentlige anskaffelser. Virksomheten utøves i samsvar med disse lovene, og med internasjonale regler, traktater og konvensjoner som berører virksomheten. I forbindelse med miljøsertifiseringen ble det utarbeidet en ny innkjøpspolitikk som beskriver hvordan man skal ta miljøhensyn i alle innkjøp.

Miljøeffekter fra produkter og tjenester

1. Bærekraftig Reiseliv
Prosjektet Bærekraftig Reiseliv 2015 ble satt i gang med utgangspunkt i klare mål i Regjeringens reiselivsstrategi av 2007 om at Norge skal utvikles til et mer brekraftig reisemål. Innovasjon Norge og NHO Reiseliv utarbeidet sammen et rammeverk og en beskrivelse av hva vi legger i et bærekraftig reiseliv. I tillegg beskrev vi en rekke forslag til konkrete tiltak. Gjennom 2008 gjennomførte vi en større prosess for å involvere reiselivsnæringen og ulike samarbeidspartnere. Seks ulike bransjegrupper ble etablert: transport, overnatting, matservering, familipark/aktiviteter, natur- og kulturbaserte opplevelser samt salg/markedsføring. Gruppene skal komme fram til hvordan hver enkelt bransje kan oppnå økt bærekraft. Videre ble det utlyst og valgt fire

pilotdestinasjoner - Trysil, Vega, Lærdal og Røros - og en pilotbedrift, Geilo Fjellandsby. Gjennom en tre års pilotperiode skal samle erfaringer med kommersielt arbeid for økt bærekraft i en destinasjonen. Det ble arrangert en større oppstartkonferanse for bransjegrupper og piloter på Geilo i november 2008.

2. Energi og miljø
Markedet for nye løsninger innen fornybar energi og miljø er i vekst, og her er det store muligheter for økt verdiskaping og markedsandeler for norske bedrifter. Innovasjon Norge støtter innovative norske bedrifter innen fornybar energi og miljø, slik at de kan bli mer konkurransedyktige. Målgruppen for satsingen er små og mellomstore bedrifter med innovativ energi- og miljøteknologi, med bedriftsøkonomisk lønnsomhetspotensial og internasjonale vekstambisjoner. Dette gjelder primært tilbydere av ny teknologi, enten systemleveranser eller enkeltkomponenter, samt tilbydere av tjenester og kompetanse knyttet til ny teknologi.

Energi og miljøsatsingen i Innovasjon Norge omfatter områdene:
1. Energisystem og energieffektivisering,
2. Klimavennlig energi (fra vann, vind, bio, avfall, spillvarme, hav og sol),
3. Klimavennlig transport,
4. Rent vann og ren luft,
5. Fangst og lagring av CO2.

3. Hjemhenting av kunnskap
Dette er en tjeneste som er relevant når vi skal måle miljøeffekter fra produkter og tjenester. Et av de viktigste tiltakene for å redusere utslipp av klimagasser er fangst og lagring av CO2 fra store utslippskilder som kraftverk og industri. Carbon Capture and Storage, CCS, representerer en av de største teknologiske utfordringene vi står overfor. Norge har vært et foregangsland på mange områder innen utvikling av CCS-teknologi.

Innovasjon Norges team jobber sammen med Gassnova og Norges Forskningsråd for å bidra til forskning, utvikling og demonstrasjon av norsk CCS-teknologi. Det er en god kobling mellom teamet på utekontorene og de til enhver tid mest relevante distriktskontorene for CCS-teknologi.

4. Samarbeidsprogrammene for Romania og Bulgaria
Fra 2007 har Innovasjon Norge administrert De norske samarbeidsprogrammene for sosial og økonomisk utvikling i Bulgaria og Romania på vegne av UD. Norge vil gjennom disse programmene bidra med 68 millioner Euro til sosial og økonomisk utvikling i de to landene de neste to årene. Om lag halvparten går til nye samarbeidsprogrammer innenfor klima og energi. Gjennom samarbeidsprosjekter vil Norge bidra til å redusere utslippene av klimagasser, skape renere energi og fremme bærekraftig produksjon. En rekke prosjekter innenfor sol- og vindenergi har allerede fått støtte, det samme gjelder mer energieffektive løsninger innenfor mange områder. Flere gode prosjekter innen for helse og sosial virksomhet er også underveis.

III) SOSIALE INDIKATORER

Av 807 ansatte i Innovasjon Norge er 197 prosjektstillinger eller vikariater. Innovasjon Norge har kontorer i 30 land. De ansatte ved våre utekontorer er enten norske medarbeidere stasjonert i utlandet eller fra det landet kontoret befinner seg i. Ved slutten av 2008 hadde Innovasjon Norge 250 ansatte ved kontorene i utlandet.

Om lag 75 prosent av våre ansatte som omfattes av overenskomsten er organisert i fagforeninger tilsluttet LO, YS og SAN (Akademikerne). Innovasjon Norge er tilsluttet Arbeidsgiverforeningen Spekter. Hovedavtalen mellom Spekter og hovedorganisasjonene

inneholder bestemmelser om forholdet mellom partene og tillitsvalgtes rettigheter og plikter. Virksomhetens ledelse skal drøfte følgende med de tillitsvalgte:

- forhold som vedrører virksomhetens driftsmessige og økonomiske status og utvikling
- forhold som har umiddelbar sammenheng med arbeidsplassen og den daglige drift
- de alminnelige lønns- og arbeidsforhold ved virksomheten

Innovasjon Norge har også inngått en egen tillitsvalgtavtale som beskriver organiseringen av samarbeidet mellom virksomheten og de tillitsvalgte.
Innovasjon Norge har inngått avtale om Inkluderende arbeidsliv. Det innebærer at vi har fått en nær samarbeidspartner i Trygdeetatens arbeidslivssenter, og vi vil i fellesskap etablere gode mål for et inkluderende arbeidsliv.

Innovasjon Norges arbeidsmiljøutvalg består av en representant fra hver av organisasjonene, representanter fra ledelsen, representanter fra avdeling for Human Resources og Drift/forvaltning som koordinerer HMS i samarbeid. Utvalget skal representere hele organisasjonen, men har flere utfordringer i forhold til å ivareta alle kontorene i utlandet. De fleste distriktskontorene har eget verneombud, og noen av kontorene har egne arbeidsmiljøutvalg. Det sentrale utvalget har utarbeidet en HMS-plan for hele organisasjonen.

Totalt er sykefraværet i Innovasjon Norge for 2008 på 4,3 prosent, en nedgang på 0,3 prosent i forholdet til året før. Det er ikke foretatt analyse av om sykefraværet skyldes arbeidsrelaterte forhold eller ikke, men hovedtyngden av fraværet er så vidt vi kan se ikke arbeidsrelaterte sykdommer. Det har ikke blitt rapportert arbeidsrelaterte ulykker i 2008.

I 2008 brukte vi totalt 37 655 timer til "egen" kompetanseutvikling. Det er 46,7 timer per ansatt i gjennomsnitt.

Likestilling i Innovasjon Norge
Kvinneandelen i Innovasjon Norge var 47,0 prosent ved utgangen av 2008. Ved utgangen av 2007 var andelen 50,8 prosent. Av ledere på alle nivå er 31,0 prosent kvinner, det samme som foregående år.

Innovasjon Norges plan for likestilling inneholder en rekke mål og tiltak innenfor områdene rekruttering og karriereutvikling, ledelse, kompetanse og bedriftskultur. Handlingsplanen er forankret i toppledelsen.

48,6 prosent av de som ble ansatt i 2008 var kvinner. Andelen av kvinner som søkte stilling i virksomheten var 58,3 prosent. Fortsatt er det flere kvinner i lavere stillingskategorier enn i de høyere. I henhold til likestillingsplanen er det iverksatt tiltak for å øke andelen av kvinnelige ledere, både ved ekstern rekruttering og ved interne motivasjonstiltak.

Innovasjon Norge har fokus på likelønn, men fortsatt har kvinner lavere lønn enn menn i noen stillingskategorier. Imidlertid blir forskjellen mindre for hvert år fordi likelønn prioriteres ved lønnsoppgjørene.

Det fremgår av alle stillingsannonsene at "Innovasjon Norge legger i sin rekruttering vekt på å sikre et mangfold med hensyn til kjønn, alder og kulturell bakgrunn."
I selskapets rekrutteringsrutiner er det fastlagt at begge kjønn skal innkalles til intervju forutsatt at de fyller minstekravene til stillingen, og kvinneperspektivet skal gjennomsyre hele prosessen. Kvalifiserte kandidater med fremmedkulturell bakgrunn skal innkalles til intervju.

Innovasjon Norge har en gjennomgående satsing på å styrke kvinners posisjon i næringslivet. Derfor har vi flere tjenester og program for kvinner som etablerere, kvinner i ledelse og kvinner i styrer. Et av disse – Fyrtårnprogrammet – har fokus på lederutvikling, bedriftsutvikling og internasjonalisering. Vi har også tiltak for å heve kompetansen blant kvinnelige ledere og styrekandidater.

Ledelse og organer for styring av virksomheten
Nærings- og handelsdepartementet er selskapets eierdepartement. Eierrollen utøves gjennom foretaksmøtet, som langt på vei tilsvarer generalforsamlingen i et aksjeselskap. Innovasjon Norge er et særlovselskap som ble opprettet ved lov av 19. desember 2003, virksomheten startet 1. januar 2004.

Selskapets ledelse ser ved utgangen av 2008 slik ut:
Administrerende direktør: Gunn Ovesen
Stabsdirektør: Finn Kristian Aamodt
Direktør for divisjon Norge: Siri Bjerke
Direktør for divisjon utland: Svein Berg
Direktør for tjenester og programmer: Hans Martin Vikdal
Direktør for strategi og kommunikasjon: Katinka Greve Leiner
Direktør for Reiseliv: Per-Arne Tuftin

Hovedstyret i Innovasjon Norge har i 2008 hatt følgende sammensetning:
Leder: Kjell A. Storeide
Nestleder: Eli Blakstad
Siri Bye G. Johansen
Arild Øien
Roar Flåthen
Harald Milli
Kirsti Saxi
Elin Tveit Sveen
Eva Toril Strand
Grethe Hindersland

Representanter for de ansatte
Egil Hagen
Randi Abrahamsen

8. VIRKSOMHETSSTYRINGEN

I 2008 har Innovasjon Norge laget en ny strategi ”Et tydeligere Innovasjon Norge” for bedre resultatoppnåelse og startet implementeringsarbeidet. Strategiimplementering omfatter utvikling av nytt Målkort for 2009 og nye rutiner for oppfølging av ledelse i 2009, i tillegg til en rekke andre aktiviteter. Eierstyring gjennom MRS ligger fast og rapporteres i henhold til rapporteringkalenderen, bl.a. i form av denne årsrapporten.

I forlengelsen av ny strategi ble det i 2008 utviklet en ny omdømmeposisjon knyttet til pådriveren og en ny IT-strategi. Det arbeides nå med en kommunikasjonsstrategi, og det vil bli utviklet beskrivelser av de tre nye arbeidsområdene i strategien. Strategier og policies på alle nivåer, fra de tre arbeidsområdene, helt ned til den enkelte satsings-, program- og tjenestebeskrivelse, vil måtte revideres iht. ny strategi. Innovasjon Norge kom godt i gang med å revidere de funksjonelle strategiene (IT og Omdømme) i 2008. Alt revideres ikke samtidig, men suksessivt.

Strategi for et tydeligere Innovasjon Norge
Ny strategi ble vedtatt i styret i juni 2008 for å tydeliggjøre Innovasjon Norges virksomhet og for mer effektivt å nå våre mål. Målene for Innovasjon Norge ligger fast i MRS. De vil tidligst kunne bli endret i Stortingsmeldingen om Innovasjon Norge våren 2011, eller i forlengelsen av denne, basert på kunnskap utviklet i tilknytning til evalueringen av Innovasjon Norge i 2009/2010. Nærings- og handelsdepartementet og andre oppdragsgivere setter også krav til Innovasjon Norge gjennom statsbudsjett og oppdragsbrev. Mål og arbeidsområder for strategiperioden er dermed sett i sammenheng med krav fra eier og oppdragsgivere. Eierskapet til Innovasjon Norge blir endret fra 1.1.2010, ved at fylkeskommunene til sammen skal eie 49 % av Innovasjon Norge, mens staten ved Nærings- og handelsdepartementet skal være majoritetseier. Dette vil stille nye krav til virksomhetsstyring, rapportering og kunnskapsproduksjon i Innovasjon Norge framover.

I ny strategi omtales fem trender og utfordringer som vil påvirke vår virksomhet framover. *Globalisering* innebærer at stadig flere land og befolkningsgrupper blir integrert i verdensøkonomien, med økende handel på tvers av land og verdensdeler som en konsekvens. *Klima- og miljøutfordringene* er i sin natur globale, mens konsekvensene og aktivitetene som skaper problemer først og fremst er lokale. *Demografien* i den vestlige verden er i endring, med en sterk aldring av befolkningen. Viktigheten av *selvrealisering* innebærer at det blir vanskeligere å utvikle og beholde talentene. *Urbaniseringen* forsterkes, og det er en utfordring både å skape attraktive arbeidsplasser og å tiltrekke seg arbeidskraft i distriktene.

Disse fem trendene er ikke de eneste som vil påvirke vår virksomhet framover: Andre forhold vi ikke har kontroll over vil i varierende grad også påvirke oss. For eksempel vil en svekket konjunktursituasjon kunne prege 2009 som en følge av finanskrisen, og vi er i ferd med å tilpasse vår ressurs- og virkemiddelbruk til en ny situasjon.

Samfunnsansvar (Corporate Social Responsibility - CSR) er stadig viktigere i næringslivet, både nasjonalt og internasjonalt. Vår aktivitet skal gjenspeile dette. Mer informasjon om dette finnes i vår brosjyre om samfunnsansvar (intranett).

Vår nye strategi fremhever betydningen av bærekraft og kampen om talentene for å møte utfordringene og utnytte mulighetene nevnt ovenfor. I strategien er det fremhevet at ”vi utløser bærekraftige innovasjoner som gir økt konkurransekraft og attraktive arbeidsplasser i hele landet.” Denne presiseringen av vår målsetting i kommende strategiperiode vil ha konsekvenser for våre prioriteringer og ambisjoner, bl.a.

operasjonalisert gjennom sektorstrategiene og i arbeidet med vårt omdømme nasjonalt og regionalt.

For å nå målene mest mulig effektivt skal vi arbeide med entreprenørskap, vekst i bedrifter og innovasjonsmiljøer. Hvert av disse arbeidsområdene skal gjenspeiles i sektorsatsinger og andre aktiviteter i Innovasjon Norge. Internasjonalisering og omdømmebygging skal være integrert i alle satsinger og aktiviteter og vi skal utnytte regionale konkurransefortrinn.

- Entreprenørskap. Entreprenørskap er aktiviteter og prosesser som skal til for å få en ide og utvikle den fra idestadiet til produktet/tjenesten er etablert i et marked. Entreprenørskap er helt nødvendig å få fram et mangfold av nye virksomheter som kan utfordre det etablerte næringslivet og utnytte nye muligheter.

- Vekst i bedrifter. Vekst i bedrifter innebærer at flere bedrifter skal vokse gjennom økt innovasjonsevne og –takt. Norske bedrifter utfordres av internasjonale konkurrenter både på hjemmemarkedet og internasjonalt. I en kunnskaps- og råvarebasert, liten og åpen økonomi er betydningen av å lykkes på markeder utenfor Norge stor.

- Innovasjonsmiljøer. I et innovasjonsmiljø samarbeider bedrifter, kunnskapsmiljøer og utviklingsaktører om å møte fremtidens utviklingsutfordringer. Arbeid med innovasjonsmiljøer er rettet mot systemene rundt gründere og bedrifter for å styrke deres evne til innovasjon og vekst.

Disse tre arbeidsområdene favner hele virksomheten, inkludert sektorsatsingene. Disse løftes fram som ledd i å tydeliggjøre Innovasjon Norges virksomhet.

Innovasjon Norge retter mye av sitt arbeid mot utvalgte sektorer. En sektor kan være deler av verdikjeder, bransjer eller næringer.

- Våre sektorsatsinger er i 2009:
- Energi og miljø
- Helse
- IKT
- Kultur og opplevelsesnæringer
- Landbruk
- Marin
- Maritim
- Olje og gass
- Reiseliv

I vår nye strategi slås det fast at vi må videreutvikle oss som kunnskapsorganisasjon og premissgiver. At vi lykkes med dette er avgjørende for vårt omdømme, som bygger på det vi leverer, det vi kommuniserer og vår kultur. Dette stiller krav til at vi er faglig oppdaterte, kan kommunisere og samarbeide med kunder, kollegaer, samarbeidspartnere og oppdragsgivere, for å ta en aktiv rolle. Stadig flere har kjennskap til oss, men langt færre har kunnskap om oss. Det er tatt fatt på denne utfordringen som ledd i omdømmearbeidet og ny kommunikasjonsstrategi. Ny omdømmeposisjon er ”Pådriver for innovasjon i næringslivet”.

Styret ønsker å revurdere strategien årlig.

Virksomhetsstyringen i 2008

Virksomhetsstyringen vesentlig styrket i 2008
Virksomhetsstyringen i Innovasjon Norge er betydelig styrket i 2008 gjennom nyansettelser og økt ressursinnsats på business controlling. Divisjonene har fått langt bedre oppfølging av operasjonell ledelse gjennom året fra 2008. En ny mal for handlingsplanarbeidet er tatt i bruk i hele organisasjonen.

Ny strategi operasjonaliseres
Opplegg for rapportering på balansert målstyring (BM) ble tatt i bruk i 2005. Det tok utgangspunkt i de fire strategiske kundemålene i Innovasjon Norges strategiske retning (2004) som nå er avløst av ny strategi.

Administrasjonen er opptatt av å videreutvikle målstyring som ledelsesverktøy for hele organisasjonen, gjennom å integrere flere arbeids- og tjenesteområder og perspektiver (langs med resultatkjeden). Det gjenstår fortsatt noe arbeid for å få på plass prosessperspektivet og sammenhengene mellom perspektivene i Målkortet. Det gjenstår også en del arbeid med å integrere risikostyring i den samlede ledelses- og styringsmodellen.

Ny IT-strategi vektlegger å gjøre IT mer effektivt og brukervennlig for kunder, myndigheter og medarbeidere og synliggjøre hvilke strategiske muligheter IT kan gi, samt understøtte Innovasjon Norges strategi og forretningsprosess. De fem prioriterte områdene i ny IT-strategi er en ny felles informasjonsmodell, nytt nett, enhetlig arbeidsflate, bedre styrings- og rapporteringsdata, samt oppgradering av informasjons-sikkerhet. I 2008 er det etablert et Team IT og Prosess for både å understøtte sammenhengene mellom IT- og prosessutvikling, og implementering av prosess-styring.

Når vi etter hvert ser de realøkonomiske virkningene av finanskrisen internasjonalt og i Norge noe tydeligere, er det naturlig å gjøre en revurdering av trendene og de andre forutsetningene bak valgene som gjøres i ny strategi. Innovasjon Norge har et tett og godt samarbeid med Norges forskningsråd når det gjelder utvikling og vedlikehold av kunnskapsgrunnlaget for strategiutviklingen.

Risikostyring
God risikostyring er en viktig forutsetning for at Innovasjon Norge skal kunne nå sine mål over tid. Strategi og handlingsplaner for hele virksomheten og finansiell risiko knyttet til utlånsvirksomheten, kredittrisiko, er de dominerende risikotypene i Innovasjon Norge. Finanskrisen er en hendelse som påvirker Innovasjon Norge på alle disse tre områdene.

I operasjonell risiko ligger alle de potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av Innovasjon Norge. Dette er for eksempel svikt i rutiner, svikt i datasystemer, kompetansesvikt og tillitsbrudd hos ansatte. Internkontrollen er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Det er en egen instruks for IT-sikkerhet.

Risikostyringen skal ivareta tilstrekkelig fokus på forhold og hendelser som kan hindre virksomheten fra å nå fastsatte mål, utnytte nye muligheter, gjennomføre valgte strategier eller skade vårt omdømme. Innovasjon Norge gjennomfører en overordnet risikovurdering i forkant av forretningsplanprosessen hvert år. I 2008 ble dette gjennomført implisitt i strategiarbeidet og ikke eksplisitt som en egen prosess i forkant av planprosessen. Det er naturlig å gjøre en første risikovurdering av ny strategi i forkant av arbeidet med Masterplan og handlingsplaner for 2010.

Risikostyringen skjer ved oppfølging av risikoen på nye tilsagn og i den løpende portefølje. Muligheten for å styre risikoen i porteføljen knytter seg i all hovedsak til hvilke nye lån som etableres, og den kalkulerte risikoen som ligger i disse engasjementene.

Utviklingen rapporteres til styret hvert kvartal. Oppstår det vesentlige negative avvik i forhold til måltallene, foretas en justering av kredittpolicyen. Hvert halvår, i forbindelse med regnskapsavleggelsen, gjennomgås alle vesentlige engasjementer og engasjementer med tapshendelse.

Kalkulert risiko i den del av porteføljen som ikke er gjenstand for individuell nedskrivning er på tilnærmet samme nivå som ved forrige årsskifte. Risikoklassifiseringen bygger på historiske data, og finanskrisen og endringer i konjunkturene i 2. halvdel av 2008 er ikke fullt ut ivaretatt i risikofaktorene. Det er derfor grunn til å anta at risikoen i porteføljen er høyere enn det som fremkommer i risikoklassifiseringen. Dette er hensyntatt ved beregning av gruppenedskrivningene.

Når det gjelder markedsrisiko, er dette hovedsakelig renterisiko. Renterisikoen er knyttet til sannsynligheten for økonomiske tap ved raske og/eller store endringer i rentenivået. Risikoen styres og reduseres gjennom en tilpasning av utlånsvilkårene til vilkårene på innlånssiden. Innlånene skal motsvare utlånene samt sørge for nødvendig likviditet for å operere ordningene. Innlånene avspeiler renteprofilen på utlånsmassen. Utlån på flytende vilkår finansieres med korte innlån. Fastrentelån finansieres med lengre innlån til fastrente.

Som følge av ordningen med innlån fra staten, har Innovasjon Norge ingen likviditetsrisiko.

I operasjonell risiko ligger alle de potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av Innovasjon Norge. Dette er for eksempel svikt i rutiner, svikt i datasystemer, kompetansesvikt og tillitsbrudd hos ansatte. Internkontrollen er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Styret legger til grunn at Innovasjon Norge skal operere i samsvar med lov om Innovasjon Norge og tilhørende vedtekter og i samsvar med interne retningslinjer. Det er utarbeidet etiske retningslinjer med stadig fokus på habilitet og taushetsplikt, dilemmatrening og samfunnsansvar. Innovasjon Norge vil informere om samfunnsansvar tilpasset standarden Global Reporting Initiativ (GRI).
I 2008 er det gjennomført dilemmatrening i hele organisasjonen. Innovasjon Norge avholder introduksjonskurs for alle nyansatte både i Norge og i utlandet.

9. VEDLEGG

Vedlegg 1: Formål, kundetype, andre kjennetegn og investeringsart med definisjoner

Fra og med 2005 har IN foretatt enkelte endringer i inndelingen i formål som benyttes for å karakterisere prosjektene. Videre er det innført en ny ordning med typologisering av INs kunder i tråd med de kundegruppene IN skal prioritere. Prosjektene karakteriseres også gjennom såkalte "Andre kjennetegn" og investeringsarter.

Vedlegget viser de formålene, kundetyper, andre kjennetegn og investeringsarter med definisjoner som benyttes for å kategorisere Innovasjon Norges prosjekter.

1. FORMÅL MED DEFINISJONER

Følgende formål med definisjoner gjelder:

16. Innovasjon på internasjonalt nivå
17. Innovasjon på nasjonalt nivå
18. Innovasjon på bransjenivå
19. Innovasjon på fylkesnivå
20. Innovasjon på bedriftsnivå
21. Idéutvikling
07. Kapasitetsutvidelse
08. Rasjonalisering
09. Strukturtilpasning
10. Kompetanseutvikling
11. Kapitalstyrking
12. Miljøforbedring
13. Utvikling av næringsmiljøer og nettverk
14. Utredning
15. Annet

Det er formålene 16 til 21 som er nye og som erstatter de tidligere kodene 1-6 som omfattet to varianter av nyetableringer og ulike utviklingstiltak i etablerte bedrifter. Dokumentasjon av omfanget av nyetableringer går ikke tapt gjennom denne endringen fordi kategoriseringen av kundetype vil fange opp dette. De nye formålene vil på en bedre måte kunne karakterisere prosjektenes innovasjonsnivå.

Formålene er definert som følger:

16. Innovasjon på internasjonalt nivå
Omfatter prosjekt i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på et internasjonalt marked. Videre omfatter formålet prosjekter som fører til nye produksjonsprosesser og organisasjonsformer som ikke er kjent internasjonalt.

17. Innovasjon på nasjonalt nivå
Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på det nasjonale marked og prosjekter som omfatter utvikling og bruk av nye produksjonsprosesser eller organisasjonsformer som ikke er introdusert på nasjonalt nivå. Det omfatter også introduksjon av tidligere eksporterte produkter og tjenester på nye markeder utenlands.

18. Innovasjon på bransjenivå
Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester i en ny bransje som tidligere er kjent i andre bransjer. Videre omfatter formålet prosjekter som fører til at produksjonsprosesser og organisasjonsformer som er benyttet i en bransje overføres til en annen.

19. Innovasjon på fylkesnivå
Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på produksjon av produkter og tjenester eller bruk av produksjonsprosesser og organisasjonsformer som tidligere ikke er produsert eller benyttet i andre bedrifter i fylket. Formålet skal primært benyttes første gang slike introduseres i fylket, men kan også omfatte prosjekter som styrker regionalt prioriterte innovasjonsmiljø.

20. Innovasjon på bedriftsnivå
Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som ikke representerer noe nytt enten i form av nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser eller organisasjonsformer annet enn for den aktuelle bedrift.

21. Idéutvikling
Omfatter utvikling av ideer med siktemål lisensiering av et produkt, tjeneste eller produksjonsprosess. Dette vil være et typisk formål for oppfinnerstipend.

07 Kapasitetsutvidelse
Formålet omfatter prosjekter som innebærer en vesentlig økning av produksjonskapasiteten i eksisterende foretak av produkter/tjenester som foretaket allerede produserer.

08 Rasjonalisering
Formålet omfatter prosjekter som innbærer utskifting av produksjonsutstyr som effektiviserer og moderniserer virksomheten uten at det samtidig finner sted noen vesentlig kapasitetsutvidelse eller innføres ny og vesentlig forbedret produksjonsteknologi.

09. Strukturtilpasning
Formålet omfatter prosjekter med formål å bidra til en bedre struktur i en bransje eller verdikjede**.** Det kan for eksempel omfatte oppkjøp av bedrifter, fusjoner og andre prosjekter som påvirker den eksisterende bedriftsstrukturen. Noen utbyggingsprosjekter i enkeltforetak, som oftest i de største foretakene, vil kunne påvirke strukturen i bransjer, men skal vanligvis gis et av de andre formålene.

10. Kompetanseutvikling
Formålet skal benyttes til prosjekter i foretak hvor hovedmålet å utvide og/eller heve kompetansen. Eksempler er prosjekt som er rettet mot kompetanse-, strategi- og ledelsesutvikling eller markedsføring og -undersøkelser. For i å ivareta kompetanseeffekter i tilknytning til prosjekter som har et annet hovedformål, vises det til at "Kompetanseutvikling" er et av "Andre kjennetegn" som da kan benyttes.

11. Kapitalstyrking
Omfatter endringer i eksisterende finansiering av en bedrift med sikte på forbedring av kapitalstrukturen i bedriften uten at det er knyttet til et utviklingsprosjekt eller ny investering. Det kan omfatte at bedriften gis gunstigere lånevilkår eller tilførsel av ny kapital. Refinansiering av et foretak etter gjeldssanering skal ha dette formål.

Saker som gjelder tilførsel av grunnkapital etter ordningen med nettverkskreditt skal ha dette formålet. Tilsagn om garanti for driftskreditt uten at dette er i sammenheng med prosjekter med formål nevnt forøvrig, skal gis dette formål.

12. Miljøforbedring
Formålet skal benyttes dersom miljøforbedring er hovedformålet med prosjektet. Miljøforbedrende prosjekter kan bl.a. omfatte:

- miljøteknologiske forretningsideer
- bedring av miljøkvaliteten på produkter og produksjonsprosesser
- at foretaket blir miljøsertifisert eller at bedriften innfører miljøledelse
- miljøeffektiv energiomlegging
- miljøvennlig bruk av kulturminner og –miljøet
- kompetansebaserte tjenester innen miljøområdet.

13. Utvikling av næringsmiljøer og nettverk
Formålet omfatter prosjekt som bidrar til å styrke lokale, regionale eller nasjonale næringsmiljø og etablering og utvikling av nettverk mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer og forskningsinstitusjoner.

14. Utredning
Formålet omfatter utredninger, analyser og forskningsprosjekter som IN eller andre tar initiativ til. Dette formålet skal ikke omfatte planlegging/utredning av tiltak i enkeltbedrifter. Formålet er reservert mer generelle utredninger som f.eks. evalueringsprosjekter og utredning/forskning av nærings- eller regionalpolitiske problemstillinger.

15. Annet
Dette skal omfatte prosjekter/tiltak som ikke kan henføres til andre formål og kan bl.a. gjelde administrasjon, informasjon, erfaringsformidling m.v. I saker hvor det bevilges midler fra ordningen med nettverkskreditt til prosjektledelse, skal dette formålet benyttes.

I noen av tabellene i rapporten benyttes begrepene Innovasjon 1 og Innovasjon 2. Disse er avgrenset som følger:

- **Innovasjon 1** omfatter formålene 16 til 21
- **Innovasjon 2** omfatter formålene 16,17, 18 og 21 og gir uttrykk for innovasjon på et visst nivå

2. KUNDETYPER MED DEFINISJONER

En kategorisering av INs kunder i ulike typer er innført fra 2005. Departementene har utpekt følgende kundegrupper som prioriterte for INs virksomhet:

- etablerere
- unge bedrifter
- SMB med vekstambisjoner og –potensial.

I tillegg er det innført to kategorier til (B og E) for å fange opp kunder som faller utenfor de tre nevnte kategorier slik de er definert.

Definisjonene av de fem kategorier av bedrifter/kunder er følgende:

A. Etablerer
Omfatter enkeltpersoner, flere personer i samarbeid eller personer i eksisterende bedrifter som har til hensikt å etablere en selvstendig ny bedrift. Slike regnes som etablerere fra idéfasen til og med to år etter etableringsåret.

B. Knoppskyting/spinn-off/reetablering etter konkurs
Omfatter nyetablerting av bedrift som har utgangspunkt i en eksisterende bedrift. Bedriften den nystartede bedriften har gått ut fra forutsettes å ha eierinteresser i den nye. Denne kategori omfatter også bedrifter som reetableres etter konkurs.

Årsaken til at denne kategori innføres er at slike bedrifter ikke vil ha de samme kjennetegn og utfordringer en helt selvstendig ny bedrift vil ha.

C. Ung bedrift
Omfatter bedrift med alder fra og med tredje år og til og med fem år.

D. SMB med vekstambisjoner og –potensial
Omfatter SMB (i hht internasjonal definisjon) som er eldre enn fem år, har en omsetning på minst 5 mill NOK og en forventet vekst i omsetningen på minst 100 % i løpet av de nærmeste fire år eller 20 % pr år over en fireårsperiode.

E. Alle andre kunder
Omfatter alle bedrifter/kunder som ikke faller innenfor en av de fire andre kategoriene.

3. "ANDRE KJENNETEGN" MED DEFINISJONER

"Andre kjennetegn" er karakteristika ved det enkelte prosjekt som ofte er uavhengig og går på tvers av opplysninger om prosjektene forøvrig. ”Andre kjennetegn” er gjerne knyttet til spesielle satsingsområder der myndighetene har bedt om rapportering på INs innsats.

Det er innført to nye kjennetegn fra 2005: 9. Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter og 10. FoU-basert prosjekt

Det kan krysses av på flere kjennetegn i samme sak. "Andre kjennetegn" omfatter følgende:

1. Kvinnerettet
2. Internasjonalt rettet
3. Informasjons- og kommunikasjonsteknologirettet
4. Miljørettet
5. Designrettet
6. Kompetanseutvikling
7. Unge 18-35
8. Økologisk landbruk
9. Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter
10. FoU-basert prosjekt
11. Kultur og opplevelse
12. Ingen relevante kjennetegn

Definisjonene av kjennetegnene:

1. Kvinnerettet
Dette kjennetegnet skal benyttes dersom prosjektet oppfyller minst ett av følgende kriterier:

- Kvinner som starter egen virksomhet
- Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket.
- Kvinner utgjør mer enn 30 % av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift.
- Bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.

2. Internasjonalt rettet
Et viktig mål for IN er å styrke norsk næringslivs konkurranseevne i forhold til utlandet både på utenlands- og hjemmemarkedet.

Dette kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som:
- bidrar til økt eksport
- omfatter internasjonalt markedsarbeid for produkter/tjenester
- bidrar til innovasjon, produkt- og markedsutvikling i et internasjonalt miljø fører til teknologiutveksling, eksport og import og bruk av internasjonal FoU-kompetanse
- fører til investeringer over landegrenser
- mobiliserer internasjonal kompetent kapital og kunnskap inn i norske innovasjonsmiljø og næringsliv
- bidrar til økt internasjonal markedsføringskompetanse

Med internasjonalisering menes dermed den totale eksponering næringslivet har mot omverdenen og som inkluderer forskning, utvikling, utdanning, markedsføring, salg, oppkjøp, etablering og hjemhenting av innsatsfaktorer og teknologi.

3. Informasjons- og kommunikasjonsteknologirettet
Økt bruk av IKT er et nasjonalt satsingsområde. Bruk av IKT er ikke knyttet til noen bestemt bransje og vil heller ikke kunne fanges opp av de andre bedrifts- og prosjektopplysningene som registreres.

Det vil ikke være hensiktsmessig at alle prosjekter hvor kun en del er knyttet til fysiske IKT-investeringer eller andre IKT-investeringer, blir gitt dette kjennetegnet. For prosjekter som skal avmerkes som IKT, må minst 50 % av prosjektkostnadene være knyttet til IKT i form av fysiske investeringer, programvare, FoU, kompetanseheving m.v.

4. Miljørettet
Dette kjennetegnet skal velges når prosjektet i mer eller mindre grad er miljøbegrunnet der for eksempel ett av formålene med prosjektet er:
- Utvikling/kommersialisering av miljøteknologiske forretningsideer.
- Forbedring av miljøkvaliteten på foretakets produkter, produksjonsprosesser eller på andre områder
- Prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert eller at bedriften innfører miljøledelse.
- Miljøeffektiv energiomlegging (dvs. mindre behov for energi, effektiv energibruk, økt varmeproduksjon basert på avfallshåndtering og spillvarme, økt produksjon av fornybar energi eller miljøvennlig bruk av naturgass)
- Miljøvennlig bruk av kulturminner eller kulturmiljøet
- Utvikling av ulike kompetansebaserte tjenester innen miljøområdet.

En av formålskodene er "Miljøforbedring" som skal benyttes når prosjektet har som **hovedformål** miljøforbedring. Alle saker som får denne formålskoden skal også gis kjennetegnet "Miljørettet".

5. Designrettet
Design vil trolig i de fleste tilfeller kun være et element i de produktutviklings-/markedsførings-prosjektene. Dette kjennetegn skal benyttes for prosjekter når design er en viktig del av prosjektet eller når resultatet av det kan være egnet til å profileres som design.
Kjennetegnet design skal benyttes i forbindelse med prosjekter som inkluderer en konkret satsing på produktutformingen med hensyn til ergonomi, funksjonalitet, estetikk, miljøvennlighet m.m. Det skal også benyttes i prosjekter hvor grafisk design eller kommunikasjonsdesign inngår i prosjektet og/eller kompetanseoppbygging innen design.

6. Kompetanseutvikling
Kjennetegnet skal benyttes for alle prosjekter som forventes å medføre en styrking av bedriftens kompetanse.

Registreringen av kjennetegnet "Kompetanseutvikling" skal i tillegg til å omfatte prosjekter som har som hovedformål kompetanseutvikling (Formål 10), også omfatte prosjekter som vil føre til kompetanseutvikling uten at dette er hovedformålet med prosjektet. F. eks. kan det skje betydelig kompetanseheving i forbindelse med maskininvesteringer med tilhørende opplæringspakker.

7. Unge 18-35
For å kunne rapportere på bruken av midler ovenfor denne målgruppen, innføres unge som et nytt kjennetegn. Det krysses av dersom prosjektet er innrettet mot aldersgruppen 18-35 år.

8. Økologisk landbruk
Kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som bidra til utvikling av økologisk landbruk.

9. Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter
Omfatter flerbedriftsprosjekter, prosjekter som er basert på samarbeid mellom foretak eller mellom foretak og FoU-institusjoner. Når enkeltforetak går sammen om salgs- og markedstiltak og fysiske investeringer, f.eks. innen landbruk, skal kjennetegnet benyttes.

10. FoU-basert prosjekt
Omfatter prosjekter som fører til kommersialisering av resultater fra FoU eller at FoU er en viktig del av prosjektet.

11. Kultur og opplevelse
Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter og organisasjoner innen kulturnæringene som; film, foto, video, design, videospill, dataspill, og musikk, forutsatt at de driver kommersielt. Videre omfatters kulturbaserte næringer, det vil si næringer hvor kulturelle produkter representerer en viktig innsatsfaktor for verdiskapingen i andre næringer - som reiseliv, landbruk og marin, samt samarbeidsprosjekter mellom kulturnæringer og tradisjonelle næringer.

12. Ingen relevante kjennetegn
Skal benyttes dersom ingen av kjennetegnene forøvrig passer til saken.

4. INVESTERINGSART
I det følgende er en beskrivelse av området "Investeringsart" slik dette området inngår i kapittel 8 i bedriftsfinansieringshåndboka.

Investeringsarter
Investeringsart skal vise hva den planlagte investeringen skal benyttes til, dvs. hvilket middel som er planlagt benyttet for å oppnå formålet.

Det kan kun krysses av for <u>en</u> investeringsart for hver bevilgning.

Investeringsart er en tosifret kode hvor det kan velges mellom følgende 29 ulike varianter:

01. Planlegging og forundersøkelser
02. Bygninger
03. Produksjonsutstyr og annet driftstilbehør
06. Oppstarting
07. Produktutvikling

08. Produksjonsprosessutvikling
09. Markedsutvikling
10. Forretnings- og organisasjonsutvikling
11. Kompetanseutvikling og -forvaltning
13. Kvalitetssikring
16. Oppkjøp / fusjon / bransjestrukturtilpasning
20. Kapitalstyrking
25. Samarbeid og nettverksutvikling
27. Akkvisisjon
28. Evaluering
29. Annen utredningsvirksomhet
30. Informasjon og erfaringsformidling
31. Annet
32. Administrasjon
32. Patent- design- og varemerkebeskyttelse
40. Kjøp av landbruksareal
41. Grøfting av jordbruksareal
42. Tiltak i frukttrefelt
43. Juletre / pyntegrønt
44. Grønn omsorg
45. Bioenergi
51. Nye fartøy
52. Brukte fartøy
53. Fiskeredskap

Definisjonene av investeringsartene er:

01. Planlegging og forundersøkelser. Omfatter kostnader til planlegging, forundersøkelser, foretaksanalyser, forundersøkelser og annet forarbeid i forbindelse med utvikling av en forretningsidé, produktidé eller foretak. Planleggingsfasen i forbindelse med f.eks. etablererstipend hører til denne investeringsarten. Denne investeringsarten kan benyttes både i de tilfeller prosjektet utføres av foretaket selv eller at det engasjeres ekstern konsulentbistand, f. eks i forbindelse med engasjering av juridisk bistand. Denne investeringsart skal ikke benyttes til generelle utredninger og evalueringer.

02. Bygninger. Omfatter investeringskostnader til bygninger.

03. Produksjonsutstyr og annet driftstilbehør. Omfatter kostnader til alle andre fysiske investeringer enn bygninger.

06. Oppstarting. Omfatter ekstraordinære kostnader i forbindelse med oppstarting av nytt foretak eller igangsetting av større prosjekt i eksisterende foretak (knoppskyting, flytting, omstilling mv.) Oppstartingsfasen i forbindelse med etablererstipendet skal føres til denne investeringsart.

07. Produktutvikling. Omfatter kostnader i forbindelse med utvikling av et produkt/ tjeneste fra idé til ferdig produkt inkludert utvikling av prototyp.

08. Produksjonsprosessutvikling. Omfatter utviklingskostnader for å forbedre eller rasjonalisere produksjonsprosessen i et foretak.

09. Markedsutvikling. Omfatter kostnader til markedsundersøkelser og markedsutvikling inkludert messe-/utstillingsdeltagelse og presentasjonsmateriale både innenlands og i utlandet.

10. Forretnings- og organisasjonsutvikling
Omfatter kostnader knyttet til forretnings- og organisasjonsutvikling.

11. Kompetanseutvikling og -forvaltning
Omfatter kostnader til kompetanse- og kunnskapsutvikling i eksisterende foretak og etablereropplæring.

13. Kvalitetssikring. Omfatter kostnader i forbindelse med utvikling og iverksetting av systemer og rutiner for å kvalitetssikre produkter og produksjonsprosesser og andre sider ved foretaket.

16. Oppkjøp/fusjon/strukturtilpasning. Er i første rekke knyttet til formål 09 "Strukturtilpasning" og omfatter kostnader til oppkjøp av foretak både hjemme og i utlandet. Omfatter videre andre former for strukturtilpasningstiltak/-prosjekter. Den skal ikke benyttes i de tilfeller et utbyggings- eller utviklingsprosjekt i et enkeltforetak vil kunne få innvirkning på strukturen i en bransje. Investeringsarten er forbeholdt prosjekt som omfatter flere foretak.

20. Kapitalstyrking. Omfatter forbedring av kapitalstrukturen i bedrifter gjennom endring av eksisterende finansiering med sikte på gunstigere lånevilkår, forbedring av finansstrukturen eller refinansiering.

25. Samarbeid og nettverksutvikling
Omfatter kostnader knyttet til utvikling av næringsmiljø og innovasjonssystemer og andre tiltak for utvikling av nettverk.

Omfatter videre kostnader knyttet til å kvalifisere private konsulenter for oppdrag innen programmer f.eks. FRAM og tilsvarende program. Opplæring, kurs og seminar mv for det lokale tiltaksapparat faller også innenfor denne investeringsarten.

27. Akkvisisjon. Omfatter kostnader med sikte på å tilføre et område ny virksomhet og kan f.eks. omfatte markedsføring av regioner/kommuner.

28. Evaluering. Omfatter kostnader til evalueringsprosjekter av INs virkemidler, program, tiltak mv, men kan også omfatte evaluering av andre virkemidler mv som grenser opp mot INs virksomhet.

29. Annen utredningsvirksomhet. Omfatter kostnader forbundet med generell utredninger innen områder av betydning for IN og som ikke gjelder evalueringer. Kostnader til utredning knyttet til enkeltbedrifter skal henføres til investeringsart "01 Planlegging og undersøkelser".

30. Informasjon og erfaringsformidling. Omfatter kostnader i forbindelse med informasjons- og erfaringsformidlingstiltak knyttet til f.eks. program og prosjekt. Denne kan også omfatte kostnader til tiltak for å motivere bedrifter til å delta i slike program, prosjekt mv. Kostnader til INs informasjonstiltak som f. eks trykking av produktblad, brosjyrer mv belastes administrasjonsbudsjettet.

31. Annet. Omfatter kostnader til prosjekt/tiltak mv som ikke kan henføres til annen investeringsart og kan bl.a. benyttes i forbindelse med kjøp av administrative tjenester i forbindelse med gjennomføring av spesielle program mv.

Bevilgning til prosjektledelse fra ordningen med nettverkskreditt skal gis denne investeringsart.
Videre omfattes kostnader til oppfølging av engasjementsbedriftene.

32. Administrasjon. Omfatter kostnader til administrering av programmer, satsinger mm som finansieres over virkemiddelbudsjetter.

33. Design- og varemerkebeskyttelse. Omfatter kostnader knyttet til patent-, design- og varemerkebeskyttelse i forbindelse utvikling av produkt- og tjenesteideer.

40-45 og 51-53. Dette er investeringsarter som er knyttet til hhv. jordbruk og fiskeflåten. Betegnelsene på dem er selvforklarende.

Vedlegg 2: Rapportering på aktivitetsindikatorer i MRS-systemet for 2008

Tabell 1 Delmål 1 "Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde 1. A. Entreprenørskap

Mål: IN skal bidra til økt omfang av lønnsomme etableringer

Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007						Måltall 2008	Årsrapport 2008					
Antall entreprenørskapstiltak (fellestiltak for etablerere), herunder antall deltakere med andel kvinner[29]	Antall fellestiltak		114				Måltall ikke fastsatt på IN-nivå. Det enkelte DK har egne måltall for slike tiltak.	Antall fellestiltak		85			
	Antall deltakere		-					Antall deltakere		-			
	Herav kvinner		-					Herav kvinner		-			
Antall søknader og bevilgninger til **etablerere**, herunder omsøkt og innvilget beløp med andel til kvinner		Søknader		Bevilgninger[30]			Måltall fastsatt til 15 % for tilskudd og 8 % for lån		Søknader		Bevilgninger		
		Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall	Andel av totale tilsagn			Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall	Andel av totale tilsagn
	Totalt	950 472 707	2 150	516 171 121	1 430	11 %		Totalt	704 653 145	1 825	384 300 628	1 221	7 %
	Herav kvinner	304 330 092	901	170 712 484	637			Herav kvinner	265 697 502	823	159 177 826	599	
	Kvinne-andeler			33 %	45 %			Kvinne-andeler			41 %	49 %	
Antall søknader og bevilgninger av **etablererstipend**, herunder omsøkt og innvilget beløp med andel til kvinner		Søknader		Bevilgninger			Kvinneandel av antall etablererstipend skal være 40 %		Søknader		Bevilgninger		
		Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall				Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall	
	Totalt	331 105 792	1 301	104 235 024	647	-		Totalt	312 597 219	1 252	137 843 121	727	-
	Herav kvinner	103 451 610	482	47 005 134	314	-		Herav kvinner	103 992 947	463	50 659 947	303	-
	Kvinne-andeler			45 %	49 %	-		Kvinne-andeler			37 %	42 %	-
Antall kommersialiseringer basert på patenter, antall solgte eller lisensierte patenter (VFO)[31]	Antall inngåtte lisenskontrakter			10			15	Antall inngåtte lisenskontrakter			-		
	Antall etableringer			23			15	Antall etableringer			-		
	Antall nye arbeidsplasser			35			-	Antall nye arbeidsplasser			-		

[29] Opplysninger om antall deltakere, herav kvinner må innhentes manuelt og er tidkrevende i forhold til nytten. En har derfor ikke innhentet data på dette i 2007 og 2008.

[30] Etablererstipend og inkubatorstipend inngår ikke i disse tallene

[31] Beregnede tall basert på spørreundersøkelser. Grunnet mye arbeid med omorganisering av IPR-arbeidet er det ikke utarbeidet tall på dette i 2008. Den kunderettede aktiviteten har ligget noe under nivået i 2007 på grunn av dette.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde 1. B. Innovasjon i etablerte bedrifter									
Mål: IN skal bidra til økt innovasjonsevne og –takt									
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**				**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**			
Antall ***fellestiltak*** innen innovasjon, herunder antall deltagere	Antall fellestiltak innen innovasjon	Antall deltakere			Måltall ikke fastsatt.	Antall fellestiltak innen innovasjon	Antall deltakere[32]		
	665	-				705	-		
Omfanget på (lån og tilskudd til) **innovasjonsprosjekter i enkeltbedrifter** (totalt, innen landbruk, marin sektor og rettet mot kvinner)		Beløp	Andel av totale tilsagn 33	Antall	Styret har fastsatt som mål at 70 % av innvilget landsdekkende tilskudd og distriktsutviklingstilskudd skal gå til prosjekter med innovasjonsnivå Innovasjon 1 (innovasjon på bedriftsnivå) og 90 % av OFU/IFU-tilskudd. Måltallet er 60 – 65 % for bedriftsutviklingstilskudd og 90 % for OFU/IFU for Innovasjon 2 (på internasjonalt/nasjonalt/bransjenivå). Det er ikke fastsatt tilsvarende måltall for lån.		Beløp	Andel av totale tilsagn	Antall
	Totalt innvilget	1 567 052 323	34 %	2 098		Totalt innvilget	1 754 682 672	34 %	1 902
	Landbruk	409 811 724	26 %	569		Landbruk	445 854 778	25 %	562
	Marin sektor	271 281 800	17 %	149		Marin sektor	195 144 133	11 %	120
	Kvinnerettet	307 185 131	20 %	473		Kvinnerettet	484 493 833	28 %	549

32 Opplysninger om antall deltakere må innhentes manuelt og er tidkrevende i forhold til nytten. En har derfor ikke innhentet data på dette i 2008.

33 For Landbruk, Marin sektor og Kvinnerettet er prosentandelene regnet av Totalt innvilget til innovasjonsprosjekter.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde 1. C. Næringsmiljøer og innovasjonssystemer												
Mål: IN skal bidra til utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping												
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**				**Måltall 2008**				**Årsrapport 2008**			
Antall nettverksbaserte innovasjons-/klyngeprosjekter der IN er initiativtaker/pådriver		Antall pågående prosjekter				Antall pågående prosjekter				Antall pågående prosjekter		
	ARENA	20			ARENA	20			ARENA	20		
	NCE	9			NCE	9			NCE	9		
	SUM	29			SUM	29			SUM	29		
Antall og type deltakere i disse prosjektene		Bedrifts-deltakere	Undervisnings- og FoU-miljøer	Off. aktører/ utv.aktører	Måltall vurdert som ikke relevant[34]					Bedrifts-deltakere	Undervisnings- og FoU-miljøer	Off. aktører/ utv. aktører
	ARENA	553	85	102					ARENA	1 252	98	123
	NCE	235	45	193					NCE	262	61	199
	SUM	**788**	**130**	**295**					**SUM**	**1 514**	**159**	**322**
Antall faste møteplasser, åpne fora og fagnettverk som prosjektene har hatt ansvaret for.		Antall møteplasser			Måltall vurdert som ikke relevant					Antall møteplasser		
	ARENA	103							ARENA	146		
	NCE	101							NCE	131		
	SUM	204							SUM	277		
Antall iverksatte innovasjonsprosjekter med deltakelse fra flere bedrifter (bedriftsnettverk)		Antall innovasjons-prosjekter[35]			Måltall vurdert som ikke relevant					Antall innovasjons-prosjekter		
	ARENA	90							ARENA	110		
	NCE	48							NCE	175		
	SUM	138							SUM	285		

[34] Å fastsette et bestemt antall deltakere av ulike kategorier i næringsklyngeprosjektene er ikke noe mål i seg selv. Å synliggjøre antall deltakere i disse prosjektene det enkelte år gir imidlertid en god illustrasjon på aktivitetsnivået knyttet til INs arbeid med å utvikle og forsterke næringsmiljøer og innovasjonssystemer.

[35] Her telles antall iverksatte innovasjonsprosjekter i rapporteringsåret, og ikke akkumulert pr. prosjekt.

Tabell 2 Delmål 2 "IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde 2. A. Innhente og gi info/kunnskap til næringslivet om internasjonale markeds- og konkurranseforhold													
Mål: IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter													
Aktivitets-indikatorer	**Årsrapport 2007**					**Måltall 2008**				**Årsrapport 2008**			
Antall avsluttede kurs (og kompetanse-programmer)	Kompetanse-programmer	5				Ikke fastsatt				4			
	Handelstekniske kurs/programmer	35				Ikke fastsatt				25			
Antall bedrifter som har deltatt på kurs og kompetanseprogrammer om internasjonalisering		Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinne-andel	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinne-andel	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinne-andel
	Kompetanse-programmer	71	67	-	30-77 %	Måltall ikke fastsatt.[36]				78	77	-	Inntil 75 %
	Handelstekniske kurs/programmer	493	181	63 %	50,3 %	Måltall ikke fastsatt.				308	128	50-70 %	50-57 %
Antall generelle markedsundersøkelser	-					-				-			
Antall abonnenter av Eksporthåndboken	Pr. 31.12.07			Nye i 2007						Pr. 31.12.08		Nye i 2008	
	372			38		Nei		Nei		368		49	
Antall internettoppslag på www.innovasjonnorge.no/satsinger/internasjonalisering	8 215					Ikke fastsatt.				7 376			
Antall besvarelser på generelle kundehenvendelser (GES)	28 054					Ikke fastsatt.				24 014			

[36] Det er ikke satt nasjonale måltall på noen av disse aktivitetsindikatorene fordi man på nasjonalt nivå har liten innflytelse på måloppnåelsen. Når det gjelder SMB-andel og kvinne-andel, er både SMB og kvinner prioriterte målgrupper for Innovasjon Norge. Tilbudet tilpasses derfor slik at man treffer disse målgruppene i størst mulig grad.

Tabell 2 fortsettelse

Arbeidsområde 2. B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter			
Mål: IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Antall igangsatte Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjekter)	Internasjonal Vekst - prosjekter 193	Internasjonal Vekst - prosjekter 175	Internasjonal Vekst - prosjekter 160
Bedriftenes finansieringsandel i prosjektene (gj.snittlig)	46 %	45 %	45 %
Antall deltakende bedrifter i Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjektene)	161	125	136
Antall igangsatte Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjekter) fordelt på land, sektorer og fylker i Norge	Antall prosjekter framgår av tabellen over. Fordelingen på land (regioner), sektorer og fylker framgår av tabellene i kap. 3.5 i heftet Detaljrapporter 2007.	Det er et mål at flest mulig prosjekter skal ligge innenfor de prioriterte sektorene som IN har satsinger for. Det er ikke fastsatt måltall for fordelingen av prosjektene mellom land/regioner i utlandet, sektorer eller fylker.	Antall prosjekter framgår av tabellen over. Fordelingen på land (regioner), sektorer og fylker framgår av tabellene i kap. 3.5 i heftet Detaljrapporter 2008.
Antall avsluttede oppdrag med 100 % brukerbetaling, herunder antall deltakende prosjekter/bedrifter	- Antall avsluttede prosjekter med 100 % brukerbetaling: På grunn av innføring av nytt CRM-system har vi ikke komplette registreringer av dette for 2007. - Antall deltakende prosjekter/bedrifter: 342	Måltall ikke fastsatt.	- Antall avsluttede prosjekter med 100 % brukerbetaling: På grunn av innføring av nytt CRM-system har vi ikke komplette registreringer av dette for 2008. - Antall deltakende prosjekter/bedrifter: Ikke innhentet i 2008

Tabell 2 fortsettelse

Arbeidsområde 2. C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap					
Mål: IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi					
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**		**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**	
Antall nettverk/allianser mellom norske og utenlandske bedrifter og FoU-institusjon	46		Måltall ikke fastsatt.	42	
Antall norske bedrifter som deltar i internasjonale nettverk/allianser	678		Måltall ikke fastsatt.	600	

Tabell 3 Delmål 3. "IN skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt"

Arbeidsområde 3. A. Profilering av norsk næringsliv							
Mål: IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet							
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**			**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**		
Antall gjennomførte generelle aktiviteter(delegasjoner/besøk, messer etc.)	Delegasjoner til Norge	Delegasjoner fra Norge	Messer	Måltall ikke hensiktsmessig[37]	Delegasjoner til Norge	Delegasjoner fra Norge	Fagmesser
	2	3	22		3	3	28
Antall spesielle tiltak for å profilere norsk næringsliv	-			-	-		
Antall besøkende på Nortrade.com	Ca. 1 183 500			Minst 1 200 000 treff	1 008 802 sidevisninger, 265 319 unike besøk		

[37] Det settes ikke konkrete måltall for delegasjonsvirksomheten. Arrangementene evalueres i nært samarbeid med NHD og UD, sett i forhold til en omforent målsetting for det enkelte besøk.

Tabell 3 fortsettelse

Arbeidsområde 3. B. Norge som reisemål									
Mål: IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet									
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**			**Måltall 2008**			**Årsrapport 2008**		
INs ressursinnsats pr marked	Offentlig finansiering av markedsaktiviteter: 214 927 000 kr			Det er avsatt 235 mill kr til dette arbeidet for 2007			Offentlig finansiering av markedsaktiviteter: 349 839 000 kr		
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007			Fordelingen pr marked er fastsatt i Reiselivsavdelingens budsjett for 2007 i samråd med reiselivsnæringen.			Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall bedrifter som deltar i INs aktiviteter pr marked	Antall bedrifter: 1 275			Ikke fastsatt			Antall bedrifter: 865		
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007			Fordelingen pr marked er fastsatt i Reiselivsavdelingens budsjett for 2007 i samråd med reiselivsnæringen.			Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall gjennomførte aktiviteter aktiviteter/prosjekter pr marked	Antall prosjekter: 158			Ikke relevant.			Antall prosjekter: 152		
	Fordelingen pr marked framgår av kap . 6.3.2 Arbeidsområde 3B.						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Spaltemillimeter redaksjonell omtale pr marked (dvs. antall artikler/oppslag i aviser/magasiner, TV og radio)	I aviser og magasiner	På TV	I radio	I aviser og magasiner	På TV	I radio	I aviser og magasiner	På TV	I radio
	5 433	250	30	Nei	Nei	Nei	7 377	299	141
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Reklameoppmerksomhet og positiv påvirkning	Ingen registreringer			Ikke relevant.			Ingen registreringer		
Antall reisebyråer (turoperatører) som selger norske produkter, kunnskapsnivå og salg gjennom disse	Antall turoperatører			Antall turoperatører			Antall turoperatører		
	1 587			Ikke måltall			1 718		
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall distribuerte kataloger	Antall kataloger/innstikk	Antall PDF-nedlastinger	Distribuerte kataloger for kunder	Antall kataloger	Antall PDF-nedlastinger	Distribuerte kataloger for kunder	Antall kataloger/innstikk	Antall pageflips	Distribuerte kataloger for kunder
	22 429 018	1 676 220	1 229 712	Nei	Nei	Nei	26 038 393[38]	2 722 546	8 009 351
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall besøk på visitnorway.com	4 000 000 brukere			4 000 000 brukere			5 400 000 brukere (4 400 000 unike brukere)		

[38] Antall kataloger/innstikk har økt kraftig fra tidligere år da Innovasjon Norge har endret kanalvalg til mer bruk av innstikk på bekostning av katalog. I tillegg hadde katalogene 232.463 besøk på Visitnorway.com som genererte 2 722 546 pageflips. Dette tallet kan ikke sammenlignes med tidligere statistikker da Innovasjon Norge har gått fra å tilby nedlastbare PDF til bruk av E-katalog.

Tabell 3 fortsettelse

Arbeidsområde 3. C. Norges omdømme			
Mål: INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Ingen	Kun verbal omtale	Anbefalingene i Omdømmeutvalgets rapport er lagt til grunn i alle profileringsaktiviteter i 2008	Kun verbal omtale
Arbeidsområde 3. D. Norge som investeringsland			
Mål: IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Antall internasjonale bedrifter som har henvendt seg til IN mht. investering i Norge	Ikke aktivert som arbeidsområde	Måltall for 2008 ikke aktuelt. Dette vurderes først dersom prosjektet "Invent i Norway" igangsettes	Ikke aktivert som arbeidsområde
Antall bedrifter som IN oppsøker	Ikke aktivert som arbeidsområde	Måltall for 2008 ikke aktuelt. Dette vurderes først dersom prosjektet "Invent i Norway" igangsettes	Ikke aktivert som arbeidsområde

Tabell 4 Delmål 4: "IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger"

Arbeidsområde 4. A. Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter			
Mål: IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Fordeling av INs bevilgninger på FKenes og FMenes føringer for virkemiddelbruken for det enkelte fylke.	Ingen rapportering utover verbal omtale. Indikatoren lite hensiktsmessig.	Er i ulik grad fastsatt av den enkelte fylkeskommune eller fylkesmann.	Ingen rapportering utover verbal omtale. Indikatoren lite hensiktsmessig.
Arbeidsområde 4. B. Regionalt samspill			
Mål: IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskapene			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Antall fellesprosjekter med regionale partnere IN deltar i	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Antall regionale nettverk IN deltar i	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Antall øvrige møteplasser IN deltar på	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Arbeidsområde 4. C. Regional omstilling			
Mål: IN skal bidrag til at arbeidet i omstillings-områdene drives profesjonelt og målrettet			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Programmet opererer med 6 prosessindikatorer som aktiviteten i hvert omstillingsområde måles på:	Se årsrapportens kap. 6.4.3 for å lese om resultatene for hvert omstillingsområde.	Karaktergivningen for indikatorene er basert på en skala fra 1 til 5 hvor 5 er høyeste score. Det er et mål at flest mulig av prosessindikatorene skal ha en verdi på 5.	Se årsrapportens kap. 4.4.3 for å lese om resultatene for hvert omstillingsområde.
- Etablering			
- Mål (konkret og kommunis.)			
- Organisering			
- Portefølje (aktivitetsnivå)			
- Oppfølging/opplæring			
- Planer videre			

Tabell 5: Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

Arbeidsområde 5. A. Kundetilfredshet			
Mål: IN skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Ingen	Verbal omtale basert på siste Serviceundersøkelse (SU)	Ikke aktuelt	Verbal omtale basert på siste Serviceundersøkelse (SU)
Arbeidsområde 5. B. Markeds- og systemsvikt			
Mål: INs virksomhet skal korrigere for svikt i de private finansierings-markedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Ingen	Verbal omtale basert på Kundeeffektundersøkelsene (KEU)	Ikke aktuelt	Verbal omtale basert på Kundeeffektundersøkelsene (KEU)
Arbeidsområde 5. C. Kunnskapsbygging og premissgiving			
Mål: IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng			
Aktivitetsindikatorer	**Årsrapport 2007**	**Måltall 2008**	**Årsrapport 2008**
Ingen	Kort verbal omtale av resultater fra spørreundersøkelse.	Ikke aktuelt	Kort verbal omtale av resultater fra spørreundersøkelse.

Vedlegg 3: Rapportering på effektindikatorer i MRS-systemet for 2008

Tabell 1 Delmål 1 "Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde Mål	Effektindikator	Rapportering
1. A. Entreprenørskap		
Mål: IN skal bidra til økt omfang av, lønnsomme etableringer	Andel av INs kunder som har mottatt finansiell støtte og som har etablert ny bedrift etter 1 og 2 år.	KEU (førundersøkelse av 2007-årgangen i 2008): Av Etablererstipendmottagerne har 41% startet opp og forventet realisert prosjektet etter planen (dette er på nivå med årgangen før). Tilsvarende tall for Inkubatorstipendet er 42% (noe høyere enn året før).
	Andel av deltagerne på IN entreprenørskapstiltak som har etablert ny bedrift etter 1 og 2 år	Inngår foreløpig ikke i KEU.
	Andel av nyetableringene som er basert på FoU eller patenter	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Det er spurt om bedriftene ved dette prosjektet har ført til økt samarbeid med universitet og høyskoler. Etablererstipendmottakerne har gjort det i 35% av tilfellene, mens hele 72% av Inkubatorstipendmottakerne har gjort det . Snittet for alle tjenester ligger på 26%.
	Andel av bedriftene startet av INs kunder som har overlevd etter 4 år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Økonomisk resultat i de etablerte bedriftene etter fire år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter mht prosjektets bidrag til inntektsøkning/kostnadsreduksjon, lønnsomhetsutvikling og overlevelse nedenfor.
	Andel nyetableringer hvor minst ¼ av markedet er i utlandet	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Sysselsettingsutvikling i de nyetablerte bedriftene etter fire år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Endring i holdning og evne hos de som har deltatt i tiltak for å starte egen bedrift	Deltagerne på ulike tiltak, som f.eks. etablererskole, mobiliseringstiltak, inngår ikke i KEU. Egne undersøkelser må gjennomføres blant disse.
	Andel nyetablererne som har økt sin kompetanse i stor grad	KEU (etterundersøkelsen 2004-årgangen i 2008): Det er ikke skilt mellom nyetableringer og eksisterende bedrifter i denne undersøkelsen. Se imidlertid omtale av effektindikatorene om økt innovasjonsevne og innovasjonskompetanse under arbeidsområde 1B nedenfor.

Arbeidsområde **Mål**	**Effektindikatorer**	**Rapportering**
1. B. Innovasjon i etablerte bedrifter		
Mål: IN skal bidra til økt innovasjonsevne og –takt	Andel IN-støttede bedrifter som har økt sin innovasjonsevne i stor grad	KEU (etterundersøkøkelsen av 2004-årgangen): Vurdert etter fire år mener bedriftene at prosjektet har ført til innovasjon i stor grad på 2,2 områder. Det er særlig innen produkt- og tjenesteutvikling det har ført til utvikling. I 55% av prosjektene har man oppnådd dette.
	Andel bedrifter som melder om stor nytte av innovasjonskomp. tiltak	Dette omfatter INs programmer/fellesprosjekter rettet mot å øke bedriftenes innovasjonskompetanse. Programaktiviteten bidrar mer til innovasjon enn de tradisjonelle finansielle tiltakene. Det er klar sammenheng mellom antall samarbeidpartnere og andel innovasjon.
	Andel av IN-støttede innovasjonsprosjekter som er utnyttet kommersielt innen fire år	Inngår foreløpig ikke KEU.
	Økonomisk resultat etter fire år i IN bedriftene med innovative prosjekter	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Andel av innovasjons-prosjekter fordelt på hhv: - nytt på inter-nasjonalt marked - nytt på nasjonalt marked - nytt for bedriften	Inndelingen av prosjektene på ulike nivå for innovasjon er innført i INs statistikkregistrering (formål) f.o.m. 2005. (Denne indikatoren er imidlertid mer en aktivitetsindikator enn en effektindikator.) Se fordelingen av totale tilsagn på ulike innovasjonsnivå i Vedlegg 4, s. 12.
	Andel av INs kunder som har - økt eksportomsetn. - eksportert nye prod./ tjenester – eksportert på nye markeder	Viser til rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Sysselsettingsendring i IN bedrifter med innovative prosjekter	Viser til rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
1. A. og 1. B. Entreprenørskap og Innovasjon i etablerte bedrifter		
	Økonomisk resultat etter fire år i IN bedriftene	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): Lønnsomhetsutvikling: 50% av bedriftene mener prosjektet har hatt stor betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling, dette er på nivå med årgangen før. Det er særlig Landsdekkende risikolån og Grunnfinansiering- fiskeflåte som skårer høyt på betydningen for lønnsomhet. Overlevelse: 52% av bedrifter mener prosjektet har hatt stor betydning for overlevelse (på nivå med året før – 50%). Det er store variasjoner mellom tjenestene mht betydning for overlevelse. Landsdekkende risikolån har høyest viktighet for overlevelse med hele 75%.
	Andel av INs kunder som har - økt eksportomsetn. - eksportert nye prod./ tjenester - eksportert på nye markeder	Økt eksportomsetning KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): 16% har økt sin eksport som følge av prosjektet, en økning på 3 prosentpoeng fra året før. Størst betydning har det for Landsdekkende risikolån og den Distriktsrettede låneordningen. Eksportert nye prod./ tjenester KEU omfatter foreløpig ikke spørsmål knyttet til om eksporten er nye produkter /tjenester. Eksportert på nye markeder KEU omfatter foreløpig ikke spørsmål knyttet til om eksporten er på nye markeder.
	Sysselsettingsendring i IN bedrifter	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): Fra 1.1.2004 til 1.1.2008 er anslaget for netto sysselsettingsøkning på 1,0 pr prosjekt, mot 1,1 året før. Det er skapt og sikret mellom 5885 og 8118 arbeidsplasser for denne årgangen kunder. Dette er mer enn årgangen før (4100-6200). 70-80% av de skapte og sikrede arbeidsplassene er kommet innenfor det distriktspolitieke virkeområdet. Dette er vesentlig høyere enn i 2003-årgangen og samtidig en høyere andel enn hva fordelingen av prosjektene skulle tilsi.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
1. C. Næringsmiljøer og innovasjonssystemer		
Mål: IN skal bidra til utvikling av lokale regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping	Andel av deltakerne som har økt innovasjons-samarbeid som følge av prosjektet	Det er igangsatt 110 innovasjonsprosjekter som resultat av Arenaprosjektene i 2008 med 336 deltakende bedrifter/institusjoner. De tilsvarende tallene i 2007 var 90 innovasjonsprosjekter og 269 deltakere. Det er igangsatt 175 (2007: 48) innovasjonsprosjekter med deltakelse av flere bedrifter innen NCE-programmet i 2008. 93 av disse prosjektene er i samarbeid med FoU-miljøer og 72 er i samarbeid med internasjonale bedriftspartnere.
	Andel av deltakerne som har gjennomført et kommersielt lønnsomt innovasjonsprosjekt etter 4 år	Det er ikke innhentet opplysninger om gjennomførte kommersialiseringsprosjekter i 2008 fra Arena og NCE-prosjektene.
	Antall nye bedrifter og arbeidsplasser innen miljøene og systemene	Det er etablert 14 nye virksomheter med 36 nye arbeidsplasser som kan relateres til NCE-prosjektenes aktivitet i 2008. Det foreligger ikke tilsvarende registreringer for Arena-prgrammet for 2008.

Tabell 2 Delmål 2 "IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
2. A. Innhente og gi info/kunnskap til næringslivet om internasjonale markeds- og konkurranseforhold		
Mål: IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter	Andel av bedriftene som har benyttet INs internasjonaliserings- og handelstekniske tjenester, inkl kompetanseprogram som i stor grad er fornøyd med tjenesten	Har ikke data på dette.
	Andel av bedriftene som har benyttet INs internasjonaliserings- og handelstekniske tjenester, inkl kompetanseprogram som i stor grad har økt sin kompetanse	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2010 (etterundersøkelsen for 2006)
2. B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter		
Mål: IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet	Andel av bedriftene som har benyttet INs rådgivningstjenester som har oppnådd eksportøkning etter fire år	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten og da i etterundersøkelsen. KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Av bedriftene som har deltatt i INT-programmet (nå: Internasjonal vekst-programmet) forventer nær 82% økning i eksport som følge av prosjektet. Dette er en noe laver andel enn de to foregående årene.
	Andel av bedriftene som har fått finansiell bistand til internasjonalisering fra IN som har oppnådd eksportøkning etter fire år	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): 20% av bedriftene som fikk finansiell bistand i 2004 har økt omsetningen i utlandet, dette er en økning fra året før. INT-programmets andel ligger lavere, på 7%. KEU (førundersøkelse 2007). 29% av prosjektene forventer en økning i eksporten, dette er et lavere tall en de to årgangene før.
2. C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap		
Mål: IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi. og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi	Andel av bedriftene som har deltatt i INs tekn.- eller kunnskaps-overføringstiltak eller –prosjekter som har tatt i bruk ny teknologi eller kunnskap	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).
	Andel av bedriftene som har deltatt i INs tekn.- eller kunnsk.-overf.tiltak/prosj. som har fått inntekt gjennom salg i utlandet	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).

Tabell 3 Delmål 3. "IN skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt "

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
3. A. Profilering av norsk næringsliv		
Mål: IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet	Andel av bedriftene som har deltatt på INs arrangement i inn- og utland som i stor grad er fornøyd med opplegget	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten eventuelt gjennom egne undersøkelser.
	Andel av bedriftene som har deltatt på INs arrangement i inn- og ut-land som i har oppnådd kommersielle resultater	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).
3. B. Norge som reisemål		
Mål: IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet	Vekst i antall ankomster og turistgjestedøgn pr. marked.	**Endring (%) i ankomster og gjestedøgn fordelt på markeder fra 2006 til 2007**
	Inntjening pr gjestedøgn/ ankomst	
	Endring i Norges markedsandel pr marked	Forutsetter internasjonale undersøkelser.
	Endring i kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte markeder	Forutsetter internasjonale undersøkelser.
	Tilfredshet med deltakelse i INs aktiviteter	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten evt. at det foretas spesielle undersøkelser i etterkant av gjennomføringen av de ulike aktiviteter
	Eval. av forventet effekt av deltakelsen	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten evt. at det foretas spesielle undersøkelser i etterkant av gjennomføringen av de ulike aktivitetene.

	N	Fin	DK	S	D	Esp	NL	GB	US	It	Rus	Fra	JP	Totalt
Vekst ankomst %		0	2	3	-3	-6	-2	-10	-30	-15	2	-4	-18	-1
Vekst gj.døgn %	1	-	-1	4	-1	-18	-3	-13	-8	-15	19	-1	-7	-2

Tabell 3 Fortsettelse

3. C. Norges omdømme		
Mål: INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper	Antall bedrifter som tar i bruk omdømmestrategien	
	Måling av omdømmestyrke dvs. om posisjonen Norge vil ta er riktig og om hvordan Norge blir oppfattet i forhold til posisjonen	Det er ikke foretatt slike målinger etter at Omdømmeutvalgets innstilling ble fremlagt.
3. D. Norge som investeringsland		
Mål: IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge	Andel av bedriftene som er veiledet av IN har etablert ny virksomhet i Norge innen 2 år.	Ingen systematiske registreringer av henvendelser til IN om etableringsmulighetene i Norge og eventuelle resultater av disse.
	Utenlandske investeringer	Ingen systematiske registreringer.
	Andel av bedriftene, som har benyttet INs tjenester, som har fått en mer positiv oppfatning av Norge som attraktivt investeringsland	Ingen systematiske registreringer.

Tabell 4 Delmål 4: "IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger"

Arbeidsområde Mål	Effektindikator	Rapportering
4. A. Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter		
Mål IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling	Økonomisk utvikling i IN-støttede bedrifter fordelt på fylker	Dette har vi ikke tilfredsstillende data på pr. i dag.
	Sysselsettingsutvikling i IN-støttede bedrifter fordelt på fylker	Omfanget av KEU er ikke stort nok til at sysselsettingsberegningene kan splittes på fylker.
4. B. Regionalt samspill		
Mål IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskap	Andel av deltakerne i FKenes strategiske partnerskap (RUP/SNP/FP) som er enige i at INs DKer i stor grad har deltatt aktivt i og tilført merverdi til arbeidet	Organiseringen av samspilet i de regionale partnerskapene varierer mellom regionene. INs distriktskontorer er aktivt med i RUP-styringsgrupper og tilsvarende, har regelmessige møter med fylkeskommunen og fylkesmannen og er både pådriver og aktør på en rekke møteplasser, i nettverk og i fellesprosjekter. Det operative samarbeidet mellom INs distriktskontorer og de regionale partnerskapene har på flere området blitt ytterligere styrket i 2008 i forhold til tidligere år. Stortingets vedtak om å gi fylkeskommunene deleierskap til Innovasjon Norge (49 prosents eierandel) fra 2010 som en del av den kommende forvaltningsreformen, bidro allerede i 2008 til å skape større interesse for hele bredden i INs tjenestetilbud, nettverk og kompetanse og til en bredere involvering av INs samlede kompetanse i det regionale utviklingsarbeidet. For øvrig vises det til fullstendig omtale av arbeidet innenfor dette arbeidsområdet i kap. 4.4.2 ovenfor, samt omtale av Innovasjon Norges arbeid innen kunnskapsbygging og premissgiving under arbeidsområde 5C nedenfor.
4. C. Regional omstilling		
Mål IN skal bidrag til at arbeidet i omstillings-områdene drives profesjonelt og målrettet	• 6 effektindikatorer: o kompetanse o samhandling off/privat o nye arbeidsplasser o robust nærings-struktur o programspesifikke mål o planer videre	De enkelte omstillingsområdenes score på de seks effektindikatorene er vist i kapittel 4.4.3

Tabell 5: Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
5. A. Kundetilfredshet		
Mål: IN skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon	Andel kunder som i stor grad er fornøyd med de finansielle tjenestene	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: Avslagskundene er mindre fornøyde og de som har fått tilsagn er mer fornøyde i 2008 enn i 2007. Gjennomsnittlig skår på spørsmålet om IN tilbyr tjenester som dekker kundens behov er 4,7 på en skala fra 1 til 6.
	Andel kunder som i stor grad er fornøyd med rådgivingstjenestene	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: Skåren på rådgivning internasjonalt er redusert fra 4,6 i 2007 til 4,4 i 2008. 173 personer har svart i 2008. Dette gir seg direkte utslag i Divisjon Utlands resultater. Kun 73 av i alt 1799 2008 har sagt de evaluerer Divisjon Utland, noe vi mener er for få til å kunne trekke bastante konklusjoner. Når det gjelder rådgivningstjenestene som ikke gjelder internasjonalisering, er det 76 personer som har evaluert oss med bakgrunn i disse tjenestene, noe som også er for lavt til å trekke konklusjoner.
5. B. Markeds- og systemsvikt		
Mål: INs virksomhet skal korrigere for svikt i de private finansierings-markedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner	Andel høy addisjonalitet Andel lav addisjonalitet	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Andel høy addisjonalitet er i gjennomsnitt 60%. Dette er høyere enn de to foregående årene (47 og 59%). Andelen varierer mye med tjenestene. Foruten de landbruksbaserte verdiskapingsprogrammene, så er det særlig FRAM, Inkubatorstipendet og OFU/IFU som har høy andel høy addisjonalitet. Andel lav addisjonalitet er i gjennomsnitt 14%, som året før.
	Andel hvor INs engasjement har ført til utløsing av annen finansiering	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): 74% av prosjektene er fullfinansiert , dette er en noe høyere andel enn årgangen før.
	Andel av INs kunder som mener IN i stor grad bidrar til nettverksbygging	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: I gjennomsnitt 4,1 på spørsmål om IN formidler tjenester og kompetanse fra relevante nettverk og partnere på en skala fra 1 til 6, dvs. en økning fra 2007. KEU (førundersøkelsen av 2005-årgangen): 36,5% mener IN er en pådriver i stor grad når det gjelder å koble bedriften til finansierings- og kompetansekilder og nettverk. Denne andelen har økt fra 34% i årgangen før. Tilsvarende spørsmål er ikke med i 2006- og 2007-årgangen, hvor det har vært en forenklet Kundeeffektundersøkelse.

Tabell 5 Fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
5. C. Kunnskapsbygging og premissgiving		
Mål: IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng	Andel av fylkeskommunene, relevante departementer og næringslivsorganisasjoner som oppfatter INs kunnskapsleveranser som: • objektive og "politisk uavhengige" • faglig troverdige og treffsikre • tilgjengelig gjennom felles arenabygging og læreprosesser for kunnskapsutveksling • riktig "timet" ift. politiske prosesser	Det ble i 2008 ikke gjennomført en kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør. Undersøkelser av dette i 2006 og 2007 gå mye verdifull informasjon som har gjort at det har vært sterkt fokus på dette arbeidet i 2008. Det vil i 2009 bli gjort en ny metodisk kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør.

Vedlegg 4: Statistikk for finansieringsvirksomheten 2008

Innholdsfortegnelse

Tabell	Side
Totale tilsagn finansieringstjenester	2
Bransje	3
Geografi	6
Distriktspolitisk virkeområde	11
Innovasjon	12
Kompetanse	13
Bedriftsstørrelse	14
Kundetype	15
Kjennetegn	16
Finansieringsandeler - Distriktsrettet lån og tilskudd - fordelt etter distriktspolitisk virkeområde	17
Finansieringsandeler - Landsdekkende lån og tilskudd	18
Risikolånene - akkumulert tapsprosent etter årganger	19

Innledning til finansieringsstatistikken

På sidene 2 til 19 nedenfor presenteres statistikken over finansieringsvirksomheten i Innovasjon Norge i 2008.

Statistikken viser hvor mye lån, tilskudd og lånebeløp for beregning av rentestøtte som er innvilget til våre kunder. Midler knyttet til vår profileringsvirksomhet og støtte til delfinansiering av vår rådgivningsvirksomhet ved utekontorene er *ikke* med i denne statistikken. For fullstendig oversikt over virkemiddelrammer og forbruk i 2008, se kapittel 5.1.

På samme måte som i halvårsrapporten for 2008, har vi i årsrapporten gruppert statistikken med delsummer for:

- lavrisikolån
- risikolån, tilskudd og programmer
- andre virkemidler (bl.a. tunge rettighetsbaserte ordninger)

Grunnen til at vi har gruppert virkemidlene på denne måten er at det er knyttet andre forventninger og målsettinger til viktige forhold som geografisk fordeling, innovasjonsnivå og kvinneandeler for tilskuddsmidlene enn for lavrisikolån og rettighetsbaserte ordninger som for eksempel Kompensasjonsmidler for økt arbeidsgiveravgift.

Grunnen til at lånebeløp for beregning av rentestøtte også er plassert under ”Sum andre virkemidler”, er at tilsagnstallene ellers ville blitt blåst unødig mye opp. Statistikken viser altså lånebeløpene som rentestøtten beregnes ut fra, ikke den faktiske rentestøtten som kommer kundene til gode.

Totale tilsagn finansieringstjenester

Budsjettpost	Virkemiddel	Netto innvilget
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	509 415 542
Sum lavrisikolån		**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	24 290 000
Sum andre virkemidler		**1 033 938 469**
Sum totalt		**5 153 075 973**

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	01-02 Jordbruk/skogbruk Netto innv	Andel	05 Fiske/oppdrett Netto innv	Andel	10-14 Bergverk/ utvinning Netto innv	Andel	15-37 Industri Netto innv	Andel	40-41 Kraft og vann Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	51 367 082	9 %	23 450 000	4 %	8 980 000	2 %	159 948 113	28 %	27 767 000	5 %
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			626 512 156	99 %						
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	483 172 542	95 %					7 120 000	1 %	1 100 000	0 %
Sum lavrisikolån		**534 539 624**	**31 %**	**649 962 156**	**38 %**	**8 980 000**	**1 %**	**167 068 113**	**10 %**	**28 867 000**	**2 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	3 500 000	2 %	980 000	1 %			64 910 000	42 %	750 000	0 %
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			15 000 000	50 %			9 700 000	32 %		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	750 000	1 %	7 542 000	9 %	595 000	1 %	7 787 750	9 %	533 100	1 %
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	129 000	0 %					7 582 870	8 %	75 000	0 %
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 500 000	2 %					6 783 000	10 %	1 500 000	2 %
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			11 169 000	5 %	16 360 000	7 %	87 429 150	36 %	3 495 000	1 %
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd							3 967 500	43 %		
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			1 100 000	4 %			8 120 000	30 %		
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	2 092 000	1 %	40 135 000	13 %	918 000	0 %	159 044 262	51 %	4 500 000	1 %
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	8 506 600	1 %	48 989 663	8 %	18 920 000	3 %	185 465 834	30 %	6 045 370	1 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	460 000	0 %	4 260 000	3 %	700 000	0 %	8 442 000	6 %	32 000	0 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							679 622	20 %		
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	21 831 052	32 %					19 637 250	29 %		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	8 639 950	53 %	1 200 000	7 %			150 000	1 %		
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	21 991 100	47 %			27 000	0 %	1 330 000	3 %	19 697 496	42 %
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 000 000	19 %								
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 677 000	8 %					6 553 000	19 %		
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	6 830 000	86 %					170 000	2 %		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	265 204 100	83 %	1 447 500	0 %	317 000	0 %	13 292 000	4 %	634 000	0 %
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	1 055 000	4 %								
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000	100 %								
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4 167 867	32 %					6 364 440	49 %		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	1 024 950	83 %								
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd			8 906 500	20 %			23 735 000	52 %		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			17 374 124	100 %						
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**366 632 619**	**15 %**	**158 103 787**	**7 %**	**37 837 000**	**2 %**	**621 143 678**	**26 %**	**37 261 966**	**2 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			10 183 000	5 %			25 876 206	13 %	2 552 000	1 %
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100 %								
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	682 112 240	93 %	492 000	0 %			12 205 200	2 %		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd							184 353	0 %	97 800	0 %
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	387 125	2 %			203 750	1 %	999 353	6 %	607 990	3 %
Diverse tilskudd	Tilskudd			375 000	2 %			20 600 000	85 %		
Sum andre virkemidler		**684 299 365**	**66 %**	**11 050 000**	**1 %**	**203 750**	**0 %**	**59 865 112**	**6 %**	**3 257 790**	**0 %**
Sum totalt		**1 585 471 608**	**31 %**	**819 115 943**	**16 %**	**47 020 750**	**1 %**	**848 076 903**	**16 %**	**69 386 756**	**1 %**

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	45 Bygg og anlegg		50-52 Varehandel		55 Hotell/restaurant		60-64 Transport		65-67 Finans. tjeneste	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	4 500 000	1 %	4 000 000	1 %	25 680 000	5 %	87 320 000	16 %		
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							3 400 000	1 %		
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål					2 140 000	0 %	5 900 000	1 %		
Sum lavrisikolån		**4 500 000**	**0 %**	**4 000 000**	**0 %**	**27 820 000**	**2 %**	**96 620 000**	**6 %**	**0**	**0 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	3 000 000	2 %	9 400 000	6 %	5 000 000	3 %	15 150 000	10 %		
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			3 500 000	12 %						
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	250 000	0 %	218 008	0 %	160 000	0 %	2 347 000	3 %	1 276 400	1 %
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	800 000	1 %	250 000	0 %	2 506 994	3 %	8 381 800	9 %	3 879 925	4 %
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	675 000	1 %								
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	770 000	0 %	11 430 000	5 %			1 869 000	1 %		
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd			998 300	11 %						
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd									1 699 180	49 %
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd										
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	3 000 000	1 %	3 700 000	1 %	19 965 000	6 %	5 016 600	2 %		
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	5 601 775	1 %	12 132 900	2 %	28 510 229	5 %	44 293 300	7 %	3 179 250	1 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	3 000 000	2 %	1 751 000	1 %	502 000	0 %	1 000 000	1 %	5 000 000	3 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							2 450 000	72 %	175 000	5 %
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd			3 122 000	5 %	2 279 000	3 %	35 000	0 %	24 000	0 %
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt									500 000	3 %
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	424 000	1 %	350 000	1 %			400 000	1 %	2 200 000	5 %
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd							315 000	6 %		
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 700 000	8 %			500 000	1 %			7 687 500	23 %
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	450 000	0 %	2 770 780	1 %	8 715 500	3 %	1 968 700	1 %	405 000	0 %
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd							7 473 450	29 %	200 000	1 %
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd							105 000	1 %		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd			9 362 500	21 %					300 000	1 %
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd										
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**20 670 775**	**1 %**	**58 985 488**	**2 %**	**68 138 723**	**3 %**	**90 804 850**	**4 %**	**26 526 255**	**1 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	3 047 500	2 %	2 538 550	1 %	8 464 776	4 %	19 230 500	10 %	1 978 000	1 %
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	2 000 000	0 %			13 178 000	2 %	1 000 000	0 %		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	203 750	0 %								
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	399 350	2 %								
Diverse tilskudd	Tilskudd							50 000	0 %		
Sum andre virkemidler		**5 650 600**	**1 %**	**2 538 550**	**0 %**	**21 642 776**	**2 %**	**20 280 500**	**2 %**	**1 978 000**	**0 %**
Sum totalt		**30 821 375**	**1 %**	**65 524 038**	**1 %**	**117 601 499**	**2 %**	**207 705 350**	**4 %**	**28 504 255**	**1 %**

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	70-74 Forr. tjeneste Netto innv	Andel	75-99 Annet Netto innv	Andel	Sum Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	141 408 334	25 %	28 890 000	5 %	**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål					**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	3 050 000	1 %	6 933 000	1 %	**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**144 458 334**	**8 %**	**35 823 000**	**2 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	50 050 000	32 %	3 000 000	2 %	**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	2 000 000	7 %			**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	27 743 933	32 %	36 506 059	43 %	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	27 062 543	29 %	41 953 099	45 %	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	45 964 388	69 %	10 269 200	15 %	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	86 856 400	35 %	26 801 034	11 %	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	3 167 248	35 %	1 040 190	11 %	**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	900 000	26 %	900 000	26 %	**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	17 013 000	63 %	980 000	4 %	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	56 650 000	18 %	17 723 500	6 %	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	155 300 456	25 %	98 390 690	16 %	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	70 826 509	47 %	54 217 494	36 %	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark			105 000	3 %	**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	14 404 000	21 %	7 301 450	11 %	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	10 000	0 %	5 691 209	35 %	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	100 000	0 %	404 500	1 %	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	3 761 750	71 %	250 000	5 %	**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	9 674 286	29 %	4 070 250	12 %	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	900 000	11 %			**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	6 716 973	2 %	18 441 975	6 %	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd			17 371 000	67 %	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd			2 400 000	18 %	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	10 000	1 %	196 000	16 %	**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	370 000	1 %	2 900 000	6 %	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd					**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**579 481 486**	**24 %**	**350 912 650**	**15 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	51 222 737	26 %	75 755 753	38 %	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd					**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	15 710 000	2 %	8 895 000	1 %	**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	387 125	1 %	52 372 992	98 %	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	1 261 302	7 %	14 302 117	79 %	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 735 000	11 %	530 000	2 %	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**71 316 164**	**7 %**	**151 855 862**	**15 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**795 255 984**	**15 %**	**538 591 512**	**10 %**	**5 153 075 973**

Geografi

		Østfold		Akershus		Oslo		Hedmark		Oppland	
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	5 000 000	1%	10 000 000	2%	3 600 000	1%	81 762 000	15%	5 000 000	1%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	25 950 000	5%	8 075 000	2%			121 965 000	24%	18 040 000	4%
Sum lavrisikolån		**30 950 000**	**2 %**	**18 075 000**	**1 %**	**3 600 000**	**0 %**	**203 727 000**	**12 %**	**23 040 000**	**1 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån			11 750 000	8%	24 400 000	16%	3 000 000	2%		
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti										
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4 467 768	5%	3 936 000	5%	12 813 750	15%	1 752 000	2%	2 090 000	2%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 552 536	2%	575 000	1%	19 935 653	22%			633 000	1%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	5 000 000	7%	5 215 000	8%	20 825 000	31%	1 164 550	2%	700 000	1%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	9 148 150	4%	7 915 200	3%	55 547 000	23%	3 186 234	1%	13 858 000	6%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	2 112 000	23%	2 975 148	32%			420 000	5%		
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			1 860 000	7%	400 000	1%				
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	4 000 000	1%					56 380 000	18%	21 625 000	7%
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	5 543 333	1%	4 530 000	1%	4 898 000	1%	33 667 401	5%	27 077 286	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			1 350 000	1%	7 316 921	5%	1 593 750	1%	2 623 000	2%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	1 076 000	2%	5 772 000	8%	3 018 000	4%	346 700	1%	1 335 000	2%
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt			880 000	5%	1 750 000	11%	310 000	2%	600 000	4%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	4 420 500	9%	5 054 346	11%	1 250 000	3%	4 233 600	9%	5 147 650	11%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd							3 406 750	64%	1 920 000	36%
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 339 000	4%	1 666 000	5%	3 793 000	11%	1 846 000	5%	1 540 000	5%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			300 000	4%						
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	12 894 000	4%	9 226 000	3%	570 000	0%	25 876 450	8%	17 596 150	5%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	400 000	2%					50 000	0%		
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									200 000	2%
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd			2 000 000	4%	1 250 000	3%	2 200 000	5%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd										
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**51 953 287**	**2 %**	**65 004 694**	**3 %**	**157 767 324**	**7 %**	**139 433 435**	**6 %**	**96 945 086**	**4 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd					20 000	0%	7 637 146	4%	1 998 000	1%
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	30 400 000	4%	23 735 000	3%			57 981 000	8%	32 512 000	4%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd					4 848 109	9%				
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			203 750	1%	872 221	5%	88 721	0%		
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 000 000	8%			200 000	1%	500 000	2%		
Sum andre virkemidler		**32 400 000**	**3 %**	**23 938 750**	**2 %**	**5 940 330**	**1 %**	**66 206 867**	**6 %**	**34 510 000**	**3 %**
Sum totalt		**115 303 287**	**2 %**	**107 018 444**	**2 %**	**167 307 654**	**3 %**	**409 367 302**	**8 %**	**154 495 086**	**3 %**

Geografi

		Buskerud		Vestfold		Telemark		Aust-Agder		Vest-Agder	
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	500 000	0%			11 650 000	2%	15 000 000	3%	34 000 000	6%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål									19 000 000	3%
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	16 920 000	3%	23 230 000	5%	15 340 000	3%	25 055 000	5%	21 490 000	4%
Sum lavrisikolån		**17 420 000**	**1 %**	**23 230 000**	**1 %**	**26 990 000**	**2 %**	**40 055 000**	**2 %**	**74 490 000**	**4 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	2 400 000	2%	11 850 000	8%	37 500 000	24%			13 710 000	9%
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti										
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	3 355 000	4%	3 549 000	4%	3 228 738	4%	1 032 150	1%	3 526 000	4%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 550 000	2%			2 375 000	3%	345 000	0%	2 436 000	3%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	425 000	1%	5 610 000	8%			4 980 000	7%	4 598 000	7%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	7 760 000	3%	3 585 000	1%	6 504 000	3%	4 512 000	2%	10 220 000	4%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	950 000	10%			800 000	9%			440 190	5%
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	1 400 000	5%	3 100 000	11%					400 000	1%
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	500 000	0%			32 600 000	10%				
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	13 816 334	2%	2 692 000	0%	16 365 000	3%	11 707 850	2%	8 760 450	1%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	1 083 750	1%			725 000	0%	1 420 000	1%	1 300 000	1%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	4 426 000	6%	12 888 000	19%	2 992 500	4%	2 733 000	4%		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt					1 000 000	6%			115 209	1%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 839 000	6%	1 128 000	2%	3 355 000	7%	1 908 000	4%	960 000	2%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	462 000	1%	700 000	2%	350 000	1%	1 240 000	4%	650 000	2%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					1 400 000	18%			1 000 000	13%
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	14 726 641	5%	11 763 000	4%	12 509 500	4%	7 146 000	2%	8 839 000	3%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd					795 000	3%				
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					13 000 000	85%				
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd										
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd							450 000	1%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd									792 000	5%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**55 693 725**	**2 %**	**56 865 000**	**2 %**	**135 499 738**	**6 %**	**37 474 000**	**2 %**	**57 746 849**	**2 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	2 524 920	1%			1 558 000	1%				
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	38 515 000	5%	27 500 000	4%	27 060 000	4%	18 700 000	3%	21 500 000	3%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd										
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	203 750	1%	203 750	1%	203 750	1%				
Diverse tilskudd	Tilskudd	195 000	1%	295 000	1%						
Sum andre virkemidler		**41 438 670**	**4 %**	**27 998 750**	**3 %**	**28 821 750**	**3 %**	**18 700 000**	**2 %**	**21 500 000**	**2 %**
Sum totalt		**114 552 395**	**2 %**	**108 093 750**	**2 %**	**191 311 488**	**4 %**	**96 229 000**	**2 %**	**153 736 849**	**3 %**

Geografi

		Rogaland		Hordaland		Sogn og Fjordane		Møre og Romsdal		Sør-Trøndelag	
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	23 580 000	4%	39 100 000	7%	1 500 000	0%	105 312 667	19%	26 980 000	5%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	15 725 000	2%	94 804 648	15%	49 315 000	8%	97 719 508	16%	7 900 000	1%
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	9 130 000	2%	29 551 617	6%	5 125 000	1%	35 953 000	7%	31 840 400	6%
Sum lavrisikolån		**48 435 000**	**3 %**	**163 456 265**	**10 %**	**55 940 000**	**3 %**	**238 985 175**	**14 %**	**66 720 400**	**4 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	9 580 000	6%	10 100 000	6%			17 450 000	11%	8 000 000	5%
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1 000 000	3%	700 000	2%	24 500 000	81%		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	7 014 500	8%	17 925 540	21%	125 000	0%	3 101 758	4%	4 412 625	5%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	6 914 000	7%	3 223 420	3%	1 465 000	2%	2 332 300	3%	2 767 960	3%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	3 550 000	5%	442 838	1%			4 592 000	7%	5 468 000	8%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	36 305 000	15%	25 745 000	10%	4 690 000	2%	6 110 000	2%	33 045 000	13%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd									875 900	10%
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	590 000	2%	1 135 000	4%			14 125 000	52%		
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	1 250 000	0%	11 917 000	4%	18 890 000	6%	63 790 000	20%	8 035 000	3%
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	14 371 449	2%	41 260 298	7%	47 357 625	8%	51 926 085	8%	23 502 623	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	15 084 000	10%	17 321 500	12%	2 910 000	2%	4 563 930	3%	6 442 710	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	7 263 000	11%	1 330 000	2%	1 415 000	2%	3 873 250	6%	4 700 000	7%
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt					150 000	1%			692 400	4%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	5 115 000	11%	125 000	0%	956 000	2%	398 000	1%	1 882 000	4%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 965 000	9%	780 000	2%	585 000	2%	360 000	1%	2 007 250	6%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	400 000	5%					3 080 000	39%		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	24 821 500	8%	19 087 930	6%	25 312 472	8%	22 861 560	7%	24 304 230	8%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd										
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									2 342 000	18%
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd									42 400	3%
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	1 000 000	2%	2 300 000	5%	2 165 000	5%	5 952 500	13%	510 000	1%
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			3 252 000	19%	1 055 000	6%	1 404 000	8%		
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**136 223 449**	**6 %**	**156 945 526**	**6 %**	**107 776 097**	**4 %**	**230 420 383**	**10 %**	**129 030 098**	**5 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			1 118 000	1%	12 022 000	6%	2 230 216	1%	580 000	0%
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	49 992 000	7%	42 640 000	6%	60 162 622	8%	57 525 200	8%	59 403 000	8%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd										
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			611 250	3%					521 600	3%
Diverse tilskudd	Tilskudd									125 000	1%
Sum andre virkemidler		**49 992 000**	**5 %**	**44 369 250**	**4 %**	**72 184 622**	**7 %**	**59 755 416**	**6 %**	**60 629 600**	**6 %**
Sum totalt		**234 650 449**	**5 %**	**364 771 041**	**7 %**	**235 900 719**	**5 %**	**529 160 974**	**10 %**	**256 380 098**	**5 %**

Geografi

		Nord-Trøndelag		Nordland		Troms		Finnmark		Svalbard	
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	74 267 082	13%	49 121 698	9%	52 487 082	9%	24 450 000	4%		
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	2 000 000	0%	91 422 500	15%	147 085 000	23%	104 940 500	17%		
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	34 949 025	7%	4 966 300	1%	56 492 000	11%	25 343 200	5%		
Sum lavrisikolån		**111 216 107**	**7 %**	**145 510 498**	**9 %**	**256 064 082**	**15 %**	**154 733 700**	**9 %**	**0**	**0 %**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån					6 000 000	4%				
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti					3 500 000	12%	500 000	2%		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	495 000	1%	1 077 000	1%	1 286 000	2%	200 000	0%		
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 248 000	1%	595 000	1%	640 630	1%				
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 300 000	2%	1 408 000	2%	913 200	1%				
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	10 400 000	4%	3 180 000	1%	2 600 000	1%	800 000	0%		
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd										
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	799 180	23%	900 000	26%	900 000	26%				
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			225 000	1%						
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	8 570 000	3%	13 800 000	4%	25 771 000	8%	45 616 362	15%		
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	62 894 893	10%	109 423 008	18%	61 120 443	10%	49 389 205	8%	769 000	0%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 920 500	2%	12 724 648	8%	5 950 020	4%	5 322 920	4%	226 000	0%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							3 409 622	100%		
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	4 317 700	6%	2 760 852	4%	1 501 250	2%	398 000	1%		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	750 000	5%	34 000	0%	257 750	2%	496 800	3%		
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 368 500	5%	30 000	0%	286 000	1%	2 807 500	6%		
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	771 286	2%			1 710 000	5%				
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån							1 720 000	22%		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	30 929 500	10%	24 524 853	8%	15 298 242	5%	12 076 500	4%		
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd			410 000	2%						
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	2 274 000	15%								
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	900 000	7%	2 050 700	16%	213 500	2%	4 013 400	31%		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			34 000	3%	257 750	21%	896 800	73%		
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	600 000	1%	2 712 500	6%	1 954 000	4%	2 720 000	6%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			5 857 077	34%	1 065 799	6%	2 448 248	14%		
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**131 538 559**	**5 %**	**181 746 638**	**8 %**	**131 225 584**	**5 %**	**132 815 357**	**5 %**	**995 000**	**0 %**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	8 000 000	4%	43 466 828	22%	118 883 912	59%				
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	73 438 000	10%	54 619 366	7%	48 435 852	7%	11 473 400	2%		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	97 800	0%			122 250	0%				
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	203 750	1%	203 750	1%	156 480	1%				
Diverse tilskudd	Tilskudd			20 600 000	85%			375 000	2%		
Sum andre virkemidler		**81 739 550**	**8 %**	**118 889 944**	**11 %**	**167 598 494**	**16 %**	**11 848 400**	**1 %**	**0**	**0 %**
Sum totalt		**324 494 216**	**6 %**	**446 147 080**	**9 %**	**554 888 160**	**11 %**	**299 397 457**	**6 %**	**995 000**	**0 %**

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Utlandet/annet Netto innv	Andel	Sum Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**0**	**0 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån			**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	10 321 421	12%	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	44 032 732	48%	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	500 000	1%	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	1 069 000	0%	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	600 000	7%	**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	900 000	26%	**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	3 978 000	15%	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån			**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	24 263 784	4%	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	59 312 354	39%	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark			**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	6 487 500	9%	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	9 155 000	57%	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 660 000	6%	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	11 097 500	33%	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	24 444 450	94%	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd			**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	3 317 707	25%	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	19 760 000	43%	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	1 500 000	9%	**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**223 399 448**	**9 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	810 000	0%	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100%	**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte			**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	48 177 861	90%	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	14 688 215	81%	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd			**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**65 476 076**	**6 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**288 875 524**	**6 %**	**5 153 075 973**

Distriktspolitisk virkeområde

		Virkeområde I		Virkeomrdåde II		Virkeområde III		Virkeområde IV		Kommune- og fylkesovergripende		Sum
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	102 517 000	18 %	9 831 082	2 %	305 234 749	54 %	145 727 698	26 %			**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	95 482 606	15 %	26 002 143	4 %	163 474 407	26 %	344 953 000	55 %			**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	174 009 000	34 %	31 387 400	6 %	121 522 500	24 %	182 496 642	36 %			**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**372 008 606**	**22 %**	**67 220 625**	**4 %**	**590 231 656**	**35 %**	**673 177 340**	**40 %**	**0**	**0 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	141 990 000	91 %	1 750 000	1 %	12 000 000	8 %					**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	4 500 000	15 %		0 %	25 200 000	83 %	500 000	2 %			**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	49 659 548	58 %	7 365 000	9 %	6 193 000	7 %	1 370 000	2 %	21 121 702	25 %	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	32 931 109	36 %	1 600 000	2 %	4 265 500	5 %	4 237 800	5 %	49 586 822	54 %	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	61 643 488	92 %	400 000	1 %	3 415 100	5 %	733 000	1 %	500 000	1 %	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	197 971 584	80 %	12 010 000	5 %	26 649 000	11 %	8 480 000	3 %	1 069 000	0 %	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	7 773 238	85 %					800 000	9 %	600 000	7 %	**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd					1 800 000	51 %	799 180	23 %	900 000	26 %	**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	18 560 000	68 %	3 290 000	12 %	1 100 000	4 %	225 000	1 %	4 038 000	15 %	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	2 500 000	1 %			177 826 000	57 %	132 418 362	42 %			**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	74 372 943	12 %	4 233 750	1 %	222 079 843	36 %	253 254 199	41 %	61 395 332	10 %	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	33 761 601	22 %			14 080 168	9 %	9 311 920	6 %	93 037 314	62 %	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							3 409 622	100 %			**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	32 420 000	47 %	83 000	0 %	18 586 900	27 %	6 787 352	10 %	10 756 500	16 %	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	3 595 209	22 %			150 000	1 %	1 930 950	12 %	10 515 000	65 %	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	22 945 446	49 %	853 000	2 %	12 459 150	27 %	7 906 500	17 %	2 760 000	6 %	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 761 750	33 %			1 615 000	30 %	1 200 000	23 %	750 000	14 %	**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	16 967 250	50 %	700 000	2 %	1 958 286	6 %	2 890 000	9 %	11 346 500	34 %	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 100 000	27 %	180 000	2 %	1 600 000	20 %	4 020 000	51 %			**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	91 485 531	29 %	13 366 500	4 %	102 055 602	32 %	108 224 395	34 %	5 231 500	2 %	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd					995 000	4 %	200 000	1 %	24 904 450	95 %	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					13 000 000	85 %	2 274 000	15 %			**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					200 000	2 %	9 414 600	72 %	3 422 707	26 %	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd							1 230 950	100 %			**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	11 952 500	26 %			7 977 500	18 %	3 494 000	8 %	22 150 000	49 %	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	1 232 000	7 %	490 000	3 %	5 363 234	31 %	8 788 890	51 %	1 500 000	9 %	**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**810 123 197**	**34 %**	**46 321 250**	**2 %**	**660 569 283**	**27 %**	**573 900 720**	**24 %**	**325 584 827**	**13 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	313 000	0 %	1 962 490	1 %	108 492 111	54 %	31 405 566	16 %	58 675 855	29 %	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd									1 800 000	100 %	**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	216 964 000	29 %	33 880 000	5 %	249 575 322	34 %	235 173 118	32 %			**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	4 848 109	9 %			220 050	0 %			48 177 861	90 %	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	2 820 071	16 %			360 230	2 %	292 471	2 %	14 688 215	81 %	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 785 000	11 %					20 975 000	86 %	530 000	2 %	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**227 730 180**	**22 %**	**35 842 490**	**3 %**	**358 647 713**	**35 %**	**287 846 155**	**28 %**	**123 871 931**	**12 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**1 409 861 983**	**27 %**	**149 384 365**	**3 %**	**1 609 448 652**	**31 %**	**1 534 924 215**	**30 %**	**449 456 758**	**9 %**	**5 153 075 973**

Innovasjon

Budsjettpost	Virkemiddel	Innovasjon I (formål 16-21)		Innovasjon II (formål 16-18 og 21)		Utv. Nærings-miljø/nettv (formål 13)		Annet		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	183 269 333	33 %	107 280 000	19 %	11 640 000	2 %	368 401 196	65 %	**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	60 436 008	10 %	34 661 500	6 %			569 476 148	90 %	**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	133 655 000	26 %	1 600 000	0 %			375 760 542	74 %	**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**377 360 341**	**22 %**	**143 541 500**	**8 %**	**11 640 000**	**1 %**	**1 313 637 886**	**77 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	86 910 000	56 %	85 910 000	55 %	7 500 000	5 %	61 330 000	39 %	**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	4 200 000	14 %	3 500 000	12 %			26 000 000	86 %	**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	32 875 633	38 %	30 367 625	35 %	20 437 588	24 %	32 396 029	38 %	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	38 306 629	41 %	34 952 629	38 %	23 090 925	25 %	31 223 677	34 %	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	55 451 588	83 %	55 451 588	83 %	3 900 000	6 %	7 340 000	11 %	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	219 984 350	89 %	219 559 350	89 %	400 000	0 %	25 795 234	10 %	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	6 972 200	76 %	6 972 200	76 %			2 201 038	24 %	**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd							3 499 180	100 %	**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	16 120 000	59 %	16 120 000	59 %	9 313 000	34 %	1 780 000	7 %	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	176 307 000	56 %	106 887 000	34 %	1 900 000	1 %	134 537 362	43 %	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	439 245 586	71 %	314 765 494	51 %	37 283 727	6 %	138 806 754	23 %	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	53 535 314	36 %	51 597 314	34 %	49 336 000	33 %	47 319 689	32 %	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 530 000	74 %	2 075 000	61 %	760 000	22 %	119 622	4 %	**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	31 438 102	46 %	19 637 352	29 %	12 526 500	18 %	24 669 150	36 %	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	5 521 750	34 %	5 521 750	34 %	4 675 000	29 %	5 994 409	37 %	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	15 838 250	34 %	6 121 000	13 %	214 500	0 %	30 871 346	66 %	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd					5 076 750	95 %	250 000	5 %	**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	13 077 250	39 %	10 048 250	30 %	1 450 000	4 %	19 334 786	57 %	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	1 800 000	23 %					6 100 000	77 %	**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	124 804 018	39 %	15 165 758	5 %	4 149 880	1 %	191 409 630	60 %	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	1 968 750	8 %	1 968 750	8 %	23 380 700	90 %	750 000	3 %	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd							15 274 000	100 %	**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	6 105 100	47 %	1 014 000	8 %	427 867	3 %	6 504 340	50 %	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	51 750	4 %	51 750	4 %			1 179 200	96 %	**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	21 297 500	47 %	19 197 500	42 %	17 842 500	39 %	6 434 000	14 %	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd							17 374 124	100 %	**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**1 354 340 770**	**56 %**	**1 006 884 310**	**42 %**	**223 664 937**	**9 %**	**838 493 570**	**35 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	82 449 214	41 %	52 319 844	26 %	7 271 980	4 %	111 127 828	55 %	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd							1 800 000	100 %	**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	277 248 018	38 %	25 309 000	3 %			458 344 422	62 %	**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	40 851 875	77 %	40 851 875	77 %			12 394 145	23 %	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	424 615	2 %	424 615	2 %			17 736 372	98 %	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	20 890 000	86 %	20 690 000	85 %	2 000 000	8 %	1 400 000	6 %	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**421 863 722**	**41 %**	**139 595 334**	**14 %**	**9 271 980**	**1 %**	**602 802 767**	**58 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**2 153 564 833**	**42 %**	**1 290 021 144**	**25 %**	**244 576 917**	**5 %**	**2 754 934 223**	**53 %**	**5 153 075 973**

Definisjon av formålene er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 1

Kompetanse

Budsjettpost	Virkemiddel	Kompetanse Netto innv	Kompetanse Andel	Totalt innvilget Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	12 700 000	2%	**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**12 700 000**	**1 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	67 210 000	43%	**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	700 000	2%	**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	55 603 716	65%	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	50 823 344	55%	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	58 378 750	88%	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	212 918 600	86%	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	8 573 238	93%	**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100%	**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	21 990 000	81%	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	29 950 000	10%	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	284 721 129	46%	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	70 286 259	47%	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	1 019 622	30%	**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	52 481 650	76%	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	8 415 000	52%	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 466 000	5%	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	18 695 250	55%	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	21 164 531	7%	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	8 053 700	31%	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd			**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	808 540	6%	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	25 815 000	57%	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**1 003 573 509**	**42 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	135 023 645	67%	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd			**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte			**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	44 661 185	84%	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	1 115 000	5%	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**180 799 830**	**17 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**1 197 073 339**	**23%**	**5 153 075 973**

Omfatter investeringsartene Produktutvikling, Produksjonsprosessutvikling, Markedsutvikling, Forretnings- og organisasjonsutvikling og Kompetanseutvikling og -forvaltning

Bedriftsstørrelse

		0-19 ansatte		20-50 ansatte		51-100 ansatte		101-250 ansatte		>250 ansatte		Sum
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	405 229 498	72%	107 459 333	19%	34 621 698	6%	16 000 000	3%			**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	609 912 156	97%			20 000 000	3%					**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	508 315 542	100%	1 100 000	0%							**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**1 523 457 196**	**89 %**	**108 559 333**	**6 %**	**54 621 698**	**3 %**	**16 000 000**	**1 %**	**0**	**0 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	111 090 000	71%	37 400 000	24%	7 250 000	5%					**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	19 700 000	65%	7 000 000	23%	3 500 000	12%					**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	74 422 700	87%	3 060 000	4%	1 960 000	2%	1 997 000	2%	4 269 550	5%	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	67 084 731	72%	4 857 000	5%	3 650 000	4%	3 130 000	3%	13 899 500	15%	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	49 260 938	74%	13 222 650	20%	1 610 000	2%			2 598 000	4%	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	215 684 184	88%	20 758 000	8%	9 233 400	4%	504 000	0%			**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	6 311 700	69%	921 348	10%	1 940 190	21%					**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100%									**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	17 423 000	64%	7 485 000	28%	180 000	1%	700 000	3%	1 425 000	5%	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	232 809 362	74%	65 200 000	21%	13 850 000	4%	500 000	0%	385 000	0%	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	519 136 444	84%	49 403 477	8%	29 018 463	5%	9 129 000	1%	8 648 683	1%	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	141 500 003	94%	1 528 500	1%	417 500	0%	275 000	0%	6 470 000	4%	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	3 409 622	100%									**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	56 274 752	82%	2 383 000	3%	1 681 000	2%	6 805 000	10%	1 490 000	2%	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	9 790 159	60%	4 505 000	28%	196 000	1%	1 250 000	8%	450 000	3%	**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	45 344 096	97%	1 580 000	3%							**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	5 076 750	95%					250 000	5%			**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	21 907 286	65%	5 057 000	15%	1 216 250	4%	100 000	0%	5 581 500	16%	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	7 900 000	100%									**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	317 235 648	99%	1 782 000	1%	438 380	0%	412 500	0%	495 000	0%	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	6 789 000	26%	1 593 750	6%	2 966 700	11%			14 750 000	57%	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000	100%									**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	13 037 307	100%									**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	624 950	51%	10 000	1%	196 000	16%			400 000	32%	**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	20 014 000	44%	6 090 000	13%	300 000	1%	2 220 000	5%	16 950 000	37%	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	17 374 124	100%									**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**1 997 973 936**	**83 %**	**233 836 725**	**10 %**	**79 603 883**	**3 %**	**27 272 500**	**1 %**	**77 812 233**	**3 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	139 672 552	70%	21 401 745	11%	8 041 963	4%	8 976 890	4%	22 755 872	11%	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100%									**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	734 842 440	100%	750 000	0%							**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	3 575 568	7%					570 500	1%	49 099 952	92%	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	5 335 039	29%	570 500	3%	1 009 467	6%	741 650	4%	10 504 331	58%	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	3 655 000	15%	35 000	0%					20 600 000	85%	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**888 880 599**	**86 %**	**22 757 245**	**2 %**	**9 051 430**	**1 %**	**10 289 040**	**1 %**	**102 960 155**	**10 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**4 410 311 731**	**86%**	**365 153 303**	**7%**	**143 277 011**	**3%**	**53 561 540**	**1 %**	**180 772 388**	**4%**	**5 153 075 973**

Kundetype

		Etablerer		Ung bedrift		SMB med vekstambisjoner og -potensial		Knoppskyting/ spinn-off/ reetablering etter konkurs		Annet		Uspesifisert		Sum
Budsjettpost	**Virkemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	9 220 000	1,6%	21 777 000	3,9%	300 281 447	53,3%	8 000 000	1,4%	210 882 082	37,4%	13 150 000	2,3%	**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	13 126 500	2,1%	62 538 000	9,9%	118 353 915	18,8%			411 743 741	65,4%	24 150 000	3,8%	**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	35 529 500	7,0%	45 672 800	9,0%	55 429 300	10,9%			360 130 942	70,7%	12 653 000	2,5%	**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**57 876 000**	**3 %**	**129 987 800**	**8 %**	**474 064 662**	**28 %**	**8 000 000**	**0 %**	**982 756 765**	**58 %**	**49 953 000**	**3 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	16 150 000	10,4%	6 450 000	4,1%	108 660 000	69,8%	6 000 000	3,9%	15 630 000	10,0%	2 850 000	1,8%	**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	1 000 000	3,3%			10 000 000	33,1%			3 500 000	11,6%	15 700 000	52,0%	**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	6 825 548	8,0%	1 312 500	1,5%	19 867 100	23,2%	310 000	0,4%	45 856 452	53,5%	11 537 650	13,5%	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 136 453	1,2%	1 882 833	2,0%	17 095 704	18,5%			67 123 241	72,5%	5 383 000	5,8%	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	2 226 900	3,3%	9 025 838	13,5%	43 940 850	65,9%			11 198 000	16,8%	300 000	0,4%	**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	20 750 000	8,4%	36 194 750	14,7%	118 484 834	48,1%	3 264 000	1,3%	57 993 000	23,6%	9 493 000	3,9%	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	419 500	4,6%	950 000	10,4%	4 285 438	46,7%	612 000	6,7%	2 906 300	31,7%			**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100,0%											**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	435 000	1,6%	75 000	0,3%	10 440 000	38,4%	5 400 000	19,8%	8 555 000	31,4%	2 308 000	8,5%	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	13 780 100	4,4%	31 907 000	10,2%	168 139 262	53,8%	22 750 000	7,3%	64 883 000	20,7%	11 285 000	3,6%	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	126 398 537	20,5%	50 772 774	8,3%	226 960 403	36,9%	7 867 700	1,3%	173 995 117	28,3%	29 341 536	4,8%	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	18 554 000	12,4%	1 652 000	1,1%	17 260 480	11,5%	945 000	0,6%	93 972 523	62,6%	17 807 000	11,9%	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 000 000	58,7%			969 622	28,4%			440 000	12,9%			**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	7 841 052	11,4%	6 519 650	9,5%	19 157 100	27,9%			27 765 950	40,5%	7 350 000	10,7%	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	200 000	1,2%	1 000 000	6,2%					14 991 159	92,6%			**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	5 789 000	12,3%	5 905 500	12,6%	4 602 000	9,8%			29 999 496	63,9%	628 100	1,3%	**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			195 000	3,7%	525 000	9,9%			3 406 750	64,0%	1 200 000	22,5%	**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 983 000	5,9%	926 000	2,7%	6 262 000	18,5%			24 691 036	72,9%			**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 470 000	31,3%			800 000	10,1%			3 730 000	47,2%	900 000	11,4%	**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	41 920 708	13,1%	36 226 700	11,3%	23 426 110	7,3%	300 000	0,1%	213 613 590	66,7%	4 876 420	1,5%	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd									25 199 450	96,6%	900 000	3,4%	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd							13 000 000	85,1%	2 274 000	14,9%			**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	386 000	3,0%	2 187 000	16,8%					9 440 307	72,4%	1 024 000	7,9%	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd									1 230 950	100,0%			**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	370 000	0,8%	2 760 000	6,1%	11 982 500	26,3%	454 000	1,0%	27 457 500	60,2%	2 550 000	5,6%	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd									17 049 511	98,1%	324 613	1,9%	**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**274 134 978**	**11 %**	**195 942 545**	**8 %**	**812 858 403**	**34 %**	**60 902 700**	**3 %**	**946 902 332**	**39 %**	**125 758 319**	**5 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	6 832 550	3,4%	9 965 000	5,0%	48 544 958	24,2%			123 173 514	61,3%	12 333 000	6,1%	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd									1 800 000	100,0%			**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	45 457 100	6,2%	66 666 000	9,1%	50 573 500	6,9%			562 191 840	76,4%	10 704 000	1,5%	**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd					510 353	1,0%			52 473 237	98,5%	262 430	0,5%	**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd					999 353	5,5%			16 862 032	92,8%	299 602	1,6%	**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd			375 000	1,5%	2 940 000	12,1%	35 000	0,1%	340 000	1,4%	20 600 000	84,8%	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**52 289 650**	**5 %**	**77 006 000**	**7 %**	**103 568 164**	**10 %**	**35 000**	**0 %**	**756 840 623**	**73 %**	**44 199 032**	**4 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**384 300 628**	**7 %**	**402 936 345**	**8 %**	**1 390 491 229**	**27 %**	**68 937 700**	**1 %**	**2 686 499 720**	**52 %**	**219 910 351**	**4 %**	**5 153 075 973**

Definisjonene av "Kundetype" er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 2

Kjennetegn

		Kvinnerettet		Designrettet		Internasjonalt rettet		Miljørettet		Unge 18-35		FOU-basert		Kultur og opplevelse		Totalt innvilget
Budsjettpost	**Vikemiddel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**	**Andel**	**Netto innv**
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	164 510 000	29%	5 000 000	1%	210 289 333	37%	130 650 000	23%	7 470 000	1%	28 000 000	5%	25 980 000	5%	**563 310 529**
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	58 535 143	9%			39 661 500	6%			120 188 741	19%			1 661 500	0%	**629 912 156**
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	196 085 125	38%			1 830 000	0%	9 748 000	2%	158 612 325	31%	230 000	0%	17 110 000	3%	**509 415 542**
Sum lavrisikolån		**419 130 268**	**25 %**	**5 000 000**	**0 %**	**251 780 833**	**15 %**	**140 398 000**	**8 %**	**286 271 066**	**17 %**	**28 230 000**	**2 %**	**44 751 500**	**3 %**	**1 702 638 227**
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	32 200 000	21%	14 400 000	9%	109 560 000	70%	44 350 000	28%	12 980 000	8%	47 250 000	30%	12 000 000	8%	**155 740 000**
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1 500 000	5%	22 500 000	75%	21 000 000	70%					1 700 000	6%	**30 200 000**
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	35 112 388	41%	12 122 418	14%	49 024 896	57%	23 210 500	27%	11 134 125	13%	25 968 625	30%	15 878 000	19%	**85 709 250**
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	18 901 313	20%	9 885 081	11%	65 518 578	71%	10 710 628	12%	5 600 790	6%	39 638 930	43%	6 930 100	7%	**92 621 231**
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	15 138 000	23%	1 781 000	3%	43 082 488	65%	8 140 000	12%	460 000	1%	43 828 488	66%			**66 691 588**
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	42 430 350	17%	21 412 000	9%	178 668 550	73%	70 137 984	28%	10 668 750	4%	152 184 350	62%	1 585 000	1%	**246 179 584**
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	386 300	4%	4 186 490	46%	9 173 238	100%	1 340 848	15%			5 895 590	64%			**9 173 238**
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd															**3 499 180**
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	1 940 000	7%	7 000 000	26%	23 928 000	88%	7 655 000	28%	5 060 000	19%	17 930 000	66%	5 000 000	18%	**27 213 000**
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	59 793 500	19%	21 300 000	7%	125 347 100	40%	62 275 000	20%	8 625 000	3%	32 631 000	10%	35 257 000	11%	**312 744 362**
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	177 467 272	29%	96 115 151	16%	310 040 981	50%	86 478 031	14%	60 371 968	10%	156 861 099	25%	92 400 799	15%	**615 336 067**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	64 425 428	43%	11 225 000	7%	76 582 230	51%	17 795 500	12%	22 072 609	15%	54 494 480	36%	18 172 500	12%	**150 191 003**
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 455 000	72%			3 290 000	96%	105 000	3%					1 605 000	47%	**3 409 622**
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	16 396 200	24%	6 641 500	10%	10 280 000	15%	2 792 852	4%			9 449 500	14%	7 735 200	11%	**68 633 752**
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	3 608 500	22%			2 460 000	15%	735 000	5%	42 400	0%	3 810 000	24%			**16 191 159**
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	8 618 500	18%			460 000	1%	33 720 096	72%	310 000	1%	766 000	2%			**46 924 096**
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 200 000	23%			2 105 000	40%	250 000	5%			799 750	15%	1 200 000	23%	**5 326 750**
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	445 000	1%	7 525 250	22%	1 099 000	3%	8 973 250	26%	359 000	1%	13 020 000	38%	120 000	0%	**33 862 036**
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 100 000	27%	170 000	2%					2 100 000	27%					**7 900 000**
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	129 634 513	40%	4 907 000	2%	8 112 000	3%	12 822 500	4%	82 175 407	26%	4 034 000	1%	17 492 058	5%	**320 363 528**
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	595 000	2%	1 296 000	5%	1 510 000	6%	1 475 000	6%					4 663 750	18%	**26 099 450**
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd															**15 274 000**
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	8 614 700	66%	931 867	7%	372 000	3%	1 356 340	10%	1 264 800	10%	6 500	0%	3 674 867	28%	**13 037 307**
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	8 500	1%							42 400	3%					**1 230 950**
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	4 970 000	11%	3 600 000	8%	29 450 000	65%	2 175 000	5%	100 000	0%	21 425 000	47%	910 000	2%	**45 574 000**
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd															**17 374 124**
Sum risikolån, tilskudd og programmer		**626 440 464**	**26 %**	**225 998 757**	**9 %**	**1 072 564 061**	**44 %**	**417 498 529**	**17 %**	**223 367 249**	**9 %**	**629 993 312**	**26 %**	**226 324 274**	**9 %**	**2 416 499 277**
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	49 999 041	25%	3 502 739	2%	61 061 791	30%	13 850 183	7%	1 386 500	1%	31 001 004	15%	15 086 718	8%	**200 849 022**
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd															**1 800 000**
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	275 700 700	37%	2 300 000	0%	5 383 000	1%	23 053 000	3%	208 129 252	28%	1 600 000	0%	15 173 800	2%	**735 592 440**
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	162 674	0%			52 713 010	99%	954 528	2%			125 510	0%			**53 246 020**
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	136 594	1%	203 750	1%	17 759 510	98%	1 685 151	9%			203 750	1%			**18 160 987**
Diverse tilskudd	Tilskudd	575 000	2%	50 000	0%	2 125 000	9%	20 600 000	85%			2 375 000	10%	795 000	3%	**24 290 000**
Sum andre virkemidler		**326 574 009**	**32 %**	**6 056 489**	**1 %**	**139 042 311**	**13 %**	**60 142 862**	**6 %**	**209 515 752**	**20 %**	**35 305 264**	**3 %**	**31 055 518**	**3 %**	**1 033 938 469**
Sum totalt		**1 372 144 741**	**27%**	**237 055 246**	**5%**	**1 463 387 205**	**28%**	**618 039 391**	**12%**	**719 154 067**	**14%**	**693 528 576**	**13%**	**302 131 292**	**6%**	**5 153 075 973**

Definisjonene av "Andre kjennetegn" er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 3

Finansieringsandeler - Distriktsrettet lån og tilskudd - fordelt etter distriktspolitisk virkeområde

Fysiske investeringer (risikolån og investeringstilskudd)			
Virkeområde	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
I	21,2 %	9,4 %	2
III	24,2 %	18,9 %	162
IV	25,8 %	20,7 %	222
Sum	**25,1 %**	**19,4 %**	**386**

Fysiske investeringer (investeringstilskudd)			
Virkeområde	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
III	13,1 %	9,3 %	104
IV	19,2 %	13,5 %	180
Sum	**17,0 %**	**11,7 %**	**284**

Myke investeringer (bedriftsutviklingstilskudd)			
Virkeområde	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
I	35,6 %	18,5 %	48
II	32,8 %	33,5 %	2
III	33,5 %	16,4 %	343
IV	36,4 %	19,1 %	348
Uspesifisert	39,7 %	16,5 %	140
Sum	**35,8 %**	**17,4 %**	**881**

Myke investeringer (Nasjonale tiltak for regional utvikling ekskl. inkubatoretabl., regional omstillilng og tiltak i Finnmark)			
Virkeområde	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
I	50,8 %	30,5 %	24
III	42,4 %	19,1 %	16
IV	43,1 %	38,5 %	6
Uspesifisert	42,4 %	21,4 %	74
Sum	**44,2 %**	**22,3 %**	**120**

Finansieringsandeler - Landsdekkende lån og tilskudd

Fysiske investeringer			
Virkemiddel	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
Lavrisikolån	58,2 %	39,5 %	135
GFL-flåte	74,2 %	41,0 %	167
Landbrukslån	73,3 %	67,5 %	349
Landsdekkende risikolån	42,9 %	20,2 %	21

Myke investeringer			
Virkemiddel	**Gjennomsnittlig andel**	**Total andel**	**Antall saker**
Utviklingstilskudd	41,7 %	17,1 %	291
Landsdekkende programmer	43,3 %	16,3 %	149
Offentlige forsknings- og utviklingskontrakter	38,0 %	26,7 %	54
Industrielle forsknings- og utviklingskontrakter	36,3 %	26,6 %	169
Landsdekkende risikolån	42,0 %	29,4 %	44

Risikolånene - akkumulert tapsprosent etter årganger

Beløp i 1000 kr	Distriktsrettet risikolån				Landsdekkende risikolån			
Tilsagnsår	Utbetalt beløp	Tap beløp	Tap %	Netto utlån pr. 31.12.08	Utbetalt beløp	Tap beløp	Tap %	Netto utlån pr. 31.12.08
1991	571 146	60 352	10,6 %	9 811	201 079	65 748	32,7 %	146
1992	711 555	102 399	14,4 %	3 795	371 413	83 044	22,4 %	198
1993	315 024	29 063	9,2 %	1 243	281 765	94 206	33,4 %	125
1994	286 857	64 189	22,4 %	1 751	236 585	42 256	17,9 %	2 962
1995	330 469	101 222	30,6 %	4 752	236 267	65 230	27,6 %	1 528
1996	250 568	58 745	23,4 %	4 683	385 152	180 912	47,0 %	1 790
1997	407 537	135 871	33,3 %	43 313	234 319	76 053	32,5 %	3 140
1998	223 676	71 492	32,0 %	16 452	206 346	85 615	41,5 %	4 036
1999	377 608	96 965	25,7 %	43 873	143 866	71 650	49,8 %	6 839
2000	325 733	140 613	43,2 %	40 865	136 200	56 029	41,1 %	19 604
2001	338 336	94 375	27,9 %	63 237	190 846	88 648	46,4 %	24 538
2002	406 070	122 970	30,3 %	144 945	79 112	26 105	33,0 %	16 929
2003	252 745	51 235	20,3 %	58 418	83 077	29 265	35,2 %	29 052
2004	161 382	30 297	18,8 %	72 198	24 407	10 322	42,3 %	11 770
2005	154 842	13 450	8,7 %	97 025	70 456	14 271	20,3 %	37 196
2006*)	177 451	28 008	15,8 %	121 560	77 830	16 480	21,2 %	57 275
2007*)	182 428	6 447	3,5 %	144 473	100 010	14 130	14,1 %	83 835
2008*)	311 944	1 249	0,4 %	129 961	153 740	8 252	5,4 %	67 756

*) For årgangene 2006 - 2008 er ikke alle tilsagn utbetalt. I oversikten har vi for disse årgangene benyttet netto tilsagn pr. april 2008 (opprinnelig innvilget minus annullert hittil).

Tap i tabellen omfatter konstaterte tap og spesifiserte tapsavsetninger.
Netto utlån er brutto utlån redusert med tapsavsetninger.

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge tilbyr produkter og tjenester som skal bidra til å øke innovasjonen i næringslivet over hele landet, utvikle distriktene, og profilere norsk næringsliv og Norge som reisemål.

Med kontorer i alle fylker og i mer enn 30 land over hele verden er det lett å komme i kontakt med oss.

Våre medarbeidere har kunnskap om lokale og internasjonale forhold som skal bidra til at kundenes ideer blir forretningssuksesser.

Innovasjon Norge
Postboks 448 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon: 22 00 25 00, Faks: 22 00 25 01
post@innovasjonnorge.no
www.innovasjonnorge.no

INNOVASJON NORGE

Vi gir lokale ideer globale muligheter